

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KUZAY KARIA AKÇAY VADİSİ ve ÇEVRESİNİN ARKEOLOJİK
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: UFAK ÇÖRTÜK

DANIŞMAN: PROF. DR. ADNAN DİLER

MUĞLA - 2004

MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KUZEY KARİA AKÇAY VADİSİ ve ÇEVRESİNİN ARKEOLOJİK
ARAŞTIRMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN: UFUK ÇÖRTÜK

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nce

“Yüksek Lisans”

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih :

Tezin Sözlü Savunma Tarihi :

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Adnan DİLER

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Abdullah YAYLALI

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Nihal ÖREN

MUĞLA - 2004

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kuzey Karia Akçay Vadisi ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Ufuk ÇÖRTÜK

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ			
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU			
YAZARIN	MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.		
Soyadı : ÇÖRTÜK			
Adı : Ufuk	Kayıt No :		
TEZİN ADI			
Türkçe : Kuzey Karia Akçay Vadisi ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması			
İngilizce : Archaeological Research of Northern Caria Akçay Valley and Vicinity			
TEZİN TÜRÜ :	Yüksek Lisans	Doktora	Sanatta Yeterlilik
	O	O	O
TEZİN KABUL EDİLDİĞİ			
Üniversite	: Muğla Üniversitesi		
Fakülte	: Fen Edebiyat Fakültesi		
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü		
Diğer Kuruluşlar	:		
Tarih	:		
TEZ YAYINLANMIŞSA			
Yayınlanan	:		
Basım Yeri	:		
Basım Tarihi	:		
ISBN	:		
TEZ YÖNETİCİSİNİN			
Soyadı, Adı	: Diler, Adnan		
Ünvanı	: Prof. Dr.		
TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe	TEZİN SAYFA SAYISI:		

TEZİN KONUSU (KONULAR) :

1. Akçay (Harpasos) Vadisi
2. Tümülüsler ve Sandık Mezarlar
3. Kaleler ve Kuleler

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Akçay Vadisi
2. Tümülüs
3. Kule
4. Kale
5. Atkılı Duvar

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER : (Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstract ve thesaurus'ları kullanınız).

Akçay Valley

Tumuli

Tower

Fortification

Header and Stretcher Masonry

1-Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum.

2-Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir.

3-Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir.

Yazarın İmzası :

Tarih :

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün / / tarih ve sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin maddesine göre, Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Ufuk ÇÖRTÜK'ün "Kuzey Karia Akçay Vadisi ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması" adlı tezini incelemiş ve aday tarihinde saat..... da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin olduğuna ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Adnan DİLER

Prof. Dr. Abdullah YAYLALI

Üye

Prof. Dr. Mustafa ŞAHİN

Üye

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	I
Özet.....	III
Summary.....	V
Harita ve Planların Listesi.....	VII
Çizimlerin Listesi.....	VIII
Levhaların Listesi.....	XI
Kısaltmalar.....	XXVIII
I. GİRİŞ	
A. Amaç ve Kapsam.....	1
B. Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nin Tarihi Coğrafyası.....	4
C. Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nde Yapılan Araştırmalar.....	12
II. YERLEŞİM KALINTI ve BULUNTULAR	
A. Yerleşim Yerleri.....	16
Orthosia.....	16
Harpasa.....	19
Alamut Köyü Altındaki Yerleşim.....	25
Bargasa (?).....	26
Alioğulları Asar Tepe'deki Yerleşim.....	27
Altıntaş Köyü Hisar Tepe'deki Kalıntılar.....	29
B. Kaleler ve Kuleler.....	31
Beyerli Kalesi.....	31
Kıztaşı kalesi.....	37
Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule.....	42
Asma Köyü, Asarlık Kule.....	49
C. Nekropol Kalıntıları.....	51
Tümülüsler.....	51

Sandık ve Tekne Mezarlar.....	65
D. Diğer Kalıntı ve Buluntular.....	67
Kavaklı Kahve Höyüğü.....	67
Toygar Tepe Höyüğü.....	68
Esen Köy'deki Beyler Konağı.....	68
Donduran Köyü'ndeki Kule.....	69
III. SONUÇ.....	71
KATALOG.....	75
KAYNAKÇA.....	134
HARİTALAR VE PLANLAR	
ÇİZİMLER	
LEVHALAR	
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

“Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi ve Çevresinin Arkeolojik Araştırması” adı altında sunulan yüksek lisans tez çalışması ile her geçen gün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan kültürel değerlerin araştırılarak kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Karia Bölgesi'nin Lydia ve Phrygia Bölgeleri'yle komşu olduğu Akçay'ın (Harpasos) Büyük Menderes (Maeandros) Nehri'ne birleştiği noktadan, güneye doğru uzanan, batıda Madran Dağı, doğuda Karıncalı Dağları'nın eteklerindeki ve tepe üzerlerindeki daha önce kayda alınmamış tümülüs, kale ve kulelerin araştırılarak gelecek nesillere aktarılması bir nebze sağlanmıştır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde 29 adet tümülüs tespit edilmiştir. Alamut Köyü çevresinde tespit edilen tümülüsler bir küme oluştururken bazı tümülüsler de tek örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Tümülüsleri araştırırken genellikle bir yerleşim içinde olanların hayvan ağılı veya ot – saman deposu olarak kullanıldığı görüldü. Fakat Yellice Köyü'ndeki tümülüsün bir havuz olarak kullanılması gibi ilginç durumlarla da karşılaşıldı.

Alamut Köyü çevresindeki tümülüsler kendi içinde bir bütünlük göstermektedir. Beyerli Köyü çevresinde tespit edilen iki tümülüste aynı yapıyı göstermesi ve diğer tümülüslerin farklı özellikler göstermesi bölgenin karma farklı toplumlardan oluştuğunu gösteren sonuçlardan biridir. Tümülüslerin farklı yapılar sergilemesi ayrıca tarihsel süreç içerisinde bölgeyi iskana tabi tutmuş kültürleri de en güzel şekilde yansıtmaktadır.

Çocukken saklambaç oynarken içine saklandığımız ve “Gevur Evi” olarak öğretilen tümülüslerin zaman gelip de birer mezar olduğunu öğrendiğimde bu yapıları daha bir bilinçli inceledim. Neticede doğup büyüdüğüm yerleri bir araştırmacı gözüyle dolaşmak farklı duygular yüklüyor.

Vadi çevresinde tespit edilen Kaleler ve kulelerden antik dönemden Osmanlı Dönemi'ne kadar bir güzergahın olduğu anlaşılmaktadır. Tabi ki vadiye hakim tepe doruklarındaki kule ve kalelerin gözetleme amacına yönelik askeri nitelikli yapılar olduğu karşılaştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur.

Zor koşullar altında yapmış olduğum bu çalışmada altı yıldır bir çok kazı ve yüzey araştırmasında beraber çalıştığım ve kendisinden çok Şey öğrendiğim sayın hocam Prof. Dr. Adnan Diler'e minnettarım. Rehberlikleriyle bana yardımda bulunan bütün kylme ve hemşehrilerime ne kadar teşekkür etsem azdır. Yüzey araştırması sırasında benimle beraber dağ tepe gezen ve ayrıca gerek çizimlerde gerekse kaynaklar konusunda yardımcı olan sevgili dostlarım Emre . nc, Gülay U. nc, Şahin Gümüş ve Őener Gedik'e çok teşekkür derim. Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden sayın Yard. Doç. Dr. Suat Ateşlier'e teşekkürü bir borç bilirim. Araştırmam için gerekli malzemeyi sağlayan Yenipazar belediye başkanı sayın Zafer Savcı ve Bozdoğan belediye eski başkanı sayın Zeki Bağcı'ya teşekkür ederim. Aydın Müze Müdürü sayın Emin Yener'e, E. Varinlioğlu ve P. Debord tarafından hazırlanan araştırma raporunu kullanmama izin verdiği için ayrıca teşekkür derim.

Almanca yayınların evirilerindeki yardımlarından ve özverili desteği için eşim dil rtk'e teşekkür ederim. Arazi çalışmalarında yanımdan hiç ayrılmayan kimi zaman gtrmedim diye bana ksen Ata Soysal seni unuttum sanma teşekkürler.

Zor koşullar altında gerçekleştirdiğim bu çalışmamı benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen her zaman arkamda olduğunu bildiğim aileme adıyorum.

Ufuk rtk
Muğla 2004

ÖZET

Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nde 1900 yılında W. R. Paton, 1980'li yıllarda R. T. Marchese ve son yıllarda P. Debord ve E. Varinlioğlu tarafından yapılan araştırmalar dışında yeterince sistemli çalışmalar yapılmamıştır. Yapılan çalışmalar ise genelde bilinen büyük yerleşimler etrafında yoğunlaşmaktadır. Tepe doruklarındaki ve ulaşılması güç alanlardaki kalıntılar üzerinde ise herhangi bir çalışma yapılmamıştır.

Kuzey – güney doğrultusunda uzanan Akçay (Harpasos) Vadisi'nin Büyük Menderes Nehri'ne karıştığı noktaya yakın bir alanda bulunan antik Orthosia Kenti'nden başlayarak, güneye Bozdoğan İlçesi'ne kadar olan alan araştırılmıştır. Vadideki bilinen büyük kentler üzerinde genel hatlarıyla durulmuştur. Madran ve Karıncalı Dağları'nın vadi tarafındaki eteklerindeki tepelerde tespit edilen toplam 29 adet tümülüs mezar gerek mimari gerekse stilleri bakımından bölge arkeolojisi için önemli bilgiler sunmaktadır. Tespit edilen tümülüs mezarlar Lydia Bölgesi Bintepeler Nekropolü'ndeki bazı tümülüslerle ve Çineçayı (Marsyas) ve Milas yakınlarında tespit edilen tümülüslerle benzerlikler göstermektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda M. Ö. Erken 4. yy. ve Erken Hellenistik Döneme tarihlenen tümülüsler yerel ve doğu kültürlerinin özelliklerini yansıtmaktadırlar. Özellikle Lale Tepe Tümülüsü semerdam çatısı ve iç süslemeleriyle Pers etkisi yansıtmaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tümülüsler dışında ise kaleler ve kuleler önemli diğer kalıntıları oluşturmaktadır. Hiçbir antik kaynakta vadide bir yol güzergahının olduğu geçmemektedir. Fakat 1522 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos seferi sırasında Marmaris'e ulaşmak için bu alandaki bir yolu kullandığı bilinmektedir. Akçay (Harpasos) Vadisi'ne hakim tepelerde bulunan gözetleme ve ikaz amaçlı yapılmış kuleler ve kaleler M.Ö. 4. yy duvar işçiliği göstermesi ile en azından vadide bu dönem içinde kullanılan bir yolun olduğunu gösteren kanıtlardır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nin batı yakasında tespit edilen "Kıztaşı Kalesi" kademeli şekilde yükselen piramidal kuleleri ile Karia ve Anadolu'da farklı bir tipi ortaya koymaktadır. Kıta Yunanistan'da Peloponnesos Yarımadası'nda Argolis Bölgesi'ndeki Kephalaria, Ligurio ve Viglaphia kentlerinde tespit edilen piramidal

kuleler Kıztaşı Kalesi'nin kuleleriyle benzerlik göstermektedir. Kıta Yunanistan'daki kulelerin de gözetleme amacıyla yapıldığı araştırmacılar tarafından söylenmektedir.

Akçay (Harpasos) Vadisi, tümölüs, kale ve kuleler dışında Erken Tunç Çağı buluntusu veren höyüklerden Geç Osmanlı Dönemi yapılarına kadar uzun bir süreçte iskana tabi tutulmuştur.

SUMMARY

There has not been enough studies conducted on Northern Caria Akçay (Harpasos) Valley except for the studies done by W. R. Paton in 1900, R. T. Marchese in 1980s, and P. Debord and E. Varinlioğlu in the last few years. The studies conducted generally intensify around the known big cities. There has not been any study done on the ruins which are on the hilltops and on the areas difficult to reach.

Beginning with the ancient Orthosia city which was found near the point where Akçay (Harpasos) Valley, extending in the north – south direction, joined The Great Meander River, the area extending to Bozdoğan Village in the south was searched. The known big cities in the valley were taken into consideration with their general outlines. The 29 tumuli graves found in the direction of valley on the hills of foot of Mt. Madran and Mt. Karıncalı present very important information for the region's archaeology not only in terms of architecture but also in terms of styles. The excavated tumuli graves share some similarities with some of the tumuli in Bintepele Necropolis in Lydia Region and with the once found near Mylasa. According to the results of the research, the tumuli which were dated Early 4th century B. C. and Early Hellenistic Period reflect characteristics of local and east culture. Especially, Lale Tepe Tumuli reflect the Persian effect with its **semerdam** roof and interior decorations.

The castles and the towers form the other important ruins with the tumuli in Akçay (Harpasos) Valley. It was not mentioned by any ancient source that there was a road route in the valley. However, it is known that Kanuni Sultan Süleyman (Süleyman, The Magnificent) had used a road in this area to reach Marmaris during his military expedition to Rhodes in 1522. The towers and the castles built for the purpose of watching and warning on the hills overlooking Akçay (Harpasos) Valley show 4th Century B. C. masonry work and there are the evidences showing that there was at least a road used in this period in the valley.

“Kıztaşı Castle” found on the west side on Akçay (Harpasos) Valley with its pyramidal towers ascending in a graded way present a different type in Caria and Anatolia. The pyramidal towers found in Kephalaria, Ligurio and Viglaphia cities in

Argolis Region on Peloponnesos Peninsula on Mainland Greece have some similarities in common with the towers of Kıztaşı Castle. It has been told by the researchers that these towers on Mainland Greece were erected for the purpose of watching.

Except for its tumuli, castle and towers, Akçay (Harpasos) Valley had undergone settlement in a long term from the tumuli giving findings of Early Bronze Age to Late Ottoman Period.

HARİTA ve PLANLARIN LİSTESİ:

Harita 1. Batı ve Güneybatı Anadolu.

Harita 2. Büyük Menderes (Meandros), Akçay (Harpasos) ve Çineçayı (Marsyas) Vadileri.

Harita 3. Akçay (Harpasos) Vadisi.

Harita 4. Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki Antik Kentler.

Harita 5. Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki Kalıntıların Dağılımı.

Plan 1. Orthosia. Topografik Plan. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Plan 2. Harpasa. Topografik Plan. (Varinlioğlu – Debord 1998)

ÇİZİMLERİN LİSTESİ:

Çizim 1. Orthosia Bizans Kalesi Planı. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Çizim 2. Orthosia Tiyatrosu Planı. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Çizim 3. Orthosia Agora – Gymnasion Planı. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Çizim 4 a. Orthosia Nişli Yapının Cephesi. (Varinlioğlu – Debord 1998)

b. Orthosia Tekne Gömüt. (Varinlioğlu – Debord 1998)

c. Harpasa Agora – Forum Planı. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Çizim 5. Harpasa Tiyatrosu Planı.

Çizim 6 a. Alamut Köyü Altındaki Yerleşimdeki Eşik Bloğu.

b. Alioğulları Köyü Asar Tepe'deki Sandık Mezar. Planı.

c. Alioğulları Köyü Asar Tepe'deki Zeytinyağı Ezme Teknesi Plan ve Kesiti.

Çizim 7. Beyerli Kalesi. Planı.

Çizim 8. Beyerli Kalesi Güneydoğu Kulesi Hatlı Yuvaları Plan ve Kesiti.

Çizim 9. Kızıtaşı Kalesi. Planı.

Çizim 10 a. Kızıtaşı Kalesi Kuzey Kule Kesiti.

b. Kızıtaşı Kalesi Güney Kule Kesiti.

Çizim 11. Kızıtaşı Kalesi Batı Sur Destek Kuleleri Planı ve Kesiti.

Çizim 12 a. Kavaklı Köyü Kale Yıkığı Kule. Planı.

b. Asma Köyü Asarlık Kule. Planı.

Çizim 13 a. T1. plan.

b. T2. Plan.

Çizim 14. T4. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 15. T6. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 16. T7. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 17. T8. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 18. T10. Plan.

Çizim 19. T11. Plan, A – A Kesiti ve B – B Kesiti.

Çizim 20. T12. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 21. T13. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 22. T14. Plan, A – A Kesiti ve B – B Kesiti.

Çizim 23. T15. Plan.

Çizim 24. T16. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 25. Lale Tepe Tümülüsü. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 26. Lale Tepe Tümülüsü. Kyma – Reversa Profili.

Çizim 27. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 28. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 29. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 30 a. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. B – B Kesiti.

b. Sultanlar Tepesi, Tümülüsü. B – B Kesiti.

Çizim 31. Kavaklı Köyü Oygı Mezar. Planı

Çizim 32. BKT 1. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 33. BKT 2. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 34. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs. Plan ve A – A Kesiti.

Çizim 35. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Plan ve A – A Kesiti.

LEVHALARIN LİSTESİ

Levha 1. Res 1. Akçay (Harpasos) Vadisi. Madran Dağı'ndan Kuzeyine Bakış.

Levha 2. Res 2. Akçay (Harpasos) Vadisi. Madran Dağı'ndan Güneyine Bakış.

Levha 3. Res 3. Orthosia. Kuzeyden Görünüm. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Res 4. Orthosia'dan Büyük Menderes Ovası'na Bakış.

Res 5. Orthosia. Hellenistik Sur. (Varinlioğlu – Debord 1997)

Res 6. Orthosia. Hellenistik Sur Ayrıntı. (Varinlioğlu – Debord 1997)

Res 7. Orthosia. Güney Tepe Hellenistik Teras.

Levha 4. Res 8. Orthosia. Bizans Kalesi. (Varinlioğlu – Debord 1997)

Res 9. Orthosia. Bizans Kalesi Kule. (Varinlioğlu – Debord 1997)

Res 10. Orthosia. Tiyatro Genel Görünüm. (Varinlioğlu – Debord 1997)

Res 11. Orthosia. Tiyatro. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Res 12. Orthosia. Tiyatro Analemma Duvarı. (Varinlioğlu – Debord 1997)

Res 13. Orthosia. Tiyatro Cavea. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Levha 5. Res 14. Orthosia. Tiyatro Klimax ve Cavea. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Res 15. Orthosia. Agora ve Gymnasion, Genel.

Res 16. Orthosia. Agora ve Gymnasion Kuzeyinde Tonozlu Yapı.

Res 17. Orthosia. Agora ve Gymnasion Batı Duvarı.

Levha 6. Res 18. Orthosia. Nişli Yapı.

Res 19. Orthosia. Tonozlu Mezarlar.

Res 20. Orthosia Nekropol. Tekne Gömütler.

Res 21. Orthosia. Tekne Gömüt Kapağı.

Levha 7. Res 22. Harpasa. Akropol Genel.

Res 23. Harpasa. Erken Suru ve Yuvarlak Kuleler.

Res 24. Harpasa. Erken Sur.

Res 25. Harpasa. Erken Suru Ayrıntısı.

Levha 8. Res 26. Harpasa. Seramik Buluntu. (Varinlioğlu – Debord 1998)

Res 27. Harpasa. Akropol Güneyindeki Kayalık.

Res 28. Harpasa. Akropol Bizans Suru.

Res 29. Harpasa. Güney Kayalık, Duvarlar.

Levha 9. Res 30. Harpasa. Güney Kayalık, Duvar.

Res 31. Harpasa Güneyindeki Kayalık. Kule.

Res 32. Harpasa. Akropol Doğusundaki Erken Sur Bizans Duvarı.

Res 33. Harpasa. Akropol Doğu Kulesi Güney Cephe.

Levha 10. Res 34. Harpasa. Akropol Doğu Kulesi Güneydoğu Cephe.

Res 35. Harpasa. Akropol Doğu Kulesi Batı Cephe.

Res 36. Harpasa. Akropol Doğu Kulesi Kuzey Cephe.

Res 37. Harpasa. Akropol Doğu Kulesi İçi.

Levha 11. Res 38. Harpasa. Tiyatro.

Res 39. Harpasa. Güney – Batı Nekropol.

Res 40. Harpasa. Güney – Batı Nekropol Mezar 1.

Res 41. Harpasa. Güney – Batı Nekropol Mezar 2.

Levha 12. Res 42. Harpasa. Güney – Batı Nekropol Mezar 3.

Res 43. Harpasa. Güney – Batı Nekropol Mezar 4.

Res 44. Harpasa. Güney Nekropol Sandık Mezarlar.

Res 45. Harpasa. Akropol Batısı Taş Ocağı.

Levha 13. Res 46. Alamut Köyü. Genel Görünüm.

Res 47. Alamut Köyü. Eşik Bloğu.

Res 48. Alamut Köyü. Mimari Bloklar.

Res 49. Osmaniye Köyü. Sütun.

Levha 14. Res 50. BARGACENON Yazılı Sikkeler. (Varinlioğlu – Debord
1998)

Res 51. Kavaklı Köyü Camisi Önünde Mimari Parçalar.

Res 52. Bargasa (?). “Tapınak Alanı” ve Kalıntılar (?).

Res 53. Bargasa (?). Agora (?).

Levha 15. Res 54. Alioğulları Köyü. Asar Tepe Kapı Söveleri.

Res 55. Alioğulları Köyü, Asar Tepe Kapı Açıklığı ve Eşik Bloğu.

Res 56. Alioğulları Köyü. Asar Tepe Ezme Teknesi.

Res 57. Alioğulları Köyü. Asar Tepe Litus.

Levha 16. Res 58. Alioğulları Köyü. Asar Tepe Sandık Mezar.

Res 59. Altıntaş Köyü. Hisar Tepe Güneyden.

Res 60. Altıntaş Köyü. Hisar Tepe Güneyi Blok Yatakları.

Res 61. Altıntaş Köyü Hisar Doğusu Blok Yatakları.

Levha 17. Res 62. Altıntaş Köyü Hisar Tepe Sarnıç.

Res 63. Altıntaş Köyü Hisar Tepe Kalıntıları.

Res 64. Altıntaş Köyü Hisar Tepe Eşik Bloğu.

Res 65. Beylerli Kalesi. Güneyden Genel Görünüm.

Levha 18. Res 66. Beylerli Kalesi. Kale Girişi.

Res 67. Beylerli Kalesi. Kuzey Sur Duvarı.

Res 68. Beylerli Kalesi. Doğu Sur Duvarı.

Res 69. Beylerli Kalesi. Güney Sur Duvarı.

Levha 19. Res 70. Beylerli Kalesi. Sur Duvarları Atkı Taşları.

Res 71. Beylerli Kalesi. Sur Duvarı Tekniği.

Res 72. Beylerli Kalesi. Batı Kulesi, Batıdan.

Res 73. Beylerli Kalesi. Batı Kulesi Giriş.

Levha 20. Res 74. Beylerli Kalesi. Kuzey Kulesi, Kuzeybatı Köşeden.

Res 75. Beylerli Kalesi. Kuzey Kulesi, Kuzeydoğu Köşeden.

Res 76. Beylerli Kalesi. Kuzey Kulesi, Üstten.

Res 77. Beylerli Kalesi. Kuzeydoğu Kulesi, Güneyden.

Levha 21. Res 78. Beylerli Kalesi. Kuzeydoğu Kulesi Hatıl Yuvaları.

Res 79. Beylerli Kalesi. Güneydoğu Kulesi, Doğudan.

Res 80. Beylerli Kalesi. Güneydoğu Kulesi, Kuzey Kenarında Hatıl Yuvaları.

Res 81. Beyerli Kalesi. Güneydoğu Kulesi Doğu Kenarı.

Levha 22. Res 82. Beyerli Kalesi. Güney ve Batı Kulesi Genel.

Res 83. Beyerli Kalesi. Güney Kulesi Giriş, Kuzeyden.

Res 84. Beyerli Kalesi. Güney Kulesi Hatıl Yuvaları.

Res 85. Beyerli Kalesi. Genel.

Levha 23. Res 86. Beyerli Kalesi. Su Sarnıcı.

Res 87. Beyerli Kalesi. Güney Yamaç Taş Ocağı.

Res 88. Beyerli Kalesi. Güney Yamaç Blok Alım Yerleri.

Res 89. Kıztaşı Kalesi. Genel, Güneyden.

Levha 24. Res 90. Kıztaşı Kalesi. Doğu Yamaç Teras Sur Parçası.

Res 91. Kıztaşı Kalesi. Doğu Yamaç Teras Sur.

Res 92. Kıztaşı Kalesi. Batı Suru.

Res 93. Kıztaşı Kalesi. Sur Duvarı.

Levha 25. Res 94. Kıztaşı Kalesi. Sur Duvarı.

Res 95. Kıztaşı Kalesi. Sur Duvarı.

Res 96. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Kuzey Kulesi.

Res 97. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Kuzey Kulesi, Kuzeyden.

Levha 26. Res 98. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Kuzey Kulesi, Kuzeybatıdan.

Res 99. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Orta Kulesi.

Res 100. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Orta Kulesi, Kuzeyden.

Res 101. Kıztaşı Kalesi .Batı Sur Güney Kulesi.

Levha 27. Res 102. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Güney Kulesi Kuzey Kenarı.

Res 103. Kıztaşı Kalesi. Batı Sur Güney Kulesi, Üstten.

Res 104. Kıztaşı Kalesi. Kuzey Kule, Doğudan.

Res 105. Kıztaşı Kalesi. Kuzey Kule, Kuzeyden.

Levha 28. Res 106. Kıztaşı Kalesi. Kuzey Kule Kademeli Kuzey Cephe.

Res 107. Kıztaşı Kalesi. Kuzey Kule Güneybatı Köşe.

Res 108. Kıztaşı Kalesi. Kuzey Kule Kuzey Yüzü Duvar Örgüsü.

Res 109. Kıztaşı Kalesi. Kuzey Kule Ayrıntı.

Levha 29. Res 110. Kıztaşı Kalesi. Orta Kule Doğusundaki Kayalık.

Res 111. Kıztaşı Kalesi. Orta Kule Kuzey Kenarı.

Res 112. Kıztaşı Kalesi. Blok Yatağı.

Res 113. Kıztaşı Kalesi. Su Kanalı.

Levha 30. Res 114. Kıztaşı Kalesi. Güney Kule Güney Kenarı.

Res 115. Kıztaşı Kalesi. Güney Kule, Güneydoğu Köşe.

Res 116. Kıztaşı Kalesi. Güney Kule Güneybatı Köşesi.

Res 117. Kıztaşı Kalesi. Su Sarnıcı.

Levha 31. Res 118. Kıztaşı Kalesi. Mezar.

Res 119. Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule. Batıdan.

Res 120. Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule. İçten.

Res 121. Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule. Güney Kenarı.

Levha 32. Res 122. Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule. Güneydoğu Köşe.

Res 123. Asma Köyü, Asarlık Kule. Genel, Güneyden.

Res 124. Asma Köyü, Asarlık Kule. Güneybatı Köşe.

Res 125. Asma Köyü, Asarlık Kule. Güney Kenar İçten.

Levha 33. Res 126. Asma Köyü, Asarlık Kule. Doğu Duvar uzantısı.

Res 127. Asma Köyü, Asarlık Kule. Doğu Duvar Uzantısı, Güneyden.

Res 128. T1 Dromos ve Mezar Odası.

Res 129. T1 Mezar Odası İçi.

Levha 34. Res 130. T1 Sunu Çukuru (?).

Res 131. T2 Genel, Kuzeybatıdan.

Res 132. T2 Mezar Odası İçi.

Res 133. T2 Kapı Açıklığı.

Levha 35. Res 134. T2 Mezar Odası Duvar Detayı.

Res 135. T3 Genel, Kuzeybatıdan.

Res 136. T4 Dromos Genel.

Res 137. T4 Dromos Duvarları ve Kapı Açıklığı.

Levha 36. Res 138. T4 Dromos Genel, Mezar Odasından.

Res 139. T4 Mezar Odası İçi ve Ölü Yatağı.

Res 140. T4 Korkuluk Bloğu Batı Duvar İzi.

Res 141. T4 Korkuluk Bloğunun Doğu Duvar İzi.

Levha 37. Res 142. T5 Dromos.

Res 143. T5 Mezar Odası Üst Örtü Bloğu.

Res 144. T6 Üzerindeki Ev, Güneyden.

Res 145. T6 Genel ve Üzerindeki Ev, Doğudan.

Levha 38. Res 146. T6 Dromos Girişi.

Res 147. T6 Dromos Genel.

Res 148. T6 Kapı Açıklığı.

Res 149. T6 Kapı Açıklığı Lento ve Söve Blokları.

Levha 39. Res 150. T6 Mezar Odası Genel ve Arka Kısa Kenar Ölü Teknesi Kalıntısı.

Res 151. T6 Ölü Teknesi Yan Kenar Bloğu Batı Duvardaki İzi.

Res 152. T6 Ölü Teknesi Yan Kenar Bloğu Doğu Duvardaki İzi.

Res 153. T6 Doğu Ölü Teknesi Kalıntısı.

Levha 40. Res 154. T6 Mezar Odası Tavanı.

Res 155. T6 Mezar Odası tavanı Taş Kirişler.

Res 156. T6 Taş Kiriş, Kuzey Yüz.

Res 157. T7 Yol Düzleminde Görülen Üst Örtü Bloğu.

Levha 41. Res 158. T7 Dromos Genel.

Res 159. T7 Dromos Dolgu Toprağı, Mezar Odasından

Res 160. T7 Kapı.

Res 161. T7 Mezar Odası Genel Görünümü.

Levha 42. Res 162. T7 Mezar Odası Tabanı ve Ölü Yatağı.

Res 163. T7 Yan Korkuluk Bloğu Yuvası.

Res 164. T7 Ölü Yatağı İzi.

Res 165. T8 Dromos Genel.

Levha 43. Res 166. T8 Dromostan Mezar Odası.

Res 167. T9 Genel Görünüm.

Res 168. T10 Genel Görünümü.

Res 169. T10 Mezar Odası Genel.

Levha 44. Res 170. T11 Genel, Doğudan.

Res 171. T11 Dromos Genel.

Res 172. T11 Mezar Odası Giriş.

Res 173. T11 Mezar Odası Giriş, Kuzeybatı Duvarı.

Levha 45. Res 174. T11 Mezar Odası.

Res 175. T11 Mezar Odası Çivi.

Res 176. T12 Genel Görünüm.

Res 177. T12 Dromos, Üstten.

Levha 46. Res 178. T12 Dromos Doğu Duvarı.

Res 179. T12 Kapı.

Res 180. T12 Kapı Lento Bloğu.

Res 181. T12 Sunu Çukuru (?).

Levha 47. Res 182. T13 Genel Görünüm.

Res 183. T13 Dromos Genel Görünüm.

Res 184. T13 Kapı.

Res 185. T13 Kapı, Mezar Odasından.

Levha 48. Res 186. T13 Mezar Odası Genel Görünüm.

Res 187. T13 Ölü Yatağı.

Res 188. T13 Korkuluk Bloğu Batı Duvardaki İzi .

Res 189. T13 Yan Korkuluk Bloğu Doğu Duvardaki İzi.

Levha 49. Res 190. T14 Genel Görünüm, Üstten.

Res 191. T14 Kapı.

Res 192. T14 Batı Duvar Ölü Yatağı.

Res 193. T14 Kuzey Duvar Ölü Yatağı İzi.

Levha 50. Res 194. T14 Üst Örtü Bloklarının Oturduğu Sıra.

Res 195. T15 Dromos Girişi.

Res 196. T15 Dromos İçten ve Kapı.

Res 197. T16 Dromos Genel Görünüm.

Levha 51. Res 198. T16 Dromos, Mezar Odasından.

Res 199. T16 Mezar Odası Genel Görünümü.

Res 200. T16 Ölü Yatağı Kalıntısı.

Res 201. T16 Yan Korkuluk Bloğu Batı Duvardaki İzi.

Levha 52. Res 202. T16 Yan Korkuluk Bloğu Doğu Davardaki İzi.

Res 203. Lale Tepe Tümülüsü. Genel, Güneyden.

Res 204. Lale Tepe Tümülüsü. Defineci Çukuru, Mezar Odasından.

Res 205. Lale Tepe Tümülüsü. Dromos.

Levha 53. Res 206. Lale Tepe Tümülüsü. Dromos Doğu Kenarı.

Res 207. Lale Tepe Tümülüsü. Sundurma.

Res 208. Lale Tepe Tümülüsü. Sundurma Batı Duvarı.

Res 209. Lale Tepe Tümülüsü. Sundurma Kapısı, Ön Odadan.

Levha 54. Res 210. Lale Tepe Tümülüsü. Sundurma Söve Blokları.

Res 211. Lale Tepe Tümülüsü. Ön Oda Tabanı.

Res 212. Lale Tepe Tümülüsü. Ön Oda Kyma – Reversa Profil Kuşağı.

Res 213. Lale Tepe Tümülüsü. Ön Oda Tavanı.

Levha 55. Res 214. Lale Tepe Tümülüsü. Mezar Odası Genel Görünüm.

Res 215. Lale Tepe Tümülüsü. Kapı, Mezar Odasından.

Res 216. Lale Tepe Tümülüsü. Kapı Lentosundaki Mil Yuvaları.

Res 217. Lale Tepe Tümülüsü. Mezar Odası Kyma – Reversa Profili.

Levha 56. Res 218. Lale Tepe Tümülüsü. Mezar Odası Tavanı Genel Görünüm.

Res 219. Lale Tepe Tümülüsü. Taş Kirişler.

Res 220. Lale Tepe Tümülüsü. Fascialar.

Res 221. Lale Tepe Tümülüsü. Metal Zimbalar.

Levha 57. Res 222. Lale Tepe Tümülüsü. Sivri Uçlu Keski ve Dişli Tarak İzleri.

Res 223. Lale Tepe Tümülüsü. Anathrosis.

Res 224. Lale Tepe Tümülüsü. Şematize Haç.

Res 225. Lale Tepe Tümülüsü. Şematize Haç Detay.

Levha 58. Res 226. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Dromos.

Res 227. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Dromos Duvarı.

Res 228. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Kapı.

Res 229. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Mezar Odası Arka Kenar Ölü Teknesi İzi.

Levha 59. Res 230. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Mezar Odası Güneybatı Köşe.

Res 231. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Mezar Odası Doğu Duvarı Yan Kenar Blok Oturma Yeri.

Res 232. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Mezar Odası Batı Uzun Kenar Ölü Yatağı izi.

Res 233. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Batı Söve Bloğundaki Oturma Yuvası.

Levha 60. Res 234. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Mezar Odası Tavanı.

Res 235. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1. Anathrosis.

Res 236. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Giriş.

Res 237. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Genel, Doğudan.

Levha 61. Res 238. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Sundurma ve Ön Oda.

Res 239. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Sundurma.

Res 240. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Ön Oda Tavan.

Res 241. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Ön Oda, Mezar Odasından.

Levha 62. Res 242. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Kapı, Mezar Odasından.

Res 243. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Kapı Mil Yuvaları.

Res 244. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Mezar Odası Genel Görünüm.

Res 245. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Yan Kenar Taşı İzi.

Levha 63. Res 246. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Batı Ölü Teknesi İzleri.

Res 247. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Lento Bloğundaki Yataklar.

Res 248. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Tavan Genel Görünüm.

Res 249. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Taş Kirişler.

Levha 64. Res 250. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2. Dişli Tarak İzleri.

Res 251. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Genel, Batıdan.

Res 252. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Genel.

Res 253. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Dromos.

Levha 65. Res 254. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Sundurma.

Res 255. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Sundurma Tavanı.

Res 256. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Mezar Odası Tabanı.

Res 257. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Mezar Odası.

Levha 66. Res 258. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Ölü Teknesi Yan Kenar Bloğu İzi.

Res 259. Sultanlar Tepesi Tümülüsü. Mezar Odası Tavanı.

Res 260. Kavaklı Köyü Bacak Tepesi Tümülüsü. Genel Görünümü, Doğudan.

Res 261. Kavaklı Köyü Bacak Tepe Tümülüsü. Phollus.

Levha 67. Res 262. Kavaklı Köyü Oygu Mezar içi.

Res 263. Gebeşlerin Tepesi Tümülüsü. Genel Görünümü.

Res 264. Gebeşlerin Tepesi Tümülüsü. Batı Duvar.

Res 265. BKT 1. Genel Görünüm.

Levha 68. Res 266. BKT 1. Üst Örtü Blokları.

Res 267. BKT 1. Dromos.

Res 268. BKT 1. Kapı, Mezar Odasından.

Res 269. BKT 1. Güney Kenarı Genel Görünüm.

Levha 69. Res 270. BKT 1'in Güney Ölü Teknesi.

Res 271. BKT 1. Güney Ölü Teknesi Yan Kenar Bloğu Yuvası.

Res 272. BKT 1'in Güney Ölü Teknesi Yan Kenar Bloğu Yuvası.

Res 273. BKT 1. Kuzey Kenarı Genel.

Levha 70. Res 274. BKT 1'in Kuzey Ölü Teknesi Yan Kenar Bloğu Yuvası.

Res 275. BKT 1. Doğu Ölü Teknesi.

Res 276. BKT 1. Mezar Odası Tavanı, Batıdan.

Res 277. BKT 2. Genel Görünüm, Batıdan.

Levha 71. Res 278. BKT 2. Dromos.

Res 279. BKT 2. Kapı, Mezar Odasından.

Res 280. BKT 2. Kapı Lentosu, Dromostan.

Res 281. BKT 2. Mezar Odası Güney Ölü Teknesi Yeri.

Levha 72. Res 282. BKT 2. Mezar Odası Batı Ölü Teknesi Oturma Yeri.

Res 283. BKT. Mezar Odası Batı Ölü Teknesi Yan Kenarı Oturma Yeri.

Res 284. BKT 2. Mezar Odası Doğu Ölü Teknesi Yeri.

Res 285. BKT 2. Mezar Odası Doğu Ölü Teknesi Yan Kenarı Oturma Yeri.

Levha 73. Res 286. BKT 2. Tavanı.

Res 287. BKT 2. Sivri Uçlu Taşçı Aleti İzleri.

Res 288. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar. Genel Görünüm, Güneyden.

Res 289. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar. 1. Oda Kapı.

Levha 74. Res 290. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar. Taş Hatıllar, Üstten.

Res 291. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar. 2. Oda Kapı.

Res 292. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar. 2. Oda İçten.

Res 293. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar. 2. Oda Tavanı.

Levha 75. Res 294. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Genel Görünüm, Doğudan.

Res 295. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Dromos.

Res 296. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Sundurma.

Res 297. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Sundurma Tavanı.

Levha 76. Res 298. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs Mezar. Sundurma Kapısı.

Res 299. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs Mezar. Ön Oda Güney Duvarı.

Res 300. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Kapı Mil Yuvaları.

Res 301. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Ölü Tekneleri.

Levha 77. Res 302. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Lahit.

Res 303. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Mezar Odası Tavanı.

Res 304. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Semerdam Çatı.

Res 305. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs. Semerdam Çatı, Üstten.

Levha 78. Res 306. Altıntaş Köyü Phollus.

Res 307. Altıntaş Köyü Tahrip Olmuş Tümülüs. Genel Görünüm, Doğudan.

Res 308. Altıntaş Köyü Tahrip Olmuş Tümülüs. Genel Görünüm, Güneyden.

Res 309. Yellice Köyündeki Tümülüs. Genel Görünüm.

Levha 79. Res 310. Yellice Köyü. Kapı Kanadı Parçası (?).

Res 311. Alamut Köyü. Sandık Mezar 7.

Res 312. Alamut Köyü. Sandık Mezar 6.

Res 313. Alamut Köyü. Sandık Mezar 9.

Levha 80. Res 314. Alamut Köyü. Sandık Mezar 3.

Res 315. Alamut Köyü. Sandık Mezar.

Res 316. Kavaklı Köyü Kale Yıkığı Mevkii. Sandık Mezar.

Res 317. Altıntaş Köyü Hisar Tepe. Tekne - Gömüt.

Levha 81. Res 318. Altıntaş Köyü Hisar Tepe. Tekne - Gömüt Kapakları.

Res 319. Kavaklı Kahve Höyüğü, Kuzeybatıdan.

Res 320. Toygar Tepe Höyüğü.

Res 321. Esenköy Beyler Konağı. Genel Görünüm.

Levha 82. Res 322. Esenköy Beyler Konağı. İçten.

Res 323. Esenköy Beyler Konağı. Kule.

Res 324. Esenköy Beyler Konağı Kule Kapısı.

Res 325. Donduran Köyü Kule. Güney Yüzü.

Res 326. Donduran Köyü Kule. İçten.

Levha 83. Res 327. Donduran Köyü Kule. Kapı.

Res 328. Donduran Köyü Kule. Ahşap Makara.

Res 329. Alamut Köyü. Kule.

KISALTMALAR:

Tez içerisinde dipnotlarda kullanılan kısaltmalar “Archäologischer Anzeiger, 1997, 611 - 628.” yayınında belirtilen biçimde gösterilenler dışında aşağıdaki gibidir.

- Akarca 1952** Akarca, A., “Mylasa’ da Hellenistik Bir Mezar”, *Belleten 61- 64*, 1952, 367- 398.
- Akarca 1987** Akarca, A., Şehir ve Savunması, Ankara, (1987).
- A. ve T. Akarca** Akarca, A. ve T., Milas Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, İstanbul, (1954).
- Akdeniz 1996** Akdeniz, E. “1995 Yılı Büyük Menderes Ovası ve Çevresi Yüzeysel Araştırmaları”, *AST 14, cilt 2*, Ankara, 1996, 233- 254.
- Akbıykoğlu 1996** Akbıykoğlu, K., “1994 Yılı Güre İkiztepe Tümülüsü Kazısı”, *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 24-26 Nisan 1995 Didim*, Ankara, 1996, 163-176.
- Anadolu 1967** Anadolu, M., “Alinda Karpuzlu”, *TAD 16*, 1967, 87 vd.
- Arel 1986** Arel, A., “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, *AST 4*, Ankara, 1986, 39 – 77.
- Atasoy 1970** Atasoy, S., “Aphrodisias Yöresindeki Tümülüsler”, *TAD 19- II*, 1970, 351-358.
- AST** Araştırma Sonuçları Toplantısı.
- Balcer 1993** Balcer, J. M., “The Ancient Persian Satrapies and Satraps in Western Anatolia”, *AMİ 26*, 1993, 81-90.
- Bean - Cook 1957** Bean, G.E.-J.M. Cook, “The Carian Coast III”, *BSA 52*, 1957, 58-146.
- Bean 2000** Bean, G. E., Eskiçağda Menderes’ in Ötesi, (Çev. P. Kurtoğlu), İstanbul, (2000).
- Bilgin vd. 1996** Dinç, R.,-M. Önder- A. İ. Bilgin, “Lydia’ da İki Tümülüsde Temizlik Kazısı Çalışmaları”, *Ege Üni. Edb. Fak. Arkeoloji Dergisi IV*, İzmir, 1996, 207-222.
- BKT** Beyerli Köyü Tümülüsü

- Bockisch 1969** Bockisch, G., “Die Karer und Ihre Dynasten”, *Klio* **51**, 1969, 117 – 175.
- Dedeoğlu 1996** Dedeoğlu, H., “Harta Abidintepe Tümülüsü Kazı alışmaları”, *Ege ni. Edb. Fak. Arkeoloji Dergisi IV*, İzmir, 1996, 197-206.
- Diler 1996** Diler, A., “İ Karia Yüzey Araştırmaları 1994”, *AST* **13**, Ankara, 1996, 315-333.
- Dinç – nder 1993** Dinç, R.,- M. nder, “Kayapınarı- Hamamtepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı”, *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 27-30 Nisan 1992 Efes*, Ankara, 1993, 31-51.
- Dinç 1993** Dinç, R. Lydia Tümülüsleri, 1993, İzmir (Yayınlanmamış doktora tezi)
- Dinsmoor 1975** Dinsmoor, W.B., The Architecture of Ancient Greece, New York, (1975).
- Diodoros** www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Erder 1967** Erder, C., Hellenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta- Kyma Reversa, Ankara, (1967).
- Erdoğan 1991** Erdoğan, A., Batı Anadolu Şehir Surlarının Gelişimi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1991.
- Fowler 1906** Fowler, H. N., “Archaeological News: Alabanda”, *AJA* **10**, 1906, 99 vd.
- Gökbel – Şölen 1936** Gökbel, A. – H. Şölen, Aydın İli Tarihi, İstanbul, (1936).
- Head 1964** Head, B. V., Catalogue of Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, Etc., Bologna, (1964), xlıı
- Herodot** Herodotos, Herodot Tarihi, (ev. M. Ökmen), İstanbul, (1998).
- Hornblower 1982** Hornblower, S., Mausolus, Oxford, (1982).
- IAMY** İstanbul Arkeoloji Müzeleri Yıllığı
- İzmirligil 1975** İzmirligil, ., “Uşak Selikler Tümülüsleri”, *TAD* **22**, 1975, 41 – 69.

- Karlsson 1994** Karlsson, L., “Thoughts About Fortifications in Caria from Maussollos to Demetrios Poliorketes”, *REA* **96**, 1994, 141 – 153.
- Kızıl 1996** Kızıl, A., “Beçin Hellenistik Dönem Oda Mezarı”, *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 24-26 Nisan 1995 Didim*, Ankara, 1996, 255 – 271.
- KST** Kazı Sonuçları Toplantısı.
- Ksen. Anab.** Ksenophon, *Anabasis*,(Çev. T. Gökçöl), İstanbul, (1998).
- Ksen. Hell.** Ksenophon, *Yunan Tarihi (Hellenika)*, (Çev. S. Sinanoğlu), Ankara, (1999).
- Ksen. Kyr.** Ksenophon, *Kyropaidia*
www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Mc Lauchlin 1985** Mc Lauchlin, *Lydian Graves and Burial Customs*, Diss. Berkeley, (1985).
- Laumonier 1936** Laumonier, A., “Archeologie Carienne”, *BCH* **60**, 1936, 286 vd.
- Lawrence 1979** Lawrence, A. W., *Greek Aims in Fortification*, Oxford, Oxford University Press, (1979).
- Lawrence 1996** Lawrence, A. W., *Greek Architecture*, Revised by R. A. Tomlinson, Yale Universtiy Press, (1996).
- Livius** www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Lord 1939** Lord, Louis, E., “Watchtower and Fortresses in Argolis”, *AJA* **43**, 1939, 78-84.
- Lloyd – Mellaart 1962** Lloyd, S. – J. Mellaart, *Beycesultan*, Londra, (1962).
- Marchese 1986** Marchese, R.T., *The Lower Maeander Flood Plain, A Regional Settlement Study, Part I, II*, BAR International Series 292 (I-II), Oxford, (1986).
- Marchese 1989** Marchese, R. T., *The Historical Archaeology Of Northern Caria. A Study In Cultural Adaptations*,

- Oxford, (1989). (British Archaeological Reports, International Series, 536).
- Marchese 1992 a** Marchese, R. T., “ Ancient Remains In Caria: The Watchtower At Harpasa”, *AntSt.* **42**, 1992, 47-51.
- Marchese 1992 b** Marchese, R. T., “Orthosia Revisited. A Small City In Northern Caria”, *Anatolica 18* (*Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten*), 1992, 71-86.
- Marchese 1994** Marchese, R.T., “The Theatre At Harpasa”, *Anatolica 20* (*Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten*), 1994, 233-247.
- Marchese 1996** Marchese, R. T., “Carian Notes. Funerary Practices In Maeander Valley”, *Anatolica 22* (*Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten*), 1996, 227-236.
- Marksteiner 1994** Marksteiner, T., “Geböschte Mauern in der Griechischen Befestigungsarchitektur des Mutterlandes und Kleinasiens in Klassischer und Hellenistischer Zeit”, *IstMitt 44*, 1994, 39 – 54, Taf. 9 – 11.
- McNicoll 1997** McNicoll, A.W., *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates*, Oxford, (1997).
- Meritt 1939–53** Meritt, B., Wade – Gery, H. T., McGregor, M., (eds.), *The Athenian Tribute Lists*, 4. Vols., Cambridge, Mass., 1939 – 53.
- Nayır 1983** Nayır, K., “ Alibeyli Tümülüsleri Kurtarma Kazısı – 1981”, *KST 4*, Ankara, 1983, 199 – 206.
- Nylander 1965** Nylander, C., ”Old Persian and Greek Stonecutting and the Chronology of Achaemenid Monuments : Achaemenid Problems I”, *AJA 69*, 1965, 49-55.
- Nylander 1966** Nylander, C., “The toothed-chisel in Pasargadae: Further notes on old Persian stonecutting”, *AJA 70*, 1966, 373-376. Pl. 95.
- Nylander 1970** Nylander, C., *Ionians in Pasargadae*, Uppsala, (1970).
- Öğün 2001** Öğün, B.- C. Işık- A. Diler, Kaunos, Antalya, (2001).
- Özgen 1996** Özgen , İ.,- J. Öztürk, *Heritage Recovered The Lydian Treasure*, İstanbul, (1996).

- Özgünel 1979** Özgünel, C., *Karia Geometrik Seramiği*, Ankara, (1979).
- Özkaya 1999** Özkaya vd., “Alinda (Karpuzlu)”, *AST 16*, Ankara, 1999, 299 – 323.
- Özkaya 2001** Özkaya V., “Alinda Antik Dokusu ve Anıtsal Gömütleriyle İç Karia Bölgesinde Bir Kent”, Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı, Kayseri, 2001, 463 – 478.
- Özkaya - San 2002** Özkaya, V. - O. San, “Alinda and Amyzon, Two Ancient Cities in Caria”, *AST 19*, Ankara, 2002, 237 – 254.
- Özkaya- San 2003** Özkaya, V. – O. San, “Alinda An Ancient City with Its Remains and Monumental Tombs in Caria”, *REA 105*, 2003, 103 – 125.
- Özyiğit 1994** Özyiğit, Ö., “The City Walls of Phokaia”, *REA 96*, 1994, 77 – 109.
- Paton – Myres 1896** Paton, W.R.-J.L. Myres, “Karian Sites and Inscriptions”, *JHS 16*, 1896, 188-271.
- Paton 1900** Paton, W.R., “Sites in E. Caria And S. Lydia”, *JHS 20*, 1900, 57-80.
- Peschlow 1990** Peschlow, A., “Die Nekropolen von Latmos und Herakleia am Latmos”, *AST 7*, Ankara, 1990, 153 - 169.
- Peschlow 1994** Peschlow, A., “Die Befestigungen von Latmos”, *REA 96, 1 – 2*, 1994, 155 – 172.
- Peschlow 1996** Peschlow, A., “Die Arbeiten des Jahres 1994 im Territorium von Herakleia am Latmos”, *AST 13*, Ankara, 1996, 211 – 224.
- Peschlow 1997** Peschlow, A., “Die Arbeiten des Jahres 1995 im Territorium von Herakleia am Latmos (Beşparmak)”, *AST 14*, Ankara, 1997, 141 – 160.
- Philippson 1915** Philippson, A., “Reisen und Forschungen in Westlichen Kleinasien: Karien Südlich des Maeander und das

- Westliche Lykien”, **Petermanns Mitteilungen, Ergänzungsheft**, 1915, - 183 vd.
- Polybius** The Histories, Vol. VI, (Çev. W. R. Paton), Londra, (1995).
- Radt 1970** Radt, W., “ Seidlungen und Bauten auf der Halbinsel von Halikarnassos unter Besonderer Berücksichtigung der Arkaischen Epoche”, *IstMitt Beiheft 3*, Tübingen, (1970).
- Robert – Robert 1983** Robert, J., – L. Robert, Fouilles d’Amyzon en Carie I: Exploration, Histoire, Monnaies et Inscriptions, Paris, (1983).
- Roos 1980** Roos, P., “Between Labraunda And Alinda”, *Yayla 3*, 1980, 17-21.
- Şimşek 1998** Şimşek, C., “Çambaşı Tümülüsü”, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 7-9 Nisan 1997 Kuşadası*, Ankara, 1998, 493-515.
- Tırpan 1990** Tırpan, A. A., “Alabanda”, *AST 7*, 1990, Ankara, 171-190.
- Umar 1999** Umar, B., Karia, İstanbul, (1999).
- Tomlinson 1961** Tomlinson, R., “Emplekton Masonry and Greek Structura”, *JHS 81*, 1961, 133-140.
- TTK** Türk Tarih Kongresi.
- Varinlioğlu 1995** E. Varinlioğlu, “Karya’nın Hellenistik Dönem Kentleri”, *AST 12*, Ankara, 1995, 25 – 27.
- Varinlioğlu 1998** Varinlioğlu, E., “Karia’nın Kuzeydoğusunda Yüzey Araştırmaları”, *AST 15*, Ankara, 1998, 383- 386.
- Varinlioğlu – Debord 1997** Varinlioğlu, E. – P. Debord, Caria Bölgesi’ndeki Eski Yazı ve Arkeolojik Araştırmalar, 1997, (1997 Yılı Araştırmalarının Aydın Müze Müdürlüğü’ne Sunulan Raporu).
- Varinlioğlu – Debord 1998** Varinlioğlu, E. – P. Debord, Karia Bölgesi’nde Arkeoloji ve Epigrafi Çalışmaları, 1998, (1998 Yılı Araştırmalarının Aydın Müze Müdürlüğü’ne Sunulan Raporu).

Winter 1971

Winter, F. E., Greek Fortifications, Londra, (1971).

Yener - Ölmez 1997

Yener, E.- F. Ölmez, “Orthasia Mozaik Kurtarma Kazısı Ve Mozaik Kaldırımı”, *VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 8-10 Nisan 1996 Kuşadası*, 1997, Ankara, 275 – 298.

I. GİRİŞ

A. Amaç ve Kapsam

Antik yazarlardan Homeros, Strabon ve Herodotos' un vermiş olduğu bilgiler ışığında Karia Bölgesi'nde, İngiliz araştırmacıların 19. yy'da başlatmış oldukları araştırmalar, zamanın yetersiz olanaklarına rağmen geniş alanları kapsamıştır. 20. yy'da da aynı bölge çoğu araştırmacı tarafından yeniden incelenmiştir. Son yıllarda ise Karia Bölgesi bir çok yerli ve yabancı araştırmacının dikkatini çekmektedir. 1970' li yıllarda W. Radt tarafından gerçekleştirilen Bodrum Yarımadası (Halikarnassos) Leleg yerleşimlerini içeren özellikle de tepe başlarında yapılan yüzey araştırmaları dışında kapsamlı bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Yer yer yapılan araştırmalar ise Stratonikeia, Herakleia Am Latmos, Keramos, Iasos ve Alabanda gibi bilinen önemli kentler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu önemli kentlerin dışında "Koinon"¹ ve karakol niteliğinde "Kastrumlar"² gibi küçük yerleşimler de bulunmaktadır. Ancak büyük bir bölümü henüz araştırılmamış, kayıtlara geçmemiş ve tescili yapılmamış bu yerleşimler ciddi boyutlarda tahrip olmuştur ve bugün yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Konumuzu oluşturan Karia Bölgesi' nin Lydia Bölgesi ile kuzey sınırını oluşturan, Menderes (Maiandros) Nehri' nin güneyindeki büyük kollarından biri olan Akçay (Harpasos) Vadisi ve çevresinde yoğunlaştırılan bu çalışmada tespit edilen küçük yerleşimlerin ve kastrumların saptanarak ülkemiz envanterine kazandırılması da amaçlanmıştır.

Akçay (Harpasos) Vadisi ve çevresinde önceki yıllarda yapılan araştırmalarla tespit edilen Toygar Tepe, Hamidiye, Kavaklı Kahve Höyükleri ile Orthosia, Neapolis, Harpasa ve Bargasa³ gibi büyük yerleşimler dışında kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır.

Akçay (Harpasos) Vadisi' nin jeopolitik konumu, kıyı Ege kültürleriyle, İç Anadolu kültürleri arasında özellikle de Phrygia ile iletişimi sağlayan Menderes

¹ Ruzicka 1992, 5 vd.; Marchese 1989, 6, 50, 63 vdd.

² S. Saltuk, Arkeoloji Sözlüğü, İstanbul (1993) 47.

³ Yeni bulgular ışığında adı Bargasa olduğu anlaşılan kent eskiden Piginda olarak adlandırılmaktaydı.

(Maiandros) Vadisi üzerindeki kentlerle ve Kraliyet Yolu' nun⁴ Ephesos – Tralleis ayağını izleyen yerleşmelerle olan ilişkisi önemliydi. Akçay (Harpasos) ve Menderes (Maiandros) vadileri, kıyı kentlerinin Yunan Uygarlığı ile iç kesimlerin ise Anadolu Uygarlıklarıyla olan ilişkileri sebebiyle Anadolu özellikle de Karia arkeolojisi için önemli bilgiler verecek yapıdadır. Gerçekte bugünde olduğu gibi antik dönemlerde de en zengin bölgeler Lydia, Karia ve İonialılar'dan oluşan karma bir nüfusun yerleştiği Menderes (Maiandros) Vadisi verimli topraklardandı⁵.

Akçay'ın (Harpasos) Büyük Menderes (Maiandros) Nehri ile birleştiği noktadan Tavas Platosu'na kadar uzanan vadinin sadece Büyük Menderes'in (Maiandros) hemen güneyinden Bozdoğan İlçesi'nin güneyindeki Altıntaş Köyü'ne kadar olan yaklaşık 35 km. uzunluğunda bir alanda çalışma yapılmıştır. Akçay (Harpasos) Vadisi'nin batı yakasını sınırlayan Doğu Menteşe Dağları ve doğu yakasını sınırlayan Karıncalı Dağları'nda yoğunlaşan yüzey araştırmasıyla vadinin doğusunda ve batısında karşılıklı birbirlerini gören yer yer gözetleme kuleleri ve kalelerden oluşan bir savunma sistemi çalışmalarımız sonucu saptanmıştır. Savunma sistemini oluşturan kale ve gözetleme kulelerinin duvar işçiliği ve buluntuları ışığında vadinin erken ve geç hangi dönemlerdeki kullanımı ve savunma ağının nasıl bir sistemle sağlandığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Akçay (Harpasos) Vadisi' nde tespit edilen bir çok tümülüs mezarın Lydia Bölgesi' ndeki Bintepe nekropolündeki tümülüs mezarlarla benzerlikler göstermesi ve Lydia sınırında bulunan bu bölgenin iç bölge kültürleriyle etkileşim içinde olduğunu da göstermektedir. Araştırma kapsamında ayrıca tespit edilen tümülüs mezarların benzerlerine Çineçayı (Marsyas) Vadisi'nde ve Milas bölgesinde de karşılaşılmaması Kuzey Karia Bölgesi'nin benzer kültürleri ve etkileşimleri barındırdığını söyleyebiliriz. Antik kaynaklarda Akçay (Harpasos) Vadisi'nden bahsedilmemesi uzun bir süre Anadolu'yu hakimiyeti altında tutan Pers Hanedanlığı'nın bu alanda bir etkisinin olmadığını göstermez. Ksenophon, Anabasis' te⁶ *“Kyros ordusuyla Sardes' ten yola çıktı ve Lydia içinde üç günlük yürüyüşle*

⁴ Hornblower 1982, 4.

⁵ Hornblower 1982, 4.

⁶ Ksen. Anab. I. 2, 5 – 6.

yirmi parasang yol alarak Maiandros ırmağına vardı. Bu ırmağı geçtikten sonra Phrygia içinden...” şeklinde bahsettiği bölümünde, Kyros’ un Büyük Menderes Nehri’ni geçip Phrygia’ ya ilerlerken en azında Akçay (Harpasos) Vadisi’ nin kuzey kıyısını görmüş olmalı düşüncesiyle vadide Pers etkilerinin araştırılması çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Karialılar merkez ticaret yolu olarak Ege’den İç Batı Anadolu’ya geçişi sağlayan işlek Gediz (Hermos) Vadisi’ni kullanmaktan kaçınarak, Büyük Menderes (Maiandros) Nehri Vadisi’ni kullanmayı tercih etmişlerdir⁷. Bu nedenle Büyük Menderes Nehri’nin güneyindeki topluluklara ulaşmak için de güney kollarının oluşturduğu vadiler kullanılmış olmalıdır. Ak (Harpasos) Çay Vadisi de, Menderes (Maiandros) Nehri’nin güney ırmak kollarının merkez pozisyonu durumundadır⁸. Menderes’ in diğer güney kolları olan Dandalas (Mosynus) ve Çineçayı (Marsyas) Vadileri’ nin kıyı Ege ile iç bölgeleri birbirine bağlayan güzergahlar olduğu bir çok antik kaynakta geçmektedir. Bir çok tepe noktalarına yerleştirilmiş gözetleme kulelerinden Ak Çay (Harpasos) Vadisi de önemli bir yolu barındırıyor olmalıydı. Antik dönemlerden süre gelen bir yolu barındırmış olmalı ki geç dönemlerde de Akçay (Harpasos) Vadisi’nin kıyı Karia’ya ulaşmak için kullanıldığını, 1522 yılında Rodos seferi için Kütahya üzerinden Marmaris’e giderken Kanuni Sultan Süleyman’ın bu vadi yolunu kullandığından anlayabilmekteyiz⁹.

Ak (Harpasos) Çay Vadisi’ nin geç dönemlerde de¹⁰ bir iskana tabi tutulduğu yapılan yüzey araştırması sonucunda öğrenilmiştir.

⁷ D. Magie, Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century After Christ, Princeton (1950) 37 vdd.; Hornblower 1982, 2 ve 4.; C. Roebuck, Ionian Trade and Colonization, New York: Archaeological Institute of America (1959) 5.

⁸ Marchese 1986, 37.

⁹ Umar 1999, 324.

¹⁰ Vadinin batı yakasındaki Doğu Menteşe Dağları’ nın doğu eteklerinde özellikle de Alamut ve Osmaniye Köyleri arasında eğimin azaldığı eteklerde Bizans seramikleriyle karşılaşmıştır. Ayrıca doğu yakasındaki Antik Harpasa (Esen köy) kentinin eteklerinde de geç osmanlı yapıları görülmektedir.

B. Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nin Tarihi Coğrafyası

Kuzeyde Büyük Menderes'in sağ yakasındaki Cevizli ve Karanlık Dağları, doğuda Babadağ, Honaz Dağ, Bozdağ ve Dalaman Çayı (İndus) ile çevrili Anadolu'nun güney – batı köşesini kapsayan bölgeye antik çağlarda Karia denilmekteydi¹¹ Güney – batı Ege ve doğu Akdeniz kıyılarında yer alan bu dağlık bölge ve İonia, Phrygia – Lydia ve Lykia ile çevrelenmektedir¹² (Har. 1). Karialılar tarihsel dönemlerde kıyı boyunca Miletos'tan Kaunos'a kadar güney – batı Anadolu'da; Aphrodisias'a kadar Büyük Menderes (Maiandros) Vadisi'nin iç karasında ve güney kolları boyunca yaşamışlardır¹³. Kuzeyde Lydia ile güneyde Karia arasındaki geleneksel sınır, Büyük Menderes (Maiandros) Vadisi hatta bunun biraz kuzeyinde Tralles'i de içine alan bölgedir¹⁴. Doğuya doğru Karia merkezi Tabae ovasına kadar uzanmaktadır.

Karia Bölgesi'nin uzun kıyı şeridinde en büyükleri Halikarnassos, Knidos ve Loryma Yarımada ve birçok iyi korunaklı antik liman bulunmaktadır¹⁵. Karia Bölgesi Batı Anadolu'nun fiziki coğrafyası içinde geniş bir alanı kapsamaktadır. Batı Anadolu'nun güneyi Büyük Menderes (Maiandros) tarafından oluşturulmuş büyük bir dolgu etrafında alüvyonlu vadiler ve ovalar bulunmaktadır¹⁶ (Har. 2). Bu geniş verimli ovalar birbirini izleyen dağ sıraları tarafından kuzeyden güneye doğru uzanır¹⁷. Uzanan ovaların en önemlilerinden biri de Akçay (Harpasos) Vadisi'nin oluşturduğu alüvyonlu ovadır (Har. 3). Büyük Menderes' in (Maiandros) karakteri Nazilli İlçesi çevresinde değişmektedir¹⁸. Burada iki güney kolu Dandalas (Morsynus) ve Akçay (Harpasos) karışmaktadır (Har. 2). Akçay (Harpasos), Büyük Menderes (Maiandros) Nehri'nin güney ırmak kollarının merkezi konumu durumundadır. Tavas Platosu' nun yüksek bölgelerinden doğan Akçay kuzey batıya

¹¹ A. ve T. Akarca 1954, 53 vd.

¹² E. Akurgal, *Ancient Civilizations and Ruins of Turkey*, İstanbul (1973) 242.

¹³ Hornblower 1982, 2.

¹⁴ Strabon XII. 8, 15.; Ksen. Hell. III. 2. 19.; Hornblower 1982, 2.

¹⁵ Ruzicka 1992, 5.

¹⁶ K. Mason, *Turkey: Geographical Handbook Series*, London (1942-1943); J.C. Dewdney, *Turkey: An Introductory Geography*, New York, (1971).; H. N. Pamir, "Denizli: Explanatory Text of the Geological Map of Turkey", in C. Erentoz (Ed.) *Türkiye Jeoloji Haritası*, Ankara (1974).

¹⁷ S. Erinç ve N. Tunçdilek, "The Agricultural Regions of Turkey", *The Geographical Review* 62, (January), 179 – 203.

¹⁸ W. Von Diest, "Qurch Durch Karien", *Pettermann's Mitteilungen aus Justus Perthes' Geographischer Anstalt* 55, 1909.

dar bir vadiden dönmeden önce büyük bir hacimle güney batı ve güneye akar¹⁹. 1955 yılında üzerine yapılan Kemer Barajı'ndan sonra ise Akçay'ın (Harpasos) karakteri Büyük Menderes (Maiandros) Nehri'ne birleştiği noktaya kadar eğimi az ve debisi yüksek bir yatak izleyerek akmaktadır (Lev.1 Res. 1, Lev. 2 Res. 2).

Büyük Menderes (Maiandros) ve Akçay' (Harpasos) ın birleşim yerinin batısında kıyı dilleri ve terk edilmiş kullanılmayan kanallar vardır. Antik dönemde doğuda karakterleri birden değişen Menderes ile Akçay'ın birleşmesi muhtemelen deniz taşıtlarının seyrine elverişliydi²⁰ (Har. 4). Büyük bir ihtimal de erken dönemlerde Ege dünyasıyla Kuzey Karia'nın en iç bölgelerine insan ve mal akışının iletişimini sağlıyordu²¹.

Arkeolojik olarak Kuzey Karia Bölgesi fiziksel kalıntılar bakımından zengindir. Akçay (Harpasos) Vadisi'nin en erken yerleşimleri, Toygar Tepe, Hamidiye ve Kavaklı Kahve höyüklerinin vermiş olduğu buluntular doğrultusunda Erken Tunç Çağı'na (M.Ö. 3200- 2000) kadar inmektedir. Vadi'nin kuzey doğusunda bir tepe üzerinde bulunan Harpasa kentinin akropolünde bulunan arkaik malzemeye göre M.Ö. 6. yy'da da yerleşimin olduğu anlaşılmaktadır²². Küçük yerleşimler M.Ö. 6. yy'da ortaya çıkan politik – dinsel merkezlerin etrafında dağılmaktaydı²³. Çoğunlukla çiftçilerden ve çobanlardan oluşan yerli nüfusun çoğu Karia Bölgesi'nin iç kesimlerinde oturuyorlardı. Bir veya birden fazla yerel hanedanlıklar ve küçük krallıklardan oluşan bu topluluklar köy ve çiftlikler olarak dağınık şekilde tepe doruklarındaki kalelerde oturuyorlardı²⁴. Genelde Karia Bölgesi'nin alt yapısını oluşturan çiftçi kesimi küçük koloniler dışında büyük Polisleri de oluşturuyordu²⁵. İç Karia şehirleri görüldüğü kadarıyla güçlü bir hanedanlık ortaya koymayan bir tür aristokrasi meydana getiren toprak sahiplerinden oluşan nüfuzlu ailelere sahipti. Karia Bölgesi' nde hükümlerlik bir çok tepe

¹⁹ Marchese 1986, 37.

²⁰ Marchese 1989, 12.

²¹ M. Joukowsky, Prehistoric Aphrodisias II. An Account of the Excavations and Artifact Studies, Louvain – La Neuve (1986) 25.

²² Harpasa Kenti'nde bulunan arkaik malzeme ve diğer bulgularla ilgili bkz. Yerleşim, Kalıntı ve Buluntular bölümünde Yerleşim Yerleri, Harpasa kısmına.

²³ Marchese 1989, 50.

²⁴ Radt 1970, 13; Bean – Cook 1957, 143 vdd.; Hornblower 1982, 10 vdd.

²⁵ Bockisch 1969, 129.

zirvelerindeki hanedanlıklar tarafından paylaşılmıştı²⁶. Kuzey Karia’da tespit edilen birçok tepe üzerindeki küçük kaleler de paylaşılan yerel yönetimleri gösterir niteliktedir.

M.Ö. erken 6. yy’da Lydia Krallığı’nın kontrolü altına giren²⁷ Karia’nın bilinen tarihi Kroisos’un yönetimindeki Lydia Krallığı’na katılmasıyla başlamıştır. Batı Anadolu’nun bazı bölgelerinde, Paphlagonia ve Karia gibi hem Lydia’ya uzak hem de dağlık yerlerde Lydia egemenliğinin gevşek olduğunu biliyoruz. Bu bölgelerde eski krallar ve beyler yerlerinde kalmış, kentler ise neredeyse bağımsızmış gibi kendi kendini yönetebiliyor, yalnız yönetimindeki devlete vergi ödüyordu²⁸. Antik kaynaklar ilk önce Lydialılar’ın Karialılar’ı erken dönem askeri olaylarda kullandıklarını göstermektedir.

M.Ö. 546’dan sonra Kyros’un Lydia Kralı Kroisos üzerindeki zaferi ve Persliler tarafından Sardes’in ele geçirilmesiyle Kyros’un yönetimdeki Pers ordusunun Harpagos komutasında Karia’ya ilerlemesiyle birçok Karialı mücadele etmeden teslim olmuştur²⁹. Bundan sonra Karia Bölgesi, Lydia’nın güneyi ve batısı Sardes merkezli kurulmuş olan Pers satraplığına vergi ödemek zorunda kalmıştır³⁰ ve bölgedeki şehirleri garnizonlar kurarak denetim altında tuttukları görülmektedir. Bütün Karia Bölgesinde olduğu gibi kuzey Karia toplulukları ve yerleşimleri de Pers hakimiyeti altına girmiştir. Persler Karia’ya bazı ayrıcalıklar tanıyarak yerel politik ayarlamalara gitmeyerek değişiklikler yapmamışlardır.

M.Ö. 6 yy’da Karia’da oluşan geniş Pers yerleşimleri ve garnizonlarının olduğuna dair somut bir kanıt yoktur³¹. M.Ö. 499’da Miletos merkezli çıkan İonia

²⁶ Hornblower 1982, 10.

²⁷ Herodot I. 28.; J. G. Pedley, Sardis in the Age of Croesus, University of Oklahoma Press (1968) 81.

²⁸ Umar 1999, 5.

²⁹ Herodot. I. 175.; Ruzicka 1992, 7.

³⁰ Herodot. I. 174, I. 175.; W. A. P. Childs, “Lycian Relations with Persians and Greeks in the Fifth and Fourth Centuries Re – examined”, *AnatSt* 3, 1981, 55 vd.; G.M.A. Hanfmann “Lydian Relations with Ionia and Persia”, *The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology Ankara- İzmir 23-30 IX 1973*, Ankara, 1978, 31.

³¹ Ksen. Kyr. VIII. 6. 4.; C. G. Starr, “Greeks and Persians in the Fourth Century B. C.: A Study in Cultural Contacts Before Alexander”, *Iranian Antiqua* 11, 1975, 92 – 93.

ayaklanmasına³² M.Ö. 498’de Sardes’in yıkılmasıyla katılan Kariyalılar Pers güçleriyle yaptıkları sonraki savaşlarda yenildiler³³. M.Ö. 490’da Karia’nın tekrar Pers yönetimine girmesiyle, Karia köylerinin boşaltılarak farklı yerlere sürülmeleri ayaklanmanın sonucunda bir cezayı göstermektedir³⁴. M.Ö. 480- 479 yılları Kserkses’in Yunanistan’ı istilasındaki başarısızlığı ve Ege üzerine Yunan birliklerinin karşı saldırılarının başlaması Karia üzerindeki Pers egemenliğinin azaldığı bir dönemi göstermektedir³⁵. Atina seferleri, M.Ö. 478 – 477’de kurulan Attika – Delos Deniz Birliği’nin³⁶ kıyı Karia’dan iç Karia’ya geçmesiyle ve daha önceleri Perslere vergi ödeyen iç Karia topluluklarının birleşmesiyle devam etmiştir³⁷.

M.Ö. 431’de başlayan Pelloponnessos Savaşları sırasında Atina’nın müttefiki olan iç Karia topluluklarının yokluğu Thukydides’in kayıtlarında geçmektedir³⁸. İç Karia şehirlerinin bu dönemlerde Hellenleştiğine dair herhangi bir kanıt bulunamamıştır.

Genç Kyros M.Ö. 407 yılında Lydia, Phrygia ve Kappadokia satrapı olarak görevlendirildi³⁹ ve M.Ö. 401 yılında Kunaksa mücadelesinde öldürüldü⁴⁰. Genç Kyros öldükten sonra onun yerine Kral II. Artakserkses tarafından Tissaphernes’e Karia Bölgesi’nin yönetiminin verildiği⁴¹ ve burada bir Oikos’a⁴² sahip olduğu görülmektedir. Tissaphernes Karia’da zorla toplamış olduğu Kariyalılar’dan oluşan birlikleri istediği gibi yönlendirmiş ve birçok tepe yerleşmelerinde garnizonlar

³² J. M. Balcer, “Imperialism and Stasis in Fifty Century B.C. Ionia”, in Bowersock, G. W., Burkhart, W. and Putnam, M. (eds.) *Arktouros: Hellenic Studies to B. M. W. Knox*, Berlin, 1979, 261 vdd.; J. M. Balcer, “Ionia and Under the Achaemenid Empire the Sixth and Fifth Centuries B. C. Tribute, Taxation and Assessment”, *Le Tribut Dans l’Empire Achéménide*, Table Ronde de Paris 12 et 13 Decembre 1986, 1986, 1 vdd.; J. M. Balcer, “The Liberation of Ionia: 478 B.C.”, *Historia* 46/3, 1997, 374 vdd.

³³ Herodot. V. 103 – 117 – 121.

³⁴ Hornblower 1982 , 19, n. 112.

³⁵ Ruzicka 1992, 8.

³⁶ A. M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara (1999) 299.

³⁷ Ruzicka 1992, 8.

³⁸ A. g. e., 8.

³⁹ Ksen. Hell. I. 4. 1- 5.; Ksen. Anab. I. 9. 7.

⁴⁰ Balcer 1993, 86.

⁴¹ Ksen. Hell. III. 2. 12.; Balcer, 1993, 86.

⁴² Hornblower 1982, 7 n. 28.

kurmuştur⁴³. Fakat bu durum Tissaphernes'in ayrı bir Karia satraplığı oluşturduğu anlamına gelmemektedir.

M.Ö. 395'de büyük Kral'ın temsilcisi Tithraustes tarafından öldürülür⁴⁴. Tissaphernes'in öldüğü dönem olan erken 4. yy'da, Karia Bölgesi Tissaphernes'in yönetimi altında Lydia Satraplığı'nın bir parçasıydı.

M.Ö. 390'lı yıllardan itibaren Lydia satraplığından ayrılan Karia tek başına bir satraplık oldu ve bu zamanda Karia satrapı bir Persli olmayan , fakat bir Kariyalı, Mylasa (Milas) hanedanı Hyssaldomos'un oğlu Hekatomnos oldu⁴⁵. M.Ö. 4. yy'daki Karia satrapları, içte Persler'den bağımsız, satraplığın köklü aile bireylerine verildiği bir sistem kurmak istemişlerdir⁴⁶. Hekatomnos'un yönetimde bulunduğu dönem içinde Evagoras'a karşı Kıbrıs savaşı⁴⁷ katılması dışında başka bir önemli olayda adı geçmemektedir. Evagoras, Kıbrıs'taki Pers yanlısı hanedanlıkları adada yaşayan Yunanlılar'la işbirliği yapması üzerine başlayan savaşta⁴⁸, Pers Kralı'nın Pers satrapları dışında Hekatomnos'u donanmanın başına getirmesi onun nüfuzunu ve kuvvetinin önemini çok iyi göstermektedir⁴⁹. Hekatomnos'un ölümünden sonra yerini oğlu Mausollos aldı. Mausollos M.Ö. 377/6'da babası Hekatomnos'dan almış olduğu yönetimi sırasında M.Ö. 353/2 yılındaki ölümüne kadar en kuvvetli kişiydi ve Karia'yı hemen hemen bağımsız bir ülke yapmıştı⁵⁰. Mausollos'un amacı ilk önce güçlü bir donanma kurmak, başkenti Mylasa'dan Halikarnassosa taşımının temellerini atmak, Yunan şehir devletleriyle Karia Birliği'nin hakimiyetini almak ve Karia Bölgesi'ni kuzeyde Menderese, güneyde Rodos'a ve güneydoğuda Lykia'ya kadar genişletmekti⁵¹. Mausollos Karia Bölgesi'nde başta bulunduğu süre içinde (M.Ö. 377/6 – 353/2) savunma sistemlerine özellikle de kaleler üzerinde durdu⁵². Bazı önemli stratejik tepe başlarına kaleler ve gözetleme kuleleri yaptırttı ve zarar görmüş kalelere de yardımlarda bulundu.

⁴³ Ksen. Hell. III. 2. 12, 13 – 15.

⁴⁴ Ksen. Hell. III. 4.25.; ayrıca bkz. Balcer 1993, 90.

⁴⁵ Ruzicka 1992, 14.

⁴⁶ Bockisch 1969, 137.

⁴⁷ Hornblower 1982, 38.; Bockisch 1969, 139.

⁴⁸ Ksen. Kyr. VII. 4. 1.

⁴⁹ Bockisch 1969, 139.

⁵⁰ Strabon 14.2.17.; Hornblower 1982, 60 vdd.

⁵¹ McNicoll 1997, 15.

⁵² Ruzicka 1992, 37.

M.Ö. 353’de Mausollos’un ölümünden sonra yerine geçen M.Ö. 353-351/350 yılları arasında iki yıl süren saltanatı sırasında karısı Artemisia tarafından en önemli olay olan Rodos saldırısı başarıyla durduruldu⁵³.

M.Ö. 351-50 yıllarında Artemisia’nın ölümünden sonra İdrieus ve kız kardeşi ve aynı zamanda karısı Ada, Pers İmparatorluğu’nun Kıbrıs, Suriye ve Mısır’da çıkan isyanlar yüzünden zayıflayan bir dönemde Mausollos tarafından başlatılan genişleme politikasını tekrar başlattılar⁵⁴. Kuzeyde Sardes’e kadar olan alan satraplığa dahil edildi ve Kios Adası’ da M.Ö. 346’da Hekatomnid yönetimine katıldı. İdrieus Mausollos tarafından elde edilen Karia’nın iç bölgelerindeki toprakların koruma altına alınma çalışmalarına devam etmiştir⁵⁵. Mausollos tarafından başlatılan savunma sistemlerini kuvvetlendirme çalışmaları bu dönemde de sürdürüldü.

M.Ö. 344/3’de İdrieus’un ölümünden sonra karısı Ada tek başına hükümdar oldu. Fakat M.Ö. 341/0’da kardeşi Pixodaros tarafından tahttan indirildi ve Alinda’ya gönderildi⁵⁶. Orada M.Ö. 334’e kadar kaldı⁵⁷. Pixodaros’un M.Ö. 336/5 yılında öldükten sonra⁵⁸ Pixodaros’un Kappadokialı bir kadın olan Aphenis’den doğan kızı Ada⁵⁹ Persli Orontobates⁶⁰ ile evlendi ve beraber satraplık yönetimini paylaştılar⁶¹. Orontobates’in Ada’yla evlenmesiyle Hekatomnid yönetiminde Krallık için önü açılmış oldu. Fakat M.Ö. 334’de Büyük İskender’in Asya seferleri başladı. Halikarnasos’un düşmesinden sonra Büyük İskender Pixodaros’un kız kardeşi Ada’yı tekrar Karia Bölgesi’nin yönetiminin başına getirir ve Karia’yı tekrar imar ettirir⁶². Ölüm tarihi bilinmeyen Ada Hekatomnid sülalesinin son hükümdarıydı.

⁵³ Vitruvius 2. 8. 14-15.

⁵⁴ McNicoll 1997, 16.

⁵⁵ Ruzicka 1992, 120 vdd.

⁵⁶ A.g.e. , 125-126.

⁵⁷ A.g.e., 125.

⁵⁸ A.g.e., 134.

⁵⁹ Strabon XIV 2. 17.

⁶⁰ J. Zahle, “Hekatomnid Caria. A Province in Achaemenid Asia Minor”, *Halicarnassian Studies I: Hekatomnid Caria and the Ionian Renaissance*, Odense (1994) 85.

⁶¹ McNicoll 1997, 16.; Ruzicka 1992, 135.

⁶² Strabon XIV. 2. 17.; Hornblower 1982, 298 vdd.

Karia Bölgesi'nin ve dolayısıyla Akçay (Harpasos) Vadisi'nin Hellenizasyon Dönemi'nde de bir yapılanma ve buradaki Koinon yerleşimlerinin Polislere dönüştüğü mimari kalıntılardan anlaşılabilir⁶³. Bununla birlikte öncelikli olarak geniş bir alanı içeren Subgeometrik Karia, Lydia, Doğu Yunan ve Attika kaplarından oluşan seramik malzeme bölgenin değişimi hakkında önemli bilgiler vermektedir⁶⁴. Batı Phrygia ve Kuzey Karia'nın birbirine yakın havzalarında dağ eteklerinde ve Büyük Menderes'in güneyindeki vadilerde karma bir nüfusun yaşadığını Lydia'da bulunan bir yazıttan öğrenmekteyiz⁶⁵.

Karia Bölgesi'nin Hellenizasyonu, yönetimdeki Hekatomnid Hanedanlığı'nın politikaları ve İonia'nın kıyı toplulukları ve kıta Yunanistan'dan gelen etkilerin bir sonucunda olmuştur. 1. bin yılın başında Ege kıyılarında kurulan Yunan yerleşimleri M.Ö. 6. yy'da kültürel değişiklikleri, politik gücü ve ticareti elinde bulunduran bu yerleşimler Karia üzerinde uzun süre sürecek bir etki bırakmışlardır⁶⁶.

Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki Orthosia, Harpasa, Neopolis ve Bargasa gibi kentlerde Hellenleşme döneminin etkilerini hem mimari kalıntılarında hem de sosyal yaşamından kalan verilerde görebilmekteyiz. Hellenistik Dönem'in Kuzey Karia'nın sosyal düzeni ve politikasında önemli değişiklikler yaptığını biliyoruz.

Büyük İskender'in M.Ö. 323'de ölümünden sonra fethedilen topraklar komutanları (Diadokhos) arasında paylaşıldı. Karia Bölgesi üzerindeki kontrol için Diadoklar'ın bir birleriyle savaşımı sırasında M.Ö. 313'e kadar Asandros sonrada Antigonos Monophthalmos'un yönetiminde kaldı⁶⁷. Karia Bölgesi M.Ö. 301 yılında İpsos'da yenilmelerine kadar Antigonos Monophthalmos ve oğlu Demetrios Poliorketes'in yönetimi altında kaldı⁶⁸. Bu savaştan sonra Karia Lysimakhos'un yönetimi altına girdi. M. Ö. 281'de Lysimakhos'un ölümünden sonra Karia Bölgesi'nin yönetimi Seleukoslar'a geçti. Fakat Seleukos Devleti Karia Bölgesi

⁶³ Marchese 1989, 63 vdd.

⁶⁴ M. J. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", *AJA* 70.2, 1966, 154 – 155.

⁶⁵ Marchese 1989, 58.

⁶⁶ A.g.e., 47.

⁶⁷ Diodoros IX. 75. 3 – 5. www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).

⁶⁸ Karlsson 1994, 149; E. Will, "The period of Antigonos Monophthalmos (321 - 301)", *in CAH* 7: 1, 2. Ed., 1984, 50.

üzerinde güçlü bir otorite kuramadı. Roma Cumhuriyeti'ne katılıncaya kadar Karia'nın tamamı herhangi bir devletin egemenliği altında bulunmamıştır. M.Ö. 188'de tüm Karia Bölgesi Roma Senatosu kararı ile ele geçirilmiştir⁶⁹. Roma Cumhuriyeti daha sonra Karia bölgesini Rodos'a bağladı.

M.Ö. 167'de Kaunos ve Milas kenti öncülüğünde Rodos'a karşı başlayan ayaklanmaya Karia Bölgesi'ndeki bir çok kent katılmıştır. Bu ayaklanmayla oluşturulan ordu ile Rodos ordusu arasında Kuzey Karia'da bulunan Orthosia kenti yakınlarındaki M.Ö. 167 -yılında yapılan savaşta Karia ordusu yenilmiştir⁷⁰. Orthosia kenti yakınlarında yapılan bu savaştan Kuzey Karia topluluklarının o dönem itibariyle ayaklanmaya katıldığı konusunda bir bilgiye ulaşılamamıştır. Savaş sonrasında aynı yıl Roma Senatosu Rodos'a bırakmış olduğu tüm Karia kentlerine özgürlük tanıdığını açıkladı ve Karia kentleri Rodos yönetiminden ayrılarak bağımsızlıklarını kazandılar⁷¹.

M.Ö. 129 yılındaki düzenlemeye göre Menderes'in güneyinde kalan tüm Karia Bölgesi Roma'nın Asya Eyaleti'ne bağlandı⁷². M.Ö. 88 yılında Pontus kralı Mithridates VI. kısa süreli da olsa Roma Eyaleti dolayısıyla da Karia Bölgesi üzerinde hakimiyet kurmuştur⁷³.

Uzun süre Roma hakimiyeti altında bulunan ve Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra Karia Bölgesinde Konstantinus tarafından Hıristiyanlığın İmparatorluğun resmi dini kabul edilmesine kadar bir ilerlemenin olmadığı görülmektedir. Kuzey Karia'da Hıristiyanlık dönemine ilişkin herhangi bir kalıntıyla karşılaşmamıştır. Bizans Döneminde iskana tabi tutulduğunu Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki tespit edilen yoğun Bizans seramiğinden öğrenmekteyiz.

Karia dolayısıyla Kuzey Karia'da Doğu Roma – Bizans egemenliği 13. yy'ın üçüncü çeyreğinde son bulmaktadır. Karia Bölgesi Türkler'in Anadolu'ya girmesiyle önce Seçuklular, Aydınogulları Beyliği ve Osmanlı Dönemini yaşamıştır.

⁶⁹ Işık 2001, 22.

⁷⁰ Umar 1999, 322.; Marchese 1992 b, 73.; Polybius XXX. 5. 15.

⁷¹ Umar 1999, 15.

⁷² Işık 2001, 23.

⁷³ C. Marek, "Karien Im Ersten Mithradatischen Krieg", In: *Alte Geschichte Und Wissenschafts Geschichte Festschrift Fur Karl Christ zum 65. Geburtstag*, Darmstadt (1988) 285 vdd.

C. Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nde Yapılan Araştırmalar

Anadolu'nun güneybatısında Büyük Menderes (Maiandros) Nehri'nin⁷⁴ güneyindeki Antik Karia Bölgesi Hellenistik Dönem'den Roma İmparatorluk Dönemi ve hatta daha sonrasına kadar bölgenin gelişimi üzerine kapsamlı bilgiler sunmaktadır⁷⁵. Karia'nın geçmiş tarihini aydınlatılmasına yönelik verilerin zenginliği geçen yüzyıllar içinde yapılan araştırmalarla elde edilmektedir. 18. yy' dan itibaren bölge epigrafî ve antik dönem topluluklarıyla ilgilenen bir çok yabancı araştırmacı ve gezginin dikkatini çekmiştir. Bunlar arasında Arundell⁷⁶, Hamilton⁷⁷, Fellows⁷⁸, Davis⁷⁹, Rayet ve Thomas⁸⁰, Winter⁸¹, Radet⁸², Ramsay⁸³, Judeich⁸⁴, Hicks⁸⁵, Humann ve Dörpfeld⁸⁶, Chamonard⁸⁷, Paton and Meyers⁸⁸, Paton⁸⁹, Collignon⁹⁰, Fowler⁹¹, Von Diest⁹², Philippson⁹³, Regling⁹⁴, ve Laumonier⁹⁵ gibi araştırmacıları sayabiliriz. 18. yy. sonu 19. yy başında yapılan bunca araştırmaya rağmen bölgenin

⁷⁴ Büyük Menderes Nehriyle ilgili en eski coğrafi bilgiler için bkz. C. S. Minervino, *Origine e del Corso del Fiume Meandro*, in *Occasione di un Luogo di Plinius*, Napoli, (1768).

⁷⁵ C. Foss, "Archaeology and the 'Twenty Cities' of Byzantine Asia", *AJA* **81**, 1977, 469 vdd.; Marchese 1986, 56 vdd.; Marchese 1989, 26 vdd.

⁷⁶ F. V. J. Arundell, *Discoveries in Asia Minor: Including a Description of the Ruins of several Ancient Cities, and Especially Antioch of Pisidia*, Londra, (1834).

⁷⁷ W. J. Hamilton, *Reisen in Kleinasien, Pontus und Armenien*, I, Leipzig, (1843).

⁷⁸ Ch. Fellows, *Introductory Remarks to Lycia, Caria, Lydia*, Illustrated by Mr. G. Scharf, with Descriptive letter – Press, Londra, (1847).

⁷⁹ E. J. Davis, *Anatolica or the Journal of a Visit to Some of the Ancient Ruined Cities of Caria, Phrygia, Lycia and Pisidia*, Londra, (1874).

⁸⁰ O. Rayet – A. Thomas, *Milet et le Golfe Latmique, Tralles, Magnesie du Meandre, Priene, Milet, Didymes, Heraclee du Latmos, Fouilles et Exploration Archeologiques Faites aux Frais de MM. Les barons G. et E. de Rothschild*. Cilt I, Paris, (1877),

⁸¹ F. Winter, "Vasen aus Karien", *AM* **12**, 1887, 223 vd.

⁸² G. Radet, "Inscriptions de la Region du Meandre", *BCH* **14**, 1890, 224 vd.

⁸³ W. M. Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, Londra, (1890).

⁸⁴ W. Judeich, "Inchriften aus Karien", *AM* **15**, 1890, 252 vd.

⁸⁵ E. L. Hicks, *A Manual of Greek Historical Inscriptions*, Oxford, (1892).

⁸⁶ C. Humann – W. Dörpfeld, "Ausgrabungen in Tralleis", *AM* **18**, 1893.

⁸⁷ J. Chamonard, "Les Sculptures de la Frise du Temple D'Hécate a Lagina", *BCH* **19**, 1895, 235 vd.

⁸⁸ Paton – Meyers 1896, 188 vd.

⁸⁹ Paton 1900, 57 vd.

⁹⁰ M. Collignon, "Note sur les Fouilles Executee a Aphrodisias par M. P. Gaudin – G. Mendel", *CRA candInscr.* 1904, 703 vd.; M. Collignon, "Les Fouilles d'Apfrodiasias", *Revue de l'Art Ancien et Moderne* **19**, 1906, 33 vd.

⁹¹ Fowler 1906, 99 vd.

⁹² W. Von Diest, *Nysa ad Meandrum, nach Forschungen und Aufnahmen in den Jahren 1907 und 1909. Unter Mitwirkung von H. v. Coler, K. Graefinghoff, F. Frhr. Hiller v. Gaertringen, H. Pringsheim und K. Regling*, *Jdl. Erg. – Heft. X*, Berlin, (1913).

⁹³ Philippson 1915, 183 vd.

⁹⁴ K. Regling, *Apollonia – Tripolis am Meander*, Berlin, (1926).

⁹⁵ A. Laumonier, "Notes sur un Voyage en Carien", *RA* **6/2**, 1933, 31 vd.; "Archeologie Carienne", *BCH* **60**, 1936, 286 vd.

eski bilgilerinin üzerine birkaç küçük bilginin eklendiği görülmektedir. Son yıllarda ise tekrar bilim adamlarının ilgisini çekmeye başlayan Karia Bölgesi'nde şekillenen kültürel ve politik süreçle ilgili yeni bilgilerin ortaya konulma çabaları görülmektedir⁹⁶.

Çalışmamızın ana konusu olan Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi ve çevresi hakkında ilk bilgileri, Akçay'ın (Harpasos) Büyük Menderes (Maiandros) Nehriyle birleştiği yere çok yakın bir konumda kurulmuş olan Orthosia antik kenti üzerine Strabon'dan öğrenmekteyiz⁹⁷ (Har. 2). 19. yy. başında, bu dönem itibariyle en kapsamlı sayılabilecek çalışmayı W. R. Paton vermektedir⁹⁸. W. R. Paton Akçay (Harpasos) Vadisi'nde yapmış olduğu yüzey araştırmasıyla bölgede tespit ettiği bir çok tümülüs mezardan, kalelerden ve gözetleme kulelerinden bahsetmektedir. Araştırma yapılan zamanın şartlarına bağlı olarak kapsamlı sayılabilecek bir çalışma olmasına karşın bazı noktalarda bilgiler yüzeysel ve kişisel düşünceleri aktarmaktadır. Akçay (Harpasos) Vadisi üzerine daha sonraki yıllardaki çalışmalar ise R.T. Marchese tarafından yapılmıştır⁹⁹. Araştırmacı genelde Büyük Menderes (Maiandros) Nehri Vadisi üzerine yoğunlaşan bir araştırma sunmasına rağmen yer yer Akçay (Harpasos) Vadisi ile ilgili bilgiler vermektedir. R.T. Marchese'nin son yaptığı çalışmalar ise bölgede bulunan antik kentlerdeki çeşitli yapılar ve bölgenin değişik karakterleri üzerine olmuştur¹⁰⁰.

Son yıllarda ise Akçay (Harpasos) Vadisi üzerine yapılan çalışmalarda bir artış görülmektedir. Bölgede erken dönem kültürleri üzerine yapılan

⁹⁶ Balcer 1971; G. E. Bean, "Gerga in Caria", *AS* 19, 1969.; G. E. Bean, Turkey Beyond The Meander, London, (1971).; J. Carpenter - D. Boyd, "Dragon Houses: Eubolia, Attika, Karia" *AJA* 81, 1977, 179-216; H. Dodge, "Notes on Luxury Building Stones in Asia Minor", *Yayla* 4, 1981, 8 vdd.; F. Eckstein – E. Fabricus, "Körteke Kalesi İn Karien: Eine Befestigte Bergstadt", *IstMitt* 30, 1981, 321vdd.; Hornblower 1982; Marchese 1986 ve 1989; Özgünel 1979; Radt 1970; Robert – Robert 1983.; J. Robert – L. Robert, La. Carie, Vol. 2, Le Plateau de Tabai et Ses Environs, Paris: A. Maisonneuve, (1954); L. Robert, Ville d'Asia Mineure Etudes de Geo – graphis Acienne, Paris, (1962); Roos 1980, 17-21.; M. Ç. Şahin, The Political and Religious Structure in the Territory of Stratonikeia in Caria, Ankara, (1976); Tırpan 1989.

⁹⁷ Strabon XIV. 1. 47.

⁹⁸ Paton 1900, 57 vdd.

⁹⁹ Marchese 1986; Marchese 1989; R. T. Marchese, A History of Urban Organisation in the Lower Maeander River Valley. Regional Settlement Patterns to the Second Century A. D., Diss. New York Universtiy, (1976), (Ann Arbor 1980).; Marchese 1994; Marchese 1992 a; Marchese 1992 b; Marchese 1996.

¹⁰⁰ Marchese 1992 a.; Marchese 1992 b.; Marchese 1994.; Marchese 1996.

araştırmalarda¹⁰¹ vadinin en erken hangi dönemlerde iskana tabi olduğu konusunda önemli bilgiler verilmektedir.

Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki klasik kentler üzerine yapılan araştırmalar da ilgi çekicidir. Özellikle E. Varinlioğlu¹⁰² ve P. Debourd yönetimindeki sistemli araştırmalar ve vadideki belli başlı önemli kentlerde yapılan kazılar bölge arkeolojisinin bilinmeyen kısımlarının aydınlatılması konusunda önemlidir. Araştırmacıların yapmış oldukları çalışmalar genelde epigrafik ağırlıklı olduğu için diğer alanlardaki araştırmalar hala yetersiz durumdadır. Yapılan bu araştırmaların sadece epigrafik alanda yoğunlaşmasının yararı da daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda yanlış bilgilendirmelerin ve tespitlerin düzeltilmesini sağlaması olmuştur¹⁰³. E. Varinlioğlu ve P. Debourd'un ekibinden bir çok araştırmacı Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki Harpasa (Arpaz), Orthosia (Donduran / Ortas), ve Bargasa (Çamlıdere- Haydere) gibi antik yerleşimlerdeki buluntular ve bu kentlerdeki tekil yapılar üzerinde çalışmaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde Harpasa (Arpaz), Orthosia (Donduran / Ortas) gibi yerleşimlerde yapılan yer yer kurtarma kazıları¹⁰⁴ ve sondajlar¹⁰⁵ bölge arkeolojisi için önemli sonuçlar ortaya koymaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde özellikle Bizans Dönemi ile ilgili ayrıca bir çalışma yapılmamış, arkeolojik araştırmalar içinde tespit edilen Bizans Dönemi kalıntıları ve eserlerine kısaca değinilmiştir¹⁰⁶. Geç dönemlerle ilgili, özellikle Geç Osmanlı Dönemi'yle ilgili olarak, 19. yy'a tarihlenen Antik Harpasa Kenti'nin bulunduğu Esen Köy'deki¹⁰⁷ Beyler Konağı ve Akçay'ın (Harpasos), Büyük

¹⁰¹ Akdeniz 1996, 233 vdd.

¹⁰² E. Varinlioğlu, "Karya'nın Hellenistik Dönem Kentleri", *AST 12*, Ankara, 1995, 25 vd.; E. Varinlioğlu, "Harpasa'da Açmalar", *AST 13*, Ankara, 1996, 123 vd.; E. Varinlioğlu, "Karia'da Araştırmalar 1998", *AST 17*, Ankara, 2000, 235 vd.; Varinlioğlu 1998, 383 vd.

¹⁰³ Aydın İli, Bozdoğan İlçesi'nin güneydoğusunda bulunan Çamlıdere Kasabasında bulunan antik eski adıyla "Piginda" yeni adıyla "Bargasa" kentinde son yıllarda yapılan araştırmalarda tespit edilen sikkeler ışığında yerleşimin adının "Bargasa" olduğu düşünülmektedir.

¹⁰⁴ Yener – Ölmez 1997, 275 vdd.

¹⁰⁵ Varinlioğlu – Debord 1998.

¹⁰⁶ Bu kısımla ilgili E. Varinlioğlu ve P. Debord başkanlığında yapılan Karia Bölgesi araştırmalarıyla ilgili olarak Yerleşim Kalıntı ve Buluntular bölümünde Yerleşim Yerleri kısmına bakınız.

¹⁰⁷ Bkz. Harpasa kısmına.

Menderes (Maiandros) Nehriyle birleştiği yere yakın bir yerde bulunan Donduran Köyü'ndeki Kule A. Arel tarafından araştırılarak tanıtılmıştır¹⁰⁸.

¹⁰⁸ Arel 1986, 39 vdd.

II. YERLEŞİM, KALINTI VE BULUNTULAR

A. Yerleşim Yerleri

Orthosia:

Orthosia Antik Kenti, Aydın İli'nin Yenipazar İlçesi'nin 5 km. doğusunda yer alan Donduran Köyü sınırları içinde yer almaktadır¹⁰⁹ (Har. 2 ve 4). Orthosia kentinin güney yüzü, Madran Dağı'nın Hatun Yaylası yamaçlarına bakmaktadır¹¹⁰ (Lev. 3 Res. 3). Büyük Menderes (Maiandros) Nehri' nin güneyinde Nysa antik kentine kuş uçuşu 14 – 15 km. uzaklıktaki (Lev. 3 Res. 4) bu Kuzey Karia'nın sınır kentinden antik yazar Strabon şöyle bahsetmektedir: “ *Nysa yakınında, Maiandros ırmağı'nın öte kıyısında, önemli yerleşmeler vardır. Koskinia ve Orthosia'yı kast ediyorum. Irmağın bu kıyısında Briula, Mastaura ve Akharaka ve kentin yukarı kısmında dağda, Aromeus denen en iyi Mesogites şarabının edildiği, Aroma vardır*”¹¹¹. Orthosia adı ayrıca Tanrıça Artemis'in atribülerinden biri olarak da karşımıza çıkmaktadır¹¹².

Orthosia Antik Kenti Donduran Köyü'nden Yenipazar İlçesi yönünde Donduran Köyü'nden 2 km. sonra asfalt yolun sola ayrılan stabilize bir yoldan yaklaşık 1.5 km. bir mesafeden sonra ulaşılır. Tepelik engebeli bir arazi üstünde kurulan kent yaklaşık 150 m. kodundadır (Plan 1). Verimli topraklara ve zengin bir su kaynağına sahip kent Küçük Madran Dağları'nın kuzey yönündeki alçak iki tepe arasında konumlanmıştır (Lev. 3 Res. 4). Yerleşim merkezindeki bir su kaynağı hala günümüzde kullanılmaktadır.

Orthosia kenti, Osmanlı Dönemi'ndeki antik dönemden kalan kalıntıları keşfetmeye yönelik yoğun çalışmalar sırasında 19. yy'da tanınmaya başlanmıştır¹¹³. M.Ö. 7. yy'da Kimmerlerin saldırısına uğradıktan sonra Lydia Kralı Alyattes Kimmerleri yener ve sonucunda Lydia egemenliğine geçer¹¹⁴. M.Ö. 6. yy'da ise İonia Birliği'ne katılır ve daha sonrada bir çok Karia kenti gibi Pers yönetimi altına

¹⁰⁹ Yener – Ölmez 1997, 275.

¹¹⁰ Gökbel – Şölen 1936, 71.

¹¹¹ Strabon XIV. 1, 47.

¹¹² Herodot IV. 87.

¹¹³ Philippson 1915; Head 1964; *RE 17* (1942), 1491 vd. bkz. Orthosia (Ruge, W.)

¹¹⁴ Yener – Ölmez 1997, 276.

girer. Rodos egemenliğine baş kaldıran iki Karia kenti olan Alabanda ve Mylasa kentlerinin oluşturduğu ortak orduyla Rodos ordusu arasında M.Ö. 167 yılında bu kent yakınlarında bir savaş yaptıklarını biliyoruz¹¹⁵. Bu savaş sonunda Alabanda ve Mylasalılar'dan oluşan ortak ordunun yenildiğini Livius'dan öğrenmekteyiz¹¹⁶. Orthosia Kenti Karialılar'dan veya Karialı Lydialılar'dan oluşan topluluk ve daha sonra da Yunan topluluklarınca M.Ö. 3. yy. sonu ve 2. yy. başında yerleşime tabi tutulmuştur¹¹⁷.

Kent, stadiumu, geniş bir agorası, kaba işlenmiş taş işçilikli duvarlarıyla kalesi, muhtemelen bir bouleterionu ve beşik tonozlu mezarlarıyla geniş bir nekropolise sahip olan kalıntıları kırsal bir kent yerleşimini göstermesine rağmen Hellenistik Dönem'de bronz ve gümüş sikke bastırmıştır¹¹⁸. M.Ö. 2. yy. başlarından itibaren bronz sikke basmaya başlayan Orthosia Kenti, M.Ö. 1. yy'ın ortalarındaki kargaşa döneminden sonra Augustus Dönemi'ne kadar sikke basmaya devam etmiştir¹¹⁹. Kentte görülen yapıların tamamı lokal granit veya granit benzeri şist taşındandır. Menderes'in kuzeyinde Nysa gibi mermer yapılarıyla ayakta kalmış bir kentin karşısında Orthosia'nın bu özelliklerdeki yapılarının azlığı, kentin sonradan önemini yitirdiğiyle değil, üzerinde yoğunlaşmış olan Bizans Dönemi yerleşmesinde kalıntılarında devşirme olarak kullanılmasının bir sonucudur¹²⁰.

Orthosia Kenti'nin etrafı Hellenistik Dönem duvar tekniği gösteren bir sur duvarlarıyla çevrelenmektedir¹²¹ (Lev. 3 Res. 5, 6). Hellenistik sur yer yer dört köşe kulelerle desteklenmektedir (Lev. 3 Res. 5). Kent ortadan büyük bir vadiyle ikiye ayrılmış durumda kuzeyde ve güneydeki iki tepe üzerine dağılmış durumdaki kalıntılardan kuzeydeki tepe üzerinde bir Bizans kalesi kalıntıları görülmektedir (Lev. 4 Res. 8 ve Çiz. 1). Bizans kalesinin altında tespit edilen Hellenistik surun¹²² varlığı kentin kuzey tepesinde de Hellenistik Dönem yerleşiminin bu alanları da

¹¹⁵ Umar 1999, 322.; Marchese 1992 b, 73.; Polybius XXX. 5. 15.

¹¹⁶ Livius XLV. 25. 13,

¹¹⁷ Marchese 1992 b, 72.

¹¹⁸ Marchese 1992 b, 73.

¹¹⁹ Marchese 1992 b, 73.

¹²⁰ Varinlioğlu 1998, 384.

¹²¹ Varinlioğlu – Debord 1998.

¹²² Varinlioğlu – Debord 1998.

kapladığını göstermektedir. Bizans kalesi yer yer yuvarlak kuleciklerle desteklenmiştir (Lev. 4 Res. 9).

Kentin güneyindeki tepe üzerinde tespit edilen küçük bir Hellenistik Kale¹²³ erken dönem akropolünün güneydeki tepe yükseltisi olabileceğini düşündürmektedir. Fakat Hellenistik surda olduğu gibi bu küçük kale de oldukça tahrip olmuştur. Tepedeki yerleşime açılan bir kapıya destek görevi gören ince uzun bloklarla isodom tarzda yapılmış büyük bir teras izlenmektedir (Lev. 3 Res. 7). Kentin güney tepesinde Hellenistik Dönem yerleşimine ait izler yoğun bir şekilde görünmesine karşın, kuzey tepesinde genellikle Bizans kalıntıları görülmektedir. Bu yüzden geç dönem iskanının kuzey tepesinde yoğunlaştığı söylenebilir.

Kentin kuzeyindeki tepenin güneydoğu yamacına dayandırılmış korunmuş birkaç oturma sırası ve klimakslarıyla tiyatrosu (Lev. 4 Res. 13), Hellenistik Dönem'e tarihlenmektedir¹²⁴ (Lev. 4 Res. 10 ve 11, Çiz. 2). Roma Dönemi'nde tiyatronun güneydoğu surları önündeki büyük meydanın doğu ve batı tarafına inşa edilen kemerlerle meydanın yeniden düzenlendiğini ve tiyatro çevresindeki dolaşım ve yaşam biçiminin Hellenistik devire göre değiştirildiği anlaşılmaktadır. Lokal şist taşından yapılmış olan tiyatronun analemma duvarının dar ve uzun bloklardan isodom tarzında yapıldığı anlaşılmaktadır (Lev. 4 Res. 12). Tiyatronun skene binası tamamen yok olmuştur. Tiyatro yapısının hemen kuzeyinde sıralı 9 adet tonozdan oluşan Roma Dönemi yapısı kentin Agora- Gymnasion kısmını oluşturuyor olmalıdır¹²⁵ (Lev. 5 Res. 15, 16, 17, Çiz. 3).

Kentin üzerine kurulduğu kuzey ve güneydeki tepeler arasında kalan dere yatağında Roma Dönemine tarihlenebilecek yapı izleri görülmektedir. Kuzey tepesinin dere yatağına yakın doğu ucunda üzerinde nişlerin bulunduğu bir duvar bulunmaktadır (Lev. 6 Res. 18). Bu duvarın ne amaçla yapıldığı bilinmemesine karşın kent merkezinde tiyatro, Gymnasion, agora vb. gibi önemli yapılara yakın bir konumda olduğundan kentin kamu yapılarından biri olduğunu düşünülebilir.

¹²³ Varinlioğlu – Debord 1998.

¹²⁴ Varinlioğlu – Debord 1998.

¹²⁵ Varinlioğlu – Debord 1998. Ayrıca bkz. Marchese 1986, 235.; Marchese 1989, 71.; Marchese 1992 b, 74.

Kentin girişinden itibaren özellikle kuzey tepesinin güney eteklerinde bir çok beşik tonozlu mezar yapısı görülmektedir¹²⁶ (Lev. 6 Res. 19). Görünen bütün bu beşik tonozlu yapılar çoklu bir gömü için muhtemelen aile mezarları¹²⁷ olduğu söylene de nasıl ve kaç gömü içerdiğini kazı çalışması yapılmadan anlamak olanaksızdır. Yer altına oda şeklinde yapılan bu beşik tonozlu yapılar Roma İmparatorluk Dönemine tarihlenmektedir¹²⁸.

Kentin, özellikle Hellenistik surun, kulelerin ve teras duvarlarının görüldüğü güney tepesinin güneye bakan yüzünde Hellenistik surun dışında ana kayaya oyulmuş sanduka tipi mezarlar görülmektedir¹²⁹ (Lev. 6 Res. 20). Tekne – gömütler ana kaya derinliğine oyulmuş bir sanduka ve bir kapaktan oluşmaktadır (Lev. 6 Res. 21). Karia tipi olarak tanımlanan tekne – gömütler İç Karia dışında Latmos Herakleiası'nda¹³⁰ ve Kaunos'da da¹³¹ görülmektedir. G. Koch tarafından bazı bölgelerde, en çok da Lykia ve Kilikia'da yaygın olarak görüldüğü ifade edilen yerli kayanın içinde lahite benzer ve üzerine kapak oturtulmuş bir derinlikten oluşan bu mezar tipine Chamosorion¹³² denilmektedir¹³³ (Çiz. 4b). Roma İmparatorluk Dönemi yazıtlarında Chamosorionlar'ın betimlemeleri bulunmaktadır¹³⁴. Bu tür tekne – gömütlerin kapaklarının uzun kenarlarının köşelerinde kapak tutamak yerleri için çıkıntılar bırakılmıştır (Lev. 6 Res. 21).

Harpasa:

Aydın – Denizli anayolu üzerinden Nazilli ve Bozdoğan İlçeleri'ni birbirine bağlayan yolun Nazilli yönünden 10. km.' sinde doğu yönüne sapan ve 2 km. sonra ulaşılan eski adıyla Arpaz yeni adıyla Esenköy'ün hemen üstündeki tepe

¹²⁶ Marchese 1992 b, 75 vdd.; Marchese 1996, 228 vdd. ve levha 4. Res. 2.

¹²⁷ Marchese 1992 b, 75.

¹²⁸ Marchese 1992 b, 75. ve res. 10, 11.

¹²⁹ V. Özkaya - O. San, "Alinda Nekropolü – II", *AST 18*, Ankara, 2001, 184 – 189 ve çiz. 6 - 14; Özkaya 1999, 306, 307 ve res. 17, 18, 19, 20.; Özkaya - San 2002, 240, 241 ve res. 3, 11.; Özkaya-San 2003, 120,124 ve res. 17.

¹³⁰ Peschlow 1989, 155 vdd.

¹³¹ A. Diler, "The Northern Rock Nekropolis of Caunos", *Asia Minor Studien 44*, 2002, lev. 20 res. 1, 2.

¹³² Chamosorion: Kayaya gömülü ve kapağı ayrı işlenmiş lahit. (Koch'dan)

¹³³ G. Koch, Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri, (çev. Zühre İlkelen), İstanbul, 2001, 37, res. 12.

¹³⁴ A. Machatschek, Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien, (1967), 4 vdd. lev. 12, res. 9.

üzerindedir¹³⁵ (Har. 2 ve 4). Kentin geçmişteki önemini belirtmek için, Lydia, Karia ve Phrygia'nın birleştiği bir noktada bulunduğunu ve adını da hemen batısında akan Harpasos'dan (Akçay) aldığını söyleyebiliriz¹³⁶.

Menderes ve Akçay (Harpasos) Nehirleri'nin kesiştiği bölge yakınlarında bulunan Harpasa antik kenti 19. yy'ın sonlarında tanınmaya başlandı. Ancak kentte var olan ve ayrıntılı araştırılmayan kalıntıların çoğu Akçay'ın (Harpasos) oluşturduğu alivyonlu ovanın yukarılarında bir basamak gibi uzanan uzun dağ sırtı üzerinde bulunmaktadır¹³⁷ (Plan. 2). Bu bakış noktasından, Harpasa kenti Menderes ovasına hakim bir konuma sahiptir; kuzeye doğru Lydia kıyıları, batıya doğru İonia kıyıları, doğuya doğru Phrygia kıyıları ve en önemlisi de güneyde Karia'nın merkezini gören bir konumdadır¹³⁸.

Harpasa kentinin tarihi olayları etkilemiş önemli bir kent olmadığını, bölgede geçen tek olay olan, M.Ö. 229 / 228 yıllarında Harpasos (Akçay) kıyısında yapılan Bergama Kralı Attolos'un Seloukos Devleti'ni yendiği savaştır¹³⁹.

Kentin etrafını çevreleyen yer yer yuvarlak kulelerle desteklenmiş erken dönem suru tepe üzerinde en iyi görünen kalıntıdır (Lev. 7 Res. 22 ve 23). Erken dönem sur duvarları kimi yerlerde 2 – 2.50 m. yüksekliği kadar korunmuştur. Bir çok noktada ana kaya üzerine oturan surun duvar işçiliğinde, tabanda büyük bloklar üste doğru daha küçük bloklar ve aralarda da irili ufaklı blokların kullanıldığı görülmektedir (Lev. 7 Res. 24). Erken dönem sur duvarında blok birleşim yerlerinin ayrıklığı ilkel bir işçiliği göstermesine karşın bazı yerlerde derzlerin aynı hizaya gelmemesi için blok ucunda, karşısına gelecek bloğun oturması için yatak açılmıştır (Lev. 7 Res. 25). Halka sur şeklinde bir plan gösteren erken dönem surun tarihi konusunda ise yapılan çalışmalarda herhangi bir bilgi verilmemektedir. Kentin kamu yapılarının bulunduğu kesimde agora – forum bölümünde ortaya çıkarılan portikolu bir galerinin (Çiz. 4c) E. Varinlioğlu ve P. Debourd tarafından 1998 yılı çalışmalarında yapılan sondajlar neticesinde bulunan arkaik malzeme ve yatay

¹³⁵ Umar, 1999, 324.

¹³⁶ L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen, Prague, (1964), 99.

¹³⁷ RE VII, (1912), 2404 – 5 bkz. Harpasa (Bürchner L.)

¹³⁸ Marchese 1992 a, 48.

¹³⁹ Umar 1999, 326.

çizgiler arasına pergelle çizilmiş kahverengi renkli, iç içe geçmiş dairelerle süslenmiş seramik parçası ¹⁴⁰ önemli bir buluntudur (Lev. 8 Res. 26). Protogoemetrik Dönem'den Arkaik Dönem'e dek uzanan süreçte¹⁴¹ görülen bezemelerden Harpasa kenti yerleşiminin tarihini daha bir geriye gittiğini söyleyebiliriz. Kentte ana yapılarla beraber savunma sistemini oluşturan surların da aynı anda yapıldığını düşünürsek kent merkezindeki buluntular ışığında erken dönem sur olarak nitelendirilen çevirmenin en azından geç arkaik dönemden kalmış olabileceğini düşünebiliriz.

Harpasa yerleşiminde akropolün güney tarafı dik kayalıklardan oluşan bir uçurumla kesilmektedir (Lev. 8 Res. 27). Bu kısımda erken dönem surun devam ettiğini gösteren bir ize rastlanılmamıştır. Fakat daha sonraki geç dönemlerde küçük bir alanı çeviren Bizans Orta Çağ surunun uzantısının bir parçası akropolün güneydoğusunda görülmektedir (Lev. 8 Res. 28). Akropolün güney tarafındaki kayalık alanda bazı ana kayaların üzerlerinde erken dönem suruyla aynı karakterde yapılmış duvar izleri görülmektedir¹⁴² (Lev. 8 Res. 29). Bu duvarların bir kule veya gözetleme yeri olarak yapılıp yapılmadığı hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır (Lev. 9 Res. 30, 31).

Kentin daha az dik olan batı ve kuzey yamaçlarını çevreleyen erken dönem surunun doğu yönünde de devam ettiği görülmektedir. Ancak burada tahrip olan erken dönem surunun sağlam alt blokları üzerine geç dönemde Bizans Orta Çağ kalesiyle benzer karakterde eklemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır (Lev. 9 Res. 32).

Harpasa akropolünün doğu yamacında eğimin azaldığı bir noktada kentin diğer bölümlerinde görülen duvar tekniklerinden farklı bir tipte yapılmış beşkenar bir kule görülmektedir¹⁴³.

¹⁴⁰ Varinlioğlu – Debord 1998.

¹⁴¹ Özgünel 1979.; A. Diler, “Damlıboğaz/ Hydai Araştırmaları – 2000”, *AST 19* I. Cilt., Ankara, 2002, 225 vdd.

¹⁴² R. T. Marchese bu uzantıları geç tahkimatlar olarak değerlendirirse de duvar yapım tarzı bunu göstermemektedir. Bkz. Marchese, 1989, res.81.

¹⁴³ Marchese 1992 a, 47 – 51.

Atkılı örgü tekniğinde¹⁴⁴ kaba kesilmiş lokal şist taşından inşa edilen kulenin batı yüzünde 10 sıra (Lev. 10 Res. 35), uzun kuzey yüzünde 8 (Lev. 10 Res. 36), doğu yüzünde 8 (Lev. 10 Res. 34) ve güney yüzde de 7 sıraya (Lev. 9 Res. 33) kadar yüksekliği korunmuştur. Kulenin iç kısmı üst seviyelere ulaşmak için bir platform elde etmek amacıyla özellikle doldurulmuştur¹⁴⁵ (Lev. 10 Res. 37). Kulenin girişi kuzeydoğudandır. Yapılan incelemelerde başka bir girişe rastlanılmamıştır.

Harpasa'daki bu kulenin işlevi ve yapı tekniği bakımından benzerleri bulunmaktadır. Kulenin inşa tipi olan atkılı örgü tekniği Karia Bölgesi'ndeki orta büyüklükteki şehirler olan Alabanda, Alinda ve Amyzon'da da görülmektedir¹⁴⁶. Ayrıca bu teknikte inşa edilmiş yapılara Teke Kale'deki küçük tabya, Attaulusu, Kurun Dere¹⁴⁷ ve Hasanlar¹⁴⁸ yerleşimlerinde de karşılaşılmaktadır. Alabanda'da atkılı örgü tekniği sur duvarları ve kulelerinde, tiyatrodan ve geç dönem bouleterionda görülebilir. Alinda'da bu tekniğin kullanımı daha yoğundur ve kentin etrafını çeviren yuvarlak çevirmede, bağımsız yapılmış kulelerde, su kemerinde, tiyatrodan, yukarı akropol yapılarında ve agorada görülmektedir¹⁴⁹; Amyzon'da ise yer yer çeşitli duvarlarında uygulanmıştır.

Çeşitli karşılaştırmalar sonucunda mimari olarak benzerlik gösteren Teke Kale, Attaulusu, Kurun Dere ve Hasanlar'daki kulelerin işlevsel olarak aynı amaca diğer benzerleri aracılığı ile askeri hareketlere karşı uyarmaya yöneliktir¹⁵⁰. Örneğin Alabanda'nın güneyindeki Hasanlar'daki dağ doruğuna yakın bir noktada bulunan kule Tralleis – Alabanda – İdrias – Phycus yolu ve Çine Çayı'nı (marsyas) gözetleyecek şekilde vadiye hakim bir konumdadır¹⁵¹.

¹⁴⁴ Marchese 1992 a, 48.

¹⁴⁵ Marchese 1992 a, 48.

¹⁴⁶ Fowler 1906, 99 vdd.; Anabolu 1967, 87 vdd.; Bean 2000, 189- 213.; H. Lauter, "Reisenotizen aus Karien", *Bonner Jahrbücher des Rheinischen Landmuseum in Bonn* **171**, 1971, 132 vdd.; Robert – Robert 1983, 90 vdd.; Paton 1900, 57 vdd.; Roos 1980, 17 vdd.; Tırpan 1990, 171 vdd.; Özkaya 2001, 463 vdd.; Özkaya 1999, 299 vdd.; V. Özkaya- O. San, "Alinda Nekropolü – I", *AST* **17**, Ankara, 2000, 263 vdd.; V. Özkaya- O. San, "Alinda Nekropolü – II", *AST* **18**, Ankara, 2001, 181 vdd.; Özkaya - San 2002, 237 vdd.; V. Özkaya- O. San, "Alinda 2001 Araştırmaları", *AST* **20**, Ankara, 2003, 235 vdd.; Özkaya - San 2003, 103 vdd.

¹⁴⁷ Paton – Myres 1896, 213- 214.

¹⁴⁸ Laumonier 1936, 302 vdd.

¹⁴⁹ Özkaya 1999, 302.

¹⁵⁰ Marchese 1992 a, 49.

¹⁵¹ Laumonier 1936, 303.; Marchese 1992 a, 49.

Harpasa kentindeki bu beş kenarlı kulenin yapı şekli olan atkılı örgü tipi Karia'da muhtemelen M.Ö. 7. – 6. yy'da erken Hellenizasyon dönmlerinde kullanılmaya başlanmış ve M.Ö. 3 ve erken 2. yy'da kullanılmaya devam ettiği R. T. Marchese ve Lawrence tarafından söylenmektedir¹⁵². Fakat bu tip duvarların M. Ö. 7. – 6. yy'da Kuzey Karia'da benzer örnekleri bulunmamaktadır. Kuzey Karia'da çok tutulan bir mimari teknik olan atkılı örgü duvar tipi M.Ö. 4. ve 3. yy ile ilişkili olmalıdır ve Alinda'nın Ada Dönemi'nde önem kazandığı göz önünde bulundurulduğunda, olası erken yapılanmalarla da karşılaştırılarak atkılı örgü tekniğinde yapılmış surların ve kulelerin Arrianus'un aktardıkları dikkate alındığında ağırlıklı olarak M.Ö. 4. yy'da inşa edildikleri söylenebilir¹⁵³. Harpasa'daki kulenin tarihini arkeolojik ve tarihlemeye yarayacak malzemenin yokluğundan dolayı tespit etmek zordur. Hasanlar ve Teke Kale'deki tarihi bilinen kuleler gibi kentler ile yapılan stilistik karşılaştırmalara dayanarak, pürüzlü kesilmiş dış yüzeylerde düzensiz kısa ve uzun blokların kullanıldığı benzer örnekler bulunmaktadır¹⁵⁴. Yapılan araştırmalara dayanarak Harpasa'daki beşkenar kulenin pürüzlü kesilmiş duvar işçisi ve düzensiz uzun ve kısa bloklara göre Hasanlar ve Teke Kale'deki kulelerle çağdaş veya daha erken olmalıdır¹⁵⁵. Böylelikle bu kulenin M.Ö. 4. yy ilk çeyreği içinde yapıldığını söyleyebiliriz.

Harpasa'daki kule bulunduğu konum itibariyle sırasıyla Greko – Pers ve Karia – Pers sınırlarını; Büyük Menderes havzasının doğu ve batı bölgelerinin her iki tarafını da mükemmel bir görüş sağlamasından dolayı da olasılıkla M.Ö. erken 4. yy'lı işaret etmektedir. Konumu olarak da, son Peloponnesos savaşlarını takip eden zamanda kısmen doğu İonia ve güney Lydia'da, Magnesia ve Tralleis yerleşimlerinin çevrelerinde işe yaramamıştı¹⁵⁶. Harpasa kentindeki bu kule batıdan askeri birliklerin hareketlerini gözetlemek için bu dönem sıralarında inşa edilmiş olmalıdır. Ama kulenin tarihlemesiyle ilgili olarak Hekatomnidlerin Karia Bölgesi'ni ve dolayısıyla da Kuzey Karia'yı yarı özerk olarak yönetmeye başlamalarıyla ve yönetimin bir politikası olarak, Menderes Vadisi'nin doğu ve kuzey taraflarını mükemmel bir görüş

¹⁵² Marchese 1992 a, 49, bkz. n. Lawrence 1979.

¹⁵³ McNicoll 1997, 26.; Özkaya 1999, 302, n. 19.; 2003, 236.

¹⁵⁴ Laumonier 1936, 302 – 303.; Paton – Myres 1896, 238.

¹⁵⁵ Marchese 1992 a, 49.

¹⁵⁶ Marchese 1992 a, 50.

durumu sağlayan bu noktadan, Marsyas Vadisi'nin diğer Karia Őehirlerine ve Tralleise uzanan yolun gözetlenmesi bakımından bu dönem içinde yapıldığı daha baskındır.

Harpasa kentinin Geç Hellenistik veya Erken Roma İmparatorluk Dönemi'ne tarihlenen tiyatrosu¹⁵⁷ ve diğer kalıntıları barındırması bakımından önemi büyüktür. Arazinin doğal eğimine yaslanmış yaklaşık 60 m. apında yarım daireyi aŐan bir plan gösteren tiyatro¹⁵⁸ oldukça tahrip olmuş durumdadır (iz. 5). Orkestra bölümü geç dönem yerleşimi ve üzerine yapılan modern su deposu yapımı dolayısıyla tahrip olmuştur ve oturma sıraları ancak yer yer grlebilmektedir¹⁵⁹ (Lev. 11 Res. 38).

Roma ve Bizans Dönemi'nde de iskana tabi tutulan kent, dik bir Şekilde yükselen topografyada önce teraslar üzerine kurulmuş olan akropolün batı yamacında Şimdiki köy evlerinin altına kadar izlenilen surlardan anlaŐıldıđına göre ovada geniş bir alanı kaplamaktaydı¹⁶⁰ (Plan 2). Kentin akropolnde de geç dönem Bizans suru kalıntılarında yerleşimin küçülerek akropolda yalnızca tepe noktasını kapsayacak bir alanda yerleşimin olduğunu göstermektedir. İrili ufaklı taşlardan harç kullanılarak yapılan Bizans kalesinin akropolün doğu ve güneydoğu taraflarında izleri görülmektedir. Ayrıca yine akropolün doğusunda erken dönem suru zerine Bizans döneminde tadilatların yapıldığı görülmektedir.

Harpasa Kentinin akropolünün bulunduğu yükseltinin güneyinde eğimin azaldığı noktadan itibaren birbirlerine 150 – 200 m. mesafelerde dört tane ana kayaya oyularak yapılmış mezar yapısı vardır (Lev. 11 Res. 39). Tek bir oda Şeklinde olan bu mezar yapılarının üzerleri büyük yekpare bloklarla rtlmŐtur (Lev. 11 Res. 40, 41, Lev. 12 Res. 42, 43). Ayrıca akropolün güneyindeki alçak bir tepe üzerinde de sandık tipi mezarlar görülmektedir (Lev. 12 Res. 44).

¹⁵⁷ Bkz. n. 102.; Marchese 1994, 233 vdd.

¹⁵⁸ Bkz. n. 105.; Marchese 1994, 233 vdd.

¹⁵⁹ Bkz. n. 105.

¹⁶⁰ Varinlioğlu 1995, 124.

Akropolün bulunduğu tepenin güney yamacında bazı ana kaya üzerinde yan yana fazla geniş olmayan oyuklar muhtemelen taş elde etmek için açılmış ayırma yerleridir (Lev. 12 Res. 45). Bu tür örneklere bir çok yerleşimde rastlamaktayız.

Akropolün kuzeyindeki tepeler üzerindeki tümülüs yükselteleri yer yer görülmektedir¹⁶¹.

Alamut Köyü Altındaki Yerleşim:

Nazilli – Bozdoğan İlçelerini bir birine bağlayan yolun Akçay köprüsünü geçtikten hemen sonra Alamut Köyü'ne doğru bir yol ayrılmaktadır. Bu yola girdikten yaklaşık 500 m. sonra yolun solunda güney yönünde teraslarla düzleştirilmiş tarlalar görülmektedir (Lev. 13 Res. 46). Bu alandaki bir çok tarlayı kapsayan geniş bir alanda yüzeyde bol miktarda seramik parçaları görülmektedir. Ayrıca tarlaları bir birinden ayıran sınırlarda kapı eşik blokları, duvar blokları ve çeşitli mimari parçalar görülmektedir (Lev. 13 Res. 47, 48, Çiz. 6a).

Aydın ili yıllığında¹⁶² “ *1927’ de Bozdoğan - Yenipazar yolunu yapmak için buralarda taş aranılırken Akçay köprüsünün berisinde, ALAMUT ÇİFTLİĞİ’nde meydana çıkan kalın sur duvarları, çanak çömlek parçaları...*” şeklinde geçen ibareden de Alamut Köyü altında eski bir yerleşimin bulunduğu bilinmekteydi.

Alamut Köyü'nün altındaki kuzey – güney yönünde uzanan yerleşimin güney sınırı Güllüpinar Mevkii'ne kadar dayanmakta ve höyük olabilecek bu alanda Erken Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar uzanan bir süreci kapsayan seramik buluntular yerleşimin iskan zamanlarını göstermektedir¹⁶³. Alanın teraslanmasından dolayı yüzeyde herhangi bir duvar kalıntısı görülmemektedir. Ancak teras kesitlerinde yoğun bir seramik tabakası ilgi çekicidir. Kesitte ayrıca toprağın renginin koyulaşmasından ve bu düzeydeki seramiklerin isli yanık bir hal sergilemesinden bu tabakanın bir yangın geçirdiği söylenebilir.

¹⁶¹ E. Varinlioğlu tarafından akropolün kuzeyindeki tepeliklerde de Lydia etkisiyle yapılmış tümülüs mezarların olduğu söylenmektedir. Bkz. Varinlioğlu 1995, 124.

¹⁶² Gökbel – Şölen 1936, 72.

¹⁶³ Akdeniz 1996, 240.

Köy yolundan yaklaşık 500 m. güneyde eski bir tavuk çiftliği binasının arkasına düşen bir yerde yan yana yapılmış doğu – batı yönünde uzanan sandık mezarlar birkaç yıl önce görülebilirken şimdi tamamen yok olmuş durumdadır. Kullanılmayan tavuk çiftliğinin yaklaşık 250 m. güneyinde büyük bir teras kesitinin içinde kalmış kuyu büyük bir ihtimal antik dönemlerden olmalı. Kuyuda hala su bulunmakta ve ekilen arazilerin sulanmasında kullanılmaktadır.

Alamut Köyü'nün altındaki bu yerleşimde veya höyükte sistemli bir kazı çalışmasının olmayışından ve araştırılmadığından yerleşimin adı ve tam olarak hangi dönemleri kapladığı bilinmemektedir.

Alamut Köyü'nün yaklaşık kuş uçuşu 4 km. güneyinde bulunan Osmaniye Köyü içinde de tespit edilen lokal taştan yapılmış sütunlar Alamut Köyü altındaki yerleşimin buralara kadar uzandığını düşündürmektedir (Lev. 13 Res. 49). Fakat Osmaniye Köyü içinde herhangi bir antik parçaya rastlanılmamıştır.

Bargasa (?):

Nazilli – Bozdoğan İlçeleri'ni birbirine bağlayan yol üzerinde, Bozdoğan İlçesi'ne varmadan yaklaşık 10 km. önce, yoldan batı yönünde 2 km. içeride Kavaklı Köyü içerisinde bulunan Bargasa Antik Kenti ile ilgili ilk bilgileri W. R. Paton'dan öğreniyoruz¹⁶⁴ (Har. 2, 4). Kavaklı Köyü'nün altındaki bu antik yerleşimin Bargasa kenti olup olmadığına ilişkin kesin bilgidен yoksunuz. Ptolemaios'un¹⁶⁵ haritasında Menderes'in biraz güneyinde Bargasa diye bir kent geçmektedir ve bir yazıt üzerinde yanındaki komşu şehirlerle birlikte gösterilmektedir¹⁶⁶. Sikkeler ışığında da Ptolemaios'un lokalizasyonu desteklenmektedir¹⁶⁷. Ayrıca Strabon tarafından Keramos Körfezi'nin yakınına yerleştirilen ayrı bir Bargasa kentinden söz edilmektedir¹⁶⁸ ve Atina Vergi Listesi'nde¹⁶⁹ Pergasa olarak geçen kentin adı bir yazım hatasından Bargasa olarak gösterilmiş olabilir¹⁷⁰.

¹⁶⁴ Paton 1900, 60 vdd.; Marchese 1989, 27, 101, 103.; Marchese 1986, 68, 264, 267, 289, 294, 310.

¹⁶⁵ Ptolemaios V. 2. 15. Fig.192, 559.

¹⁶⁶ Paton 1900, 60 n. Ath. Mitt. XIX, res. 102.; Head 1964.

¹⁶⁷ Paton – Myres 1896, 198.; Paton, 1900, 60.

¹⁶⁸ Strabon XIV. 2. 15.

¹⁶⁹ Meritt 1939 – 53, 531.

¹⁷⁰ Meritt 1939 – 53, 531.bkz. Ath. Mitt. XXVI. 1901, 238, n.2.; Paton 1900, 60.

Son yıllarda yapılan araştırma ve W.R. Paton'un bahsettiği Bargasa sikkelerinden Bozdoğan İlçesi'nin 11 km. güneydoğusunda Çamlıdere Beldesi'nin üstündeki Piginda olarak adlandırılan yerleşimde de bulunması burasının Bargasa yerleşimi olabileceğini düşündürmektedir. Bu yerleşimde 1997 ve 1998 yıllarında yapılan araştırmalar epigrafik olarak yeterli veri vermemektedir¹⁷¹. Burada bulunmuş iki sikke üzerinde BARGACENON adının bulunması bu sikkelerin Bargasa kentiyle böylelikle de bu yerleşimle bağlantılı olsa gerektir¹⁷² (Lev. 14 Res. 50).

Kuzey Karia Bölgesi'nde Bargasa adlı bir yerleşimin varlığı yazılı vesikalarla ve sikkelerle desteklenmektedir ama yeri konusunda tam anlamıyla kesin bir verinin olmayışı kentin lokalizasyonu ile ilgili bilinmezliği devam ettirmektedir.

Kavaklı Köyü içindeki yerleşimin (Bargasa ?) geniş bir alana yayıldığı köy evlerinde bazı mimari malzemenin kullanıldığı, ve köy merkezindeki caminin önünde mermerden mimari parçaların görülmesi kentin önemli yapılarının (tapınak, Bouleterion vb.) mermerden, diğer yapıların ise lokal şist taşından yapıldığını düşündürmektedir (Lev. 14 Res. 51).

Köyün orta kesimindeki küçük bir yükselti üzerinde tespit edilen büyük mimari parçalardan bu alanın tapınağın bulunduğu yer olabileceği düşünülebilir (Lev. 14 Res. 52). Ayrıca köyün kuzeydoğusunda tespit edilen düz bir alandaki sütunlar buranın da kentin agorası olma fikrini doğurmaktadır¹⁷³ (Lev. 14 Res. 53).

Yerleşimin büyüklüğünü ve önemini köy içinde ve köyün doğusunda, kuzeydoğusunda ve güneydoğusunda tespit edilen mezar yapıları da destekler niteliktedir.

Alioğulları Köyü Asar Tepe'deki Yerleşim:

Yenipazar İlçesi'nin içinden güneye Koyunlar ve Alioğulları Köyleri'ne giden stabilize yol ile köye ulaşılır. Köyün yaklaşık 1.5 km. batısında Asar olarak

¹⁷¹ Varinlioğlu – Debord 1997.; Varinlioğlu – Debord 1998.

¹⁷² Varinlioğlu – Debord 1997.; Varinlioğlu – Debord 1998.

¹⁷³ Marchese 1989, 102, 114 res. 76.

nitelendirilen tepe üstünde kalıntılar tespit edilmiştir. Kuzey – güney yönünde uzanan tepe yükseltisine güney tarafındaki az eğimli yamaçtan ulaşılmaktadır.

Tepe üstünde büyük bir yerleşime ait herhangi bir kalıntıyla karşılaşmamıştır. Küçük bir çiftlik yerleşimi¹⁷⁴ olabilecek kalıntıları içeren tepe yükseltisinin etrafını çeviren bir sur sistemi görülmektedir.

Daha önce araştırılmamış bu tepe üstünde, bir mekana girişi sağlayan kapı açıklığının söveleri görülmektedir (Lev. 15 Res. 54). Bir mekana girişi sağlayan kapı açıklığının kuzey yöndeki sövesine bitişik bir bloktan başka herhangi bir duvar sırası izlenmemektedir. Sadece kapı söveleri ve birkaç sıra temel seviyesinde duvar blokları görülen bu yapının ne olduğu ile ilgili bir bilgiden yoksunuz.

Birinci kapı açıklığının yaklaşık 100 m. güneyinde ayrı mekana girişi sağlayan ikinci bir kapı açıklığıyla karşılaşmıştır. Kapı açıklığının söve blokları kısmen korunmuştur. Eşik bloğunda¹⁷⁵ görünen kapı mili oturma yuvalarından kanatlı bir kapıyla kapatıldığı anlaşılmaktadır (Lev. 15 Res. 55). Yapının içene doğru açılan kapı muhtemelen tek kanatlıydı. Kapı açıklığının genişliğinin yaklaşık 1 m. olması ve tek kanatlı bir kapıyla kapatılması onun fazla büyük olmayan kapalı bir mekana geçiş sağladığını düşündürmektedir.

Birinci kapı açıklığının 50 m. kadar güneyinde taşınabilir özellikte yapılmış 1.12 m. çapında bir kısmı kırık bir yağ değirmeni (Trapetum)¹⁷⁶ teknesi tespit edilmiştir (Lev. 15 Res. 56). Oldukça zarar görmüş teknenin bir tarafı ve ortadaki mil oturma yuvası tahrip olmuştur. Teknenin iç yüzeyinde zeytin tanelerinin parçalanması için açılmış çizgi şeklindeki girintiler hala seçilebilmektedir (Lev. 15 Res. 56, Çiz. 6c). Zeytin yağı değirmeni teknesinin hemen 20 – 30 m. kuzeyinde bulunan 1.10 m. x 0.70 m. x 0.30 m. ölçülerindeki tek parça taştan yapılmış pres ağırlığı bu alanda bir zeytin yağı işleme atölyesinin varlığını belgelemektedir (Lev.

¹⁷⁴ Bkz. n. 25 ve 26.

¹⁷⁵ Eşik bloğu benzerleri için bölgede bkz. Alamut Köyü Altındaki Yerleşim kısmına.

¹⁷⁶ Diler 1996, 315, res. 1.

15 Res. 57). Pres ağırlığının kısa kenarlarında taşı baskı koluna bağlayan ağaç geçme yuvaları¹⁷⁷ vardır.

Tepenin güney tarafındaki çıkılan az eğimli yamaç üzerinde, birinci kapı eşiğinin 200 m. kadar kuzeyinde tahrip olmuş bir sandık mezar bulunmuştur (Lev. 16 Res. 58).1. 80 m. x 0.70 m. ölçülerinde ve korunan derinliği 0.40 m. olan sandık tipi mezarın üzeri yana doğru kaydırılarak atılmış yekpare bir blokla kapatılıyordu (Çiz. 6b).

Mezarın uzun kenarları biri uzun diğeri kısa iki dikdörtgen bloktan oluşan duvarlarla, kısa kenarları ise dikey şekilde konulmuş birer kayrak bloktan oluşmaktadır. Bu tür mezarlar Karia Bölgesi'nin bir çok yerinde görülmektedir¹⁷⁸.

Asar Tepe üzerinde tespit edilen kalıntılara dayanarak bu alanda bir zeytin yağı işleme atölyesi veya atölyelerini barındıran bir çiftlik binasının varlığından söz edebiliriz. Bir sura veya çevirmeye ait izlerin görülmeşi de bunu desteklemektedir.

Altıntaş Köyü Hisar Tepe'deki kalıntılar:

Aydın ili Bozdoğan İlçesi'nden, Muğla ili Kavaklıdere İlçesi'ne doğru giden asfalt yol üzerinde Bozdoğan' dan 11. km.' de Altıntaş Köyü'ne varılır. Altıntaş Köyünün Yukarı Mahallesi'nin kuzey doğusundaki Hisar Tepe'nin zirvesindeki büyük bir ana kaya etrafında kalıntılar tespit edilmiştir (Lev. 16 Res. 59).

Tepenin zirvesinde bulunan büyük boyutlu ana kayanın güney ve doğu taraflarında blok oturma yuvaları hala görülebilmektedir (Lev. 16 Res. 60, 61). Kayalığın etrafı olasılıkla sur duvarıyla çevriliyor olmalıydı. Fakat günümüzde çevirmenin duvarlarının herhangi bir parçasına rastlanılmamıştır.

Dört yönden de görüş açısına sahip tepe, üzerindeki küçük kale ile Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki gözetleme amaçlı yapılmış kale ve kuleleri hatırlatmaktadır. Altıntaş Köyü Hisar Tepe'deki bu kalede hem boyut olarak küçük olması hem de

¹⁷⁷ Diler 1996, 316, res. 4.

¹⁷⁸ Alamut Köyü'nün üstündeki tepelik alanlarda, Harpasa Kentinin güneyindeki alçak tepe yükseltisi üzerinde de aynı tipte mezarlar görülmektedir. bkz. nekropoller bölümüne.

etrafında bir yerleşime ait olabilecek kalıntıların görülmeyişi kalenin gözlem amaçlı veya garnizon olarak kullanıldığını akla getirmektedir.

Tepe zirvesinin kuzey batıya bakan kesiminde ana kayaya oyulmuş 3.31 m. uzunluğunda ve 2.43 m. genişliğe sahip oval bir su sarnıcı vardır (Lev. 17 Res. 62). Oldukça büyük boyutlu sarnıcın tepedeki kalede yaşayanların sayısının küçümsenmeyecek sayıda olduğunu göstermektedir.

Tepenin doğu yamacında gür bitki örtüsü altında duvar kalıntıları görülmektedir (Lev. 17 Res. 63). İrili ufaklı taşlardan yapılmış duvar yapı olarak geç dönem duvar özellikleri gösterir. Duvar kalıntısının yaklaşık 10 m. kadar kuzeybatısında tespit edilen eşik bloğu ise bu alanda geç döneme ait bir mekanın olduğunu düşündürmektedir (Lev. 17 Res. 64).

Hisar Tepesi'nin kuzeyinde tespit edilen ve Altıntaş Köyü Asar Mevkii'ndeki Tümüls olarak adlandırılan (Kat. No. 27) mezar yapısı tepedeki yerleşimin işlevi ve dönemi hakkında bilgi vericidir. Ayrıca Hisar Tepe'nin kuzeyinde ve doğusunda tespit edilen tekne gömütler de (Lev. 80 Res. 318) yerleşimin varlığını destekler kalıntılardır.

B. Kaleler ve Kuleler

Beyerli Kalesi

Akçay (Harpasos) Vadisi'nin doğu yakasını sınırlayan Karıncalı Dağları'nın batı eteğinde Aydın İli, Nazilli İlçesi'ne bağlı Beyerli Köyü'nün Yukarı Mahallesi'nin yaklaşık 1,5 – 2 km. güneyinde, Kocagedik Mevkii'nin doğusundaki 675 rakımlı Asar Tepe üzerinde bulunmaktadır (Har. 4.).

Beyerli Köyü sınırları içinde bulunan kaleye, Nazilli – Bozdoğan İlçeleri'ni bir birine bağlayan yoldan Esen Köy'e (Harpasa) ayrılan asfalt yoldan yaklaşık 10 km. sonra Beyerli Köyü'nün Aşağı Mahallesi'ne ulaşılır. Aşağı Mahalle'den doğuya doğru devam eden yaklaşık 4 km. lik bir yolla ise Yukarı Mahalle'ye ulaşılabilir. Köy'ün yukarı mahallesinden güneye ayrılan stabilize bir yoldan traktörle yaklaşık bir buçuk saatlik bir tırmanışla kalenin altına varılabilmektedir.

Beyerli Kalesi'nden ilk defa W.R. Paton tarafından hem oturmaya hem de stratejik bir yerleşim olarak kurulmuş küçük Hellenistik bir kale olarak bahsedilmektedir¹⁷⁹.

Beyerli Kalesi tek zirveli bir tepe üzerinde (Lev. 17 Res. 65) tepe zirvesinin etrafını çevreleyen sur ve kulelerden oluşmaktadır (Çiz. 7). Tepe zirvesinin batı ve kuzey yamacının meyili az iken doğu ve güney yamacı dik olarak yükselmektedir. Kalenin surları ve kuleleri güneybatı ve güney yönde yer yer büyük ana kaya kütleleri üzerine binmektedir. Dikdörtgen bir plan gösteren kalenin doğu batı yönünde uzanan surlarının, batı, güney ve kuzey kenarlarının ortasında, kuzey doğu ve güney doğu köşede olmak üzere toplam 5 adet kule bulunmaktadır (Çiz. 7). Kalenin kuzey tarafındaki sur ve kule diğer bölümlere göre daha sağlam kalmıştır ve rahatlıkla izlenebilmektedir. Kalenin güneybatı köşesi en çok tahrip olan kesimidir. Bu alanda sur duvarları izlenememektedir.

Kaleye giriş kuzey batı köşeye yakın bir yerden 1.16 m. genişliğinde bir kapı açıklığından sağlanmaktadır (Lev. 18 Res. 66). Kapı açıklığının her iki kenarında korunan yüksekliği 1.40 m. genişliği 0.65 m. ve kalınlığı 0.30 m. olan iki blok söve

¹⁷⁹ Paton 1900, 62.

taşları olarak kullanılmıştır. Kalenin kuzey surunun uzunluğu 43, 80 m. (Lev. 18 Res. 67) doğu surunun uzunluğu 31, 94 m.'dir (Lev. 18 Res. 68). Güney surunun ve batı surunun güneybatı köşesi izlenemediği için tam uzunluğu bilinmemektedir. Ölçülebilen kısmına göre güney surunun uzunluğu yaklaşık 45 m. (Lev. 18 Res. 69) batı surunun uzunluğu 11 m.'dir. Bu ölçüler doğrultusunda kalenin yaklaşık 150 m²'lik bir alana oturduğunu söyleyebiliriz.

Sur duvarlarının yapımında yerel şist taşı kullanılmıştır. Sur duvarları homojen bir yapıdadır ve geç dönemlerde bir onarım geçirdiğini gösteren izler görülmemektedir. Sur duvarları uzunlukları yer yer 2 m.'yi bulan dikdörtgen blokların kullanıldığı, yer yer atkı taşlarının görüldüğü kaba yonu bosajlı ve düşey derzleri bir birine çok yakın olan isodomik örgü tekniğine sahip taşlardan oluşan bir duvar yapısındadır (Lev. 18 Res. 67). İnce uzun bloklar arasına serpiştirilen hatıllarda bir periyodiklik görülmemektedir. Sur duvarları plan olarak içte ve dışta büyük bloklar arası moloz taş dolgudur (Lev. 19 Res. 71). Duvar blokları arasında yer yer kullanılan atkı taşları iç ve dış sıralardaki duvar bloklarının dış seviyelerine kadar uzanmakta ve iç ve dış duvar bloklarını bir birine bağlamaktadır (Lev. 19 Res. 70). Sur duvarı kalınlıkları 1.90 m. ile 1.60 m. arasında değişmektedir; yer yer 2.90 m. yüksekliğe kadar korunmuştur.

Beyerli Köyü Kalesi'ndeki kuleler gerek boyutları ve gerekse konumlarıyla farklılık göstermektedir. Kalenin batısındaki kule en büyük boyutlu olanıdır (Lev. 19 Res. 72, Çiz. 7). Batı sur duvarları, dıştan dışa 6.50 m. x 6.80 m. ölçülerinde olan kulenin güney ve kuzey duvarlarına ortasına yakın bir noktada dayanmaktadır. Kareye yakın bir plan gösteren kulenin girişi doğu kenardan 0.90 m. genişliğinde bir kapı açıklığıyla sağlanmaktadır (Lev. 19 Res. 73). Kapı açıklığının her iki yanına dik şekilde konulmuş 0.70 – 0.65 m. arasında değişen genişlikte ve 0.30 m. kalınlıkla iki blok kapı söve bloklarını oluşturmaktadır; batı kulesinin içten korunan yüksekliği ise yaklaşık 2.40 m.'dir.

Batı kulesinin batı kenarı tamamen tahrip olmasına karşın güney ve kuzey kenarlarında 6'şar duvar sırası izlenmektedir. Kule duvarları sur duvarlarının örgüsüyle benzer olup 1.20 m. ile 1.35 m. arasında değişen kalınlıkta ve yer yer atkı taşlı olarak yapılmıştır.

Batı kulesinin içi yanlardan düşen bloklarla ve toprakla kısmen dolmuştur (Lev. 19 Res. 72). Bu yüzden kulenin yüksekliğini bilemiyoruz. Batı kulesi kalenin diğer kulelerine göre daha büyük boyutlu yapılmıştır. Muhtemelen bunun nedeni batı kulesinin bulunduğu konum itibari ile Akçay (Harpasos) Vadisi'nin kuzey ve güney güzergahlarının tam olarak görmesi olmalıdır.

Kalenin kuzeyinde sur duvarına dayandırılmış 5 x 3.80 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı kuzey kulesi bulunmaktadır (Lev. 20 Res. 74, 75). Yarısı sur içinde yarısı sur dışında kalan batı kulesinde görülen durum kuzey kulesinde görülmemektedir. Kuzey kulesi tamamen sur dışında kalacak şekilde inşa edilmiştir (Çiz. 7). Kuzey surunun dışında bulunan kulenin herhangi bir girişi ise seçilememektedir. Kulenin içi tamamen dolu olduğu için korunan bu kısmın zemin kat seviyesi, asıl kulenin de bu noktadan itibaren yükseldiği akla gelmektedir¹⁸⁰ (Lev. 20 Res. 76).

Yaklaşık dıştan 3.30 m. yüksekliğe kadar korunan kulenin doğu ve kuzey kenarında 7 dizi, batı kenarında ise 5 dizi duvar sırası korunmuştur. Homojen bir örgü gösteren kule duvarları sur ve batı kulesinin duvar örgü tekniğiyle aynı özellikleri göstermektedir (Lev. 20 Res. 74, 75).

Kalenin etrafını çeviren surun içinde kuzey ve doğu kenarları sur duvarlarına dayandırılmış şekilde inşa edilen kuzeydoğu köşedeki kule kare bir plan göstermektedir (Çiz. 7). Kulenin dıştan ölçüleri 4.80 x 4.80 m.'dir; kulenin duvar kalınlıkları ise 1.40 m. olarak ölçülmüştür. Kuzeydoğu kulesine giriş güney yönden 1.20 m. genişliğinde bir açıklıktan sağlanmaktadır. Kule girişinin yalnızca üzerini örten lento bloğu seviyesinde küçük bir bölümü görülebilmektedir (Lev. 20 Res. 77).

Lento bloğu seviyesine kadar yıkılan kuzeydoğu kulesinin doğu kenarda 3 batı kenarda 2 dizi duvar sırası görülebilmektedir. Kule duvarları sur ve diğer kulelerde de olduğu gibi aynı işçilikle yapılmıştır. Oldukça tahrip olan kule içi kenar bloklarının yıkılmasıyla tamamen dolmuştur.

¹⁸⁰ Tırpan 1990, 175, res. 13 – 18.; Ayrıca bkz. Akarca 1987, 144.

Kuzeydoğu köşedeki kulenin lento bloğu üzerinde görülen hatıl oturma yuvalarından ikinci bir katının olduğunu söyleyebiliriz (Lev. 21 Res. 78). Oldukça tahrip olmuş hatıl yuvalarından hatılların kuzey – güney yönünde atıldığı anlaşılmaktadır.

Güneydoğu köşede bulunan diğer kule de kuzeydoğu kulesiyle benzer niteliktedir. Sur duvarları içinde bulunan kule güney ve doğu yüzlerinden sur duvarına bitişiktir (Çiz. 7). Güneydoğu kulesine giriş batı kenarından 1.20 m.'lik bir açıklıktan sağlanmaktadır (Lev. 21 Res. 79). Kuleye girişi sağlayan açıklığın üzerini örten lento bloğu batı kenarını bir uçtan bir uca kaplamaktadır.

Güneydoğu kulesinin dıştan ölçüleri 4.70 x 4.70 m.'dir; duvar kalınlıkları ise 1.20 m. olarak ölçülmüştür. Boyut olarak kuzeydoğu kulesine yakın olan kulenin içten görülebilen kısımlarından batı kenarında 4, kuzey kenarında 3 ve diğer kenarlarda da 1'er duvar sırası korunabilmiştir. Güneydoğu kulesinin duvar örgüsü kalenin diğer bölümlerindeki örgüyle benzerdir.

Güneydoğu kulesinin ahşap hatıllarla ayrılan ikinci bir katı olduğu kuzey kenarında korunmuş bir blok üzerindeki hatıl oturma yuvalarından anlaşılmaktadır (Lev. 21 Res. 80). 0.20 m. genişliğinde ve 0.15 m. derinliğindeki hatıl oturma yuvaları, kuleye girişi sağlayan kapı açıklığının lento bloğu seviyesindeki bloklar üzerinde de görülmektedir (Çiz. 8). Kuleye giriş yönüne dik şekilde kuzey – güney yönünde atılan hatıllar Alinda kentindeki iki katlı kuleyi hatırlatmaktadır¹⁸¹. Fakat Alinda'daki kulede ahşap hatıllar giriş yönüne paralel uzanmaktadır. Güneydoğu kulesinin doğu sur duvarına dayanan kenarı büyük bir ana kaya kütleşi üzerine oturmaktadır (Lev. 21 Res. 81). Bu noktada blok oturma yerleri için ana kaya yüzeyi düzleştirilmiştir.

5. kule ise güney kenarda bulunmaktadır (Çiz. 7). Kulenin güney ve güneybatı kenarı tamamen yıkılmıştır. Sağlam olarak korunan kuzey kenarı ve doğu kenarından alınan ölçüler doğrultusunda kulenin oturduğu alan 5 x 5.15 m. olarak ölçülmüştür. Güney kulesi, güney surunun üzerine oturmaktadır (Lev. 22 Res. 82).

¹⁸¹ Özkaya 1999, 301, 302, res. 3.; Erdoğan 1991, 188, res. 279, 280.

Doğu ve batı kenarlarına dayanan sur duvarları batı kulesiyle benzerlik göstermektedir.

Güney kulesine kuzey yöndeki 1.10 m. genişliğindeki kapı açıklığıyla girilmektedir (Lev. 22 Res. 83). Kapı açıklığının sadece lento bloğu seviyesi gözükmemektedir. Yıkılan kenar bloklarından dolayı giriş tamamen dolmuştur.

Güney kulesi de güneydoğu kulesi gibi iki katlıdır. Kulenin güney kenarında görülen hatıl oturma yuvalarından yine ikinci katın kapı açıklığı lento bloğu üst seviyesinden başladığı ve hatılların giriş yönüne dik şekilde doğu – batı yönünde uzatıldığı görülmektedir (Lev. 22 Res. 84). Güney kulesinin doğu ve batı kenarında yalnızca 3 duvar sırası korunmuştur. Duvar kalınlıkları ise 1.35 m. olarak ölçülmüştür. Duvar örgüsü diğer bölümlerle aynı yapıdadır.

Kale içerisinde yoğun bir moloz taş yığını izlenmektedir (Lev. 22 Res. 85). Fakat herhangi bir mekana ait olabilecek temel kalıntısı görülmemektedir. Kalenin ortasına yakın bir yerde bulunan dikdörtgen şeklinde 1.50 x 2 m. ölçülerindeki ve 2.30 m. derinliğindeki içi sıvalı geç dönem sarnıç ve kale çevresinde ve içinde bulunan Bizans seramiği Beyerli Kalesi'nin Bizans Dönemi'nde de kullanıldığını göstermektedir (Lev. 23 Res. 86). Bizans Dönemin'de de kullanılan kalenin sur duvarlarında ve kulelerinde herhangi bir geç dönem duvarı ve onarımının görülmeşi kalenin ilk yapıldığı tarihten geç dönemlere kadar sağlamlığını koruduğunu göstermektedir.

Kalenin kuzeyindeki yamaçta bazı ana kaya kütleleri üzerinde taş ayırma yerleri ve kesilerek alınmış blok izleri görülmektedir (Lev. 23 Res. 87, 88). Bu izlerden kalenin inşasında kullanılan blokların nereden ve nasıl sağlandığı da anlaşılmaktadır.

Beyerli Kalesi'nin sur duvarı örgü tipi ve kulelerin yapımı Kuzey Karia Çineçayı (Marsyas) Vadisi'ndeki antik kentler olan Alabanda¹⁸² ve Alinda'nın¹⁸³

¹⁸² Tırpan 1987, 6 vdd.; Tırpan 1990, 172 vdd.; McNicoll 1997, 31 vdd.; Erdoğan 1991, 181 vdd.; Bean 2000, 189 vdd.

¹⁸³ Özkaya – San 2003, 108, res. 2; Özkaya 1999, 301 – 302, res. 1, 2 ve 3.; McNicoll 1997, 26 vdd.; Özkaya 2001, 465, res. 1, 2.; Erdoğan 1991, 185 vdd.; Bean 2000, 201 vdd.; Tırpan 1987, 15 vdd.; Anabolu 1967, 88 – 89.

savunma sistemiyle benzerlik içindedir. Kıyı Karia'daki Latmos Herakleai'sında¹⁸⁴ ve Kedreai'de de¹⁸⁵ gerek sur duvarları gerekse kulelerin inşası benzerlik göstermektedir. Sur duvarı ve kuleler dikdörtgen blokların arasına yer yer atkı taşlarının konulmasıyla yapılmış kaba yonu bosajlı isodomik denebilecek bir örgü tekniğinde yapılmış olması Kuzey Karia Bölgesi'nde yaygın olan bir tekniği göstermektedir¹⁸⁶. Uzun duvar blokları arasına yer yer kısa kenarları duvarın her iki yüzünde de görülecek şekilde atılan atkı taşlarından oluşan bir düzen görülmektedir. Atkılı duvar tekniği Karia Bölgesi'nde yaygın olarak M.Ö. 4. yy'da¹⁸⁷ görülür.

Akçay (Harpasos) Vadisi'ni görece stratejik bir noktada bulunan Beyerli Kalesi ayrıca Antik Harpasa Kenti'nin akropolünü çevreleyen surun doğu kenarına yapılmış beş kenar kuleyi de görmektedir¹⁸⁸. Kale ayrıca vadinin karşı kıyısında bulunan Kavaklı Köyü'nün güneyindeki kuleyi¹⁸⁹ görmesi bakımından, vadiye egemen yüksek bir konuma yerleştirilmişliği ile savunma bağlantılı olmalıdır. Kuzey Karia'da özellikle Çineçayı (Marsyas) Vadisi'nde Teke Kale, Attaulusu, Kurundere, Hasanlar, Amyzon ve Alabanda gibi kentlerdeki kulelerin bağlantılı yollar üzerinde yer almaları, kentler arası haberleşme ve olası saldırılara karşı uyarma işlevinin yanı sıra, Tralleis – Alabanda – Idrias – Phycus askeri yolunu denetim altında tutmak için yapıldığını biliyoruz¹⁹⁰. Çineçayı (Marsyas) Vadisi'ndeki bu kentlerdeki kulelerin ve kalelerin yapım tarihi M.Ö. 4. yy olarak önerilmektedir¹⁹¹. Kuzey Karia Bölgesi'nde kaba yonu bosajlı yüzlü ve atkı taşı örgülü surların M.Ö. 4. yy'da yaygın olarak görülmesinden ve Mausollos'un başta bulunduğu dönem içinde tepe başlarına

¹⁸⁴ Peschlow 1994, 155 vdd.; Peschlow 1996, 312 - 313, res. 7,8,9.

¹⁸⁵ M.U. Anabolu, "Les Remparts de Kedreai", *REA* 96, 1 - 2, 1994, 237 vdd.; Umar 1999, 182 vdd., res.133.; Bean 2000, 162 - 163, res.34.; Ch. Diehl - G. Cousin, "Villes Inconnues du Golfe Céramique: Kedreai et Idyma", *BCH* 10, 1886.

¹⁸⁶ Tırpan 1990, 173.; Özkaya 2001, 465.; McNicoll 1997, 26, res. 9, 34, res. 16.; Özkaya 1999, 301.

¹⁸⁷ Veriler ışığında M.Ö. 7. ve erken 6. yy.'da da bilinen bu duvar tekniğinin M.Ö. 3 veya 2. yy'a kadar devam ettiği ve bu tekniğin yerini dönemin standartlarını yansıtan örgülerin aldığı saptanabilmektedir. Bkz. Tırpan 1990, 176.

¹⁸⁸ Bu konuyla ilgili Yerleşim Yerleri Harpasa kısmına bakınız.

¹⁸⁹ Bkz. Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule.

¹⁹⁰ Marchese 1992 a, 49.; Özkaya 1999, 302.; Paton and Myres 1896, 204.

¹⁹¹ Anabolu 1967, 88.; Robert - Robert 1983, n. 19.; Marchese 1989, 49.; Akarca 1987, 144.; Tırpan 1990, 176.; Özkaya 1999, 302.; Karlsson 1994, 141 vdd.

kaleler ve kuleler yaptırdığını da¹⁹² düşündüğümüzde Beyerli Köyü Kalesi M.Ö. 4. yy'ın üçüncü çeyreğinde yapılmış olabileceğini düşünebiliriz.

Kıztaşı Kalesi

Kıztaşı kalesi, Aydın İli, Yenipazar ilçesi, Alioğulları Köyü sınırları içinde, köyün yaklaşık 3.5 km. güneyindeki 1090 m. rakımlı Kale Tepe üzerinde konumlanmaktadır (Lev. 23 Res. 89, Har. 4).

Yenipazar İlçesi'nin sanayi bölgesinin içinden güneye Karaçakal, Koyunlar ve Alioğullar Köyleri'ne ayrılan stabilize toprak yoldan yaklaşık 20 km. sonra Alioğullar Köyü'nün yaylalık kısmına ve asıl köy merkezine ayrılan kavşağa, burdan köyün yaylalığına ayrılan yolla Alioğulları Köyü'nün yaylalık kısmına varılır. Yaylalıktan güneye doğru devam eden toprak yoldan yaklaşık 3.5 km. sonra kalenin bulunduğu tepenin eteğine ulaşılır. Araçla kalenin 100 m. kadar yakınına varılabilmektedir. Bu noktadan 10 dakikalık bir tırmanışla kaleye ulaşılabilir.

Kıztaşı Kalesi tek zirveli bir tepe üzerinde Kuzey – güney yönünde uzanmaktadır (Çiz. 9). Kalenin bulunduğu tepenin batı yamacı doğu yamacına göre daha az diktir. Kuzeyde, orta tepe zirvesinde ve güneyde olmak üzere üç kule ile çevrenmektedir. Kuleler arasında kuzey – güney yönünde uzanan sur tepenin batı kesiminde tam olarak izlenebilmesine karşın daha dik olan doğu tarafta yer yer korunabilmiştir (Lev. 24 Res. 90). Tepenin doğu tarafında izlenen duvarlar bu kesimin dikliğinden dolayı teras sur niteliğindedir (Lev. 24 Res. 91). Kale, tepenin etrafını çevirecek şekilde yerleştirilmiş olduğundan batı yönde izlenen kulelerle desteklenmiş sur duvarı bir set görünümündedir.

Kalenin batı tarafında izlenebilen sur duvarlarının, kuzey kule ile orta kule arası 120 m., orta kule ile güney kule arası 130 m. toplam uzunluğu da 250 m. olarak ölçülmüştür. Sur duvarlarının yapımında yerel şist taşı kullanılmıştır. Sur duvarları homojen bir yapı göstermekle birlikte geç dönemlerde bir onarım geçirdiğini gösteren izler barındırmamaktadır. Sur duvarları uzunlukları yer yer 2 m.'yi bulan kaba yonulu dikdörtgen blokların kullanıldığı ve kenarları fazla düzeltilmeden

¹⁹² Ruzicka 1992, 37.

bırakılmış basit ve yalın işçilik gösteren taşlardan oluşturulmuştur (Lev. 24 Res. 92). Sur duvarları plan olarak içte ve dışta büyük bloklar arası moloz taş dolgudur. Sur duvarı kalınlığı 2.20 m. olarak ölçülmüştür. Sur duvarları yer yer 2.50 m. seviyesine kadar korunmuştur.

Kuzey kulesinden güneye tepe noktasındaki orta kuleye doğru arazi yapısına uygun bir şekilde yükselerek devam eden sur duvarı oldukça tahrip olmuştur ve bu bölümde sur duvarlarını destekleyecek herhangi bir eleman kullanılmamıştır (Lev. 24 Res. 93, Çiz. 9). Korunan duvarlardan ince uzun kaba yonulu çeşitli boyda kesilmiş taşların kullanıldığı görülmektedir (Lev. 25 Res. 94). Eğimli bir arazide yükselen bu kesimdeki sur duvarlarından genelde temel seviyesi korunmuştur. Fakat yer yer üç dizi duvar sırası korunan bölümlerden surun bu kesimde ölçülebilen yüksekliği 1.20 m.'dir. Bu kesimde eğimli arazinin yapısına göre kademeli olarak yükselen surun ortalarına yakın bir noktada görülen sur yönüne dik atılmış ve uçları duvarın her iki yüzünde de görülen bloktan sonra sur duvarları bir kademe daha yükselerek devam ettiği anlaşılmaktadır. Orta kule ile güney kulesi arasında uzanan sur duvarının devamı ise bu alanda arazinin düzlüğüne göre yamaca paralel olarak tepe zirvesinden güneye doğru uzanmaktadır (Lev. 25 Res. 95, Çiz. 9). Orta kuleden hemen sonra hafif kıvrıldıktan sonra tepe zirvesinde düz ilerleyen sur duvarlarında güney kulesine bağlanmadan yine bir kıvrılma izlenmektedir. Bu kesimdeki sur duvarları üç destek kulesiyle desteklenmektedir. Destek kulelerinden kuzeydeki 1. Kulenin (Lev. 25 Res. 96, 97, Çiz. 11) kuzey kenarı 2.10 m., güney kenarı 2.06 m. ve batı kenarı 3.34 m. ölçülerindedir. Korunan yüksekliği ise 2.42 m.'dir. Ortadaki 2. destek kulesinin (Lev. 26 Res. 99, 100, Çiz. 11) kuzey kenarının uzunluğu 2.10 m., güney kenarının 1.80 m. ve batı kenarının 2.15 m. olarak ölçülmüştür. Korunan yüksekliği ise 2.10 m.'dir. Güneydeki 3. destek kulesinin (Lev. 26 Res. 101, 102, Çiz. 11) kuzey ve güney kenarının uzunlukları aynı olup 1.75 m. ve batı kenarının uzunluğu ise 2.20 m.'dir. Üç destek kulesinde doğu kenarlarından sur duvarına dayanmaktadır. Sur duvarından ayrı olarak yapılmış destek kulelerinin blokları sur duvarı içine girmemektedir.

Destek kulelerinin duvar işçiliği sur duvarına göre daha özenlidir. Kuleler kaba yonulu dikdörtgen blokların kullanıldığı ve kenarları fazla düzeltilmeden bırakılmış taşra işçiliği gösteren taşlardan oluşan bir duvar sergilemektedir. Destek

kulelerinin köşelerine baktığımızda çapraz olarak bir birlerine dik kesecek şekilde atılan ince uzun bloklar bir birine geçmeli olarak yerleştirilmiştir (Lev. 26 Res. 98). Destek kulelerinin kenarlarına cepheden bakıldığında bir uzun bir kısa blok şeklinde yerleştirilmiş olarak görülür. Destek kuleciklerinin planına baktığımızda kenarlar bloklarla çevrelenmiş içi moloz toprak dolgu şeklindedir (Lev. 26 Res. 100 ve Lev. 27 Res. 103).

Kızıtaşı Kalesi'nin kuzeyinde, orta tepe zirvesinde ve güneyinde bulunan üç kule Karia Bölgesi'nde tespit edilen kulelerden farklı bir tipi ortaya koymaktadır. Özellikle kuzey kulesinde çok iyi izlenebilen kademeli olarak piramidal yükselme hem Anadolu hem de Karia Bölgesi için farklı bir uygulamayı göstermektedir (Lev. 27 Res. 104).

Güney kenarı tepe yamacına dayandırılmış kuzey kulesinin batı kenarı 6.20 m., doğu kenarı 6 m., kuzey kenarı 9 m. ve güney kenarı 7.40 m. uzunluklarındadır. Kuzey kulesinin korunmuş yüksekliği ise 2.85 m. olarak ölçülmüştür; kule 75° lik bir açıyla yükselmektedir. Kuzey kulesi kuzey kenarda ana kaya üzerine oturmaktadır (Lev. 27 Res. 105). Kuzey kulesi taban seviyesinden 1.70 m. yükseldikten sonra 0.14 m. İçe girerek 1.15 m. daha yükselmiştir (Çiz. 10). Kademeli bir yükselme gösteren kulenin nasıl devam ettiğini kestiremiyoruz (Lev. 28 Res. 106).

Sur duvarı, kuzey kulesine güney yönde tepeye dayandığı noktada birleşmektedir (Lev. 28 Res. 107). Kuzey kulesinin içi toprak moloz dolgu ile doldurulmuştur. Duvar işçiliğine baktığımızda destek kuleleri ve sur duvarından daha özenli bir işçilik görülmektedir. Kulenin doğu kenarına baktığımızda dikdörtgen kaba yonu bloklar göze çarpmakta iken kuzey kenarda dikdörtgen kaba yonu blokların yanında çeşitli biçimlerde kesilmiş bloklar kullanılmıştır (Lev. 28 Res. 108). Çeşitli biçim ve boyda kesilmiş kabaca yontulmuş taşlardan yapılan sıra gözetmeyen örgü taş aralarında boşluklar kalacak şekilde gevşek örülmüştür. Kulenin köşelerinde uzun blokların bir birlerine dik atılması suretiyle geçmeli olarak yapılmış örgü görülmektedir. Kulenin kuzey cephesinde bazı blokların üzerine gelecek bloğun tam oturması için “ L” şeklinde yontulduğu görülmektedir (Lev. 28 Res. 109). Buna benzer bir uygulama Harpasa Kenti'nin erken dönem surunun duvarlarında da görülmektedir.

Orta kule tepenin en üst noktasında bulunmaktadır. Orta kulenin güney kenarı tepe üzerindeki kayalık alana dayandırılmaktadır (Lev. 29 Res. 110). Doğu ve batı kenarları kısmen, kuzey kenarı iyi bir şekilde izlenebilmektedir (Lev. 29 Res. 111). Orta kule de kuzey kulesi gibi piramidal yükselmektedir. Fakat bu piramidallik kuzey kuledeki gibi o kadar belli değildir. Kuzey kulesinden gelen sur orta kuleye kuzey batı köşeye yakın bir yerde bağlanmaktadır (Çiz. 9) ve sur orta kulenin güney batı köşesinden güney kulesine doğru devam etmektedir.

Orta kulenin kuzey kenarı 11.50 m., doğu kenarı 2.20 m. ve batı kenarı 5.70 m. olarak ölçülmektedir. Korunan yüksekliği ise yaklaşık 2.10 m. kadardır.

Orta kulenin üzerine oturduğu kayalık alanın güney tarafı muhtemelen kule içinde geniş alan elde etmek için düzeltilmiştir. Düzeltilen kayalığın doğu tarafı da kulenin doğu kenarının bloklarının oturması için düzleştirilmiştir (Lev. 29 Res. 112). Ayrıca kayalık alanın ortasında kule içinden doğu tarafa doğru giden kanal olabilecek bir oluk görülmektedir (Lev. 29 Res. 113).

Orta kulenin duvar işçiliği, çeşitli biçim ve boyda kesilmiş kabaca yontulmuş ince uzun taşlardan yapılan sıra gözetmeyen bir örgü göstermektedir ve taş aralarında boşluklar kalacak şekilde gevşek örülmüştür (Lev. 29 Res. 111). Kulenin kenarlarında büyük bloklar kullanılmış ve iç kısmı toprak ve molozla doldurulmuştur.

Güneyde bulunan üçüncü kulenin güney kenarı iyi korunmuşken diğer kenarlar tahrip olmuştur (Lev. 30 Res. 114). Kuzey yönde tepeye dayanan güney kulesinin doğu kenarının uzunluğu 3 m., batı kenarının uzunluğu 6.60 m. ve güney kenarının uzunluğu ise 8.40 m.'dir. Güney kulesi izlenebilen güney kenarından eğimli olarak yükselmektedir ve korunan yüksekliği 2.85 m. olarak ölçülmüştür. Güney kulesinin güney kenarı 83° lik bir eğimle yükselmektedir (Lev. 30 Res. 115). Kuzeyden gelen sur güney kulesine kuzeybatı köşesinden birleşmektedir (Lev. 30 Res. 116).

Kalenin daha dik olan doğu yüzünde ana kayaya oyularak yapılmış dört köşe su sarnıcı yer alır (Lev. 30 Res. 117). Bu tür benzer su sarnıcı Altıntaş Köyü Hisar Tepesi'ndeki çevirme içinde de görmekteyiz. Kalenin doğusunda tam izlenemeyen

sur duvarları muhtemelen sarnıcı da içine alacak şekilde doğusundan geçiyor olmalıdır.

Kıztaşı Kalesi'nin güney kulesinin yaklaşık 150 m. kadar güneyinde bir mezar tespit edilmiştir (Lev. 31 Res. 118). Tümülüs mezar özelliği gösteren mezarın üst örtü bloklarından ortadaki bloktan içine girilebilmektedir. Dörtgen bir odası görülen mezarın duvarları da isodomik düzgün kesilmiş bloklardan yapılmıştır. Mezar içi toprak doludur.

Kıztaşı Kalesi'nin kulelerinde özellikle de kuzey kulesinde iyi bir şekilde izlenebilen eğimli yükselen duvarlara Anadolu'da sur duvarlarında yer yer görülmektedir. Samsun yakınlarındaki Akalan Kalesi'nin eğimli tarafı şevli bir destek duvarı üzerinde bulunmaktadır¹⁹³. Anadolu'da ayrıca Limyra¹⁹⁴, Phokaia¹⁹⁵, Gagai¹⁹⁶ ve Pergamon¹⁹⁷ kentlerinde eğimli yükselen sur duvarları görülmektedir. Genelde surlarda görülen şevli duvar sistemi Limyra ve Phokaia kentlerindeki surlarda izlenen dik yükselen sur duvarına destek amacıyla yapılmış şevli duvar Kıztaşı Kalesi'nin kulelerinin doğrudan destek duvarına dayanmadan eğimli yükselmesi ile farklılık göstermektedir¹⁹⁸. Eski İzmir'de surların kuzey duvarı da eğimli yapılmıştır¹⁹⁹. Burada arazinin yapısına bağlı olarak toprak kaymasına karşı duvar şevli yapılmıştır. Yalnız eğimli olarak yükselen kule yapılarına Anadolu'da rastlanılmamaktadır.

Anadolu dışında Sicilya Adası'ndaki Leontinoi ve Megara Hiblaia kentlerinde de görülen ve M. Ö. 6. yy'la tarihlenen surlar da eğimli olarak yapılmıştır²⁰⁰. Kıta Yunanistan'da Peloponnesos Yarımadası'nda Argolis Bölgesi'ndeki Kephalaria, Liguria ve Viglaphia kentlerinde tespit edilen piramidal kuleler²⁰¹ Kıztaşı Kalesi'nin kuleleriyle benzerlik göstermektedir. Kephalaria ve

¹⁹³ Akarca 1987, 133, lev. 22.; ayrıca bkz. T. Makridy, "Une Citadelle Archaique du Pont", *Mitteilungen der Vorderasiatischen 12*, Berlin, 1907, lev. 5, 6 ve 9.

¹⁹⁴ Marksteiner 1994, 46 vdd.

¹⁹⁵ Özyiğit 1994, 77 vdd.

¹⁹⁶ Marksteiner 1994, 50, 51, lev. 11 res. 1 ve 2.

¹⁹⁷ Akarca 1987, 133.

¹⁹⁸ Özyiğit 1994, 86, çiz. 3, 4.; Marksteiner 1994, 49, lev. 10 res. 2, 3 ve 4.

¹⁹⁹ Akarca 1987, 133.

²⁰⁰ Akarca 1987, 133, lev. 9 res 19, 20.

²⁰¹ Lord 1939, 78 vdd.; Marksteiner 1994, 43 – 45, lev. 9 res. 5, lev. 10 res. 1.

Ligurio kentlerindeki kulelerin duvar işçiliği poligonal yapısıyla kısmen benzerlik teşkil etmektedir. Kephalaria'daki kulenin eğimi 60° lik, Ligurio'dakinin ise 65° den fazla bir eğime sahip olması²⁰² ve bu kentlerdeki kulelerin pozisyonunun gözetleme amacına uygun gerekli yüksekliği sahip olmaması Kıztaşı Kalesi'nden ayrılan özelliklerdir²⁰³. L. E. Lord Kephalaria'daki kulenin gözetleme kulesi olmadığını, karakol istasyonu olduğunu ve ayrıca yol güvenliğinin sağlanması için askerlerin barındırıldığı ve belki de yollardan geçme ücretini toplayan ve yol trafiğini düzenleyen kişiler için yapılmış olabileceğini söylemektedir²⁰⁴. Marksteiner ise bu tür yapıların belli bir konumdaki yapıları lokal olarak korumak amacıyla yapılmış olabileceğini belirtmektedir²⁰⁵.

Argolis Bölgesi'nde yapılan kazılarda çıkan buluntular ışığında Kephalaria ve Ligurio kentlerindeki kuleler L. E. Lord tarafından M.Ö 4. yy'la tarihlendirilmiştir²⁰⁶. T. Marksteiner ise, yapı tekniği ve yapı özellikleri ile Peloponnesos Yarımadası'ndaki kuleler ve şevli duvar yapılarını arkeolojik kazılarla kazanılan bilgiler ve varsayımlarla beraber M.Ö. 4 yy. ve M.Ö. 2 yy. arasına koymaktadır²⁰⁷.

Kıztaşı Kalesi'nin bir benzerini henüz tespit edemediğimiz için kesin bir tarihin öneremiyoruz. Yalnız kale içinde bulduğumuz siyah glazürlü Hellenistik Dönem özelliği gösteren seramikler ışığında kalenin Hellenistik Dönem'den sonra yapılmadığını söylemek olasıdır. Bu seramik buluntular doğrultusunda L. E. Lord ve T. Marksteiner'in Peloponnesos Yarımadası'ndaki yapılar için yapmış oldukları tarihllemeye koşut bir tarih ortaya çıkmaktadır.

Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kulesi

Antik Bargasa (?) kentinin bulunduğu Aydın İli, Bozdoğan İlçesi'ne bağlı Kavaklı Köyü'nün yaklaşık 1 km. kadar güneyinde Kale Yıkığı Mevkii olarak

²⁰² Marksteiner 1994, 44 ,45.

²⁰³ Lord 1939, 80.

²⁰⁴ Lord 1939, 83.

²⁰⁵ Marksteiner 1994, 54.

²⁰⁶ Lord 1939, 84.

²⁰⁷ Marksteiner 1994, 53.

adlandırılan yaklaşık 150 m. rakımlı bir tepe üzerinde bulunmaktadır (Lev. 31 Res. 119, Har. 4).

Kavaklı Köyü'nün merkezinden Yeniköy – Kılavuzlar – Pınarlı Köyleri istikametine doğru giden stabilize köy yolu üzerinde, yolun hemen doğusundaki kulenin bulunduğu tepenin eteğine, Kavaklı Köyünden araçla 10 dakikalık bir yürüyüşten sonra ulaşılır. Yaklaşık 20 dakikalık bir tırmanışla kulenin güney doğu kenarına varılır. Akçay (Harpasos) Vadisi'ne hakim bir tepe üzerindeki kule dıştan dışa 9.35 x 7.70 m. ölçülerindedir (Çiz. 12a). Kulenin güneydoğu köşesi oldukça tahrip olmuştur (Lev. 32 Res. 122). Duvar kalınlıkları batı uzun kenarda 1.62 m., doğu uzun kenarda 1.53 m. olarak ölçülmüştür. Ölçülebilen duvar yüksekliği ise 1.40 m.dir. Kulenin güney batı köşesi ana kaya üzerine oturtulmuş diğer kenarlar ise temel üzerinde yükselmektedir.

Yer yer 2 m.'yi bulan dikdörtgen blokların arasına atkı taşlarının konulmasıyla yapılmış kaba yonu bosajlı isodomik bir örgü tekniğinde yapılmış duvar tam anlamıyla bir atkılı duvar tekniğindedir. İnce uzun bloklar arasına periyodik olarak yerleştirilen atkılar her uzun blok arasında bulunmaktadır²⁰⁸ (Lev. 31 Res. 121). Kulenin yalnızca temel seviyesinden 3 sıra duvarı izlenmesinden üst kesimlerinin nasıl yapıldığını bilememekteyiz. Kulenin içi kısmen izlenebilmektedir (Lev. 31 Res. 120).

Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'sinin duvar örgü sistemine bakıldığında gerek Kuzey Karia, gerekse Karia Bölgesi'nin diğer kesimlerinde görülen atkılı duvar tekniğinin kullanıldığını söyleyebiliriz. Atkılı duvar örgü tipi Karia'da bölgenin muhtemelen M.Ö. 7 veya erken 6. yy'daki Hellenizasyon döneminden başlayarak M.Ö. 3 veya erken 2. yy'a kadar kullanılmaya devam etmiştir²⁰⁹. Bu duvar örgü tipi Akçay (Harpasos) Vadisi'nde Harpasa kentindeki beş kenar kule²¹⁰

²⁰⁸ Yunan duvar örgü tekniklerinde oldukça kısıtlı bir yere sahip olan atkılı duvar tekniği her uzun blok arasına bir atkı alabileceği gibi iki bazende üç uzun blok arasına bir atkı konularak da yapılabilmektedir. Bkz. Tomlinson 1961, 134 – 135, res. 1.; Karlsson 1994, 151.

²⁰⁹ Bkz. n. 182.

²¹⁰ Marchese 1992 a, 47 vdd.

ve Çineçayı (Marsyas) Vadisi'ndeki Hasanlar²¹¹, Attaulusu²¹², Kurun Dere²¹³ ve Teke Kale'de de²¹⁴ görülmektedir.

Harpasa'daki beşkenar kulede görülen atkılı duvar tekniği Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'sindeki gibi düzenli atkılarını içermemektedir. İki veya üç uzun blok arasına bir atkı gelmektedir. Pürüzlü kesilmiş düzensiz uzun ve kısa duvar blokları Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'sinin düzenli duvar işçiliğinden ayrılrsa da duvar örgü sistemiyle benzerlikler göstermektedir. Harpasa'daki bu beşkenar kule Hasanlar veya Teke Kale'deki kulelerle çağdaş olabilecek bir yapı göstermesinden dolayı R. T. Marchese tarafından M.Ö. erken 4. yy'a tarihlenmektedir²¹⁵.

Atkılı duvar örgü tekniği Karia Bölgesi'ndeki birçok kentte görülmektedir. Çineçayı (Marsyas) Vadisi'nde bulunan önemli kentlerden biri olan Alabanda Kenti'nin bir çok yapısında da atkılı duvar tekniği kullanılmıştır. Alabanda'da sur duvarlarında ve kulelerde, tiyatrodan ve bouleterionda görülen atkılı duvar özellikle sur sisteminde ve kulelerde ön plana çıkmaktadır²¹⁶. Alabanda'nın surlarında ve kulelerinde görülen atkılı duvar tekniği Harpasa'daki beşkenar kule ile benzerlik gösterse de özellikle K6 ve K7 kuleleri Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'sinin işçiliğiyle aynı özellikleri taşımaktadır²¹⁷. K6 ve K7 kulelerinin, dış yüzü basajlı, iç yüzleri ince yonu, rektogonal taşlarla ve her taş bloktan sonra bir atkı taşının kullanılarak örülmesi Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'siyle aynı yapı tekniğini yansıtmaktadır. Alabanda K6 ve K7 kulelerinin boyutları Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'sinden daha küçüktür. Bununda nedeni muhtemelen Alabanda kulelerinin sur duvarlarına dayandırılmış savunma sistemiyle ilişkili olmasındandır. Fakat Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'si tekil bir kuledir. Kaba yonu basajlı yüzü ve atkı taşı örgülü surlar bölgede M.Ö. 4. yy'da yaygın bir şekilde görülmektedir²¹⁸. Kulelerin gelişen saldırı silahlarına ayak uydurmak için katlarının artırılması M.Ö. 4. yy'ın

²¹¹ Laumonier 1936, 302 vdd.; Marchese 1989, 50., res. 20.

²¹² Paton – Myres 1896, 213, 214., res. 11.

²¹³ Paton – Myres 1896, 214.

²¹⁴ Paton – Myres 1896, 238, res. 13- 14.; Marchese 1989, 54, har.17.; Özkaya 2001, 465.

²¹⁵ Marchese 1992 a, 49.

²¹⁶ Marchese 1992 a, 48.

²¹⁷ Tırpan 1990, 174, 175, res. 11, 12, 13 ve 14.

²¹⁸ Tırpan 1990, 176.

sonlarında ortaya çıkmaktadır²¹⁹. Bu durumda Alabanda surunun ve kulelerinin yapımı en erken M.Ö. 4. yy'ın son çeyreği olarak önerilebilir²²⁰.

Kuzey Karia Çineçayı (Marsyas) Vadisi'nde atkılı örgü duvar tekniğinin bol miktarda kullanıldığı diğer önemli bir kent de Alinda'dır. Alinda kenti muhtemelen Karia Bölgesi'nde aşağı yukarı tarihlenebilen sur duvarlarına sahip tek kent durumundadır²²¹. Kent surları genelde iyi korunmuş olmakla beraber bazı yerlerde tamamen yıkılmış durumdadır. Duvarlar yerel taştan, kenarları işli, yüzeyleri bosajlı bırakılmış dikdörtgen bloklardan yaklaşık isodomik özellik gösteren ve bloklar arasında hem estetik amaçlı hem de sağlamlaştırmaya yönelik atkı taşlarının kullanıldığı bir örgü sergilemektedir²²². Şehir suruna düzenli aralıklarla yerleştirilmiş toplam sekiz adet kule saptanabilmektedir. Dikdörtgen planlı ve iki katlı olarak tasarlanmış kulelerden en iyi korunmuş olanı kentin kuzeyine hakim bir alana konumlandırılmış olmaktadır²²³. Kent suru ve kulelerin yapım dönemi Halikarnassos'daki kardeşi Pixodaros'a karşı Ada'nın yaptırdığı süreç olarak geçmektedir²²⁴. Alinda'da yukarı akropolün batı ucunda, iki tepe arasında yerleştirilmiş durumdaki su kemerinde, akropolün güney yamacında, doğal bir yükseltiye dayandırılmış tiyatrodaki agora ve pazar yapısında da uzun rektogonal bloklar arasında yer yer atılmış atkı taşlarla yapılmış atkılı duvar örgü tekniği görülmektedir. Sur ve kulelerin yapım tarihi olarak Ada Dönemi verilmesine karşın agora pazar yapısıyla ilgili bir çok görüş ortaya atılmaktadır²²⁵.

Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule'sinde kullanılan atkılı duvar tekniğinin duvar işçiliği ile pek benzerlik göstermeyen Alinda'daki atkılı örgü tipi Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen Beyerli Kalesi'nin duvar tekniğiyle daha bir benzerlik sergilemektedir.

²¹⁹ Akarca 1987, 144.

²²⁰ Tırpan 1990, 176.

²²¹ Karlsson 1994, 151.; ayrıca bkz. McNicoll 1997, 26, n. 61.; Arrianus, Anabasis I. 23. 8.

²²² Özkaya 1999, 301.

²²³ Özkaya 1999, 301, 302 res. 3.; Özkaya 2001, 465, res. 2.; Özkaya – San 2003, 107, 108, res. 3; McNicoll 1997, 28, res. 4, lev. 11, 12.

²²⁴ Karlsson 1994, 151.

²²⁵ R. Martin, Recherches sur L'Agora Grecque, (1951), 426 vdd.; L. Robert, "Le Sanctuarie de Artemis a Amyzon", *Comptes Rendus dew l'Académie des Inscriptions et Belles – Lettres, (CRAI)*, 1953, 413.; Dinsmoor 1975, 293.; S. Doruk, "Antik Alinda Kenti'ndeki Pazar Yapısı", *Bellekten* 51, 1987, 1117 vdd.

İç Karia Bölgesi'ndeki Labraunda Kutsal alanındaki Andron B yapısında atkılı duvar örgüsünün kullanıldığı görülmektedir²²⁶. Andron B'de bulunan bir adak yazıtında Mausollos adının görülmesi²²⁷ dolayısıyla yapı Mausollos dönemiyle (M.Ö. 377 - 352) ilişkilendirilmektedir. Labraunda'daki bir çok yapı ise Mausollos'un erkek kardeşi Idrieus döneminde (M.Ö. 351 - 344) yapılmıştır²²⁸. Ayrıca Labraunda'da Hieron yakınlarındaki Tepe Hisar Kale olarak adlandırılan alanda tespit edilen bir kulede görülen periyodik aralıklarla yani her hatıl blok arasına bir atkı taşının konulduğu örgü sistemi görülmektedir²²⁹. Tepe Hisar Kale'deki bu kule S. Hornblower tarafından bulunmuştur ve Mausollos ve Idrieus dönemine tarihlenmektedir²³⁰.

Kıyı Karia kentlerinden Herakleia am Latmos kentinin sur duvarlarında ve kulelerinde atkılı duvar örgü tekniğinin kullanıldığı görülmektedir²³¹. Sur duvarlarında iki bazen de üç uzun blok (hatıl) arasına bir atkı konularak yapılması akla Harpasa'daki beşkenar kulenin duvar örgüsünü getirmektedir. Latmos Herakleia'sının savunma sisteminde görülen duvar örgü tipini A. Peschlow Küçük Asya'da M.Ö. 4. yy'da görülen atkılı duvar örgü tipine dayanarak M.Ö. 4 yy'ın ilk yarısına tarihlenmektedir²³². İyi korunmuş durumda olan Herakleia surları Krischen tarafından yaklaşık M.Ö. 300 yıllarına önerilmesi ve bu görüşün savunma sistemi çalışmalarında genelde kabul görmesi bu görüşü destekler niteliktedir²³³. Bean ve Cook Herakleia'nın duvarlarıyla Theangela'nın duvarları arasındaki benzerliğe dayanarak duvarların Mausollos döneminde yapıldığını ileri sürmektedirler²³⁴. Bu bilgiler ışığında Latmos Herakleia'sının surları M.Ö. 4. yy'ın ikinci çeyreğinde şehir

²²⁶ Karlsson 1994, 150, 151.

²²⁷ J. Crampa, "Nine Greek Inscriptions of Labraunda", in A. Westholm, Labraunda 1:2: The Architecture of the Hieron, *ActaAth 4: 0, 5: I: 2*, Lund, 1963, 122, 123.

²²⁸ Karlsson 1994, 151.

²²⁹ A. Westholm, Labraunda 1:2: The Architecture of the Hieron, *ActaAth 4: 0, 5: I: 2*, Lund, 1963, 13 – 14 ve res. 3 – 5.

²³⁰ Hornblower 1982, 309.

²³¹ Peschlow 1994, 155 vdd.; Peschlow 1996, 312 - 313, res. 7,8,9.

²³² Peschlow 1994, 155.

²³³ E. W. Marsden, Greek and Roman Artillery. Historical Development, Oxford, (1969), 152 – 154.; Hornblower 1982, 319 – 323.

²³⁴ Bean – Cook 1957, 138 – 140.

surlarının Mausollos tarafından kuşatılması ve M.Ö. 300 yıllarında şehrin boşaltılması gibi iki sebebe bağlanarak bu yıllar arasına tarihlendirilmektedir²³⁵.

Ayrıca son yıllardaki çalışmalar sonucunda Maussolleium'un teras duvarlarında da duvarın iki yüzeyini sarmak için düzensiz atkı taşlarının kullanıldığı ortaya konulmuştur²³⁶. Benzer bir duvar örgü tekniği Amyzon kentindeki muhtemelen Idrieus tarafından inşa ettirilen tapınak terasında da görülmektedir²³⁷. Euromos'daki kule ve duvarlarında görülen atkılardan görüldüğü üzere yine bu atkılı duvar örgüsünün kullanıldığı görülmektedir²³⁸. Yine Karia Bölgesi'nde muhtemelen erken Demetrios Poliorketes veya babası Antigonos döneminde inşa edilen Loryma sur duvarlarında da atkılı duvar örgü tipi kullanılmıştır²³⁹. Güneybatı Karia Bölgesi'nde bulunan Kaunos kentinin sur duvarlarında özellikle de batısındaki sur duvarlarında yer yer aralara serpiştirilen atkılardan bulunduğu atkılı duvar örgü tipinin kullanıldığı tespit edilmiştir²⁴⁰. Kaunos kentindeki sur duvarlarının büyük bir bölümü Demetrios Poliorketes'in çalışmalarıyla oluşmuştur²⁴¹.

Karia Bölgesi dışında bazı erken Trapezoidal isodomik surlarda kullanılan atkılar Knidos'un güneyindeki Telos Adası'nda ve Kos'un güneyindeki Nisyros Adası'nda da görülmektedir ve Nisyros'un akropol surlarında bulunan yazıtların tamamı M.Ö. 350 – 325 yıllarına tarihlenmesiyle Idrieus yönetimi ile çağdaş bir dönemde yapılmış olmalıdır²⁴².

Kilikia Bölgesi'ndeki İsaure²⁴³ Kenti'ndeki bir kulede görülen pseudo – isodomik atkılı duvar örgü tipi Karia Bölgesinde görülen isodomik örgü tipinden farklı bir durum ortaya koysa da pseudo – isodomik atkılı duvarda her kalın blok arasına bir atkı taşının konulmasıyla Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kulesi'nin örgü

²³⁵ Peschlow 1994, 155.

²³⁶ P. Pedersen, *The Maussolleion at Halikarnassos 3: 1: The Maussolleion Terrace and Accessory Structure*, Aarhus, (1991).

²³⁷ Robert - Robert 1983, res. 79, 80.

²³⁸ A ve T. Akarca 1954, 39.

²³⁹ Karlsson 1994, 152 n. 49.

²⁴⁰ Işık 2001, 38 vdd.

²⁴¹ Karlsson 1994, 152. Ayrıca bkz. G. E. Bean, "Notes and Inscriptions from Caunus", *JHS* 73, 1953, 10 vdd.

²⁴² Hornblower 1982, 331, 332.; R. M. Dawkins – A. J. B. Wace, "Notes from the Sporades", *BSA* 12, 1905 – 1906, 150 vdd., res. 6 – 13.; Bean – Cook 1957, 116 – 119., res. 14, 15.

²⁴³ Winter 1971, 81, res. 60.

tipine benzerlik göstermektedir. İsaura Kenti'ndeki kule duvar örgüsüne göre Hellenistik Döneme tarihlenmektedir²⁴⁴.

Yapılan karşılaştırmalar doğrultusunda atkılı duvar örgü tipinde, atkı taşları duvar blokları arasına yer yer atılan, iki veya üç uzun blokta bir atkı taşının kullanıldığı ve her uzun bloktan sonra atkı taşının konulduğu olmak üzere üç farklı uygulama görülmektedir. R. A. Tomlinson atkılı duvar örgü tipinin Hekatomnidler'in duvarcılığına özgü olduğunu bildirmektedir²⁴⁵. Ayrıca L. Karlsson Mausollos'un Peloponnesos veya doğrudan Sicilya'dan gelen duvarcı ustaları ile Karia'da Hellenistik atkılı duvar stilini ortaya koyduğunu söylemektedir²⁴⁶. L. Karlsson'nun bu görüşünü M.Ö. 364'de Atina karşısı bir deniz birliği için müttefik toplamak amacıyla doğu Ege'deki bazı Yunan şehirlerini gezen Epaminondas'ın Atina'nın güçlü bir düşmanı olarak nitelediği satrap Mausollos ile görüştüğünü belirttiği konteksi destekler niteliktedir²⁴⁷. Buna göre duvar blokları arasına yer yer atılan duvar tipi Mausollos dönemiyle birlikte başlayarak Idrieus ve Ada dönemlerinde devam etmiştir. Ayrıca Idrieus ve Ada dönemlerinde yapılan duvarlarda uzun bloklar arasına atılan atkılarının sayısında bir artma gözlenmektedir. Büyük İskenderin M.Ö. 334'de Halikarnassos'u işgal etmesinden sonra tekrar başa geçirilen Ada'nın döneminde atkılı duvar örgüsü daha bir sistemleşerek, Ada sonrası ve Demetrios Poliorketes döneminde her uzun blok arasına atkı taşının konulmasıyla oluşturulan periyodik atkılı duvar kullanılmıştır. Düzenli olarak atkı – hatıl – atkı – hatıl şeklinde devam eden atkılı duvarların en büyük gelişimi ise Hellenistik Dönem içinde olmuştur²⁴⁸. Bu stil Yunanistan veya batı uygarlıklarında M. Ö. 3. yy'la kadar görülmemesine karşın Karia Bölgesi'nde bir çok kule veya sınırlardaki kaleler bu teknikte yapılmıştır²⁴⁹. Bu tipte yapılan yapılara en güzel örneklerde Labraunda'daki Hieron yakınındaki Tepe Hisar Kale'deki Kule ve Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kulesi verilebilir.

²⁴⁴ Winter 1971, 81, res. 60.

²⁴⁵ Tomlinson 1961, 135 n.9.

²⁴⁶ Karlsson 1994, 151.

²⁴⁷ G. L. Cawkwell, "Epaminondas and Thebes", *CQ* 22, 1972, 271, 272.; S. M. Shermin – White, *Ancient Cos. An Historical Study from the Dorian Settlement to the Imperial Period*, Göttingen, (1978), 64.

²⁴⁸ L. Karlsson, *Fortification Towers and Masonry Technique in the Hegemony of Syracuse, 405 – 211 B. C.*, *ActaRom* 4: 0, 49, Stockholm, 1992, 85, 86, res. 70, 71.

²⁴⁹ Karlsson 1994, 151.

Asma Köyü, Asarlık Kulesi

Asma Köyü, Asarlık Kulesi, Aydın İli, Bozdoğan İlçesi, Asma Köyü'nün kuş uçuşu 1.5 km. güneyinde, Soyga Mevkii'nin 400 m. kadar güneybatısında, Asarlık Deresi'nin hemen üstündeki 453 m. rakımlı tepe üzerindedir (Lev. 32 Res. 123, Har. 4).

Nazilli Bozdoğan İlçeleri arasındaki şehirler arası yoldan, Bozdoğan İlçesine gelmeden Kemer barajı yönüne ayrılan yol yönünde yaklaşık 5. km.'de doğu yönünde Yazıkent Kasabası'na ayrılan yol ile kasabaya ulaşılır. Kasaba merkezine gelmeden güneye devam eden asfalt yolun 4. km.'sinde doğuya Karaahmetler ve Asma köyleri'ne ayrılan yola girilir. Karaahmetler Köyü'nün içinden doğuya Kovanlıgediği Mahallesi'ne doğru giden toprak yoldan 3 km.'lik bir yolculuktan sonra kulenin bulunduğu tepenin yamacına ulaşılır. Buradan yaklaşık 30 dakikalık bir yürüyüşle kulenin güney kenarına varılabilir.

Asma Köyü'ndeki bu kuleden W. R. Paton²⁵⁰ Beyerli Kalesi'nde olduğu gibi "küçük Hellenistik kale" olarak söz etmektedir. Fakat yapılan incelemelerde kulenin etrafını çeviren bir sur sistemiyle karşılaşılmasıdır.

Dıştan dışa 10.50 x 13.30 m. ölçülerindeki kulenin güney ve batı yönünde 2 sırası diğer yönlerde ise ancak temel seviyeleri izlenebilmektedir (Çiz. 12b). Kulenin güneybatı köşesi oldukça iyi korunmuşken diğer kesimler tahrip olmuştur (Lev. 32 Res. 124). Duvar kalınlıkları tahribattan dolayı ölçülemedi. Kulenin duvarlarının iç yüzleri yer yer görülmesine karşın tam bir ölçü alınamamıştır (Lev. 32 Res. 125). Güneybatı köşeden ölçülebilen duvar yüksekliği ise 1.10 m.dir. Kulenin güney batı köşesinin ana kaya üzerine oturtulduğu blok oturma düzleminden görülmektedir.

Güneybatı köşede izlenebilen bloklardan yaklaşık 2 m. uzunluğunda ve 0.60 m. yüksekliğindeki bloktan duvar örgüsünün büyük boyutlu bloklardan oluştuğunu söyleyebiliriz (Lev. 32 Res. 124). Bu kadar büyük boyutlu blokların kullanılması kulenin boyutlarını yansıtır niteliktedir. Kulenin korunan kısımlarından duvar örgü tipi hakkında bir fikir edinmek zordur.

²⁵⁰ Paton 1900, 62.

Kulenin bulunduğu tepe yükseltisinin, kuleden 10 m. kadar güney eteğinde doğu – batı yönünde uzanan duvar sıraları izlenmektedir (Lev. 33 Res. 126, 127). Muhtemelen kule ile bağlantılı olabilecek duvarların ne amaçla yapıldığı tahribattan dolayı anlaşılamamaktadır.

Asma Köyü, Asarlık Kulesi fazla yüksek olmayan bir tepe üzerinde olmasına karşın Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kule gibi vadiyi gözetlemek, vadiyi denetim altında tutmak, askeri hareketleri ikaz etmek ve korumak gibi işlevlerle bağlantılı olmalıdır. Beyerli Kalesi ve Kavaklı Köyü, Kale Yıkığı Kulesi bölümlerinde değinilen Çineçayı (Marsyas) Vadisi'ndeki gözetleme sisteminde olduğu gibi vadinin karşı kıyısındaki başka bir kuleyi görüyor olmalıdır.

C. Nekropol Kalıntıları

Tümülüsler:

Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nin Büyük Menderes'e (Maiandros) birleştiği bölgeden, güneye doğru Bozdoğan İlçesi'nin güneyindeki Altıntaş Köyü'ne kadar, vadinin batısını sınırlayan Doğu Menteşe Dağları'nın uzantısı Madran Dağları ve doğusunu sınırlayan Karıncalı Dağlarında doğal tepe yükseltilerine konumlandırılmış 29 adet çeşitli büyüklük ve özelliklerde tümülüs mezar tespit edilmiştir (Har. 4).

Bunlardan vadinin batı yakasında Alamut Köyü çevresinde tespit edilen 16 adet tümülüs (Kat. No. 1 - 16) küme oluşturacak şekilde bir alanda toplanmışken, vadinin doğusunda ve güneybatısında ise dağınık bir konumdadır. Alamut Köyü'nün hemen üstündeki tepe yükseltilerine dağılmış tümülüsler mimari ve plan olarak bir birlerine benzerdirler. Köyün üstündeki doğal tepe yükseltileri üzerinde bulunan tümülüsler muhtemelen köy yolunun altındaki yerleşimle ilişkili olmalıdır²⁵¹. Bu bölgedeki tümülüslerin yoğunluğundan²⁵² Alamut Köyü altındaki yerleşimin boyutu, dönemi ve özellikleri hakkında da bilgi edinilmektedir.

Kavaklı Köyü içinde ve çevresinde tespit edilen 6 tümülüs bölgede diğer bir kümeyi oluşturmaktadır. Alamut Köyü çevresinde tespit edilen tümülüslerden farklı bir tipi ortaya koyan Kavaklı Köyü tümülüsleri boyut olarak daha büyük ve mimari olarak daha donanımlıdır. Kavaklı Köyü üzerinde olduğu düşünülen antik Bargasa kentinin²⁵³ nekropol alanının kalıntıları olabilecek tümülüs mezarlar bu kentin boyutu hakkında bilgi vericidir.

Pınarlı (Araplı) Köyü'nde tespit edilen tümülüs (Kat. No. 26) geniş bir alan içinde tekil örnek özelliğindedir. Pınarlı köyü tümülüsü olarak adlandırılan tümülüsün etrafında antik bir yerleşime ait kalıntıların olmayışı da ilginçtir. İki odalı

²⁵¹ Bkz. n. 157 ve 158. Ayrıca bkz. Alamut Köyü altındaki yerleşim kısmına.

²⁵² Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen 29 adet tümülüsün 16 adeti Alamut Köyü üstündeki tepelerdedir. Köy halkından alınan bilgiler ışığında bu alandaki tümülüs sayısının daha çok olduğu ve daha bir çoğunun dağıtıldığı öğrenilmiştir. Ayrıca köyün üstündeki bir tepe yükseltilerinde toplu olarak 13 adet sandık mezarın tespit edilmesi köy altındaki yerleşimin pek de ufak olmadığını gösterir niteliktedir. (bkz. nekropol kalıntıları, sandık mezarlar)

²⁵³ Bkz. n. 159, 160 ve 161. Ayrıca bkz. Bargasa (?) kısmına.

bir plan gösteren Pınarlı Köyü tümülüsü Akçay (Harpasos) Vadisi'nde saptanan tek örnektir. Yapılan araştırmalarda Karia Bölgesi'nde Mylasa'da tespit edilen bir mezarla benzerlik göstermektedir²⁵⁴. Kavaklı Köyü çevresinde bir küme oluşturan tümülüslerin köy altındaki kentle ilişkilidir. Öte yandan Pınarlı Köyü tümülüsünü de antik Bargasa (?) kentinin bir uzantısı olarak düşündüğümüzde, tümülüsle kent arasındaki bölgede hiçbir kalıntı veya mezar yapısının bulunmayışı bu düşüncüyü çürütmektedir. Pınarlı Köyü'ndeki tümülüsün hangi yerleşimin nekropolünün uzantısı olduğunu söyleyemiyoruz.

Ayrıca Vadi'nin doğusundaki Yellice Köyü'ndeki tümülüs mezar da tekil bir örnektir (Kat. No. 29). Köy halkı tarafından etrafında birkaç tane daha mezarın olduğu söylendi fakat günümüzde bu mezarlarla ilgili hiçbir iz görülmemektedir. Bu tümülüsün yakınında bir yerleşimin bulunmamasından dolayı herhangi bir nekropol uzantısına bağlanamamaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nin doğu yakasını sınırlayan Karıncalı Dağları'nın batı eteğinin güneyinde bulunan Beyerli Köyü sınırları içinde tespit edilen iki adet tümülüs bölgede tespit edilen diğer tümülüslerden farklı bir yapı ortaya koymaktalar. (Kat. No. 24, 25) Ayrıca Beyerli Köyü çevresinde bu iki tümülüs dışında başka bir tümülüs bulunamamıştır. Beyerli Köyü çevresinde tespit edilen tümülüsler muhtemelen köyün kuş uçuşu yaklaşık 1.5 – 2 km. güneyindeki Asar Tepe üzerinde tespit edilen kale yerleşimiyle ilişkili olsa gerektir²⁵⁵. Çünkü bu bölgede Asar Tepe'deki yerleşim dışında başka nekropolünün uzantısı olabilecek yerleşim bulunmamaktadır.

Bozdoğan İlçesi'nin yaklaşık 12 km. güneyindeki Altıntaş Köyü'nde tespit edilen iki adet tümülüs Kavaklı Köyü'ndeki ve Direcik Köyü yakınlarındaki tümülüslere benzerlik göstermektedir. Tümülüslerden biri Altıntaş Köyü'nün Yukarı Mahallesi'nin 1 km. kadar kuzey doğusundaki Hisar Tepe'nin (köy halkı bu bölgeye asar demektedir) yakınındadır. Ayrıca Hisar Tepe'nin güney ve güneydoğu eteklerinde tümülüs çevresinde tespit edilen tekne – gömütlerden de bölgede büyük

²⁵⁴ Akarca 1952, 367 vdd., Lev. LXXV.

²⁵⁵ Paton 1900, 62.

bir yerleşimin olduğu anlaşılmaktadır. Hisar Tepe üzerinde yapılan incelemelerde sur kalıntılarına rastlanılmamış fakat zirvedeki büyük bir ana kaya üzerinde blok oturma yuvalarından tepenin bir surla çevrildiği ve burada bir yerleşimin olduğu anlaşılmıştır. Çevredeki tümülüsler de bu alandaki yerleşimle ilişkili olmalıdır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen tümülüslerde herhangi bir kazı çalışması olmadığı için mezar yapılarının tarihi bilinmemektedir. Pınarlı, Kavaklı, Altıntaş ve Yellice Köyü'ndeki tümülüs mezarların bazılarından W. R. Paton'un²⁵⁶ çok kısa da olsa bahsetmesi dışında başka bir kapsamlı çalışma yapılmamıştır. Ancak araştırılan bölgenin, Lydia ve Karia Bölgesi sınırında olması dolayısıyla yapılan araştırmalarda, Lydia Bölgesi'nde özellikle Bintepeler Nekropolündeki²⁵⁷ tümülüslerle benzerliklere değinilmektedir. Kuzey Karia'da Marsyas Vadisi'nde²⁵⁸ ve Mylasa'da²⁵⁹ da Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki tümülüslere benzer mezar yapılarının ortaya çıkarılması, bölgedeki tümülüslerin hem tarihlenmesinde hem de dağılım alanlarının saptanmasında yardımcı olmaktadır.

Kuzey Karia'nın doğusunda Güney Lydia ve Phrygia'ya yakın Aphrodisias yakınlarında tespit edilen tümülüs mezarların bazıları, Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki tümülüslerle benzerlik göstermesi önemlidir. Hellenistik döneme tarihlenen ve bilimsel kazılarla ortaya çıkarılan Aphrodisias bölgesindeki tümülüslerden özellikle Çamlıbel Tümülüs'ü²⁶⁰ gömü tipi ve mezar mimarisi bakımından Vadi'deki bir çok tümülüsle benzerlik içindedir. Çamlıbel Tümülüs'ünün Aphrodisias Bölgesi'ndeki ölü gömme geleneklerini yansıtması nedeniyle, Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki ölü gömme geleneklerinin araştırması için yönlendiricidir.

Doğal tepe yükselteleri üzerine konumlandırılmış tümülüs mezarların bir çoğunun yığma konisi belli olmamaktadır. Tarım arazisi elde etmek için yapılan teraslardan dolayı yığma toprakları dağıtılan tümülüslerin çapları tam olarak bilinmemektedir. Tümülüslerde bir yön bütünlüğü görülmemektedir. Fakat büyük

²⁵⁶ Paton 1900, 65- 70.

²⁵⁷ Dinç 1993, 6 vdd.

²⁵⁸ Yener 1998, 235 vdd.

²⁵⁹ Akarca 1952, 367 vdd.; Kızıl 1996, 255 vdd.

²⁶⁰ Atasoy 1974, 354 vdd., res. 10- 20.

çoğunluğu Akçay Vadisi'ni görecekle şekilde yapılmıştır. Akçay (Harpasos) Vadisi'nde; 1. Dromos ve mezar odası 2. Dromos, sundurma ve mezar odası 3. Dromos, sundurma, ön oda ve mezar odası 4. Dromos ve iki odalı mezar olmak üzere 4 tip tümülüs tespit edilmiştir. Bölgede tespit edilen 29 tümülüsün 19'u dromos ve mezar odasından, 1'i dromos, sundurma ve mezar odasından, 3'ü dromos, sundurma, ön oda ve mezar odasından, 1'i de dromos ve iki odalı mezardan oluşmaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen tümülüs mezarların tamamı lokal şist taşından inşa edilmiştir. Lale Tepe Tümülüsü'nde siyahımsı gri renkli şist taşı kullanılmışken (Kat. No. 17), diğer tümülüslerde sarımsı ve bol mikalı parlak şist taşı kullanılmıştır. Tümülüs mezarların hiç birinde mermer veya başka tür bir malzemeyle karşılaşılmasıdır. Lokal şist taşının alındığı belli bir taş ocağına rastlanılmamıştır. Muhtemelen etraftaki sağlam ve kullanılabilir nitelikteki taşlar kullanılmıştır²⁶¹. Mezar mimarisinde genelde yerel taşların kullanıldığını yapılan araştırmalar sonucunda da öğrenebiliyoruz²⁶².

Vadide tespit edilen tümülüslerde düzgün işlenmiş blokların şekillendirilmesinde bir takım aletler kullanılmaktadır²⁶³. Tümülüs mezarların bir çoğunun duvar bloklarının yüzeyleri perdahlanmıştır. Bazı tümülüslerin duvarlarında sökülmüş blok boşluklarında ve Beyerli Köyü'nde tespit edilen tümülüslerin mezar odalarının duvarlarında sivri uçların²⁶⁴ izleri görülmektedir (Kat. No. 25). Sivri uçlar sapsız elle kavranarak blok üzerine belli bir açıyla tutularak çekiçle vurulur. Sivri uçlar dikey veya yatık olarak başlıca iki şekilde kullanılır. Yatay tutularak kullanıldığında blok üzerinde kısa düzgün olmayan ince çizgiler şeklinde, blok üzerine dik şekilde tutularak vurulduğunda bırakmış olduğu iz ince nokta kümecikleri şeklindedir²⁶⁵. Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17) ve Kavaklı Köyü,

²⁶¹ Bu yargıya Harpasa Antik Kenti'nin batı yamacında bazı büyük kaya kütleleri üzerindeki taşları ayırmak için açılmış yuvalardan ve Beyerli Köyü güneyindeki Asar Tepe'deki kalenin güneyindeki yine büyük kaya kütleleri üzerindeki blok ayarma izlerinden söyleyebiliriz. Bölgenin jeolojik özelliği taş alınan bir ocağın olmasına imkan vermemekte, kayalık bir bölge olması dolayısıyla her kullanılabilir kütle malzeme için elverişli durumdadır.

²⁶² Atasoy 1974, 354.; Kızıl 1996 258.; Dinç 1993, 15 – 20.

²⁶³ Nylander 1970, 23 vdd.; Nylander 1966, 373 vdd., lev. 95; Nylander 1965, 49 vdd., lev. 11 – 14.; Dinç 1993, 21 vdd.; C., Ratté, Lydian Masonry and Monumental Architecture at Sardis, Berkeley, (1989), 36 vdd.

²⁶⁴ Nylander 1970, 24 şek. 1, a, b, ve c.; Dinç 1993, 22.

²⁶⁵ Nylander 1970, 25.

Köy merkezindeki tümülüs 1' de (Kat. No. 18) sökülmüş blok boşluklarında bloklardaki Anathyrosis kısmının yapılması için dişli tarakların kullanıldığını bırakmış olduğu izlerden görebilmekteyiz. Dişli taraklar blok yapımının daha sonraki safhalarında genellikle çekiç ile birlikte kullanılır²⁶⁶. Sivri uçlarda olduğu gibi dişli taraklarda da sap yoktur ve elle kavranarak arkasından vurarak uygulanır. Pençe gibi olan dişli tarakların en az altı veya yedi dişli vardır²⁶⁷. Blok üzerinde bir birine paralel kısa kesik yüzeysel çizgiler bırakır. Ayrıca bloklardaki anathyrosis kısmının verilmesi için yassı ve yan keski, dişli çekiç ve düz çekiç de kullanılmaktadır²⁶⁸.

Mezar yapılarından Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17) dışında diğer yapılarda blokları bağlayıcı malzeme olarak kenetin kullanıldığıyla ilgili herhangi bir iz rastlanılmamıştır. Lale Tepe Tümülüsü'nde kaçakçılar tarafından kırılan blok birleşim yerlerinde görülen metal zımbalar kenetin kullanıldığını göstermektedir²⁶⁹. Fakat kenetler blok altında kaldığı için tipleri belli olmamaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen tümülüslerin duvar işçiliği düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklardan isodom tarzda²⁷⁰ genelde biri uzun diğeri kısa duvar sıralarından oluşmaktadır. Vadide tespit edilen tümülüslerin tümü dromosludur. Dromos bölümleri mezar odasına göre daha kaba işlenmiş bloklardan meydana gelmektedir. Genelde kuru duvar şeklinde moloz taştan veya kısmen işlenmiş kaba bloklardan yapılan dromosların taban döşemeleri hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Dromos tabanları toprak ve moloz malzemeye doludur.

Dromos tavanları mezar odasına veya sundurma önüne rastlayan kısımlarda bir bazen de iki üç blokla kapatılmaktadır. Düz dam şeklinde kapatılan dromosların tavanları T13 mezarında farklı bir yapı ortaya koymaktadır. Bu kademeli alçalan

²⁶⁶ Nylander 1965, 49 vdd.; Nylander 1966, 373 vdd.; Dinç 1993, 23 – 24.

²⁶⁷ Dinç 1993, 23.

²⁶⁸ A. K. Orlandos, *Les Matériaux de Construction et la Technique Architecturale des Anciens Grecs II*, Paris, (1986), 116 vdd.; Nylander 1970, 24 res. 1 l ve m, 25 – 28.

²⁶⁹ Dinsmoor 1975, 174, 175 res. 64., 181, 192 ve 235.; Lawrence 1996, 167.; Nylander 1970, 42 – 45., 44 res. 11.;

²⁷⁰ Akarca 1952, 368; Kızıl 1996 258, 262 çiz. 2.; Atasoy 1974, 354 – 355, res. 12, 13, 14 ve 17.; Yener 1998, res. 17. Ayrıca bkz. Winter 1971, 69 vdd.; R. L., Scranton, *Greek Walls*, Cambridge, (1941).; Tomlinson 1961, 133 vdd.

tavan şekline Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezar (Kat. No. 27) ve Tepecik Tümülüsü'nün²⁷¹ sundurma tavanlarında da görmekteyiz.

Lydia Bölgesi'nde özellikle M. Ö. 6. yy'ın ortalarından²⁷² itibaren yaygın kullanım gören dromosların uzunlukları ve genişlikleri farklılık göstermektedir. Dromos uzunlukları 2.90 m. (Kat. No. 13) ile 1.40 m. (Kat. No. 16) arasında değişmektedir. Dromos genişlikleri ise 1.74 m. (Kat. No. 20) ile 1.06 m. (Kat. No. 15) arasında değişmektedir. Dromos girişlerinin kapatıldığına veya kapatıldıysa bunun nasıl gerçekleştirildiği hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır. Fakat Mylasa'da tespit edilen bir tümülüsün dromos kısmının yan yan dikine konmuş plakalarla kapatıldığını biliyoruz²⁷³.

Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2 (Kat. No. 19), Sultanlar Tepesi tümülüsü (Kat. No. 20) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs (Kat. No. 27) yapılarında sundurma bölümü görülmektedir. Dromostan sonra herhangi bir kapı açıklığı olmadan geçilen kısımlara sundurma denilmektedir²⁷⁴. Sundurmalar dromoslara göre daha iyi, mezar odasına göre daha kaba bir işçilik göstermektedir. Sundurmalar, düzgün kesilmiş genellikle yüzeyleri perdahlanmış dikdörtgen bloklarla isodom tarzında bir duvar işçiliği gösterirler. Sundurmalar genelde dromos genişliği kadar veya dromostan biraz daha geniş yapılmışlardır ve kapısız direk dromosa açılır.

Kuzey Karia Bölgesi'nde pek fazla kullanılmayan sundurma bölümü Marsyas Vadisi'ndeki Tepecik Tümülüsü'nde de görülmektedir²⁷⁵. Büyük boyutlu tümülüslerde görülen sundurma tavanı düz dam şeklinde örtülmektedir. Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüsün (Kat. No. 27) sundurma tavanı dromosa doğru kademeli olarak yükselmektedir ve bu yönüyle Marsyas Vadisi Tepecik Tümülüsü'nün sundurmasının tavanıyla benzerlik gösterir²⁷⁶. Sultanlar Tepesi tümülüsü (Kat. No. 20) sundurmasının tavanı iki taş giriş üzerine oturan düz dam

²⁷¹ Yener 1998, 237.

²⁷² Dinç 1993, 33.

²⁷³ Kızıl 1996, 256, 263 res. 1.

²⁷⁴ Dinç 1993, 41. ve n. 84.

²⁷⁵ Yener 1997, 237, 248 res. 13- 14.

²⁷⁶ Yener 1998, 237.

şeklinde bloklarla kapatılmıştır. Mezar odalarının tavanlarında görülen bu sistem Sultanlar Tepesi tümülüsünün sundurmasının örtü sisteminde de kullanılması tekil bir örnektir. Sundurma uzunlukları 3.80 m. (Kat. No. 27) ile 1.56 m. (Kat. No. 20) arasında, genişlikleri ise 1.92 m. (Kat. No. 17) ile 1.42 m. (Kat. No. 20) arasında değişmektedir.

Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki tümülüslerden büyük boyutlu üç tümülüste ön oda bulunmaktadır. Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19), ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüste (Kat. No. 27) görülen ön odalara sundurmadan bir kapı açıklığından girilmektedir. Sövelerden ve lento bloğundan oluşan kapı açıklığının herhangi bir kapıyla kapatıldığına dair bir iz görülmemektedir. Sundurmadan ön odaya geçişi sağlayan kapı açıklığı kapatılıyor olsaydı muhtemelen tıkaç tipi bir kapıyla kapatılıyor olmalıdır.

Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17) ve Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2.'nin (Kat. No. 19) korunan tabanlarından ön odanın tabanının büyük bloklarla kaplandığını öğrenmekteyiz. Tabanlar 2 veya 3 blokla döşenmektedir. Sağlam durumda tespit edilen tümülüslerin ön odalarına bir gömünün yapıldığına ilişkin kalıntı ve herhangi bir izle karşılaşılmasıdır.

Ön oda duvarları düzgün kesilmiş biri uzun diğeri kısa dikdörtgen bloklardan oluşan sıralardan (Kat. No. 19) ve duvar dizileri tek bloktan oluşan sıralardan meydana gelmektedir (Kat. No. 17 ve 27). Duvar bloklarının yüzeyleri perdahlanmıştır ve herhangi bir taşçı aleti izi görülmemektedir. Ön oda duvarları Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17) ve Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2.'de (Kat. No. 19) görüldüğü gibi tavana yakın bloklar profillendirilmiştir. Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüste (Kat. No. 27) olduğu gibi süslemesiz sade bir şekilde de bırakıldığı görülmektedir. Lale Tepe Tümülüsü'nün ön odasında tabandan 7. sırada görülen Kyma – Reversa²⁷⁷ ve Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs

²⁷⁷ Erder 1967, 25 – 35.; Dinsmoor 1975, 112, 130, 140, 141, 155, 157, 169, 179, 184, 185, 193, 194, 201, 223, 260 n., 314, 390 ve 391.; Lawrence 1996, 72 res. 98., 92 - 93.

2.'nin ön odasının tabandan 6. duvar sırasında görülen Kyma – Rekta²⁷⁸ profilleri mezarların tarihlenmesinde ve mimari özelliklerinin açıklanmasında önemli ayrıntılardır. Ön odalarında Kyma – rekta ve reversa profilleri görülen tümülüslerin mezar odalarında da aynı düzenleme devam etmiştir. Ön oda uzunlukları 2.16 m. (Kat. No. 19) ile 1.80 m. (Kat. No. 27) arasında, genişlikleri ise 2.83 m. (Kat. No. 27) ile 2.16 m. (Kat. No. 17) arasında değişmektedir.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen açılmış tümülüs mezarların hepsinde görülen mezar odaları barındırdığı gömü, mimarisi ve boyut olarak farklılıklar göstermektedir. Mezar odaları dikdörtgen veya dikdörtgene yakın bir plan göstermektedir. Mezar odalarının boyutları 1 x 1 m. (Kat. No. 10) ile 2.53 x 4.34 m. (Kat. No. 24) arasında değişmektedir. Tümülüslerin mezar odalarının tabanları genelde toprak dolgu altında olduğu için tam yükseklikleri bilinmemektedir. Fakat Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2.'nin (Kat. No. 19) korunmuş mezar odası tabanından yüksekliğin 3.11 m. olarak ölçülmesi büyük boyutlu mezar yapılarının yüksekliği hakkında bir fikir sunmaktadır. Tümülüsün mezar odasının taban genişlikleri birbirine yakın ölçülerde üç blokla döşenmiştir. Ayrıca Almut Köyü çevresinde tespit edilen T4 (Kat. No. 4) ve T16 (Kat. No. 16) tümülüslerinin mezar odalarının arka kısa duvar önünde korunmuş taban döşeme bloklarından küçük ve büyük boyutlu mezar yapılarının mezar odalarının tabanlarının blok taşlarla döşeli olduğunu söyleyebiliriz. Taban bloklarının bir birlerine kenetlerle bağlandığını gösteren bir izle karşılaşmamıştır. Marsyas Vadisi'ndeki Tepecik Tümülüsü'nün de tabanının düzgün kesilmiş bloklarla döşendiğini biliyoruz²⁷⁹. Mylasa ve Aphrodisias Bölgesi'ndeki mezar yapılarının tabanlarının da büyük mermer bloklarla döşenmiştir²⁸⁰. Lydia Bölgesi'ndeki tümülüslerin de tabanlarının dikdörtgen bloklarla döşendiği yapılan çalışmalar sonucunda öğrenilmektedir²⁸¹.

²⁷⁸ Nylander 1970, 94 res. 31b, 95 – 96.; Erder 1967, 21 – 24.; Lawrence 1996, 72 res. 98, 93.; Dinsmoor 1975, 75, 92, 96, 141, 159, 185n., 204, 221, 229, 272 ve 390.

²⁷⁹ Yener 1997, 238, 250 res. 17.

²⁸⁰ Akarca 1952, 368.; Kızıl 1996, 259.; Atasoy 1974, 355.

²⁸¹ Bilgin vd. 1996, 208 res. 1 ve 214 res. 9.; Özgen 1996, 48 res. 93; H. Dedeoğlu, "Lydia'da Bir Tümülüs Kazısı", *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 19 – 20 Nisan 1990*, Ankara, 1991, 123.; Akbıykoğlu 1996, 165, 166.; K. Akbıykoğlu, "Güre Basmacı Tümülüsü Kurtarma Kazısı", *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 19 – 20 Nisan 1990 Ankara*, Ankara, 1991, 4.; Nayır 1983, 203.; Dinç – Önder 1993, 35.; Dedeoğlu 1996, 198 res. 3 ve 202.; İzmirligil 1975, 45 ve 46.

Tümülüslerin mezar odaları yapının en önemli bölümü olduğu için diğer bölümlerden daha özenli bir işçilikle yapılmışlardır. Mezar odası duvarları yüzeyleri çok iyi perdahlanmış bazen üç ve genelde biri uzun diğeri kısa dikdörtgen bloklardan oluşan sıralardan meydana gelmektedir. Farklı olarak Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüsün (Kat. No. 27) mezar odası duvarları ön odada da olduğu gibi her sıra tek bloktan oluşmaktadır. Lale Tepe Tümülüsü'nün ön odasında tabandan 6. sırada görülen Kyma – Reversa²⁸² ve Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2.'nin ön odasının tabandan 5. duvar sırasında görülen Kyma – Rekta²⁸³ profilleri mezarların ön odalarında da görülmektedir. Kyma – Rekta ve Reversa profilleri ile ve Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19) ve Sultanlar Tepesi Tümülüsünün (Kat. No. 20) mezar odalarının üst örtü bloklarını taşıyan hatılların aşağıya bakan alt yüzleri hizasında duvarları çevreleyen mezar odasının içine doğru taşmış silme ile hem duvarların hatılları taşıyıcı yüzeyleri genişletilmiş hem de yapının üst kısmı bu silme kuşağıyla dekoratif bir görünüm kazanmıştır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki tümülüsler üç tip gömü barındırmaktadır; Ölü yatakları, Ölü tekneleri ve Lahitler. Tümülüsler genellikle mezar inşa edilirken yerlerine konmuş biri taban diğeri yan korkuluk bloğunu teşkil eden bir bazen de iki ölü yatağı içermektedir²⁸⁴. Ölü yataklarının üzerleri bir kapakla kapatılmadan açık bırakılıyordu. Yine benzer teknikte duvar blokları arasına yerleştirilen bloklarla oluşturulan ölü teknelerinin üzerleri ise bir kapakla kapatılıyordu. Kapak, ölü teknesinin yan kenar bloğu ve yan kenar bloğu yüksekliğinde duvar bloğunun mezar odası içine çıkıntı yapacak şekilde bırakılan kısmının üzerine konuluyor olmalıdır. Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs (Kat. No. 27) iki ölü yatağı yanında ana kayaya oyulmuş bir lahit barındırması bakımından ilginç bir örnektir. Buna benzer bir uygulama bölgede başka bir tümülüste görülmemektedir.

Ölü yataklarının ve teknelerinin ölçüleri ve şekilleri standart olmasa da ortak özellikler göstermektedirler. Bir ölü yatağı barındıran tümülüs mezarlarda T7 (Kat. No. 7) mezarı hariç diğerlerinde girişin karşısındaki kenardadır (Kat. No. T4, T13 ve

²⁸² Bkz. n. 277.

²⁸³ Bkz. n. 278.

²⁸⁴ Akarca 1952, 368.; Kızıl 1996, 256, 262 çiz. 2, 3.

T16). İki ölü yatağı barındıran T14 (Kat. No. 14) mezarında yataklardan biri girişin karşısındaki kısa kenarda iken diğeri batı uzun kenardadır. İki ölü yatağı barındıran diğerk mezar Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüsde (Kat. No. 27) yataklardan biri yine girişin karşısında iken diğeri güney uzun kenardadır. Bu tür gömütlere Lydia Bölgesinde Selçukler T1²⁸⁵ ve Harta – Abidintepe²⁸⁶ tümülüslerinde de rastlanılmaktadır. R. Dinç²⁸⁷ bu tür gömülere “bank” demektedir. Fakat “bank” olması için taban bloğunun önüne herhangi bir korkuluk levhasının gelmemesi gerekir. Ölü teknesi barındıran tümülüslerin hepsinde tekne sayısı ikidir. Ölü teknesi barındıran mezarlarda teknenin biri girişin karşısındaki kısa kenarda, Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 1. ve 2.’de (Kat. No. 18 ve 19) batı uzun kenarda, T6 (Kat. No. 6) mezarında doğu uzun kenarda ve Sultanlar Tepesi Tümülüsü’nde (Kat. No. 20) güney uzun kenardadır.

Beyerli Köyü sınırları içinde tespit edilen BKT1 (Kat. No. 24) ve BKT2 (Kat. No. 25) yapılarında farklı bir durum görülmektedir. Her iki mezar yapısı da üç adet ölü teknesi içermektedir. Daha önce açıklanan mezar yapılarındaki ölü yatağı ve tekneleri gibi mezar inşa edilirken duvar blokları arasındaki yerlerine konarak değil mezar odası duvarlarından bağımsız olarak yapılmıştır. Ölü yataklarının altlarında (Bkz. Kat. No. 25) ayaklar bulunmaktadır ve ayrıca ölü teknelerinin taban bloklarının oturması için bütün kenarlarda aynı düzlemdeki duvar blokları mezar odası içine doğru çıkıntılı olarak yapılmıştır. Ölü teknesinin taban blokları hem ayaklar hem de duvardaki çıkıntı üzerine oturmaktadır. Yine diğerk mezarlarda ölü teknelerinde olduğu gibi yan kenar bloğu yüksekliği seviyesinde duvar bloklarındaki çıkıntılara oturarak ölü teknelerinin üzeri kapatılıyor olmalıdır.

Mezar odalarının üst örtü sistemi düz dam şeklinde büyük yekpare İki bazen de üç blokla kapatılmıştır. Alamut Köyü çevresinde saptanan tümülüslerden T6 tümülüsü hariç diğerk tümülüslerin tavanları doğrudan mezar odası duvarlarının üzerine binmekte ve alttan taşıyan bir destek bulunmamaktadır. T6 (Kat. No. 6), Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 1. (Kat. No.

²⁸⁵ McLauchlin 1985, 146. Ayrıca bkz. Dinç 1993, 84, 172 vdd. Kat. No. 29.; İzmirilgil 1975, 41 vdd.

²⁸⁶ Dedeoğlu 1996, 197 vdd.; Dinç 1993, 84, kat. no. 26.

²⁸⁷ Dinç 1993, 83.

18), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19), Sultanlar Tepesi Tümülüsü (Kat. No. 20), BKT 1 (Kat. No. 24), BKT 2 (Kat. No. 25), Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar (Kat. No. 26) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezarda (Kat. No. 27) mezar odalarının üst örtü bloklarını taşıyıcı hatıllar bulunmaktadır. BKT 1 (Kat. No. 24), BKT 2 (Kat. No. 25) ve Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezarlarda (Kat. No. 26) mezar yönüne paralel uzanan üç taş hatıl bulunurken²⁸⁸, T6 (Kat. No. 6), Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 1. (Kat. No. 18), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19), Sultanlar Tepesi Tümülüsü (Kat. No. 20) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezarda (Kat. No. 27) yan duvarlar üzerine döşenmiş ikişer hatıl barındırmaktadır²⁸⁹. Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19) ve Sultanlar Tepesi Tümülüsü (Kat. No. 20) mezar odaları tavanını taşıyan hatıllar üç fascialı, Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 1.'in (Kat. No. 18) mezar odasını taşıyan hatıllar ise iki fascialı²⁹⁰ yapılmıştır. Lale Tepe Tümülüsü'nde (Kat. No. 17) mezar odasının bütün kenarlarını çevreleyen kyma – reversa profil kuşağının üstünde tavana kadar kuzey ve güney duvarları tamamen, doğu ve batı yönlerdeki duvarlarda kirişler arasındaki bölümlerde, kirişlerin üzerindeki fascialarla aynı ölçülerde bir profillendirme görülmektedir. 1. ve 2. Kiriş arasında kalan bölüm ve 2. Kiriş ve mezar odası kapı lento bloğu üstü arasında kalan kısımlar dört yönde de üç fascialı bir süslemeyle çevrilmiştir.

Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Sultanlar Tepesi Tümülüsü (Kat. No. 20) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezarın (Kat. No. 27) mezar bölümlerinin üzerini kapatan düz damın üstünde semerdam bir çatı daha bulunmaktadır. Dromosun bittiği noktadan itibaren başlayan semerdam çatı mezar odasının arka kısa duvarı hizasına kadar dayanmaktadır (Tamamen açılmış ve

²⁸⁸ Mezar yönüne paralel uzanan hatıllı mezar odası tavanına Mylasa'daki iki mezarda raslamaktayız. Bkz. Akarca 1952, 369 ve 371, lev. LXXV, LXXVI, LXXVIII ve LXXXI. Ayrıca mezar yönüne paralel uzanan iki hatıl örtü sistemi Denizli yakınlarındaki Çambaşı Tümülüsü'nün ön odasında görülmektedir. Bkz. Şimşek 1998, 494, çiz. 3 ve res. 14.

²⁸⁹ Yan duvarlar üzerine döşenmiş hatıllı tümülüs mezar odası tipine Mylasa'daki ve Alabandadaki iki mezar yapısında görmekteyiz. Bkz. Akarca 1952, 372 vdd., lev. LXXXII. ve Kızıl 1996, 259, çiz. 2.

²⁹⁰ Akarca 1952, lev. LXXV ve LXXVI.

görünür durumdaki Sultanlar Tepesi Tümülüsü'nün semerdam çatısında bu özelliği görebilmekteyiz).

Semerdam çatının ortak özelliği düz dam üzerine 1.20 – 1.30 m. uzunluğunda yaklaşık 1 m. genişliğinde ve 0.20 - 0.30 m. arasında değişen kalınlıktaki blokların kısa kenarlarından 45° lik bir açıyla bir birlerine dayandırılması suretiyle iç kısmı boş ince uzun bir alan oluşturulmasıdır. Düz dam üzerindeki semerdam çatının amacı mezar yapısı üzerine gelen yığma toprak ağırlığını hafifletmek ve yanlara doğru dağıtmaktır²⁹¹. Karia Bölgesi'nde semerdam çatılı bir örneğe rastlanılmamasına karşın Lydia Bölgesi'nde İkiztepe²⁹², Bekçitepe²⁹³, Uşak – Selçukler T1 tümülüsü²⁹⁴ ve Hacıoğlu²⁹⁵ mezarlarında görülmektedir. Semerdam çatı sistemi Lydia ve Kuzey Karia dışında Elmalı Kızılbil ve Karaburun tümülüs mezarlarında da görülmektedir²⁹⁶. Semerdam çatı ayrıca Pasargadae'deki Kyros'un mezar anıtında²⁹⁷ ve Sardes'teki Piramit Mezar'da²⁹⁸ da görülmektedir.

Tümülüs yapılarının mezar odalarına geçişi sağlayan kapılara baktığımızda iki tip kapıyla karşılaşılmaktadır. Akçay Vadisi'nde tespit edilen 29 adet tümülüs mezarların 3 tanesi “kanatlı kapı”, 15 tanesi de “tıkaç tipi kapı” ile kapatılmaktadır. Kanatlı kapı, Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezarda (Kat. No. 27) görülmektedir. Tıkaç tipi kapı, bu üç tümülüs mezar dışındaki diğer yapılarda görülmektedir. Kapı lento ve sövelerinde açılmış oturma yuvalarına dayandırılarak kapatılan tıkaç tipi kapıların (Kat. No. 2, 6, 7, 8, 15, 16, 18 ve 20) yanında doğrudan kapı lento ve sövelerine oturan tıkaç tipi kapılarda bulunmaktadır (Kat. No. 4, 12, 13, 14, 24, 25 ve 26). Kapı açıklığını oluşturan bloklara uyacak düzgün bir çerçeve oluşturacak şekilde açılmış oyuklara oturan kapı bloğu veya

²⁹¹ İzmirli 1975, 45.

²⁹² B. Tezcan, “İkiztepe Kazısı”, *TTK* 7, Ankara, 1976, 391 vdd.; McLoughlin 1985, 266 – 267.; Akbıyıkolu 1996, 163 vdd. ve Özgen 1996, 48 vdd.; Dinç 1993, kat.no 33.

²⁹³ Nayır 1983, 199 vdd.; McLoughlin 1985, 261 – 265.; Dinç 1993, kat.no 24.

²⁹⁴ Dinç 1993, kat.no 29.; İzmirli 1975, 41 vdd.; McLoughlin 1985, 268 – 270.; Fıratlı 1970, 109 vdd.

²⁹⁵ Dinç 1993, kat.no 36.

²⁹⁶ M. J. Mellink, “Wall Painting of West Anatolians Tombs Elmalı of Tradition”, *V. KST*, İstanbul, 1983, 271 vdd.

²⁹⁷ Nylander 1965, 51.; Nylander 1970, res. 31a.

²⁹⁸ C. Ratté, “The ‘ Pyramid Tomb ’ at Sardis”, *İstMitt* 42, 1992, 135 vdd.

blokları²⁹⁹ süslemesiz ve oturma yerlerinde bir profillendirme yapılmadan doğrudan oyuklara oturmaktadır³⁰⁰. Kapı lento ve söve bloklarında kapı bloğunun oturması için oyukların yapılmadığı kapılarda, kapı bloğunun, eşik, lento ve sövelere dayandığı noktada kenarlarına “L” şeklinde düzgün açılmış silmelerin yapıldığını söyleyebiliriz³⁰¹.

R. Dinç³⁰² bu tip kapıların üzerinde herhangi bir süsün görülmediğini ve daha çok kaba işlendiğini söylemektedir. Fakat yine Lydia Bölgesi’nde Kayapınarı-Hamamtepe Tümülüsü’nün mezar odası girişini kapatan kapının üzerinde silmeli pervazların, iç ve dış bükey profil yapan silmelerin ve Kyma – Reversa şeklinde profil yapan silmelerin yapıldığı görülmektedir³⁰³. Akçay Vadisi’nde kapısı tıkaç tipi kapı olan tümülüslerin kapılarına ait hiçbir parça bulunamadığı için üzerlerinde herhangi bir süslemenin olup olmadığını ve ayrıca ne tür bir malzemeden yapıldığını bilmemekteyiz.

Tıkaç tipi kapıların kapı bloklarına dayandırıldıktan sonra bir kilit sisteminin kullanıldığına dair iz görülemediği. Fakat tıkaç tipi kapı, açıklığı yerleştirildikten sonra arkasından yan duvarlar ile kapı taşları demir çubuklarla tutturularak güçlendirilmiş olabilir³⁰⁴. Yalnız T8 mezar yapısının eşik bloğunun mezar odası içine bakan tarafında eşik bloğu kalınlığı kadar ve 0.07 m. genişliğinde bir çukurluk görülmektedir. Bu çukurluğun tıkaç tipi kapının kilit mekanizmasıyla ilgili olduğuna dair bir bilgiye ulaşamamıştır.

Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2. (Kat. No. 19) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezarın (Kat. No. 27) kapıları çift kanatlı kapıdır. Vadi’de bu üç tümülüs dışında kanatlı kapı tespit edilmemiştir.

²⁹⁹ Tıkaç tipi kapılar tek bloktan oluştuğu gibi üst üste konmuş birkaç bloktanda oluşmaktadır. (Lydia Bölgesi’ndeki Mangaltepe Tümülüsü mezar odası kapısı üst üste konan iki blok ile örtülmektedir. Bkz. Nayır 1983, 201.; Dinç 1993, Kat. no. 16, 17 ve 22.)

³⁰⁰ Bkz. Yener 1997, 238, res. 16.; İzmirligil 1975, 45, şek. 1.; Bilgin vd. 1996, 209.; Dedeoğlu 1996, 201.; Nayır 1983, 203.; Atasoy 1974, 355, res. 15.

³⁰¹ Bkz. Şimşek 1998, 494, çiz. 1.

³⁰² Dinç 1993, 36.

³⁰³ Dinç – Önder 1993, 33 – 34., res. 10 ve çiz. 3.

³⁰⁴ A. Ramage, “The Fourteenth Campaigns at Sardis” *BASOR* 206, 1972, 11 – 15.

Kanatlı kapılarla ilgili olarak ilişki kurulabilecek Lydia Bölgesi³⁰⁵ ve özellikle de Akçay Vadisi'ndeki mezar yapılarıyla çok benzerlik gösteren Mylasa'da tespit edilen kanatlı kapılı tümülüslerde kapıların yine çift kanatlı olduğu görülmektedir³⁰⁶. Karia Bölgesi'nde Mylasa'da tespit edilen ortaokul mezarının sağlam durumda çıkarılan kapısı, bölgenin kanatlı tümülüs mezarlarının kapıları hakkında en güvenilir bilgiyi vermektedir. Kanatlı kapılarda, kanatlardan biri diğerinin üzerine düzgün açılmış kenar oyukluğuna oturur şekilde kapanıyor olmalıydı. Kapı kanatlarından her biri mezar odası içine doğru açılan, form olarak açılıp – kapanabilecek işlevleri olan hareketli ve kendi ekseni etrafında dönen birer kanat olmalıdır. Kapı kanatları 90° açı yapacak şekilde açılıyor olmalıdır. Kapı sövelerinin kapı açıklığı iç yüzeylerine dayanana kadar açılması kapı kanatlarının bu devri 90° yapmaktadır. Kapı kanatları kapatıldığında ise sövelerde ve lentodaki çıkıntılara dayanıyor olmalıydı.

Muhtemelen büyük ahşap kapıların taklidi şeklinde yapılan kapılar oldukça geniş bir alanda görülmektedir. Trakya mezarlarında ve Lydia Tümülüsleri'ndeki kapılarla³⁰⁷, Makedonya'da Makedonya tipi³⁰⁸ ve Bithynia – Gemlik Tümülüs'ü³⁰⁹ ile benzerlik gösteriyor olsa gerektir. Lale Tepe Tümülüsü (Kat. No. 17), Kavaklı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 2 (Kat. No. 19) ve Altıntaş Köyü Asar mevkiindeki tümülüs mezarın (Kat. No. 27) kapıları Mylasa ortaokul bahçesindeki mezarın kapısı gibi üzeri demir çivilerle süslü ahşap bir kapının taş taklidi şeklinde olmalıdır. Mylasa mezarında her bir kanadın kenarları yuvarlaktır ve bunların alt ve üst uçlarına mil şekli verilmiştir. Ayrıca lentoda ve eşik üzerindeki mil yuvalarının bronzdan olduğu ve kapı kanatları bu yuvalara yerleştirildiği bilinmektedir³¹⁰. Vadideki kanatlı kapılı tümülüslerde de izlenen lento ve eşik bloklarındaki oyuklara bronzdan mil oturma yuvaları yerleştirilip kapı kanatları da bu yuvalara geçiyor olmalıdır. Herhangi bir malzeme bulunmadığı için bütün bunlar benzer niteliklerdeki varsayımlardır.

³⁰⁵ İzmirligil 1975, 46.; Dinç 1993, 37 vdd., kat. no. 29, 24.

³⁰⁶ Kızıl 1996, 259. ve Akarca 1952, 369, lev. LXXVII.

³⁰⁷ G. Mendel, Catalaque des Sculpture I, Romanies et Byzantine (1912) 353.

³⁰⁸ E. Dyggve - F. Poulsen – K. Rhomaios, Das Heroon von Kalydon, Kopenhag (1934) res. 43 ve 44.

³⁰⁹ N. Fıratlı, “Kısa Arkeolojik Haberler – Gemlik Tümülüsü”, *IAMY*, 1966, 13, 14 ve 224.

³¹⁰ Akarca 1952 370.

Kapı kanatlarının yine nasıl bir kilit sistemi içerdiği bilinmemektedir. Fakat Mylasa'daki mezarın kilit düzeneği ile ilgili A. Akarca³¹¹ oldukça detaylı bilgi vermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda vadideki mezar yapılarının kapılarının bu tür bir sistemle kilitlenebileceğini düşünebiliriz. Ancak bununla ilgili herhangi bir buluntu elde edilmemiştir.

Sandık ve Tekne Mezarlar:

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde Alamut Köyü'nün hemen üstündeki T8 örneğinin 8 – 10 m. kadar güneybatısında üç , T8 ve T13 mezar yapılarının yaklaşık kuş uçuşu 300 m. güneyinde doğal bir tepe yükseltisi üzerinde 12 sandık mezar tespit edilmiştir (Lev. 79 Res. 311, 312, 313, Lev. Res. 314, 315). Alamut Köyü çevresinde tespit edilen 16 tümülüs mezarın yanında bir çok sandık mezarında olması bu alandaki yerleşimin boyutu hakkında bir fikir edinmemizi sağlamaktadır.

Doğu – batı yönünde uzanan üç örnek dışında sandık mezarlar kuzey – güney yönünde uzanmaktadır. Sandık mezarlar birkaç şekilde yapılmıştır. Büyük boyutlu olan örnekler uzun ve kısa kenarları isodom tarzda dikdörtgen bloklardan daha küçük boyutlu olanlarda ise uzun kenarlar yine bloklarla örülerek yada dikey olarak kayrak taşların konulmasıyla, kısa kenarlar ise birer kayrak taşın dik olarak yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur.

Sandık mezarların üzerleri ise mezar yönüne dik şekilde iki veya üç dikdörtgen yekpare blokla kapatılmaktadır. Tamamı kaçak kazılarla açılan sandık mezarların bazılarının üst örtü blokları hala in – situ durumdadır.

Sandık mezarların yanında ana kayaya oyulmuş örneklerde bulunmaktadır. Kavaklı Köyü Kale Yıkığı Mevkiinde ana kayaya oyularak yapılmış örnek (Lev. 80 Res. 316) dışında Alamut Köyü'nün üstünde tespit edilen sandık tipi mezarların güney batısında ana kayaya oyularak yapılmış sandık mezarlar da görülmektedir.

Altıntaş Köyü Asar Mevkiinde doğuya bakan yamaçlarda, Asar mevkiindeki tümülüs mezarın güneyinde ana kayaya oyulmuş ve semerdam bir çatı şeklinde kapakla kapatılan mezarlara rastlanılmıştır (Lev. 80 Res. 317). Bu tiplere kısaca

³¹¹ Akarca 1952 370.

Orthosia bölümünde değinilmişti³¹². Tekne – gömüt olarak nitelendirilen ve üzerleri semerdam çatılı bir kapakla kapatılan bu tür mezar tiplerine Kuzey Karia dışında kıyı Karia’da da rastlanmaktadır³¹³ (Lev. 81 Res. 318).

³¹² Konuyla ilgili bkz. n. 123. 124 ve 125.

³¹³ Peschlow 1990, 153 vdd.; A. Peschlow , “Die Nekropole von Herakleia am Latmos”, *AST 8*, Ankara , 1991, 383 vdd.; A. Peschlow, “Die Arbeiten des Jahres 1995 im Territorium von Herakleia am Latmos (Beşparmak)”, *AST 14*, Ankara, 1997, 143, 144, res. 5.

D. Diğer Kalıntı ve Buluntular

Kavaklı Kahve Höyüğü

Kavaklı Kahve Höyüğü, Aydın İli'ne bağlı Nazilli – Bozdoğan İlçeleri'ni bir birine bağlayan asfalt yolun, Bozdoğan istikametine giderken Kavaklı Köyü'ne varmadan yaklaşık 1 km. önce yolun 50 m. kadar doğusunda konumlanır (Lev. 81 Res. 319). Akçay'ın (Harpasos) taşkın yatağının hemen batısında düz bir arazi üzerinde bulunmaktadır.

Orta büyüklükte yayvan bir höyük görünümündeki Kavaklı Kahve Höyüğü oldukça tahrip olmuştur. Korunan yüksekliği 3 – 4 m. çapı ise yaklaşık 80 m. kadardır. Höyüğün yoldan taraftaki batı kenarı ve kuzey kenarı tarla açmak için tahrip edilmiştir (Lev. 81 Res. 319). Höyüğün üzerinde kuzeydoğu kenarına yakın bir yerde bulunan yıkılmış taştan yapılmış bir evin bulunması höyük üzerinde günümüze kadar bir iskanın olduğunu göstermektedir.

1960 yılında D. H. French³¹⁴ tarafından saptanan Kavaklı Kahve Höyüğü S. Lloyd ve J. Mellaart³¹⁵ tarafından arkeoloji literatürüne kazandırılmıştır. Kavaklı Kahvenin erken malzemesi bölgenin Hacılar IX – VI ile çağdaş monogram çanak çömlek grubu içinde yer alan saman katkılı hamurlu parçalar³¹⁶ yanında yüzeyde klasik dönemlere ait seramik parçaları da bulunmaktadır³¹⁷.

Bölgenin erken dönem çanak çömlek geleneğine uygun olarak el yapımı, saman katkılı, kırmızı, kırmızımsı sarı, kırmızımsı kahve hamurlu, iç ve dış yüzeyi çoğunlukla kırmızı, bazen de kahve astarlı ve açkılı ve form olarak bölgede bilinen erken dönem malzemelere benzemektedir³¹⁸.

³¹⁴ D. French, "Early Pottery Sites From Western Anatolia", *BİAL* 5, 1965, 15 vdd.

³¹⁵ Lloyd – Mellaart 1962, har. 6.

³¹⁶ S. Özdöl, Ege Bölgesi Neolitik ve Kalkolitik Çağ Kültürleri, İzmir, 1997 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 138, lev. 31 çiz. 1- 3.

³¹⁷ Akdeniz 1996, 239, res. 10.

³¹⁸ Ş. Tül, Büyük Menderes Ovasında Prehistorik Yerleşimler, Ankara, (1981), (Yayınlanmamış Lisans Tezi), 24, 25.

Toygur Tepe Höyüğü

Nazilli - Bozdoğan İlçeleri'ni birbirine bağlayan asfalt yoldan Nazilli'den yaklaşık 6 km. sonra Hamidiye Köyü'nün yaklaşık 2 km. kuzeybatısında bulunan Toygur Tepe Höyüğü asfalt yoldan düz tarım arazisi içinde görülmektedir (Lev. 81 Res. 320). Kuzey – güney ve doğu – batı doğrultusunda uzanan oval şekilli ve yayınlarda “Hamidiye Höyük” olarak geçen yerleşimin burası olduğu düşünülmektedir³¹⁹.

Yaklaşık 90 m. çapında ve 5 m. yüksekliğindeki höyük oldukça tahrip olmuştur (Lev. 81 Res. 320).

Tepe üzerinde kuzey – güney yönünde açılmış geniş bir yarma görülmektedir. Köy halkından edinilen bilgiler doğrultusunda bu yarma izinli define kazısı ile yapılmıştır. Höyük üzerinde ve çevresinde seramik potansiyelinin azlığı dikkati çekmektedir. Erken Tunç Çağı dönemi (M. Ö. 3200 - 2000)³²⁰ malzemesi veren yerlerden biri olarak söylenen yerleşimde tarafımızdan yapılan araştırmada bu dönemlere ait seramiklerle karşılaşılmasıdır.

Esenköy'deki Beyler Konağı

Antik Harpasa kentinde günümüz adıyla Esenköy'de bulunan Beyler Konağı olarak bilinen külliye Harpasa kalesinin bulunduğu Hisar Tepesi'nin eteğinde Esenköy'den Akçay'a kadar uzanan ekili araziye hakim bir konumdadır³²¹ (Lev. 81 Res. 321).

İri payandalarla desteklenmiş bir kaleye ait duvarlarla çevrelenmiş geniş bir külliye olan Beyler Konağı oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. 19. yy başına tarihlenen geleneksel bir aile reisinin oturduğu konut, kompleksin doğusunda bulunmaktadır (Lev. 82 Res. 322). Arpaz beylerinden Hacı Hasan Bey'in II. Mahmut zamanında (1808 - 1839) Rodos'tan getirttiği yaklaşık 30 kadar Rum ustaya

³¹⁹ Lloyd – Mellaart 1962, har. 6.; D. French, “Late Chalcolithic Pottery in North - West Turkey and Aegean”, *AS II*, 1961. 99 vdd.; Anatolia and Aegean Third Millenium B.C., (1966), 225, har. 48. (Yayınlanmamış Doktora Tezi); J. Yakar, Perhistoric Anatolia, The Neolithic Transformation and the Early Chalcolithic Period, Tel Aviv, (1991), 177.

³²⁰ Marchese 1989, 30.

³²¹ Arel 1986, 40.

yaptırılan konağın batısındaki kule (Lev. 82 Res. 323), Meşrutiyet Dönemi'ne kadar hapishane olarak kullanılmış bodrum katı, oturma katı ve gözetleme yeri olarak kullanılan bir teras katından oluşmaktadır³²². Katlar ahşap döşemeli olup katlar arasındaki bağlantı doğu köşesindeki ahşap merdivenle sağlanmaktadır. Kulenin girişi doğuya bakmaktadır. Demirden büyük bir kapıya sahip kulenin kapı lentosu köşelerinde birer metalden makara bulunmaktadır (Lev. 82 Res. 324). A. Arel kulenin kapısının eşkıyalık olaylarıyla ilgili olduğunu ve özellikle Atçalı Kel Mehmet'in kuleye saldırısından sonra demir yapıldığını bildirmektedir³²³. Kulenin dört bir cephesinde bulunan pencerelerin batı yüzündeki iki tanesi hariç diğerleri tamamen sağır yapılmıştır. Sağır pencerelerin bazılarında büyük bir ihtimal eşkıyalık dönemiyle ilişkili dar ince uzun menfez delikleri bulunmaktadır (Lev. 82 Res. 323). Uzun yıllar ve halen de Dr. Osman Arpaz tarafından kullanılan Beyler Konağı ahşap süslemeleri ve Osmanlı Dönemi motifleriyle orijinalliğini korumaktadır. 19. yy'da yapılan kuleye günümüzde giriş yoktur. Bu yüzden kulenin içiyle ilgili detaylı bilgi verilememektedir. Arpaz Köyü'ndeki³²⁴ Beyler Konağı, 18. yy'ın ikinci yarısında yaygınlaşan büyük ayan çiftliklerinin yerleşim düzeni ve yapı tekniğiyle ilgili önemli bilgiler sunmaktadır³²⁵.

Donduran Köyü'ndeki Kule

Aydın İli, Yenipazar İlçesi'ne bağlı Donduran Köyü içinde bulunan ve köyün güneyinde yaklaşık 10 dakikalık bir yürüyüşle ulaşılabilecek uzaklıktaki tepe üzerinde bulunmaktadır (Lev. 82 Res. 325).

Kareye yakın bir plan gösteren kulenin batı tarafı kuzeyden ve güneyden daralan ayrı bir küçük kulecik şeklinde yapılmıştır. Zeminle beraber dört katlı yapılan kulenin zemin ve birinci katında pencere yoktur. İkinci katında toplam dört pencere bulunmaktadır. İkinci ve teras katında ayrıca dışa doğru daralan menfez delikleri bulunmaktadır. Bu delikler Arpaz Köyü'ndeki Beyler Konağı'nda da görülmektedir. Katlar arasındaki tahta döşemeyi taşıyan ahşap hatıllar kısmen görülmektedir (Lev. 82 Res. 326).

³²² Arel 1986, 41.

³²³ Arel 1986, 41.; Gökbel – Şölen 1936, 107 ve n. 4.

³²⁴ Eskiden Arpaz olarak bilinen köyün adı son yapılan düzenlemelerle Esen Köy'e çevrilmiştir.

³²⁵ Arel 1986, 43.

Kuleye giriş doğu tarafındaki bir kapıyla sağlanmaktadır (Lev. 83 Res. 327). Kapı kulenin birinci katına açılmaktadır. Kapı lentosunun üzerinde görülen ahşap makara kapının indirilip kaldırılabilen özellikte olduğunu göstermektedir (Lev. 83 Res. 328).

Özellikle 18. yy'ın ikinci yarısında yaygınlaşan işletme tarzındaki bölgedeki büyük Ayan çiftliklerinin yerleşim düzenini yansıtmaları ve Arpaz Köyü'ndeki Beyler Konağıyla benzer bir yapı ortaya koymasından aynı dönem içinde ve benzer amaçları karşılamak için yapılmış olmalıdır. Arpaz'daki Kuleyle Aynı dönemde yapıldığını düşündüğümüzde kule muhtemelen 19. yy başlarına ait olmalıdır.

Alamut Köyü içinde tespit edilen başka bir kule, günümüzde kule olarak adlandırılrsa da ev olarak tekrar düzenlenmiştir (Lev. 83 Res. 329). Fakat köy halkı tarafından pencere kısımlarının kapalı olduğu ve buralarda yine menfez deliklerinin olduğu söylenmiştir. İki katlı bir kule olan Alamut Köyü'ndeki kulenin üst katında hala yaşanılmaktadır. Zemin katı ise restoran olarak kullanılmaktadır. 1927 yılında köyün ileri gelenleri tarafından satın alınan Alamut Köyü'nden erken Cumhuriyet Dönemi yayınlarında Alamut Çiftliği³²⁶ olarak geçmesi bu alanında Ayanlık Dönemi'nden kalma bir çiftlik olduğunu göstermektedir.

Bölgede tespit edilen bu üç yapının mimarisini ve işlevlerine baktığımızda benzer hizmetler için yapıldığını görüyoruz. 19. yy başında bölge, çeşitli yerel çiftliklere bölünerek genelde yerel eşraftan olan ayanlar tarafından yönetilmekteydi. Bölgenin idari ve ekonomik kontrolünü elinde tutan ayanlar, silahlı adamlar besleyen bir yaşam düzeniyle savunmaya öncelik veren bir sistem içerisinde gözetleme ve savunma işlevlerinin yanı sıra içlerinde oturabilecek kuleler inşa ettirmişler, bazen de bu yapıları kale duvarlarıyla çevirmişlerdir³²⁷. Bölgenin geç tarihini en iyi şekilde yansıtan kulelerin bir çoğu ne yazık ki yıkılmak üzeredir.

³²⁶ Gökbel – Şölen 1936, 72.

³²⁷ Arel 1986, 39.

III. SONUÇ

Kuzey Karia Akçay (Harpasos) Vadisi'nde yapılan araştırmalar ve bunun sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda bölgenin Erken Tunç Çağı'ndan Geç Osmanlı Dönemi'ne kadar geniş bir zaman aralığında yerleşim gördüğü ortaya konulmuştur. Tez kapsamında kuzeyde Akçay'ın (Harpasos) Büyük Menderes (Maiandros) Nehri ile birleştiği Yenipazar İlçesine bağlı Donduran Köyü'nden, güneyde Bozdoğan İlçesi'nin 11 km. güneyindeki Altıntaş Köyü'ne kadar olan alan araştırılmıştır. Akçay'ın güney yatağı boyunda bulunan Çamlıdere ve Haydere Beldeleri'nin bulunduğu kesim araştırma alanı içine girmemektedir.

Tez kapsamındaki alan içinde bulunan Orthosia, Harpasa ve Bargasa (?) antik kentleri fazla ayrıntıya girmeden genel hatlarıyla anlatılmıştır. Vadide özellikle daha önceden araştırılmamış yapılar ve yerleşimler üzerinde durulmuştur. Özellikle tümölüs mezarlar, gözetleme amaçlı yapılmış kule ve garnizon olarak kullanılan kaleler araştırmanın ana konularını oluşturmaktadır. Akçay (Harpasos) Vadisi'nde dağ ve tepe zirvelerinde yerleşik ve ulaşılması güç yerlerdeki kalıntıların bugüne dek hiç araştırılmamış olması tez kapsamının bu yönde geliştirilmesine neden olmuştur.

Yapılan araştırma sonucunda belli alanlarda kümeler oluşturan tümölüs mezarlar yapıldıkları dönem ve buldukları bölge hakkında önemli bilgiler vermektedir. Tümölüs mezarlardan bazıları göstermiş oldukları plan tiplerine göre Karia Bölgesi'nde Çineçayı (Marsyas) Vadisi ve Milas bölgesinde önceki yıllarda tespit edilen tümölüs mezarlarla benzerlik göstermesi ve yapılan karşılaştırmalar sonucunda Hellenistik Dönem içinde yapılmış olabileceği ortaya konulmuştur. Karia Bölgesi'nde görölmeyen bazı tümölüslerin ise özellikle de Lydia Bögesi'ndeki tümölüs mezarlara olan yakınlığı nedeniyle Lydia etkisiyle yapıldığı ortaya konulmuştur. Büyük Menderes Nehri Karia ile Lydia Bögelere arasında sınır teşkil etmesinden dolayı ve ayrıca bir çok antik kaynakta Kuzey Karia'da, Karia, Lydia ve Phrygia'lılardan oluşan karma bir topluluğun yaşadığı konusunda bazı bilgilerin verilmesi önemlidir. Biz çalışmada bu etkileşimi özellikle mezar ve gömü gelenekleriyle belgeledik. Lydia Bölgesi'nde özellikle Bintepeler Nekropolündeki tümölüs mezarlarla kısmen benzerlikler göstermesi, Kuzey Karia'da mezar mimarisinde yerel unsurlarında kullanıldığını göstermektedir. Pers etkisinin

görüldüğü Lydia tümülüslerindeki bazı yapısal öğelerin Akçay Vadisi'ndeki tümülüslerde de görülmesi, bu alanda hiçbir antik kaynakta geçmeyen bir Pers etkileşiminin olduğunun belgesidir. Özellikle Lale Tepe Tümülüsü gerek semerdam çatısı gerekse ön oda ve mezar odasının duvarlarını kuşatan “Kyma – Reversa” profilinin Pers Kralı Kyros'un Pasargadae'deki mezar yapısının kornişiyle ve Phokaia'daki Taş Kule'nin yalancı kapısının lentosundaki profille benzerlik göstermesi önemli verilerdir. Bölgede tespit edilen diğer tümülüsler özellikle de Alamut Köyü çevresindeki yapılar benzer özellikleriyle aynı dönem içinde inşa edilmiştir. T12 mezar yapısı çevresinde kaçak kazı toprağı içinde tespit edilen siyah glazürlü seramik parçaları da tümülüslerin Hellenistik Dönem'e tarihlenmesini destekleyici malzemedir.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nin doğu yakasını sınırlayan Karıncalı Dağları ile batı yakasını sınırlayan Doğu Menteşe Dağları'nın kuzey yükseltisi olan Madran Dağları'nın vadiye hakim noktalarına konumlandırılmış küçük boyutlu kaleler ve kuleler önemli geçiş yollarının kontrolünü sağlamak amacıyla yapılmıştır. Antik kaynaklarda Akçay (Harpasos) Vadisi'nde bir yolun varlığından bahsedilmemektedir. Fakat Osmanlı Döneminde 1522 yılında Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos seferi sırasında Kütahya'dan Marmaris'e ulaşmak için bu alandaki bir yolu kullandığı bilinmektedir. Akçay (Harpasos) Vadisi'ne hakim tepelerde bulunan gözetleme ve ikaz amaçlı yapılmış kuleler ve kaleler M.Ö. 4. yy duvar işçiliğı göstermesi ile en azından vadiye bu dönem içinde kullanılan bir yolun olduğunu gösteren kanıtlardır. Diğer önemli bir kanıt ise Vadi'de tespit edilen kale ve kulelerin yakınlarında konumlanmış tümülüs mezarların vermiş olduğu Hellenistik Dönem³²⁸ tarihi de, tümülüs, kale ve kulelerin çağdaş olduğudur. Vadi yamaçlarına konumlandırılmış tümülüs mezarların vadi trafiğini kontrol eden birliklerin komutanı veya ileri gelenlerinin gömütleri olabileceğı düşünülebilir. Akçay (Harpasos) Vadisi dışında Ionia, Lydia ve Kuzey Karia ile iç ve Güney Karia bağlantısını sağlayan diğer önemli ulaşım hatları Tralleis-Alabanda-Idrias-Mylasa,

³²⁸ Bölgede tespit edilen tümülüslerin çalışmanın katalog bölümünde tarihleri genel tanım itibariyle Hellenistik Dönem olarak belirtilmiştir. Fakat tümülüslerin tarihi kale ve kulelerle bir bütünlük teşkil ettiğinden Erken Hellenistik Dönem veya M.Ö. 4. yy olarak ifade edilebilir.

Miletos-Herakleia-Labraunda-Mylasa yollarıdır³²⁹. Bu yollara ek olarak Tralleis-Amyzon-Alinda-Alabanda/Labraunda-Mylasa rotalı bir diğer yolun varlığı da hem coğrafi konum hem de bu yol hattında yer alan Amyzon, Teke Kale³³⁰ ve Bağarcık Kalesi³³¹ ile ortaya koyulabilir. Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen kale ve kulelerin duvarlarının Çineçayı (Marsyas) Vadisi'ndeki kentler Alinda, Alabanda ve Amyzon, Latmos Herakleia ve Labraunda'daki Hieron yakınındaki Tepe Hisar Kale'deki kule gibi bir çok yapıyla benzerlik göstermesi Vadi'de M.Ö. 4. yy'da işlek bir yolun varlığını gösteren kanıtlardır.

Yapılan araştırma sonucunda atkılı duvar tekniğinin kullanıldığı Akçay (Harpasos) Vadisi'ndeki kale ve kulelerin duvarlarının, Karia Bölgesi'ndeki Hekatomnid mimarisinin özelliklerini yansıttığı anlaşılmıştır.

Yapılan karşılaştırmalar doğrultusunda atkılı duvar örgü tipinde, atkı taşları duvar blokları arasına yer yer atılan, iki veya üç uzun blokta bir atkı taşının kullanıldığı ve her uzun bloktan sonra atkı taşının konulduğu olmak üzere üç farklı sistem göze çarpmaktadır. R. A. Tomlinson atkılı duvar örgü tipinin Hekatomnidler'in duvarcılığına özgü olduğunu bildirmektedir³³². Ayrıca L. Karlsson Mausollos'un Peloponnessos veya doğrudan Sicilya'dan gelen duvarcı ustaları ile Karia'da Hellenistik atkılı duvar stilini ortaya koyduğunu söylemektedir³³³. Buna göre duvar blokları arasına yer yer atılan duvar tipi Mausollos dönemiyle birlikte başlayarak Idrieus ve Ada dönemlerinde devam etmiştir. Ayrıca Idrieus ve Ada dönemlerinde yapılan duvarlarda uzun bloklar arasına atılan atkılarının sayısında bir artma gözlenmektedir. Büyük İskender'in M.Ö. 334'de Halikarnassos'u işgal etmesinden sonra tekrar başa geçirilen Ada'nın döneminde atkılı duvar örgüsü daha bir sistemleşerek, Ada sonrası ve Demetrios Poliorketes döneminde her uzun blok arasına atkı taşının konulmasıyla oluşturulan periyodik atkılı duvar kullanılmıştır. Düzenli olarak atkı – hatıl – atkı – hatıl şeklinde devam eden atkılı duvarların en

³²⁹ Marchese 1992 a, 49.

³³⁰ Marchese 1992 a, 49.

³³¹ Peschlow 1997, 143-144.

³³² Tomlinson 1961, 135 n.9.

³³³ Karlsson 1994, 151.

büyük gelişimi ise Hellenistik Dönem içinde olmuştur³³⁴. Bu stil Yunanistan veya batı uygarlıklarında M. Ö. 3. yy'la kadar görülmemesine karşın Karia Bölgesi'nde bir çok kule veya sınırlardaki kaleler bu teknikte yapılmıştır³³⁵.

Kaleler arasında özellikle Kıztaşı Kalesi piramidal yükselen kuleleri ile farklı bir mimari ortaya koymaktadır. Kıta Yunanistan'da Peloponnesos Yarımadası'nda Argolis Bölgesi'ndeki Kephalaria, Ligurio ve Viglaphia kentlerinde tespit edilen piramidal kuleler³³⁶ Kıztaşı Kalesi'nin kuleleriyle benzerlik göstermektedir. Kephalaria ve Ligurio kentlerindeki kulelerin duvar işçiliği poligonal yapısıyla kısmen benzerlik teşkil etmektedir. Bu kentlerdeki kulelerin pozisyonunun gözetleme amacına uygun gerekli yüksekliği sahip olmaması Kıztaşı Kalesi'nden ayrılan noktalardır³³⁷. L. E. Lord Kephalaria'daki kulenin gözetleme kulesi olmadığını, karakol istasyonu olduğunu ve ayrıca yol güvenliğinin sağlanması için askerlerin barındırıldığı ve belki de yollardan geçme ücretini toplayan ve yol trafiğini düzenleyen kişiler için yapılmış olabileceğini söylemektedir³³⁸. Marksteiner ise bu tür yapıların belli bir konumdaki yapıları lokal olarak korumak amacıyla yapılmış olabileceğini belirtmektedir³³⁹. Kıztaşı Kalesi'nin konumu da Akçay (Harpasos) Vadisi'nin hem kuzeyini hem de güneyine ve ayrıca batıda Tralleis gibi önemli bir kenti görmesi bu düşünceleri doğrulamaktadır.

Akçay (Harpasos) Vadisi'nde tespit edilen Erken Tunç çağı malzemesi veren Kavaklı Kahve ve Toygar Tepe höyüklerinden 19. yy'la tarihlenen ve Rum mimarisinin özelliklerini yansıtan Arpaz Beyler Konağı, Donduran ve Alamut Köyü'ndeki kule yapılarıyla uzun bir süreçte yerleşime tabi olduğu anlaşılmaktadır.

³³⁴ L. Karlsson, Fortification Towers and Masonry Technique in the Hegemony of Syracuse 405 – 211 B. C., *ActaRom 4: 0, 49*, Stockholm, 1992, 85, 86, res. 70, 71.

³³⁵ Karlsson 1994, 151.

³³⁶ Lord 1939, 78 vdd.; Marksteiner 1994, 43 – 45, lev. 9 res. 5, lev. 10 res. 1.

³³⁷ Lord 1939, 80.

³³⁸ Lord 1939, 83.

³³⁹ Marksteiner 1994, 54.

KATALOG

1. T1.

Aydın İli, Bozdoğan İlçesi'ne bağlı Alamut Köyü sınırları içerisinde bulunan tümülüs mezar, köyün güney – batısında Soku Boğazı- İncirli Pınar Mevkisinde doğal bir tepe üzerinde yerleşiktir (Har. 4). Tahribat nedeniyle toprak dolgusu yok olmuştur. Üst dolgu toprağı yanlara doğru dağıtılmış mezar odasının üst örtü blokları açığa çıkmıştır. Mezar kuzeybatı – güneydoğu doğrultusunda uzanmaktadır. Giriş güneydoğudandır. Dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır (Lev. 33 Res. 128).

Dromos: Moloz taşlardan yapılmış dromos tümülüs yığma eteğine kadar uzanır. Toprak seviyesinde dromos duvarlarına ait bir sıra moloz taş sırası izlenebilmekte ve bu korunmuş sıraya göre dromos 2.03 m. uzunluğunda, girişte 0.98 m. mezar odası önünde ise 1.16 m. Genişliğindedir (Çiz. 13a). Dromosun üstünün kapatıldığına dair hiçbir iz görülmemektedir. Dromosun kuzeydoğu kenarında yığma eteğine yakın bir kesimde, dromos içine dik bir şekilde konulmuş veya düşmüş, üzerinde yuvarlak bir çukur bulunan blok görülmektedir (Lev. 34 Res. 130). Blok üzerindeki 0.13 m. derinliğinde ve 0.32 m. çapındaki çukurluk bir sunu çukurunu andırmaktadır. Fakat bu bloğun nereden dromosa geldiği veya düştüğü bilinmemektedir. Dromos üzerinin kapatıldığına dair hiçbir iz görülmemektedir. Dromosdan mezar odasına geçişi sağlayan bir açıklığa ait iz belirlenememiştir.

Mezar Odası: Mezar odası, güneybatı kenarı 1.24 m., kuzeydoğu kenarı 1.40 m. ve kuzeybatı kenarı da 1.45 m. Ölçülerindedir (Çiz. 13b). Mezar odasının kenarları arasında bir ölçü bütünlüğünün olmayışını doğal koşullara ve defineci tahribatının bir sonucudur. Mezar odası duvarları isodom tarzda lokal şist taşından yapılmıştır; yanlarda 5, arka duvarda 7 sıra taş izlenebilmektedir (Lev. 33 Res. 129). Mezar odasının tabanı toprak dolu olduğundan tavan yüksekliği ve duvar sıraları belirlenememiştir. Mezar odasına geçişi sağlayan herhangi bir kapıya ait söve veya lento bloğu bulunamamıştır. Ayrıca mezar odası içinde ölü yatağı görülemediği.

Tarih: Hellenistik Dönem.

2. T2:

T2 tümülüs mezarı Alamut Köyü sınırları içerisinde, Köyün güneybatısında, T1' in güneyinde, Kirişlik Tepesi güney yamacında küçük bir yükselti üzerinde ve Akçay Vadisi' ne hakim bir noktadadır (Har. 4). Tümülüs mezarın kaçak kazılar ve doğal nedenlerle tahribata uğradığı görülmektedir. Ayrıca Alamut Köyü' nün batısında ve güneyindeki zeytinlik arazilere ulaşmak için açılan taşıt yolunun yapımı sırasında mezar yapısının arka kısa kenarı açılan bu yolun kesitinde kalmış ve arka üst köşe bloğu yerinden sökülmüştür (Lev. 34 Res. 131). Mezar içine 0.30 m. genişliğindeki sökülmüş bu blok boşluğundan girilebilmektedir. Tümülüs mezar kuzeybatı – güneydoğu yönünde uzanmakta olup girişi kuzeybatıdandır. Mezar, dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Dromos: Mezarın dromos kısmının üst örtü bloklarının çökmesinden dolayı ölçüsü alınamamıştır. Mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığından dromos görülebilmekte ve hemen kapı açıklığı önündeki yatay vaziyette duran üst örtü bloklarından biri izlenebilmektedir. Çok az görülebilen korunmuş noktalardan dromosun duvar işçiliği mezar odasına göre daha özensizdir. Dromos üstü ve girişi, mezar üstünde görüldüğü gibi bitki örtüsüyle kaplanmıştır.

Mezar Odası: T2' nin mezar odasına, arka duvar üst bloklarından birinin sökülmesiyle oluşmuş 0.30 m.' lik bir boşluktan girilebilmektedir. Dikdörtgene yakın planlı mezar odasının güneybatı duvarı 2.30 m., kuzeydoğu duvarı 2.44 m. ve güneydoğu arka duvarı da 1.85 m. ölçülerindedir; mezar odasının korunmuş noktadan ölçülebilen yüksekliği ise 1.10 m.'dir (Çiz. 13b). Mezar odası duvarları düzgün kesilmiş lokal şist taşından yapılmadır (Lev. 35 Res. 134) ve içi dromosun üst örtü bloklarının çökmesiyle buradan akan toprakla dolmuştur (Lev. 34 Res. 132). Dromosun mezar odasına geçişi sağlayan kapının lento ve söve blokları korunmuştur (Lev. 34 Res. 133). Kapı lento ve sövelerinde dromosa bakan yüzlerinde derinliği 0.09 m., genişliği ise 0.06 m. olan girintili bir bant görülmektedir (Çiz. 13b). Bu girintili kısımlara dromos yönünden tıkaç tipi bir kapının oturduğunu söyleyebiliriz. 1.02 m. genişliğindeki kapının eşik kısmı toprak dolgu altında olduğundan bir şey bilinmemektedir. Mezar odasının tavanı genişlikleri girişten itibaren 1.03 m., 1.10 m. ve 0.97 m. ölçülerindeki üç bloktan oluşmaktadır.

Tarih: Hellenistik Dönem.

3. T3.:

T3 mezarı, T2' nin yaklaşık 150 m. kadar güneydoğusunda Akçay Vadisi' ne hakim küçük bir yükselti üzerindedir (Lev. 35 Res. 135 Har. 4). Mezar yapısının malzemesi olabilecek herhangi bir blok tespit edilememiştir. Mezara girişi sağlayan bir dromos veya giriş de tahribat nedeniyle görülememektedir. Yalnızca yükselti üzerinde bir tepecik şeklinde olan mezar yapısının tepe noktasındaki kaçak kazı çukurundan üst örtü bloklarının içe doğru çökmüş olmalıdır.

4. T4.:

T4 mezarı Alamut Köyü ile Osmaniye Köyü arasında Çöğürlük Deresi'nin güneyindeki ayrı bir dere yatağının hemen üstündeki küçük bir yükselti üzerinde bulunmaktadır (Har. 4). Kaçak kazılar ve tarım arazisi elde etmek için tümülüs üzeri yağma toprağının ve çevresinin teras oluşturmak için tahrip edilmesi nedeniyle uzaktan mezarın görülmesi olanaksız olmuştur. T4 mezar yapısı, T1, T2 ve T3 yapıları gibi vadiyi gören bir noktada değil, dağ yamacının eğimini kaybettiği bir alanda konumlanmıştır. T4 mezar yapısı kuzey – güney yönünde uzanmakta ve girişi güneydendir. Ayrıca mezar girişinin güneydeki derin ve geniş bir dere yatağına bakması da ilginçtir. Mezar yapısı dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden meydana gelmektedir. Dromos kısmından içine rahatça girilebilen tümülüs sağlam kalabilmiştir.

Dromos: Dolgu nedeniyle dromosun boyutları tespit edilememiştir (Lev. 35 Res. 136). Ölçülebilen uzunluğu 1.96 m., genişliği ise 1.18 m.'dir (Çiz. 14). Dromosun mezar odasına geçişteki kapı önünde en iyi noktada korunan dromos yüksekliği 1.56 m.'dir. Dromos yan duvarları lokal şist taşından düzgün kesilmiş bloklarla isodomik tarzda örülmüştür (Lev. 35 Res. 137). Doğu duvarında 7, batı duvarında 6 duvar sırası izlenebilmektedir. Mezar odası girişinden dışa üst örtüden sadece iki blok korunabilmiştir. Düz dam şeklinde örtülen dromosun tavan bloklarının söküldüğü ise dromos yan duvarlarının üst örtü blokları seviyesine kadar korunduğundan anlayabiliyoruz.

Mezar odası: T4' ün mezar odası kuzey – güney doğrultusunda uzanmakta ve girişi güneydendir. Dikdörtgen şeklinde bir plana sahip olan mezar odası 1.78 m. x 2.18 m. Ölçülerindedir (Çiz. 14). Yalnız dromosa doğru çok hafif bir daralma göstermektedir ki mezar odasına girişteki genişliği 1.72 m.'dir. Mezar odasının arka duvar önünde korunmuş olan taban seviyesinden itibaren ölçülebilen yüksekliği 1.87 m.'dir.

Mezar odasının tabanı, kuzey kısa kenarı önünde korunan bloklardan taş döşemedir. Yalnız domosdan akan topraktan dolayı kaç tane blokla döşendiği görülememektedir.

Mezar odası duvarları düzgün kesilmiş biri kısa diğeri uzun bloklardan oluşan düzensiz sıralardan yapılmıştır.

T4 mezar odasına, dromostan geçişi sağlayan kapının lentosu ve söveleri iyi korunmuştur (Lev. 35 Res. 137, Lev. 36 Res. 138). Kapı açıklığı 0.86 m. genişliğinde ve 0.38 m. derinliğindedir. Kapı açıklığının en iyi noktada korunan yüksekliği ise 1.16 m. dir. Kapı lentosunda kanatlı kapı için yapılmış mil yuvası görülmediğinden ve kapı açıklığının bu tip kapı için küçük olduğundan, T4 mezar odası kapısının bir tıkaç tipi kapıyla kapatıldığını söyleyebiliriz. Tıkaç tipi kapı bloğunun kapı boşluğuna oturması için, kapı lento ve sövelerinde düzgün açılmış girintili bir kısım ile çevrelendiğini daha önceki örneklerde görmüştük. T4 mezar yapısının kapı açıklığında kapının oturması için açılmış girintili bölüm yoktur. Fakat kapı bloğu veya bloklarının (kapı tek bir blokta olabilir, birden çok blokta olabilir) kapı açıklığının lentosunda görülen, kapı söve bloklarıyla aynı hizadaki girintili kısım, tıkaç tipi kapının bu lentodaki girintiye ve doğrudan söve bloklarına dayandırıldığını göstermektedir.

Mezar odasına girişin tam karşısındaki kuzey kısa kenarda bazı parçaları kırılmış bir ölü yatağı görülmektedir (Lev. 36 Res. 139), (Çiz. 14). Ölü yatağı, mezar inşa edilirken yerlerine konulan yekpare taban ve yan kenar bloğundan oluşmaktadır. Yani ölü yatağı blokları duvarlar örüldükten sonra konulmamış, mezar odasının duvarlarıyla beraber yapılmıştır. Ölü yatağının yerden yüksekliği 0.62 m., genişliği 0.88 m. ve uzunluğu da 1.78 m.'dir. Ölü yatağı taban bloğunun kalınlığı 0.09 m.'dir.

0.46 m. yüksekliğindeki ölü yatağı korkuluk bloğu, taban bloğunun güney uzun kenarının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Korkuluk bloğunun, ölü yatağı taban taşından itibaren 0.26 m. yüksekliğe kadar olan kalınlığı 0.10 m. iken, 0.26 m.'den sonra bir incelmeye göstermekte ve kalınlığı 0.07 m.'dir (Lev. 36 Res. 140, 141), (Çiz. 14). Bu durumu da ölü yatağı korkuluk bloğunun, mezar odası yan duvarlarında izlenebilen boşluğundan görebilmekteyiz. Mezar odasındaki ölü yatağının üzeri örtülmemekteydi. Eğer örtülüyor olsaydı yatağın bulunduğu kısa kenarda kapağı oturması için çıkıntılı bir kısım bırakılırdı. Mezar odasında görülen bir tane ölü yatağından, tümülüsün tek bir gömüt için yapıldığını söyleyebiliriz.

Tarih: Hellenistik Dönem.

5.T5.:

T5 mezar yapısı, T4' ün batısından geçen (T4' e yaklaşık 200 m. mesafede) Alamut – Osmaniye Köyleri arasındaki toprak yolun hemen üstündeki zeytin ağaçlarıyla kaplı doğal yükselti üzerinde bulunmaktadır (Har.4). Yaklaşık 15 m. çapındaki tümülüs mezarın içine girilememiştir. Yığma toprağının doğu yönünde dromos üst örtü bloğu olabilecek bir blok tespit edilmiştir (Lev. 37 Res. 142). Daha önce incelenen mezar yapılarında girişlerin ya kuzey – güney, yada kuzeybatı – güneydoğu olarak bilindiğinden T5 yapısının yönü farklılık göstermektedir. T5' in mezar odası olabilecek bir kesimde üst örtü bloğu olması muhtemel bir blok uç tarafından toprak içine girmektedir (Lev. 37 Res. 143). Tümülüsün içine toprak dolgu nedeniyle girilemediği için mezar odası ve dromos düzenlemesinin nasıl olduğu anlaşılamamıştır.

6. T6.:

T6 mezar yapısı, Osmaniye Köyü sınırları içerisinde, köyün kuzeydoğusundaki Arapderesi' nin kuzeyindeki 150 m. rakımlı bir tepede bulunmaktadır (Har. 4). Osmaniye Köyü' nden Nuri Elcik adlı şahsın arazisi içinde bulunan tümülüs mezarın üstüne, bu şahıs tarafından 30 – 40 yıl önce bir ev yapılmış ama Nuri Elcik'in ölümünden sonra kullanılmayan evin kalıntıları halen mezarın üstünde kalmıştır (Lev. 37 Res. 144, 145). Yerli halk tarafından da tümülüsün

bulunduğu yükselti “Nuri Çavuş’un evi” olarak adlandırılmaktadır. Tümüls mezar bu kişi tarafından koyun ağılı, ot ve saman deposu olarak kullanılmıştır.

T6 mezar yapısı kuzeybatı – güneydoğu yönünde uzanmakta ve girişi güneydoğudandır. Mezar yapısı, dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Akçay Vadisi’ ne (Harpasos) hakim bir yükseltide bulunan T6 tümülsü daha önce incelenen vadinin kuzey batısındaki tümüls mezarlardan daha büyük boyutlu ve farklı bir mimariyi sergilemektedir.

Dromos: T6 mezar yapısının dromosu tümüls yığma eteğine kadar uzanarak, en son korunan üst örtü bloklarının seviyesine kadar devam etmektedir (Lev. 38 Res. 146). Dromosun tam uzunluğu ölçülememektedir. Dromosun ölçülebilen uzunluğu 2 m., genişliği 1.55 m.’dir (Çiz. 15). Dromosun girişte yüksekliği 1.30 m., mezar odasına geçişteki yüksekliği ise 1.63 m.’dir. Dromos yan duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklarla bazıları tek bazıları da biri uzun diğeri kısa bloklardan oluşan doğu duvarında 7, batı duvarında 6 sıradan oluşmaktadır (Lev. 38 Res. 147). Duvar bloklarında “anathrosis” görülmektedir. Dromos üstü düz dam şeklinde üç tane yekpare blokla kapatılmaktadır.

Mezar Odası: T6 mezarının, mezar odası kuzeybatı – güneydoğu yönünde uzanmakta ve giriş güneydoğudandır (Lev. 38 Res. 148). Mezar yapısı tamamıyla yerel şist taşından yapılmıştır. Oda uzunluğu 2.71 m., genişliği 2.02 m. ve yüksekliği de 2.25 m.’dir (Çiz. 15). Dikdörtgen planlıdır. Dromostan mezar odasına 0.88 m. genişliğinde ve 1.10 m. yüksekliğindeki kapı açıklığı ile giriş sağlanmaktadır (Lev. 38 Res. 148). Dromosdan mezar odasına akan toprak nedeniyle eşik görülmemekte ve kapı açıklığının yüksekliği tam olarak ölçülememektedir. Kapı açıklığını oluşturan lento ve söveler yekpare bloklardan oluşmaktadır (Lev. 38 Res. 149). Güneybatı sövesi diğeri söveye göre daha çok yıpranmıştır. Kapı açıklığının güneybatı sövesinde 0.06 m. derinliğinde, 0.03 m. genişliğinde, kuzeydoğu sövesinde 0.04 m. derinliğinde, 0.08 m. genişliğinde ve lento da ise 0.07 m. derinliğinde, 0.04 m. yüksekliğinde kapı bloğunun oturması için girinti yapılmıştır (Çiz. 15). Bu girintilerden mezar odası kapısının tıkaç tipi bir kapıyla kapatıldığını söyleyebiliriz. Kapıya ait herhangi bir parça bulunmadığı için şeklinin ve ne tür bir malzemenin yapıldığını bilemiyoruz.

Mezar odası tabanı kuzeybatı kısa kenar önünde korunan bölümüne göre lokal şist taşından bloklarla döşenmiştir (Lev. 39 Res. 150). Tabanın kaç bloktan oluştuğu dromostan akan toprak dolgu nedeniyle görülememektedir. Taban bloklarından kuzeybatı kenar önünde bir blok kırılarak, mezar odası tabanı altı kaçakçılar tarafından tahrip edilmiştir.

Mezar odası duvarlarında görülen izlerden iki ölü teknesi tespit edilmiştir (Lev. 39 Res. 150), (Çiz. 15). Ölü tekneleri ayrıntılı bir şekilde görülmemekle beraber, duvardaki izlerinden mezar odası içindeki konumları saptanabilmiştir. Bunlardan biri girişin tam karşısındaki kısa kenarda diğeri ise kuzeydoğu kenarındadır. Kuzeybatı kısa kenardaki ölü teknesinin genişliği 0.55 m., uzunluğu 1.93 m.'dir. Teknenin yan kenar plakasının yüksekliği 0.60 m. kalınlığı 0.06 m.'dir; taban bloğunun kalınlığı ise 0.07 m.'dir. Kuzeydoğu uzun kenardaki ölü teknesinin genişliği 0.57 m., uzunluğu 2.05 m. dir (Lev. 39 Res. 153). Taban bloğunun kalınlığı 0.07 m. mezar odası içindeki ölü teknelerinin ikisinin de tabandan yüksekliği ise 0.55 m.'dir. Ölü teknelerinin yan kenar blokları, taban bloklarının uzun kenarlarının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir (Lev. 39 Res. 151, 152). Ölü tekneleri, sonradan tekne blokları için açılmış yerlere oturtularak değil, mezarın inşası sırasında yapılmıştır.

Mezar odasında teknelerin bulunduğu kuzeybatı ve kuzeydoğu duvarlarında tekne yan kenar bloğu yüksekliğince (0.60m.), mezar odası içine doğru 0.06 m.' lik bir çıkıntı bırakılacak şekilde yapılmıştır (Çiz. 15). Bu çıkıntıdan da ölü teknelerinin üzerlerinin bir kapakla kapatıldığını ve kapağın bir uzun kenarı ölü teknesi yan kenar bloğuna diğeri kenarı da duvardaki çıkıntı üzerine gelecek şekilde yerleştirildiğini söyleyebiliriz.

Mezar odasının üzeri, taş kirişler üzerine oturan büyük yekpare bloklarla örtülmüştür (Lev. 40 Res. 154, 155), (Çiz. 15) Mezar yönüne dik şekilde kuzeydoğu – güneybatı yönünde yerleştirilmiş tek parça iki kiriş görülmektedir. Kapı önündeki kiriş arka duvar önündeki kirişten daha kalın yapılmıştır. Her iki kiriş de 0.30 m. kalınlığındadır. Kapı önündeki kirişin kalınlığı 0.48 m., diğeri kirişinki ise 0.42 m. olarak ölçülmüştür; herhangi bir bezeme görülmez ve yalın olarak yapılmışlardır (Lev. 40 Res. 156).

Tarih: Hellenistik Dönem.

7. T7.:

T7 mezarı, Alamut Köyü sınırları içerisinde, köyün güneyindeki Palamut Tepe' nin doğu eteğindedir (Har. 4). T7 tümülüsü kuzeyinden geçmekte olan Yediveren Deresi' nin oluşturduğu vadiyle birlikte Akçay (Harpasos) Vadisi' ni de görmektedir. Mezar yapısı kuzeydoğu – güneybatı yönünde uzanır ve girişi kuzeydoğudandır. Dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Zeytinlik arazilere gitmek için yapılan taşıt yolunun altında kalan T7 mezar yapısının üst örtü blokları ancak yol düzleminde görülmektedir (Lev. 40 Res. 157). Mezarın üzerinden geçen bu yoldan dolayı, tümülüs yükseltisi tahrip olmuş ve yolun aşağısındaki toprak akıntısı önünde kaldığından mezar ancak güçlüklerle seçilebilmektedir.

Dromos: Mezarın üstünden geçen yolun tahribatı nedeniyle yığma eteği tam izlenememektedir (Lev. 41 Res. 158). Dromosun korunan uzunluğu 1.81 m., genişliği ise 1.18 m.; girişteki yüksekliği 0.72 m. ve mezar odasına girişte kapı önündeki yüksekliği ise 1.39 m.'dir (Çiz. 16). Dromos yol yapımı sırasında akan toprakla kısmen dolmuştur (Lev. 41 Res. 159).

Dromos yan duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklarla isodomik tarzda örülmüştür (Çiz. 16). Dromos duvarları tek bloktan görünen itibariyle 5 sıradan oluşmaktadır. Dromos üstü düz dam şeklinde 0.70 m. ve 0.62 m. genişliğinde iki yekpare blokla kapatılmıştır.

Mezar Odası: T7 mezar odası dromosla aynı hizada ve girişi kuzeydoğudandır. Mezar odası dikdörtgen planlı olmasına karşın güneydoğu kenarı 2.22 m. iken kuzeybatı kenarı 2.16 m.'dir. Güneybatı kısa kenarı ise 1.53 m. Ölçülerindedir (Çiz. 16). Dromosta olduğu gibi mezar odası da lokal şist taşından yapılmıştır (Lev. 41 Res. 161). Dromostan mezar odasına geçişi 0.86 m. genişliğinde ve korunmuş yüksekliği 1.22 m. olan kapı açıklığı sağlamaktadır (Lev. 41 Res. 160). Dromostan akan toprak nedeniyle eşik görülmemektedir. Kapı açıklığı yekpare lento ve sövelerden oluşmaktadır. Kapı sövelerinde 0.07 m. genişliğinde ve 0.07 m.

derinliğinde, lento da ise 0.07 m. derinliğinde ve 0.08 m. yüksekliğinde kenarları çevreleyen tıkaç tipi kapı için açılmış oturma girintisi görülmektedir (Lev. 41 Res. 158), (Çiz. 16).

T7 mezar odasının tabanı kaçak kazılarla tahrip edilmiştir (Lev. 42 Res. 162). Fakat ölü yatağının bulunduğu güneydoğu duvarı önünde, kapı yönünde küçük bir parçası korunmuştur. Tamamen dağıtıldığı için tabanın kaç blokla döşendiğini bilemiyoruz.

Mezar odasının güneydoğu duvarında bir ölü yatağı kalıntısı görülmektedir. Ölü yatağı mezar duvarları inşa edilirken yerlerine konmuş biri taban diğeri korkuluğu teşkil eden yekpare iki bloktan oluşmaktadır (Lev. 42 Res. 162, 163). Yerden 0.53 m. yükseklikte, 2.08 m. uzunluğunda, 0.64 m. genişliğinde ve 0.08 m. kalınlığındaki taban bloğunun arka kısa duvar önünde 1 m.' lik kısmı korunmuştur. 2.08 m. uzunluğunda, 0.31 m. yüksekliğinde ve 0.07 m. kalınlığındaki ölü yatağı korkuluk bloğu, taban bloğunun üzerine binecek şekilde yerleştirilmiştir (Lev. 42 Res. 163), (Çiz. 16). Yalnız ölü yatağında güneybatı kısa kenarı arka duvara dayandırılırken, kuzeydoğu kısa kenarının nasıl kapatıldığına dair herhangi bir iz görülmemektedir. Ölü yatağı taban bloğunun duvardaki izine göre kapı güneydoğu sövesi ile taban bloğu arasında 0.08 m.' lik bir boşluk kalmaktadır (Lev. 42 Res. 164), (Çiz. 16). Ölü yatağı genişliği kapı sövesi genişliğinden fazla olduğu için, ölü teknesi kapı açıklığı içine 0.31 m. girmektedir. Böylece mezar odasına giriş daralmaktadır. Neden böyle bir uygulama yapıldığı ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Ayrıca korkuluk bloğunun alçaklığı ve yan duvarda kapak oturma çıkıntısının bulunmayışı ölü yatağının üstünün bir kapakla kapatılmadığını göstermektedir.

Mezar odasının güneydoğu duvarı örgüsü 7, kuzeybatı duvarı 6 ve güneybatı arka duvarı 6 duvar sırasından oluşmaktadır. Duvar blokları tek ve biri uzun diğeri kısa iki bloktan oluşan sıralardan meydana gelmektedir. Güneydoğu duvarında tavana yakın yerde diğer bloklara göre daha ince blok kullanılmıştır. Mezar odası duvarları dromos duvarlarına göre daha düzgün ve perdahlıdır.

Mezar odası tavanı 3 adet yekpare blokla kapatılmıştır. Düz dam şeklinde örtülen tavanda bir hatıl uygulaması yoktur.

Mezar odasında görülen bir ölü yatağıyla tek bir gömütü barındıran T7 yapısı, ölü yatağının mezar odası içindeki pozisyonu bakımından farklı bir özellik ortaya koymaktadır. Şimdiye kadar incelenen mezar yapıları arasında ölü yatağı en iyi korunmuş örnektir.

Tarih: Hellenistik Dönem.

8. T8.:

Alamut Köyü sınırları içerisinde, köyün batısındaki Kehli Mahallesi' nin batısında, Soku Deresi' nin kuzeyinde doğal bir yükselti üzerinde bulunmaktadır (Har. 4). Tümüls yığma toprağı tahribatla dağılmıştır. T8 mezar yapısının bulunduğu alan gür bir çalılıkta kaplıdır. Mezarın hemen birkaç metre doğusunu 3 – 4 m. yüksekliğinde kayalık bir uçurum sınırlamaktadır.

Kuzey – güney yönünde uzanan mezarın girişi kuzey yöndendir. T8 mezarı dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Dromos: T8 mezar yapısının dromosunun uzunluğu doğu kenarda 1.17 m. ve batı kenarda da 0.92 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 17). Dromosun girişteki yüksekliği 0.62 m. iken, mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığı önündeki yüksekliği 1.24 m. dir. Dromosun ölçülen uzunlukları ile tümüls yığma eteğine kadar uzanmadığını söyleyebiliriz (Lev. 42 Res. 165). Dromos tabanı girişten mezar odasına doğru eğimli bir şekilde toprak doludur. Bu yüzden dromos tabanı seçilememektedir. Dromos yan duvarları moloz taştan kuru duvar olarak örülmüştür. Dromosun batı duvarının taşları tahribattan dolayı düşmüştür. Dromosun üstü ise düz dam şeklinde girişten itibaren 0.62 m., 0.34 m. ve 0.26 m. genişliğindeki üç blokla kapatılmıştır. Örtü bloklarından, mezar odası yönündeki son blok uç tarafından dromos içine doğru 0.17 m. çökmüş durumdadır.

Mezar odası: T8 mezar odası kuzey – güney yönünde uzanmakta ve girişi kuzeydendir. İnce uzun bir dikdörtgen plan gösteren tümüls mezar odasının batı kenarının uzunluğu 1.38 m., doğu kenarının 1.36 m. ve güney kısa kenarının uzunlu

ise 1.12 m.'dir (Çiz. 17). Mezar odasına girişi sağlayan kapı açıklığı önündeki genişliği 1.06 m. olarak ölçülmüştür; mezar odasının yüksekliği 1.30 m.'dir.

Mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının yüksekliği 1.07 m., genişliği 0.52 m. ve derinliği de 0.26 m.'dir (Lev. 43 Res. 166). Kapı açıklığı yekpare söveler ve bunların üzerine oturan yekpare lento bloğundan oluşmaktadır. Kapı batı sövesinin kalınlığı 0.34 m. iken doğu sövesinin kalınlığı 0.09 m.'dir. 0.18 m. yüksekliğindeki lento bloğu üzerinde dromos yönünde 0.09 m. yüksekliğinde ve 0.06 m. derinliğinde bir girintili hat oluşturulmuştur (Çiz. 17). Tıkaç tipi kapının oturması için açıldığını söyleyebileceğimiz bu girintili hat, sövelerde görülmemektedir. Muhtemelen tıkaç tipi kapının yan kenarları da doğrudan sövelerin üzerine dayandırılmaktaydı. Kapı açıklığı eşik bloğu kısmen görülmektedir. 0.26 m. genişliğinde ve 0.16 m. yüksekliğindeki eşik bloğunun batı kapı sövesinden 0.11 m. doğusunda, 0.02 m. derinliğinde, 0.07 m. genişliğinde ve eşik bloğu kalınlığı (0.16 m.) kadar bir girinti açılmıştır (Çiz. 17). Eşik bloğundaki bu girintinin ne amaçla yapıldığını tam olarak bilemiyoruz. Fakat taban seviyesinde son bulan bu girintili kısım, mezar odası duvarlarında ölü yatağı veya ölü teknesine ait hiçbir izin görülmeysi, gömünün taban düzlemine bırakıldığı ve eşik bloğundaki bu girintiye de bir korkuluk levhasının kısa kenarının oturtulduğunu düşünebiliriz.

Mezar odasının taban döşemesi tamamen kırılarak dağıtılmıştır. Taban bloklarının kırıldığını da yan duvarların altında izlenen kırık yerlerinden görebilmekteyiz. Taban blokları yaklaşık 0.10 m. kalınlığında muhtemelen yekpare bloklardan oluşmaktaydı.

Mezar odası içinde herhangi bir ölü yatağı veya ölü teknesi gibi gömü döşemi görülmemektedir. Üstte de bahsedildiği gibi mezar odası tabanı üzerine gömü yapılmış olabilir. Kapı açıklığını oluşturan batı sövesinin diğer söveye göre daha kalın yapılması, batı uzun kenar önüne bir gömünün yapıldığını destekler niteliktedir.

Mezar odası duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklardan isodomik tarzda örülmüştür. Doğu duvarında 6 duvar sırası izlenmektedir. Batı duvarında 3 sıra izlenmektedir ve taban düzlemindeki 1. blok 0.73 m. kalınlığıyla dikkati çekmektedir.

Mezar odası tavanı düz dam şeklinde arka duvardan itibaren 0.53 m. ve 1.20 m. genişliklerinde iki blokla kapatılmaktadır.

Tarih: Hellenistik Dönem.

9. T9.:

T9 mezar yapısı, Alamut Köyü sınırları içinde, köyün güneyindeki Çöğürlük Deresi' nin kuzeyinde ve T5' in 150 m. kadar güneybatısında zeytin ağaçlarıyla kaplı bir arazi içindedir (Har. 4). Kalıntı kaçak kazılarla yoğun bir tahribata uğramıştır. Kuzey – güney yönünde uzanan tümülüsün girişi güneydendir. Mezar yapısının mezar odası olabilecek bölümünden sadece kuzey, doğu ve batı kenarlarının duvar sıraları kısmen seçilebilmektedir (Lev. 43 Res. 167). Doğu yöndeki duvardan 0.50 m.'lik kuzey doğu köşesi korunmuştur. Mezar üst örtü sistemi blokları yoktur. Yalnız üst örtü olabilecek bir blok mezarın kuzey kenarının üstüne doğru çekilmiştir. Mezar içi tamamen toprak dolu olduğu için gömü tipi ve sayısı hakkında ve tabanıyla ilgili bir şey söylenememektedir. Dikdörtgen bir plan gösteren tümülüs mezar kalıntılarında küçük boyutlu bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Batı kenarının uzunluğu 1.30 m., kuzey kenarı 1 m. olarak ölçülmüştür. Batı duvarında 2, doğu duvarında 4 ve kuzey duvarında da 4 sıra izlenebilmektedir (Lev. 43 Res. 167). Duvarlar düzgün kesilmiş dikdörtgen kesilmiş lokal şist taşından yapılmıştır.

10. T10.:

Alamut Köyü sınırları içinde, köyün hemen batısında Geriz Deresi' nin kuzeyinde doğal bir yükselti üzerinde bulunan T10 mezar yapısı küçük boyutlu bir tümülüsdür (Har. 4). Mezar kuzey – güney yönünde uzanmakta ve girişi kuzeydendir (Lev. 43 Res. 168). Tümülüs mezarın dromos kısmı tamamen yok olmuştur. Mezar odası bölümünden ise 1m²' lik bir kısmı korunabilmiştir. Mezar odasının bütün kenarları 1 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 18). Mezar odasının daha uzun olduğu, korunan tek üst örtü bloğunun kuzeyinden sökülmüş blok izinden görülmektedir. Ayrıca doğu ve batı yan duvarları üst örtü blok seviyesine kadar korunmuş olması da mezar odasının daha büyük boyutlu olduğunu destekler.

T10 mezar yapısı isodom tarzda düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklarla örülmüştür (Lev. 43 Res. 169). Üstü ise düz dam şeklinde yekpare bir blokla

kapatılmıştır. Mezarın içi dolu olduğu için ölçülebilen yüksekliği 0.45 m.'dir. Mezar yapısının küçük bir bölümünün korunması tahribatın derecesini göstermektedir.

11. T11.:

Alamut Köyü' nün güneybatısındaki Eşmepınar Mevkiinde doğal bir yükselti üzerinde bulunmaktadır (Har. 4). T11 mezar yapısı konum itibariyle Akçay (Harposos) Vadisi' ni görecek bir şekilde kuzeydoğu – güneybatı yönünde yapılmıştır (Lev. 44 Res. 170). Giriş güneybatıdandır. Mezarın dromosuna ilişkin herhangi bir iz görülmemektedir. Yaklaşık 10 m. çapında ve 3 m. yüksekliğindeki T11 mezarı dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Dromos: T11' in dromosuna ait herhangi bir izin görülmemesi nedeniyle tanımı yapılamamıştır (Lev. 44 Res. 171). Fakat tümülüsün mezar odasına girilen açıklıktan yığma eteğine doğru uzanan çukurluk buranın dromos boşluğu olduğunu ve tamamıyla toprak altında kaldığını göstermektedir.

Mezar Odası: Mezar odasına giriş, mezar odasının dromos yönünde son üst örtü bloğunun altından kaçakçılar tarafından açılan bir delikten sağlanmaktadır (Lev. 44 Res. 172), (Çiz. 19). Mezar odasının güney köşesindeki bu boşluktan kuzeybatısında, güneybatı kenarda izlenen 5 dizi blok ile, bu blokların devamındaki blokların sökülmesiyle açıldığı mezar odasına girildikten sonra görülmüştür (Lev. 44 Res. 173). Mezar odası 1. 50 x 3 m. Boyutlarındadır (Çiz. 19). Ancak ölçülerde 0.10 m.'lik oynamalar vardır. Mezar odası dromosa doğru bir daralma göstermektedir. Mezar odasının kuzeydoğu arka kısa kenarı önünde korunan döşeme bloğundan yüksekliği 1.90 m. ölçülmüştür. Mezar odasının güneybatı kenarında görülen bu duvar sırası mezar odasına girişi sağlayan kapı açıklığının lentosunun üstünde olduğunu göstermektedir.

Mezar odasının kuzeydoğu arka kısa kenarı önünde korunan döşeme bloğundan tabanın taş döşeme olduğunu söyleyebiliriz (Çiz. 19).

Mezar odası duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklardan isodom tekniğinde inşa edilmiştir (Lev. 45 Res. 174). Girişin karşısındaki arka duvarda 10 örgü sırası görülmektedir. Tavana yakın üst üç sıra diğer bloklara göre daha incedir.

Mezar odası yan duvarlarında toprak dolgudan açıkta kalan kısımlarında girişin sağında 9, solunda 10 dizi biri kısa diğeri uzun iki bloktan oluşan sıralar izlenmektedir (Çiz. 19). Kuzeydoğu arka duvarın ortalarına yakın bir yerinde blok birleşim yerine çakılan bir çivinin işlevi hakkında bilgiye sahip değiliz (Lev. 45 Res. 175).

Mezar odasında ölü teknesi veya ölü yatağı kalıntısı ve izi görülmemektedir. Mezar odasının üstü girişten arka kenara doğru 0.90 m., 0.80 m., 0.80 m. ve 0.60 m. genişliğinde dört yekpare blokla düz dam şeklinde kapatılmıştır.

Mezar odası güneybatı kısa kenarında olması gereken dromostan geçişi sağlayan kapı açıklığının lento ve sövelerinin görülmeysi, güneybatı kısa kenarı kapatan duvarın karakteri – mezar odası diğeri yan ve arka duvar bloklarına göre daha ince – ayrıca mezar odası arka duvarda görülen çivinin T11 mezar yapısının ikinci bir kullanıma tabi tutulduğunu ve güneybatı kenarın ölü mezar odasına konulduktan sonra örülerek kapatıldığını göstermektedir.

Tarih: Hellenistik Dönem.

12. T12.:

Alamut Köyü sınırları içerisinde, köyün güneybatısındaki Eşmepınar Mevkiinde, Çaltılı Kuyusu' nun ve T11' in kuzeybatısında bulunan T12 mezar yapısı doğal bir yükselti üzerinde bulunmaktadır (Lev. 45 Res. 176), (Har. 4). T12 mezar yapısı kuzey – güney doğrultusunda yapılmıştır ve girişi güneydendir. Kalıntı dromos ve mezar odasından oluşmaktadır. Kaçak kazılar nedeniyle tahrip olan T12' nin yalnız dromos kısmına girilebilmektedir. Mezar odası tamamen toprak altındadır.

Dromos: T12 mezar yapısının dromos kısmına sökülen üst örtü bloklarından birinin oluşturduğu açıklıktan girilebilmektedir (Lev. 45 Res. 177). Dromosun girişi tamamen toprak doludur. Dromosun uzunluğu yaklaşık 1.50 m. kadardır. Dromos genişliği ise 1.23 m.'dir. Dromosun mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığı önündeki yüksekliği 1.33 m., korunan yüksekliği ise 1.70 m.'dir (Çiz. 20).

T12 mezarının dromos kısmı kaçak kazıyla kısmen boşaltılmıştır. Dromos etrafında, kazılan alandan atılan toprak yığınları görülebilmektedir. Dromosun her iki

yan duvarı isodom tarzda yapılmış, doğu duvarında 12 (Lev. 46 Res. 178), batı duvarında ise 10 duvar sırası görülmektedir (Çiz. 20). Duvar blokları kalınlıkları 0.20 m. ile 0.09 m. arasında değişen ince dikdörtgen bloklardır. Dromos üstü düz dam şeklinde üç yekpare blokla kapatılmıştır.

Mezar odası: Kuzey – güney doğrultusunda uzanan mezar odasının içi üst örtü bloklarının çökmesi sonucu toprak dolmuştur. Dromostan mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığı dromos yönünden izlenebilmektedir (Lev. 46 Res. 179). Kapının söveleri yekpare birer bloktan oluşurken lentosu ise alttan yukarıya doğru yükseklikleri 0.17 m., 0.09 m. ve 0.12 m. olan üç bloktan yapılmıştır (Lev. 46 Res. 180). Kapı lentosunun dromos tarafına bakan yüzünde bu üç bloğun değişik şekillerde yerleştirilmesiyle bir profil oluşturulmuştur (Çiz. 20).. Yalnız ortadaki 0.09 m. yüksekliğindeki blok yukarıdan 0.04 m. düz indikten sonra 45° lik bir açıyla en alttaki blokta son bulmaktadır. Bir nevi “kyma reversa” profili verilmek istenmiş bu kapı lento profili keskin hatlarıyla “kyma reversa” dan ayrılmaktadır. Mezar odasının, kapı lento bloğunda kanatlı kapı mili yuvası görülmediğinden ve boyut olarak da küçük olduğundan kapı lento ve sövelerine dayandırılan bir tıkaç tipi kapısı olmalıdır.

Mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının önünde, mezar odasına dik şekilde düşmüş büyük bir blok görülmektedir. Blok üzerinde, yüzeyden 0.20 m. tabandan 0.16 m. çapında ve 0.07 m. derinliğinde bir çukurluk görülmektedir (Lev. 46 Res. 181). Benzer bir şekil T1 mezar yapısının dromos kısmındaki dikey olarak duran bir blok üzerinde de bulunmaktaydı. Sunu çukuru veya bir kap yuvası olabilecek çukurlukların bulunduğu bu blokların tümülüslerin nerelerinde ve hangi amaç için kullanıldığı hakkında bilgiye sahip değiliz.

Tarih: Hellenistik Dönem.

13. T13.:

Alamut Köyü, Kehli Mahallesi’ nin batı tarafındaki yamaç üzerinde, Göğbelen Mevkiinde, Soku Deresi’ nin kuzeyinde ve T8’ in 300 m. kadar batısında doğal bir yükselti üzerinde bulunan T13 mezar yapısı bütün özellikleriyle sağlamlığını koruyabilmiş tümülüslerden biridir (Har. 4). Bu bölgedeki bütün

tümülüs mezarlarda olduğu gibi T13 mezar yapısı kısmen kaçak kazılarla tahrip olmuştur. Mezar yapısının üstünü kaplayan büyük bir çalı kümesi uzaktan görülmesini engellemektedir (Lev. 47 Res. 182).

Kuzey – güney yönünde uzanan T13 tümülüsünün girişi güneydendir.

Dromos: İyi korunmuştur. Dromosun uzunluğu 2.90 m., girişteki genişliği 1.18 m., mezar odasına geçişi sağlayan kapı önünde ise 1.57 m.'dir (Çiz. 21). Dromos mezar odasına doğru genişleyerek uzanmaktadır. Dromosun girişteki yüksekliği 0.95 m. mezar odası önünde 1.45 m.'dir. Dromos tabanı mezar odasına doğru eğimi artan bir toprak dolguyla dolmuştur.

Dromos yan duvarları isodom düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklarla örülmüştür (Lev. 47 Res. 183). Mezar odasına doğru daha büyük boyutlu bloklar kullanılmışken, girişte ince ve uzun bloklar kullanılmıştır.

Dromos üstü düz dam şeklinde, mezar odasından dromos girişine doğru kademeli olarak yükselmektedir (Çiz. 21). Mezar odasından girişe doğru 1.44 m., 0.74 m. ve 0.54 m. genişliğinde üç blokla dromos üstü örtülmüştür. Dromos girişinin örtülüp örtülmediğiyle ilgili herhangi bir buluntu ve iz tespit edilememiştir.

Mezar Odası: T13 mezar odası kuzey – güney yönünde uzanmaktadır (Lev. 48 Res. 186). Mezar odasının batı kenarı 2.14 m. ve doğu kenarı 2.20 m. uzunluğundadır (Çiz. 21). Kuzey kısa kenarı ise 1.90 m.'dir. Güneyde kapı açıklığı önündeki genişliği 1.94 m. dir. Mezar odası duvarları arasındaki 0.04 m. – 0.06 m.'lik farklar büyük bir ihtimal zamanla taşların hareketinden kaynaklanmış olsa gerektir. Mezar odası arka kısa kenarı önünde ölçülen yüksekliği 1.85 m.'dir. Mezar odasının dromostan akan toprak nedeniyle dromosa doğru yüksekliği azalarak devam etmektedir.

Mezar odasının tabanı kaçak kazılarla tamamen dağıtılmış olduğu için taban döşeme taşları belirlenememiştir.

T13 mezar odasının girişin karşısındaki kuzey kısa kenarında bir ölü yatağı kalıntısı görülmektedir (Lev. 48 Res. 187). Ölü yatağı, mezar duvarları inşa edilirken

duvar blokları arasındaki yerlerine konmuş biri tabanı değeri korkuluk levhasını teşkil eden yekpare iki bloktan oluşmaktadır (Çiz. 21). Ölü yatağının yerden yüksekliği 0.61 m.'dir. Ölü yatağını oluşturan taban bloğunun genişliği 0.64 m., uzunluğu 1.90 m. ve kalınlığı da 0.12 m.'dir. Taban bloğunun güney uzun kenarının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiş olan korkuluk levhasının uzunluğu 1.90 m., yüksekliği 0.32 m. kalınlığı ise 0.06m.'dir (Lev. 48 Res. 188, 189). Ölü yatağının üstünün örtülmediğini korkuluk levhasının alçaklığına ve kapağın oturması için kuzey duvarında çıkıntının bırakılmamasından söyleyebiliriz (Çiz. 21).

T13 mezar odasına dromostan geçişi sağlayan kapı açıklığı doğal koşullarla ve kaçak kazılarla zarar görmüştür (Lev. 47 Res. 184, 185). Kapı açıklığının genişliği 0.93 m. ölçülebilen yüksekliği ise 1.07 m.'dir (Çiz. 21). Kapı lentosu 0.14 m. ve 0.23 m. kalınlıklarında iki bloktan oluşmaktadır. Kapı lentosunun 0.23 m. kalınlığındaki alt bloğun dromos yönündeki yüzünde bir profil görülmektedir. Kapı söveleri ise dromos yönünden bakıldığında birer bloktan oluşuyor gibi görünürken, mezar odası içinden söve bloklarıyla mezar odası yan duvarları arasında birer blok daha olduğu görülmektedir. Yalnız sövelerden doğudakinin mezar odası yan duvarıyla arada kalanın söküldüğü görülmektedir (Lev. 47 Res. 185). Batı söve bloğu ise dikey olarak ikiye kırılmış ve daha ince parça kapı açıklığı içine doğru eğilmiştir. Mezar odasına dromostan akan topraktan dolayı eşik görülmemektedir. Kapı lento ve sövelerinde tıkaç tipi kapı oturma girintileri görülmemesine rağmen, açıklık tıkaç tipi bir kapıyla kapatılıyor olmalıydı.

Mezar odasının üstü düz dam şeklinde kapıdan arka duvara doğru 0.54 m., 0.65 m. ve 0.89 m. genişliğinde üç blokla kapatılmaktadır (Çiz. 21).

Mezar odası duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklarla örülmüştür. Batı ve doğu duvarında 6'şar duvar sırası izlenmektedir (Lev. 48 Res. 186), (Çiz. 21). Mezar odasının dört kenarında da üst örtü bloklarının oturduğu duvar sırası mezar odası içine doğru 0.02 m.'lik bir çıkıntı oluşturacak şekilde yapılmıştır (Çiz. 21). Mezar odası duvar bloklarını bazılarının birleşim yerlerinden kırılması ve tabanındaki kaçak kazı çukuru T13 tümülüsünün uğradığı tahribatı göstermektedir.

Tarih: Hellenistik Dönem.

14. T14.:

T14 Alamut Köyü' nün güneyinde, İncegedik Mevkii'nde, Çöğürlük Deresi' nin güneyindeki bir tepede yerleşiktir (Har. 4). Alamut Köyü' nden Osmaniye Köyü' ne giden tarla yolundan Çöğürlük Deresi' ni geçtikten hemen sonra batı yönüne zeytinlik arazilere gitmek için açılmış yol T14 mezar yapısının 2- 3 m. kadar altından geçmektedir. Tümülüs üzeri yığma toprağı tamamen dağıtılmıştır. Kaçak kazılarla tahrip edilmiş olan mezar yapısının mezar odasının üst örtü bloklarından ortadaki sökülerek atılmıştır (Lev. 49 Res. 190). Dromos üzerindeki örtü bloklarının hiç biri in – situ değildir.

T14 mezar yapısı kuzey – güney yönünde uzanmaktadır. Girişi güneydendir. Fakat dromos tamamen toprak altında olduğu için mezar odasına sökülen üst örtü blok boşluğundan girilebilmektedir. Mezar yönüyle güneyindeki bir dere vadisini görmektedir. T14 tümülüsü dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Dromos: T14' ün dromosu, üst örtü bloklarının sökülerek dağıtılması nedeniyle toprak dolgu altındadır (Lev. 49 Res. 191). Mezar odası içinden dromosun dolgu miktarı da çok iyi izlenebilmektedir. Dromosun ölçüsü ve tanımı toprak kütlesi nedeniyle yapılamamıştır.

Mezar Odası: Kuzey – güney yönünde uzanan T14' ün mezar odası dikdörtgen bir plan göstermektedir. Yalnız güney yöndeki girişe doğru daralmaktadır. T14' ün doğu ve batı uzun kenarları 2.20 m. kuzey arka kısa kenarı 1.82 m. uzunluğundadır. Mezar odasının kapı önündeki genişliği ise 1.68 m.'dir, mezar odasının arka kısa kenarı ölçülebilen yüksekliği ise 1.78 m.'dir (Çiz. 22).

Mezar odası tabanı kaçak kazılarla tahrip olduğu ve üstten dökülen taş ve toprakla kısmen dolduğu için taban malzemesi olabilecek bir izle karşılaşılmamıştır.

T14 mezar odasına dromostan geçişi sağlayan kapı açıklığı kısmen korunmuştur (Lev. 49 Res. 191). Kapı önünü mezar odası doğu duvarından düşmüş bir blok kapatmaktadır. 0.66 m. genişliğinde ve 1.66 m. yüksekliğindeki kapı açıklığı yekpare lento ve sövelerden oluşmaktadır (Çiz. 22). Batı sövesinin genişliği

0.58 m. doğu sövesinin 0.44 m. dir. Eşik bloğu dromostan akan toprak nedeniyle görülmemektedir. Kapı lento ve sövelerinde girintili bir kuşak gözükmemesine rağmen açıklığın tıkaç tipi bir kapıyla kapatıldığını söyleyebiliriz. Lentoda ayrıca kanatlı kapı mili yuvasının görülmeşi ve açıklığın küçük olması tıkaç tipi kapı kullanıldığını destekler niteliktedir.

T14 mezar odasının kuzey kısa kenarında ve batı uzun kenarında olmak üzere iki ölü yatağına işaret eden izler görülebilmektedir (Lev. 49 Res. 192, 193). Ölü yataklarının her ikisi de, mezar inşa edilirken yerlerine konmuş birer tanesi taban bloklarını diğerleri yan korkuluk levhalarını oluşturan 4 bloktan meydana gelmektedir. Girişin karşısındaki kuzey kısa kenardaki ölü yatağının yerden yüksekliği 0.62 m.'dir. Ölü yatağının taban bloğunun uzunluğu 2.20 m., genişliği 0.66 m. ve kalınlığı ise 0.10 m.'dir. Korkuluk levhasının yüksekliğinin, doğu uzun kenarda kuzeydoğu köşedeki sökülmüş bir blok boşluğundaki levha parçasından 0.42 m. olduğu, uzunluğunun taban bloğuyla aynı olup 2.20 m. ölçüsündedir. Levha kalınlığı da 0.10 m. olarak ölçülmüştür. Kuzey kısa kenar ölü yatağının taban bloğu batı uzun kenar duvarı arasına girdiğinden kuzey kısa kenarı tamamen kaplamakta, batı ölü yatağı ise taban bloğu genişliği kadar kuzey ölü yatağının tabanının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Kuzey kısa kenar ölü yatağının korkuluk levhası doğu uzun yüzde izlenirken, batıda duvar içine girdiğini gösteren bir iz yoktur. Bu yüzden korkuluk levhası statik nedenle ölü yatağı taban bloğunun üzerine binecek şekilde yapılmış olmalıdır. Batı uzun kenardaki ölü yatağı, mezar odasının sadece batı kenarı blokları arasındaki izinden belli olmaktadır. Kuzey kenardaki ölü yatağının taban bloğunun karşısına gelecek şekilde yerleştirilen batı kenardaki ölü yatağı taban bloğunun uzunluğu 1.54 m. olarak ölçülmüştür. Taban bloğunun genişliği 0.45 m. kalınlığı 0.10 m.'dir. Batı kenardaki ölü yatağının güney kısa kenarı kapı sövesine dayandırılmaktadır. Bu yüzden kapı batı sövesi doğu sövesine göre daha geniş yapılmıştır. Kapı batı sövesinin mezar odasına bakan iç yüzeyinde, batı kenardaki ölü yatağının taban bloğunun tam korunduğu batı kısa kenarının doğu aksına gelecek şekilde bir oyuntu görülmektedir (Lev. 49 Res. 191, 192), (Çiz. 22). 0.42 m. yüksekliğinde, 0.10 m. genişliğinde ve 0.02 m. derinliğindeki bu oyuğa batı kenar ölü yatağının korkuluk levhasının kuzey kısa kenarı oturtuluyordu. Korkuluk levhası taban bloğunun mezar odası yönündeki kenarının üst çizgisine oturacak

şekilde yapılmıştır. Taban bloğu üzerine binmeyen korkuluk levhası sadece güney taraftaki bir noktadan sabitlenerek ayakta kalması zor olduğundan kuzey kenar ölü yatağının korkuluk levhasına açılan bir oyukla sabitleniyor ve taban bloğu üzerine binerek iki taraftan da statığı sağlanıyor olmalıydı. Alınan ölçüler doğrultusunda batı ölü yatağı korkuluk levhasının uzunluğu taban bloğu uzunluğundan (1.54 m.) 0.02m. veya 0.03 m. daha uzun olmalıydı. Batı sövesindeki izden ise yüksekliği 0.42 m. kalınlığı da 0.10 m. olmalıdır. Batı ölü yatağının uzunlu (1.54 m.) normal bir insan boyundan kısa olduğu için bir çocuk gömüsü de olabilir. Her iki ölü yatağının üstü açık olarak bırakılmış olmalıdır. Çünkü kapak bloklarının oturması için batı ve kuzey duvarlarında bir çıkıntı bırakılmamıştır.

T14 mezar odasının duvarları lokal şist taşından isodom tarzda düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklarla örülmüştür. Batı duvarında 8, doğu ve kuzey duvarlarında 7 duvar sırası izlenmektedir. Mezar odası batı uzun kenarda örtü bloklarının oturduğu duvar sırası mezar odası içine doğru 0.04 m.' lik bir çıkıntı oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir (Lev. 50 Res. 194), (Çiz. 22). Fakat bu çıkıntı kuzey kısa ve doğu uzun kenarda çıkıntı oluşturan sıradaki bloklar söküldüğü için izlenememektedir. Ancak T13 mezarında görülen çıkıntılı blok sırası bütün kenarları dolaşmaktaydı. Buna göre T14 mezarında da bütün kenarları dolaşıyor olmalıdır.

Mezar odasının üstü düz dam şeklinde 3 blokla örtülmektedir. Ortadaki blok sökülerek atılmıştır.

Tarih: Hellenistik Dönem.

15. T15.:

Alamut köyü' nün batısındaki bir tepe üzerinde bulunan Kocameşe olarak bilinen bir yatır bulunmaktadır. Köyden bu yatıra çıkan toprak yol üzerinde bulunan T15 mezarı, Kocameşe Mevkii, Körmezarlık alanında bulunmaktadır (Har. 4). Zeytin ağaçlarıyla kaplı bir arazi içinde bulunan mezar kaçak kazılarla bir tahribata uğramıştır. Doğu – batı yönünde uzanan mezarın girişi doğudandır. Mezarın girişi Akçay (Harpasos) Vadisi' ni görecek şekildedir. T15 mezarının sadece dromos kısmına girilebilmektedir. Mezar yapısının dromos ve mezar odasından oluştuğunu, dromosdan mezar odasına geçişi sağlayan kapı aralığından görebilmekteyiz.

Dromos: T15 mezar yapısının sadece dromos kısmı incelenebilmiştir. Dromos tamamıyla toprak doludur (Lev. 50 Res. 195). Yalnız üstten 0.40 m.'lik bir boşluktan dromos içine girilmektedir. Dromosun tümülüs yığma eteğine kadar uzandığını üst örtü bloklarının tam olarak korunmuş olduklarından söyleyebiliriz. Dromosun uzunluğu 2.30 m. genişliği ise 1.06 m.'dir (Çiz. 23). Dromosun girişteki ilk üst örtü bloğu hizasından doğuya doğru 1.20 m. uzunluğunda her iki yanda duvar sırası izlenebilmektedir.

Lokal şist taşından düzgün kesilmiş paket taşlarla örülmüş olan dromos duvarlarında 3 sıra görülebilmektedir (Lev. 50 Res. 196). Dromos üstü düz dam şeklinde üç tane yekpare blokla örtülmektedir.

Mezar odası: Tamamen toprak altında olan T15' in mezar odasına girilememektedir. Mezar odasının üst örtü blokları sökülmüş ve mezar odasının üstünde büyük bir kaçak kazı çukuru görülmektedir.

Mezar odasına dromosdan 0.54 m. genişliğinde bir kapı açıklığıyla girilmektedir. Kapı açıklığı tek blok lento ve sövelerden oluşmaktadır (Lev. 50 Res. 196). Güney sövesi kuzey sövesine göre daha geniş yapılmıştır. Kapı lento ve sövelerinde dromos yönündeki yüzlerinde 0.02 m. derinliğinde ve 0.08 m. genişliğinde girintili bir kuşak oluşturulmuştur (Çiz. 23). Bu girintili kısımlar nedeniyle tıkaç tipi kapı kullanılmış olmalıdır. Toprak dolgudan dolayı mezar odasının ölçüleri alınamamıştır.

Tarih: Hellenistik Dönem.

16. T16.:

T16 mezar yapısı, Alamut Köyü' nün güneyindeki Palamut Tepe' nin (köy halkı tek palamut demektedir) kuzey batı eteğinde Kavakyanı Mevkii'nde T7' nin kuzeybatısında bulunmaktadır (Har. 4). Doğal bir yükselti üzerinde bulunan T16 mezarı fazla bir tahribata uğramamıştır. Mezarın batısında bulunan büyük bir çitlembik ağacı tümülüsü kapatmaktadır. Fakat ağaç kökleriyle dromosun güneybatı duvarını patlatmış ve dromos içine doğru kaymasına neden olmuştur.

Kuzeybatı – güneydoğu yönünde uzanmakta olan tümülüsün girişi kuzeybatı yönündendir. Palamut Tepesi' nin kuzeyinden geçen Yediveren Deresi' nin oluşturduğu vadiyi görecekte şekilde yapılmıştır.

Dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşan tümülüsün dromosu kısmen tahrip olmuştur.

Dromos: T16 mezar yapısının dromosunun yan duvarlarının tahrip olması – kuzeydoğu duvarı tamamen yok olmuşken, güneybatı duvarı dromos içine doğru kaymış durumdadır – ve girişindeki toprak kütlesi dromosun tam ölçülerinin alınmasını engellemektedir (Lev. 50 Res. 197). Sadece dromosun güneybatı kenarındaki içe doğru kaymış duvarın 1.40 m.'lik kısmı izlenebilmektedir. Dromos içine kayan güneybatı duvarında isodom tarzda örölmüş düzgün bloklar izlenebilmektedir (Lev. 51 Res. 198).

Mezar Odası: Dikdörtgen bir plan gösteren T16' nın mezar odası 2.36 m. x 1.80 m. ölçülerindedir (Çiz. 24). Mezar odasının kapı açıklığı önünde genişliği 1.78 m. ölçülmesindeki 0.02 m.' lik sapmanın blokların kaymasına bağlayabiliriz. Mezar odasının yüksekliği ise 1.68 m.'dir.

Mezar odasının güneybatı kenarı önünde iyi korunmuş, diğer taraflarda ise tahrip olmuş tabanıyla Alamut Köyü çevresinde tümülüs mezar odası tabanı korunmuş durumda en iyi örneklerdendir (Lev. 51 Res. 199). Mezar odasının tabanı geniş yekpare bloklarla döşenmiştir.

Dromostan mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının, dromostan akan toprak nedeniyle eşiği görülememektedir. Kapı lento ve söveleri birer bloktan oluşmaktadır (Lev. 51 Res. 198). Kapı açıklığının ölçüsü 0.94 m. yüksekliği ise mezar odası önünde 1.14 m.'dir. Kapı lentosu 0.04 m. derinliğinde, 0.05 m. genişliğinde, söveleri ise 0.03 derinliğinde, 0.04 m. genişliğinde bir girintiyle çevrenmektedir (Çiz. 24). Tıkaç tipi bir kapının bu girintilere oturduğunu söyleyebiliriz.

Girişin karşısındaki kısa kenarda bir ölü yatağı yer alır (Lev. 51 Res. 200). Bu, daha önceki tümülüslerde olduğu gibi mezar duvarları yapılırken yerlerine

konmuş biri taban bloğunu diğeri yan korkuluk bloğunu teşkil eden iki yekpare bloktan oluşmaktadır (Çiz. 24). Ölü yatağının tabandan yüksekliği 0.42 m.'dir. Yatak taban bloğunun uzunluğu 1.80 m., genişliği 0.56 m. ve kalınlığı 0.10 m. olarak ölçülmüştür; korkuluk levhasının uzunluğu yine 1.80 m., yüksekliği 0.35 m. ve kalınlığı 0.08 m.'dir (Lev. 51 Res. 201) (Çiz. 24). Bundan önce incelenen tümülüslerle de benzer özellikler gösteren ölü yatağının üstü muhtemelen açıktı. Çünkü T16 mezar odasındaki ölü yatağının kapak bloğunun oturması için güneydoğu arka duvarda bir çıkıntı bırakılmamıştır (Lev. 52 Res. 202).

Mezar odası duvarları isodom tarzında düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklardan örülmüştür (Çiz. 24). Mezar odasının kuzeydoğu ve güneybatı uzun kenarları 6 duvar sırasından oluşmaktadır (Lev. 51 Res. 199). Duvar sıraları biri kısa diğeri uzun iki bloktan bazen de bir birine eşit üç bloktan meydana gelmektedir.

Mezar odasının üstü düz dam şeklinde 3 yekpare blokla kapatılmıştır.

Tarih: Hellenistik Dönem.

17. Lale Tepe Tümülüsü

Tümülüs mezar Bozdoğan – Yenipazar İlçeleri'ni bir birine bağlayan yol üzerinde, Yenipazar istikametine doğru giderken Direcik Köyü'ne varmadan yaklaşık 500 m. geride yolun güneyinde 150 m. kadar içeride Maltepe Mevkii'nde doğal bir yükselti üzerinde bulunmaktadır (Har. 4). Direcik Köyü sınırları içinde bulunan tümülüs mezarın bulunduğu alan "Lale Tepe" olarak geçtiği için bu adla anılmıştır (Lev. 52 Res. 203). Zeytin ağaçlarıyla kaplı bir arazi içerisinde bulunan mezar yapısının üst toprak yığılması yoldan çok az görülebilmektedir. Mezar yapısı dromos, sundurma, ön oda ve mezar odası olmak üzere 4 bölümden oluşmaktadır. Mezar yapısının bölümlerinin işçiliği dromostan mezar odasına doğru mükemmel bir işçilik göstermektedir. Tümülüs kuzey – güney yönünde uzanmakta ve girişi güneydendir. Tümülüsün çapı yaklaşık 30 m. yüksekliği ise 7- 8 m. kadardır.

Tümülüs mezarın ne zaman soyulduğu bilinmemektedir. Yapının dromos kısmının tamamen açılmış olmasına ve buradan rahatlıkla mezarın içine girilebilmesine rağmen, asıl soyulması tepeden açılan yaklaşık 2.50 m. derinliğinde

ve 1.50 m. çapındaki kaçak kazı çukurundan girilerek yapılmış olsa gerektir (Lev. 52 Res. 204). Muhtemelen mezar yapısı açılan kaçak kazı çukurundan soyulduktan sonra dromos kısmı açılmıştır. Açılan bu kaçak kazı çukurundan akan toprakla mezar odası yaklaşık 0.80 m. dolmuştur.

Dromos: Lale Tepe Tümülüsü'nün dromosu kısmen korunmuştur (Lev. 52 Res. 205). Tümülüsün yığma eteğine kadar uzanan dromosun doğu kenarı korunmuşken batı kenarında birkaç taş sırası izlenebilmektedir. Dromosun tam uzunluğu yaklaşık 6m. kadar olmalıdır. Ölçülebilen korunmuş kısımlara göre dromosun doğu kenarının uzunluğu 2.06 m.'dir (Çiz. 25). Batı kenarında ise akan toprak dolgudan dolayı bir ölçü alınamamıştır. Doğu kenarındaki duvar sırasının ölçülebilen yüksekliği 1 m.'dir; dromos genişliği tam olarak bilinmemektedir. Dromos toprak dolgu altında olduğu için tam yüksekliği ve taban döşemesi görülmemektedir. Dromosun izlenebilen doğu kenarı kaba moloz taştan kuru duvar işçiliği şeklinde yapılmıştır. Belli bir sıra izlenemeyen duvar örgüsünde irili ufaklı taşlar kullanılmıştır (Lev. 53 Res. 206). Dromosun üstünün kapatıldığına dair bir iz görülmemektedir. Muhtemelen dromosun üzeri kapatılmadan açık bırakılmıştı. Bunu da sundurmaya kadar uzanan semerdam çatının bu noktada son bulmasında söyleyebiliriz.

Sundurma: Lale tepe Tümülüsü'nün sundurmasına dromostan doğrudan geçilmektedir (Lev. 53 Res. 207). Dromostan sundurmaya geçişte herhangi bir açıklık bulunmamaktadır (Çiz. 25). Sundurmanın doğu kenarının uzunluğu 1.86 m., batı kenarının uzunluğu 1.88 m. dir. Hemen hemen kare bir plan gösteren sundurmanın genişliği ise 1.92 m. dir. Sundurmanın ön odaya geçişteki açıklık önündeki yüksekliği 1.18 m. olarak ölçülmüştür.

Sundurma tabanı dromostan akan toprakla dolmuştur. Bu yüzden taban malzemesini bilemiyoruz.

Sundurma duvarları kaba kesilmiş yüzeyleri perdahlanmamış dikdörtgen bloklardan yapılmıştır (Lev. 53 Res. 208). Bloklar özensiz bir işçilik göstermektedir. Sundurmanın doğu ve batı duvarlarında 5 er dizi duvar sırası izlenebilmektedir. Her dizi biri uzun diğeri kısa iki bloktan oluşmaktadır.

Sundurmanın üzeri dromos yönünden 0.96 m. ve 1 m. genişliğinde ve 0.20 m. kalınlığında yekpare iki blokla kapatılmaktadır. Düz dam şeklindeki üst örtü bloklarının üzerinde uçlarından birbirlerine dayandırılmış kalınlıkları 0.34 – 0.25 m. arasında değişen ve yükseklikleri yaklaşık 2 m. olan yekpare bloklarla oluşturulmuş semerdam çatı bulunmaktadır. Mezar odasının tepesinden açılan kaçak kazı çukurundan görüldüğü kadarıyla semerdam çatı sundurmadan mezar odasının üzerine kadar uzanmaktadır. Semerdam çatıyı oluşturan bloklar doğrudan düz damın üzerindeki, altlarına konan blok taşlara binmektedir. Semerdam çatı bloklarının üzerine oturduğu blokların dış kenarları dolgu nedeniyle görülememektedir. Bu blokların amacının semerdam çatı bloklarının yanlara açılarak ayrılması için, uçlarından destek yapması için konulmuş olabileceği düşünülebilir.

Ön Oda: Sundurmadan ön odaya 0.92 m. genişliğinde, 2.22 m. yüksekliğinde ve 0.18 m. derinliğinde bir açıklıkla geçilmektedir (Lev. 53 Res. 209). Kuzey – güney yönünde uzanan ön odanın doğu kenarının uzunluğu 1.92 m., batı kenarının uzunluğu 1.88 m. ve genişliği de 2.16 m.'dir (Çiz. 25). Ön oda sundurmanın doğu kenarından 0.08 m. batı kenarından 0.14 m. daha geniştir. Ön odanın tavana kadar olan yüksekliği 2.94 m. dir. Sundurmadan ön odaya geçişi sağlayan açıklığın her iki yanında 2.44 m. yüksekliğinde doğu tarafta 0.58 m. batı tarafta 0.64 m. genişliğinde ve 0.18 m. kalınlığında dikey vaziyette konmuş iki yekpare blok açıklığın sövelerini oluşturmaktadır (Lev. 54 Res. 210). Söveleri oluşturan bu iki bloğun kısa kenarları sundurma tavanına kadar dayanmaktadır. Sundurma tavanına dayandığı noktada geniş yüzleri ön odanın sundurma tarafındaki kirişine dayandırılmıştır. Burada ön oda tavan kirişi bir tür lento işlevi görmektedir. Kapı açıklığının eşiği sundurmadan akan topraktan dolayı tam anlamıyla görülmemektedir.

Sundurmadan ön odaya geçişi sağlayan kapı açıklığının kapatılıp kapatılmadığıyla ilgili herhangi bir iz görülmemektedir.

Ön odanın tabanı sundurma yönünden itibaren 0.84 m. ve 1.08 m. genişliğinde ve 0.34 m. kalınlığında iki blokla döşenmiştir (Çiz. 25). Bu bloklardan mezar odası tarafındaki 1.08 m. kalınlığındaki blok kaçakçılar tarafından kırılarak alınmıştır (Lev. 54 Res. 211). Kırılan bu blok boşluğundan tümülüs mezarın taban döşemi altı hakkında bilgi edinilmektedir. Tabanı veya kapı eşik bloğunu oluşturan

taşların altında dikine yerleştirilmiş blokların olduğunu ve döşeme bloklarının bu taşlar üzerine bindiği görülmektedir. Ayrıca kırılan blok boşluğundan karşısına gelen blokların görünmeyen noktalarında bırakılmış taş işleme aletleri ve teknikleri hakkında da bilgi edinilebilmektedir (Lev. 57 Res. 222).

Ön oda duvarları düzgün kesilmiş tek bloklardan 7 duvar sırasından oluşmaktadır (Çiz. 25). Taban seviyesindeki 1. blok diğer bloklara göre daha kalın yapılmıştır. Ön oda duvarlarını oluşturan 7. sıra sundurma yönündeki güney tarafı hariç diğer kenarları dolanan bir kyma – reversa profili görülmektedir (Lev. 54 Res. 212). Tabana doğru 0.10 m. dik indikten sonra 0.12 m.'lik "S" şeklinde bir profil oluşturan bölümüyle toplam 0.22 m. kalınlığında bir profil kuşağı izlenmektedir (Çiz. 25).

Ön odanın örtü sistemi iki taş kiriş üzerine oturan yekpare bloklarla kapatılmış şekildedir (Lev. 54 Res. 212, 213). Sundurmadan ön odaya geçişte bulunan 1. taş kiriş ahşap mimarinin etkisini yansıtan bir şekilde yapılmıştır. Taş kirişin tavana kadar olan yüksekliği 0.43 m. alt yüzden genişliği ise 0.30 m.'dir. 1. kirişin sundurma tarafına bakan yüzü düz bir şekilde bırakılmıştır ve yüksekliği 0.24 m. olarak ölçülmüştür. Kirişin ön oda içine bakan yüzü, yukardan itibaren 0.14 m., 0.16 m. ve 0.12 m. yüksekliğinde 3 fascialı olarak yapılmıştır. Fascialar arasındaki derinlik ise 0.02 m. olarak ölçülmüştür. 2. Kiriş 1. Kirişten tavan düzleminde 0.62 m. mezar odası yönündedir. 2. Kirişin yüksekliği de 0.43 m. tabana bakan yüzünden genişliği 0.28 m. dir. 2. Kirişin her iki yüzü 3 fascialıdır ve 1. Kirişte olduğu fasciaların yükseklikleri 0.14 m., 0.16 m. ve 0.12 m. dir (Çiz. 25). Derinlikleri ise aynı olup 0.02 m.'dir.

Ön odanın sundurma tarafındaki (güney yönü) kenarı hariç diğer kenarları çevreleyen kyma – reversa profil kuşağının üstünde tavana kadar kuzey kenarı tamamen, doğu ve batı yönlerdeki kenarlarda kirişler arasındaki bölümlerde kirişlerin üzerindeki fascialarla aynı ölçülerde bir profillendirme görülmektedir (Çiz. 25). 1. kiriş ve 2. kiriş arasında kalan bölüm ve 2. kiriş ve mezar odası kapı lento bloğu arasında kalan kısımlar dört yönde de silme kuşağıyla çevrilmiş durumdadır (Lev. 54 Res. 213). Böyle bir dekoratif süsleme bölgede başka bir tümülüste tespit edilememiştir.

Ön odanın düz dam şeklindeki örtü sisteminin üzerinde sundurmada olduğu gibi uçlarından birbirlerine dayandırılmış üçgen semerdam çatı bulunmaktadır.

Mezar Odası: Kuzey – güney yönünde uzanan Lale Tepe Tümülüsü'nün mezar odasına giriş güney yöndendir (Lev. 55 Res. 214). Mezar odasının doğu uzun kenarının uzunluğu 3.26 m., batı uzun kenarının uzunluğu 3.20 m. ve kuzey araka kısa kenarının uzunluğu 2.56 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 25). Uzun kenarlar arasındaki 0.06 m.'lik fark muhtemelen bloklar arasındaki kaymalardan kaynaklanmış olmalıdır. Dikdörtgene yakın bir plan gösteren mezar odasının güney kısa kenarının uzunluğu 2.52 m. olarak ölçülmüştür. Tümülüsün ölçülebilen yüksekliği ise kuzey arka duvar önünde 2.14 m. kapı açıklığı önünde 2.94 m.'dir. Tümülüsün tam yüksekliği tabandaki toprak dolgudan dolayı bilinmemektedir.

Mezar odasına güney taraftaki ön odadan giriş 1.14 m. genişliğinde, 2.02 m. yüksekliğinde ve 0.63 m. derinliğinde bir açıklıkla sağlanmaktadır (Lev. 55 Res. 215). Kapı açıklığının eşik bloğu ön oda taban düzleminden 0.10 m. yüksekliğindedir. Eşik bloğunun genişliği 0.20 m. uzunluğu 0.93 m.'dir; eşik bloğunun mezar odası yönünde kapı açıklığı içindeki yüksekliği 0.08 m.'dir (Çiz. 25). Kapı açıklığını oluşturan lento ve söveler yekpare bloklardan oluşmakta olup batı sövesinde lentonun oturduğu kısımda araya bir blok yerleştirilmiştir. Kapı açıklığı doğu sövesinin mezar odası içinden genişliği 0.68 m. batı sövesinin genişliği ise 0.72 m. olarak ölçülmüştür. Lentonun mezar odası yönünden yüksekliği 0.27 m. genişliği ise 0.60 m. dir.

Mezar odasına geçişi sağlayan 1.14 m. lik genişlikteki açıklığı çift kanatlı bir kapı kapatmaktaydı. Kapı lentosunun güney köşelerinde görülen 0.12 m. çapında ve 0.10 m. derinliğindeki ve eşik bloğunda 0.12 m. çapında ve 0.05 m. derinliğindeki kapı mili oturma yuvalarından kanatlı bir kapıyla kapatıldığını anlıyoruz (Lev. 55 Res. 216). Kapı kanatlarından biri diğerinin üzerine düzgün açılmış kenar oyuğu ile kapanıyor olmalıydı. Mezar odası içine doğru açılan kapı kanatlarından her biri form olarak açılıp – kapanabilecek fonksiyonları olan hareketli ve kendi eksenini etrafında dönen birer kanat olmalıdır. Kapı kanatları 90° açı yapacak şekilde açılıyor olmalıdır. Kapı lentolarının kapı açıklığı iç yüzeylerine dayanana kadar açılması kapı kanatlarının hareketi 90° yapmaktadır. Kapı kanatları kapatıldığında doğu sövesinde

açılmış 0.10 m., batı sövesinde de 0.10 m. genişliğinde ve lentoda da 0.10 m. yüksekliğindeki çıkıntılara dayanmaktadır. Kapı kanatlarıyla ilgili herhangi bir parça bulunamadığı için ne tür bir malzemedен yapıldığı ve üzerlerinde süsleme olup olmadığı hakkında bir şey bilemiyoruz.

Mezar odasının tabanı tümülüsün tepesinden açılan kaçak kazı çukurundan akan toprakla yaklaşık 0.80 m. toprak dolgu altındadır (Lev. 55 Res. 214). Bunun için taban hakkında bir şey söyleyemiyoruz.

Mezar odası tabanı toprak dolgu altında olduğu için tümülüsün ne tür ve kaç tane gömü içerdiğini bilemiyoruz.

Mezar odasının doğu ve batı duvarları düzgün kesilmiş yüzeyleri perdahlanmış dikdörtgen biri uzun diğeri kısa bloklardan oluşan 6 duvar sırasından oluşmaktadır (Lev. 55 Res. 214). Duvar sıralarını oluşturan tabandan itibaren 5. dizi tek bloktan meydana gelmektedir. Mezar odasının tabandan itibaren 6. diziyi oluşturan sıra kyma – reversa profili ile mezar odasının bütün kenarlarını dolanmaktadır (Çiz. 25, 26). Ön odada olduğu gibi aynı ölçülerde, tabana doğru 0.10 m. dik indikten sonra 0.12 m.'lik "S" şeklinde bir kyma - reversa profili oluşturan toplam 0.22 m. kalınlığında bir profil kuşağı izlenmektedir (Lev. 55 Res. 217), (Çiz. 26). Kapı lentosu üstünde de izlenen kyma – reversa profili batı uzun kenarda yer yer tahrip olmuştur.

Mezar odasının üst örtü sistemi iki taş kiriş üzerine oturan düzgün kesilmiş ve içi bakan yüzleri perdahlanmış yekpare bloklarla kapatılmış şekildedir (Lev. 56 Res. 218). Kapı lentosu üstü bloktan tavan düzleminden 0.70 m. mesafede bulunan 1. taş kiriş ön odada olduğu gibi ahşap mimarinin etkisini yansıtan bir şekilde yapılmıştır (Lev. 56 Res. 219). Taş kirişin tavana kadar olan yüksekliği 0.42 m. alt yüzden genişliği ise 0.29 m.'dir. Ön odadaki kiriş ölçüleriyle karşılaştırmada görülen 0.01 m.'lik farklar mezar odası kirişlerinin kaçakçılar tarafından daha fazla zarar görmesine bağlayabiliriz. 1. kirişin her iki yüzü, yukardan itibaren 0.14 m., 0.16 m. ve 0.12 m. yüksekliğinde 3 fascialı olarak yapılmıştır (Lev. 56 Res. 220). Fascialar arasındaki derinlik ise 0.02 m. olarak ölçülmüştür. 2. kiriş 1. kirişten tavan düzleminde 0.80 m. mesafededir. 2. kirişin ölçüleri de 1. kiriş ile aynıdır. 2. kirişin

her iki yüzü de yine 1. Kirişte olduğu gibi 3 fascialıdır ve aynı ölçülerdedir. Derinlikleri ise aynı olup 0.02 m. dir. 2. Kirişin mezar odası arka duvarına uzaklığı 0.92 m. dir.

Ön odadaki uygulamaya benzer bir durum mezar odasının bütün kenarlarını çevreleyen kyma – reversa profil kuşağının üstünde tavana kadar kuzey ve güney kenarı tamamen, doğu ve batı yönlerdeki kenarlarda kirişler arasındaki bölümlerde kirişlerin üzerindeki fascialarla aynı ölçülerde bir profillendirme görülmektedir (Lev. 56 Res. 220). 1. ve 2. kiriş arasında kalan bölüm ve 2. kiriş ve mezar odası kapı lento bloğu üstü arasında kalan kısımlar dört yönde de profilli bir kuşakla çevrilmiş durumdadır.

Ön odanın düz dam şeklindeki örtü sisteminin üzerinde sundurmada olduğu gibi uçlarından birbirlerine dayandırılmış üçgen semerdam çatı bulunmaktadır. Baş tarafta da söylendiği gibi semerdam çatı dromos hariç mezar yapısının diğer bölümlerinin üzerini kapsamaktadır.

Mezar odası içinde kaçak kazıcılar tarafından tahrip edilen duvarlarda blok birleşim yerlerindeki kırıklarda ve batı sövesinde lentonun oturduğu kısımda araya yerleştirilmiş ve kaçakçılar tarafından sökülen bu blok boşluğundan görülen kenet ve metal zımbalar, mezar yapısının duvar bloklarının bir birlerine kenetlerle tutturulduğunu göstermektedir (Lev. 56 Res. 221). Kenetler tam anlamıyla görülemez de zımbalar belli olmaktadır. Kyma – reversa profilinden başka Lale Tepe Tümülüsü'nün tarihlenmesine yardımcı olacak diğer bir kriterde kenetlerdir. Ayrıca sökülen batı sövesindeki blok boşluğundan blokların anathrosisli olduğu görülmektedir (Lev. 57 Res. 223).

Lale Tepe Tümülüsü'nün Hıristiyanlık döneminde de kullanıldığını, ön odadan mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının doğu sövesinin kapı açıklığı içine bakan yüzünde şematize edilmiş bir haç motifinden anlayabilmekteyiz (Lev. 57 Res. 224, 225).

Tarih: M. Ö. Geç 5 - Erken 4. yy.

18. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 1.:

Kavaklı Köyü' nün merkezinde, köy kahvelerinin bulunduğu meydanın kuzeyindeki ara yolun batı alt köşesinde hazine arazisi içinde bulunan, fakat Veli Ödemiş adlı şahıs tarafından üzerine ve etrafına evler yapılarak kullanılan tümülüs mezar köy merkezindeki korunmuş örneklerden biridir (Har. 4). Yaklaşık 15 – 20 yıl kadar önce tarlalardaki ürünlere zarar veren hayvanların yakalanıp kapatıldığı bir tokat yeri olarak kullanıldığı köy halkı tarafından söylenmiştir. Ayrıca yakalanan tokat hayvanlarının kaçmaması için tümülüs mezar odası kapısına demir parmaklıklı bir kapı yapılmıştır. Demir parmaklık, kapı açıklığının sövelerine ve eşiğine dökülen beton ile sabitlenmiştir. Günümüzde ise herhangi bir kullanıma tabi tutulmayan tümülüs mezar çöplük görünümündedir. Mezar yapısı İzmir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil edildiği Aydın Müze Müdürlüğü' nden öğrenilmiştir. Muhtemelen tescil edilip koruma altına alındıktan sonra tokat evi olarak kullanılmaktan vazgeçilmiştir. Tümülüs mezarın girişi tamamıyla tahrip olduğu için tam uzunluğu tespit edilememiştir. Ayrıca tümülüs üzeri yığma toprağı da etrafına ve üzerine yapılan evlerden dolayı tamamıyla dağıtılmıştır. Kuzey – güney yönünde uzanan tümülüs mezarın girişi güneydendir. Dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Dromos yan duvarlarının bittiği noktadan itibaren sonradan moloz taştan yapılmış duvarlar eklenmiştir. Bunun ne amaçla yapıldığı hakkında bilgiye sahip değiliz.

Dromos: Kuzey – güney yönünde uzanan dromosun, tümülüs girişindeki tahribattan dolayı tam uzunluğu bilinmemektedir (Lev. 58 Res. 226). Dromosun ölçülebilen uzunluğu 2.40 m., genişliği 1.69 m. ve yüksekliği de 1.83 m.'dir (Çiz. 27). Dromos girişten akan toprakla ve atılan çöplerle kısmen dolmuştur. Dolgu nedeniyle dromos tabanı görülmemektedir. Dromos yan duvarları 5 sıradan oluşmaktadır. Her iki yan duvar sırası dikdörtgen kesilmiş biri uzun biri kısa iki bloktan oluşmaktadır. Dromos duvar bloklarında yer yer bloğu kaldırmak için yapılmış çıkıntılar görülmektedir (Lev. 58 Res. 227). Bu çıkıntıları doğu duvarı 4. ve 5. dizide ve batı duvarı 5. dizide görebilmekteyiz. Dromos duvarı blokları yerlerine kaldırılıp konulduktan sonra, bu çıkıntılarının neden bırakıldığı hakkında bilgiye sahip değiliz. Blok yüzeylerinde perdahlanmadan dolayı dişli tarak ve çekiç izi görülmemesine rağmen blok kaldırma çıkıntılarının bırakılması ilginçtir.

Dromos düz dam şeklinde 1.30 m. ve 0.90 m. genişliğinde ve 0.40 m. kalınlığında yekpare iki blokla kapatılmıştır. Düz dam üstünün (dromos girişinde görüldüğü üzere) yakın zamanda beton ve taşla yapılmış duvarlarla doldurulduğu görülmektedir. Dromos yan duvar blokları girişte olduğu gibi kısa yüzleri işlenmeden kaba olarak bırakılmıştır. Eğer yontularak düzeltilmiş olsaydı, - karşısına bir blok daha gelmesi gerektiğinden - dromosun daha uzun olduğunu söyleyebiliriz.

Mezar odası: Kavalı Köyü, köy merkezindeki tümülüs 1' in mezar odası kuzey – güney yönünde uzanmaktadır. Mezar odasına giriş dromosdan 1.51 m. yüksekliğinde ve 0.86 m. genişliğinde bir kapı açıklığıyla sağlanmaktadır (Lev. 58 Res. 228). Kapı derinliği ise sonradan dökülen betondan dolayı tam olarak ölçülmemektedir. Ayrıca kapı açıklığının eşiği de bu nedenle görülememektedir. Kapı açıklığı yekpare lento ve sövelerden oluşmaktadır. Kapı lento bloğu üzerine konulan 0.46 m. yüksekliğindeki yekpare blok dromos yönüne doğru 0.02 m.' lik bir çıkıntı yapacak şekilde yerleştirilmiştir. Lentodaki 0.10 m. derinliğinde ve 0.02 m. yüksekliğindeki girintilerden mezar odasının tıkaç tipi bir kapıyla kapatıldığı anlaşılmaktadır (Çiz. 27). Kapı lentosu iç yüzeyinde de kanatlı kapının oturması için yapılmış yuvaların görülmeysi de tıkaç tipi kapıyı desteklemektedir.

Mezar odası tabanı, yapılan küçük bir temizlikten sonra büyük dikdörtgen bloklarla döşeli olduğu görülmüştür. Dromosda olduğu gibi mezar odası da atılan çöplerden kısmen dolduğu için kaç tane blokla döşendiği bilinmemektedir.

Mezar odasının doğu ve batı uzun kenarları bir birine eşit olup 2.77 m. ve kuzey kısa kenarı da 2.06 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 27). Mezar odasının tavana kadar olan yüksekliği ise 2.40 m.'dir. Mezar odası duvarları 6 duvar sırasından oluşmaktadır. Duvar dizileri biri kısa diğeri uzun iki dikdörtgen bloktan meydana gelmektedir. Özenli bir işçiliği gösteren duvarlarda dişli tarak ve çekiç izleri blok yüzeylerinin perdahlanması nedeniyle görülmemektedir (Lev. 58 Res. 229). Mezar odasının taban seviyesinden 2. sıradan kuzeybatı köşedeki blok sökülmüştür. Sökülen blok boşluğundan duvar bloklarında “ anathrosis” görülmektedir (Lev. 60 Res. 235). Ayrıca bu blok boşluğunda mezar duvarları arkasının yumruk büyüklüğünde irili ufaklı taş ve mıcır toprakla doldurulduğu görülmektedir. Mezar odası duvarlarında, tabandan itibaren 6. sıra 0.15 m. yüksekliğinde ve 0.03 m. mezar

odası içine doğru çıkıntı oluşturacak şekilde yapılarak bir profil kuşağı oluşturulmuştur (Lev. 59 Res. 230).

Mezar odasında girişin tam karşısında kuzey kısa kenarda ve batı uzun kenarda olmak üzere iki ölü teknesi izi görülmektedir (Çiz. 27). Ölü teknelerini oluşturan taban ve yan kenar blokları mezar duvarları inşa edilirken yerlerine konmuş bir taban bloğunu diğeri yan kenar bloğunu oluşturan yekpare iki bloktur (Lev. 58 Res. 229). Kuzey kısa kenardaki ölü teknesinin uzunluğu 1.96 m., genişliği 0.44 m. ve yüksekliği de 0.52 m. dir. Ölü teknesini oluşturan taban bloğunu kalınlığı 0.08 m.'dir. Taban bloğunun güney uzun kenarının karşısına gelecek şekilde 0.60 m. yüksekliğinde ve 0.08 m. kalınlığında ölü teknesi yan kenar bloğu yerleştirilmiştir (Lev. 59 Res. 231). Batı uzun kenarındaki ölü teknesinin uzunluğu 2.24 m., genişliği 0.47 m. ve yüksekliği ise 0.50 m.'dir. Ölü teknesi taban bloğunun kalınlığı 0.10 m., yan kenar blok kalınlığı da 0.10 m. olarak ölçülmüştür. 0.60 m. yüksekliğindeki yan kenar bloğu, ölü teknesinin taban bloğunun doğu uzun kenarının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir (Lev. 59 Res. 232). Mezar odası batı uzun kenardaki ölü teknesinin taban bloğunun güney kısa kenarının oturması için kapı batı sövesinde 0.58 m. uzunluğunda, 0.10 m. genişliğinde ve 0.06 m. derinliğinde bir oyukluk görülmektedir (Lev. 59 Res. 233). Yine ölü teknesi yan kenar bloğunun oturması için de 0.60 m. yüksekliğinde 0.10 m. genişliğinde ve 0.04 m. derinliğinde bir oyukluk açılmıştır (Çiz. 30b). Sadece ölü teknelerinin bulunduğu kuzey – batı köşe, kuzey ve batı duvarlarında ölü teknesi yan kenar bloğu üst seviyesi hizasındaki duvar blokları mezar odası içine doğru 0.05 m.' lik bir girinti oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir (Çiz. 27). Bu girintinin bırakılmasının amacı da daha önce incelenen tümülüs mezar yapılarında da görüldüğü gibi ölü teknesi kapak bloğunun oturması içindir. Ölü tekneleri oluşturan taban bloklarından köşelerde bir kısmı korunmuş, diğer kısımları ve yapı kenar bloklarının yalnızca izleri ve kırık parçaları kalabilmiştir.

Mezar odası tavanı taş kirişler üzerine oturan büyük yekpare bloklarla kapatılmıştır (Lev. 60 Res. 234). Mezar odasında doğu – batı yönünde uzanan ve 6. duvar sırasının üstüne oturan iki taş kiriş bulunmaktadır (Çiz. 27). Kuzey yöndeki kiriş kuzey duvarından 0.68 m. mesafede ve iki kiriş arasındaki uzaklık da 0.66 m. olarak ölçülmüştür. İki kirişin de ölçüleri aynıdır. Alt yüzeyinden genişlikleri 0.34

m., yükseklikleri 0.32 m.'dir. Her iki giriş de iki fascialıdır. Her bir fasciannın yükseklikleri bir birine eşit olup 0.16' m. dir. Fascialar arasındaki derinlikler ise 0.02 m.'dir.

Kavaklı Köyü, köy merkezinde tespit edilen tümülüslerden 1. si olan mezar yapısı hayvan tokat yeri olarak kullanılırken yapılan demir parmaklıklı kapının sabitlenmesi için dökülen, kapı sövelerindeki beton dışında kısmen iyi korunmuştur. Fakat günümüzde bir çöplük görünümünde olması halkımızın eski eserler hakkında bilgisizliğini ve umursamazlığını açıkça ortaya koymaktadır.

Tarih: M. Ö. Erken 4. yy.

19. Kavaklı Köyü, Köy Merkezindeki Tümülüs 2.

Bozdoğan İlçesi'ne bağlı Kavaklı Köyü'nün merkezinde, köy kahvelerinin bulunduğu alandan köyün doğusuna Karabalçık Mahallesi'ne giden yolun solunda, Tümülüs 1' in 50 m. kadar güney doğusunda bulunan Tümülüs 2, köy merkezinde tespit edilen diğer mezar yapısıdır (Har. 4). Köy merkezinden Karabalçık Mahallesi'ne ayrılan yola girdikten 20 m. sonra yolun hemen solunda moloz taş ve çamur harcıyla örülmüş duvarlı, cephesi sıvasız, küçük ahşap kapılı eski bir ağıl görünümlü bina içinde bulunan tümülüs mezar dışarıdan bakıldığında kesinlikle belli olmamaktadır (Lev. 60 Res. 236). Müzyan Türkoğlu adlı şahsın arazisi içinde kalan Tümülüs 2 girişine, üstüne ve etrafına yapılan evlerden dolayı oldukça zarar görmüş durumdadır. Tümülüs üstündeki evin 20 sene öncesine kadar kahvehane olarak kullanıldığı köylüler tarafından söylenmiştir. Tümülüs 2'nin doğusundaki boş arazinin batı yakasındaki 4 m. yüksekliğindeki toprak kesitten, mezar yapısının yığma toprağının çok büyük bir alanı kapsadığı anlaşılmaktadır (Lev. 60 Res. 237). 15 – 20 sene öncesine kadar hayvan ağılı ot ve saman deposu olarak kullanılan yapı günümüzde tuvalet ve çöplük olarak kullanılmaktadır.

Kavaklı Köyü çevresinde tespit edilen en büyük ve en kapsamlı mezar olan tümülüs 2, dromos, sundurma, ön oda ve mezar odası olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Kuzey – güney yönünde uzanan tümülüsün girişi güneydendir. Tümülüs 1 gibi 2 de İzmir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından tescil edildiği Aydın Müze Müdürlüğü'nden öğrenilmiştir. Tümülüsün sonradan

değişik amaçlarla kullanılmasından dolayı üst yığma toprağının dağıtılması ve girişinin bir çevirmeyle kapatılmasından tam uzunluğu ve çapı tespit edilememiştir.

Dromos: Kavaklı Köy merkezindeki Tümülüs 2' nin dromosundan günümüze hiçbir iz kalmamıştır. Dromos yan duvarlarının yerlerinde şu an itibariyle moloz taş ve çamur harcıyla örülmüş duvarlar bulunmaktadır (Lev. 61 Res. 238). Mezar yapısının girişini kapatan duvarla aynı karakteri gösteren yan duvarlar, dromosu tamamen kaplamaktadır. Dromos kısmını kaplayan bu eklentinin üstü ise doğu – batı yönünde atılan ahşap kalaslar üzerine tahtalar yerleştirilerek bunun üzerine de beton dökülerek kapatılmıştır. Dromosun planı ve yapısıyla ilgili herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Sundurma: Dromosdan sundurmaya 1,86 m. genişliğinde ve 2,66 m. yüksekliğinde bir açıklıkla geçilmektedir (Çiz. 28). Sundurmanın doğu ve batı kenarlarının uzunlukları aynıdır; 1,92 m. olarak ölçülmüştür. Sundurmanın ön odaya geçişteki korunmuş taban düzleminden yüksekliği 2,88 m. genişliği ise 1,64 m.'dir. Mezar yapısının, dromos kısmından sundurma bölümüne geçişte sundurma yan duvarlarının dromos yönündeki blok bitim noktaları aynı hizada olup, duvar içine doğru her iki yan kenarda da 0,16 m.'lik bir girinti yapmaktadır. Bu girintiyi yan kenarları oluşturan blokların kısa yüzlerinin “ L” şeklinde kesilmesiyle yapılmıştır (Lev. 61 Res. 238, 239). Bu girintilerin hizasında sundurmanın dromos yönündeki üst örtü bloğu uzun yüzünde de 0,15 m. yüksekliğinde düzleştirilmiş tıraşlanmış kısım oluşturulmuştur (Çiz. 28).

Sundurma duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklardan isodom tarzda yapılmıştır (Lev. 61 Res. 239). Sundurma yan duvarları 8' er duvar sırasından oluşmakta ve diziler tek blok veya uzun ve kısa olmak üzere iki bloktan meydana gelmektedir (Çiz. 28). Sundurma duvarlarında dişli tarak ve murç izi yüzeylerin perdahlanmasından dolayı görülmemektedir. Sundurmanın bütün duvarları lokal şist taşından yapılmıştır.

Sundurma tavanı dromosdan ön odaya doğru genişlikleri 0,66 m., 0,70 m. ve 0,72 m. olan yekpare üç blokla düz dam şeklinde kapatılmıştır. Blok kalınlıklarının dromos tarafındaki dış bloğun ölçülen kalınlığı 0,34 m.'dir.

Ön Oda: Sundurmadan 1,44 m. genişliğinde ve 2,60 m. yüksekliğindeki bir açıklıktan girilen ön oda kuzey – güney yönünde uzanmaktadır (Çiz. 28). Ön oda taban düzlemi sundurma taban düzleminden 0,14 m. daha derindir (Çiz. 28). Ön odanın tavana kadar olan yüksekliği ise 3,14 m. olarak ölçülmüştür. Sundurmadan ön odaya geçişteki aralıkta sundurma yan duvarları ile ön oda yan duvarlarının birleştiği noktada dikey olarak yerleştirilmiş doğu kenarda 0,36 m. genişliğinde ve 0,08 m. kalınlığında yekpare bir blok bulunmaktadır. Batı kenardaki blok ise sökülmüş fakat blok oturma yerinden kalınlığı 0,16 m. olarak ölçülmüştür. Bu blokların buralara yerleştirilmesi sundurmadan ön odaya bir kapı açıklığıyla geçilmesi düşüncesi olduğunu söyleyebiliriz. Bu açıklığın kapatılıp kapatılmadığıyla ilgili herhangi bir ize rastlanılmamıştır.

Ön odanın tabanı doğu – batı yönünde uzanan üç yekpare blokla döşenmiştir. Ön odanın sundurma önündeki genişliği 1,88 m. iken mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığı önündeki genişliği ise 2,48 m.'dir. Yani ön oda sundurmadan mezar odasına doğru 0,60 m. genişleyerek uzanmaktadır. Ön odanın uzunluğu 2.16 m.'dir. Ön odanın yüksekliği ise tavan bloklarına kadar 3,14 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 28). Ön odanın yüksekliği mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığı önünde 0,05 m. artmaktadır. Ön odanın batı ve doğu duvarları düzgün kesilmiş biri uzun diğeri kısa bloklardan 8 duvar sırasından oluşmaktadır (Lev. 61 Res. 241). Taban seviyesindeki 1. blok dizisi diğer üst bloklara göre daha büyük boyutludur. Ayrıca ön odanın kuzey, doğu ve batı duvarlarında 7. sıra tek bloktur ve tabana doğru 0,16 m. dik şekilde inen ve 0,12 m. yüksekliğinde ve 0,08 m. derinlikte son bulan çeyrek daire şeklinde bir Kyma – rekta profilli oluşturan kuşak izlenmektedir (Lev. 61 Res. 240), (Çiz. 28). Profilli bloklar üst seviyelerinden oda içine doğru 0,08 m.'lik bir çıkıntı oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir. Daha önce incelenen mezar yapılarında böyle profilli kuşak ile karşılaşılmamıştır.

Ön odanın örtü sistemi taş kirişler üzerine oturan yekpare bloklarla düz dam şeklindedir (Lev. 61 Res. 240). Ön odanın tavanını iki tane taş kiriş taşımaktadır. Sundurmadan ön odaya geçişte bulunan 1. kirişin sundurma tarafındaki yüzü düz bir şekilde bırakılmıştır ve sundurma tavanına kadar olan yüksekliği 0.28 m.'dir. Taş kirişin Ön oda içine bakan yüzü ise üç fascialıdır (Çiz. 28). 1. Kirişin kalınlığı 0.33

m. ve ön oda tavanına kadar olan yüksekliği ise 0.38 m. olarak ölçülmüştür. Ön oda içine bakan yüzde bulunan üç fascianın, kiriş alt yüzeyinden yukarıya doğru, 1.fascianın yüksekliği 0.10 m. 2.'nin 0.12 m. ve 3.' nün 0.16 m.'dir; 1. fascia 2. fasciadan 0.02 m. ve 2. fascia 3. fasciadan 0.03 m. derinlikte profil oluşturmaktadır. 1. kiriş ile 2. kiriş arasındaki uzaklık 0.64 m.'dir. 2. kirişin mezar odası kapı lentosu üstündeki bloğa uzaklığı 0.70 m.' dir. 2. kirişin alt yüzeyinden genişliği 0.29 m., ön oda tavanına kadar olan yüksekliği ise 0.38 m.'dir. 2. kirişin her iki yüzü de üç fascialıdır. Fasciaların ölçüleri 1. kirişteki fasciaların ölçüleriyle aynıdır. 1. kirişte olduğu gibi 2. kirişte de fascialar arasındaki derinlikler aynıdır. Her iki kirişin kalınlıkları dışında yükseklik ve fasciaları aynıdır. Yekpare bloklardan yapılmış ön oda kirişleri üzerinde herhangi bir taşçı aleti izi görülmemektedir. Ön odanın tamamında olduğu gibi hatıllar da lokal şist taşından yapılmıştır.

Mezar Odası: Kavaklı Köyü, köy merkezindeki Tümülüs 2'nin mezar odası kuzey güney yönünde uzanmakta ve girişi güneydendir. Mezar odasının doğu ve batı uzun kenarları 2. 92 m. ve kuzey arka kısa kenar ise 2.21 m. ölçüsündedir (Çiz. 28). Mezar odası güney tarafta genişlemektedir. İncelenen mezar yapıları arasında en iyi korunmuş durumda olan merkez tümülüs 2' nin yüksekliği 3.11 m. olarak ölçülmüştür. Mezar odasına güney yönündeki ön odadan giriş 2.10 m. yüksekliğinde, 1.26 m. genişliğinde ve 0.58 m. derinliğindeki bir açıklıktan sağlanmaktadır. Mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının eşik bloğu, ön oda taban düzleminden 0.14 m. yüksekte ve 0.26 m. genişliktedir (Çiz. 28). Mezar odası yönünde eşik bloğu yıpranmış ve yüksekliği 0.06 m. olarak ölçülmüştür.

Kapı açıklığı yekpare lento ve sövelerden oluşmaktadır (Lev. 62 Res. 242). Batı sövesi, doğu sövesine göre daha geniş bırakılmış ve kapı açıklığı doğu kenarına doğru kaydırılmıştır (Çiz. 28). Doğu sövesinin ön oda tarafından genişliği 0.20 m. iken batı sövesinin genişliği 0.94 m.'dir. Batı sövesinin bu kadar geniş yapılmasının amacı da, mezar odası batı uzun kenarına yapılan ölü teknesinin oturması içindir. Söveler üzerine oturan yekpare lentonun ön oda tarafından yüksekliği 0.29 m.'dir. Kapı açıklığının mezar odasından ön odaya doğru 1.40 m.'lik genişlikteki açıklığı çift kanatlı bir kapı kapatmaktaydı. Kapı lentosunun doğu ve batı kısa kenarın güney köşelerinde görülen 0.10 m. çapında ve 0.08 m. derinliğindeki kapı mili oturma

yuvalarından kanatlı bir kapıyla kapatıldığını anlıyoruz (Lev. 62 Res. 243). Eşik bloğundaki kapı kanadı mili oturma yuvaları tahrip olduğu için kısmen gözükmektedir (Çiz. 28). Kapı kanatlarından biri diğerinin üzerine düzgün açılmış kenar oyukluğu ile kapanıyor olmalıydı. Mezar odası içine doğru açılan kapı kanatlarından her biri form olarak açılıp – kapanabilecek fonksiyonları olan hareketli ve kendi eksenini etrafında dönen birer kanat olmalıdır. Kapı kanatları 90° açı yapacak şekilde hareket ediyor olmalıdır. Kapı sövelerinin kapı açıklığı iç yüzeylerine dayanana kadar açılması kapı kanatlarının bu devri 90° yapmaktadır. Kapı kanatları kapatıldığında doğu sövesinde açılmış 0.06 m., batı sövesinde de 0.08 m. genişliğinde ve lentoda da 0.08 m. yüksekliğindeki çıkıntılara dayanmaktadır. Kapı kanatlarında herhangi bir parça bulunmadığı için ne tür bir malzemedен yapıldığı ve üzerlerinde süsleme olup olmadığı hakkında bir şey bilemiyoruz. Kapı açıklığını oluşturan kapı lento ve sövelerinin ön odaya bakan yüzlerinde 0.10 m. ile 0.07 m. arasında değişen genişlikte ve yükseklikte ve 0.02 m. derinlikte bir girinti oluşturulmuştur. Bu girintinin ne amaçla yapıldığı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

Mezar odasının tabanı arka kısa duvardan kapıya doğru 0.84 m., 1.06 m. ve 0.90 m. genişliğinde üç tane yekpare blokla döşenmiştir. Mezar odası tabanını örten ince bir toprak tabakasının bulunmasından dolayı herhangi bir kenet kullanımı görülememektedir.

Mezar odası doğu ve batı duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen, biri kısa diğeri uzun iki bloktan, kuzey kısa kenarı ise tek bloktan oluşan 6 duvar sırasından oluşmaktadır (Lev. 62 Res. 244). İso-dom bir örgü tekniği sergileyen duvarların her bir dizisini oluşturan blokların yükseklikleri eşittir (Çiz. 28). Tabandan itibaren 1. sıradaki blok diğer bloklara nazaran daha yüksektir. Mezar odası uzun yan kenarları ve arka kısa kenarda tabandan 5. sırayı oluşturan ve bu 5. sıra hizasında kapı lentosunun üstünde de olmakla beraber mezar odasının bütün kenarlarını çeviren bir profil kuşağı bulunmaktadır. Bütün kenarlarda izlenen profil kuşağı ön odadakiyle aynıdır. Duvar blokları üzerinde taşıyıcı aleti izi görülmemektedir (Lev. 64 Res. 250).

Mezar odasının kuzey kısa arka duvarında ve batı uzun yan duvarda olmak üzere iki tane ölü teknesine ait taban ve yan kenar taşı izleri görülmektedir (Lev. 62

Res. 244, 245), (Lev. 63 Res. 246). Kuzey kısa kenardaki ölü teknesinin uzunluğu 1.92 m., genişliği 0.62 m.'dir. Bu ölçüler aynı zamanda ölü teknesinin taban bloğu ölçüleridir. Taban bloğunun kalınlığı ise 0.09 m.'dir. Ölü teknesi yan kenar taşının yüksekliği 0.56 m. blok kalınlığı ise 0.08 m.'dir. Batı uzun yan duvardaki diğer ölü teknesinin uzunluğu 2.11 m. genişliği 0.65 m.'dir. Ölü teknesi taban bloğunun kalınlığı 0.09 m.'dir. Ölü teknesi yan kenar bloğunun yüksekliği 0.56 m. kalınlığı da 0.07 m. olarak ölçülmüştür. Ölü teknelerinin her ikisi de tabandan 0.66 m. yüksekliktedir. Batı uzun kenardaki ölü teknesinin taban ve yan kenar bloklarının güney kısa kenarlarının oturması için kapının batı sövesinde yerleri yapılmıştır (Lev. 63 Res. 247). Ölü tekneleri, taban ve yan kenar blokları, mezar inşası sırasında duvar blokları arasındaki yerlerine konularak yapılmıştır. Batı, kuzey ve kuzey ölü teknesinin kısa kenarının bulunduğu doğu kenarını kapsayan, ölü teknesinin yan kenar blok yüksekliği hizasında, duvar blokları 0.10 m. çıkıntı bırakacak şekilde yerleştirilmiştir. Ölü teknelerinin bir kısa ve iki yan uzun kenarını teşkil eden bu 0.10 m. çıkıntılı blok ve diğer yan kenar blok üzerine ölü teknesi kapağı gelmekteydi (Çiz. 28). Kapak ve ölü teknelerinin bölümleriyle ilgili herhangi bir parça bulunamamıştır.

Ön oda da görüldüğü gibi mezar odasının örtü sistemi, doğu – batı yönünde uzanan taş kirişler üzerine konmuş dikdörtgen yekpare bloklardan oluşmaktadır (Lev. 63 Res. 248). Düz damı taşıyan taş kirişlerden kuzeydeki arka duvardan 0.73 m. güneyde, diğer kirişte kapı lentosu üstündeki bloktan 0.70 m. kuzeyde bulunmaktadır. Her iki kirişte birbirinin benzeridir. Kirişlerin alt yüzeylerinden genişlikleri 0.29 m., yükseklikleri 0.38 m.'dir. İki kirişinde iki uzun yüzleri üç fascialıdır (Lev. 63 Res. 249). Fascialar ön odadaki kirişlerin fascialarının ölçüleriyle aynıdır (Çiz. 28). Fascialar aşağıdan yukarıya doğru 0.10 m., 0.12 m. ve 0.16 m. yüksekliklerinde ve aralarındaki geçişteki derinlikte 0.02 m. ile 0.03 m. arasında değişmektedir. Düz dam üzerinde semerdam çatının olup olmadığını bilemiyoruz. Mezar üzerine yapılan evden dolayı üst örtü yığma toprağı düzlenip dağıtıldığı için semerdam çatının da sökülmüş olabileceğini düşünebiliriz. Bu kadar büyük boyutlu tümülüs mezarın - ki doğudaki yığma toprak kesitinden ne kadar büyük bir toprak kütlesi altında olduğu anlaşılıyor – düz dam üzerinde yığma toprağın ağırlığının yanlara dağıtılması için semerdam çatının olması gerektiğini destekler niteliktedir.

Tarih: M. Ö. Erken 4. yy.

20. Sultanlar Tepesi Tümülüsü:

Sultanlar Tepesi Tümülüsü, Kavaklı Köyü' nün doğusundaki Karabalçık Mahallesi' nin 200 – 300 m. kadar doğusundaki Sultanlar Tepesi olarak nitelendirilen bir yükselti üzerinde bulunmaktadır (Har. 4). Tümülüs mezarın bulunduğu mevkiinin adı nedeniyle Sultanlar Tepesi Tümülüsü olarak çağrılmaktadır. Doğal bir tepe üzerinde zeytin ağaçlarıyla kaplı bir arazi içinde bulunan tümülüs mezar Akçay Vadisi' nin batı yakasında tespit edilen önemli örneklerden biridir (Lev. 64 Res. 251). Kavaklı Köyü' nden bize rehberlik yapan Kadir Madran adlı şahıs bu tümülüs mezarda 1987 yılında Aydın Müze Müdürlüğü tarafından kurtarma kazısı yapıldığı söylendi. Mezar yönünde (doğu – batı doğrultusu) tümülüsün ortasından geçen yaklaşık 15 m. uzunluğunda ve 3 – 3.50 m. genişliğindeki yarmanın bir kazıyla yapıldığı görülebilmektedir. Doğu – batı yönünde uzanan tümülüs mezarın girişi batıdandır. Mezar yapısının doğu tarafı Akçay Vadisi' ne bakmasına karşın, neden batı yönünde yapıldığına dair bir bilgiye ulaşamamıştır. Sultanlar Tepesi Tümülüsü dromos, sundurma ve mezar odası olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Akçay Vadisi' nde daha önce incelenen Almut, Beyerli ve Osmaniye Köyleri'ndeki tümülüs mezar mimarisinden biraz farklı bir özellik gösteren Sultanlar Tepesi Tümülüsü, üst örtü bloklarının üstündeki üçgen çatı sistemiyle ayrılmaktadır (Lev. 64 Res. 252). Bu üçgen çatı (semerdam çatı) mimarisi Lydia bölgesinde Bintepeler Nekropolü'nde de görülmektedir. Akçay Vadisi'nde tespit edilen tümülüs mezarlardan küçük boyutlu olanlarda görülmeyip, büyük boyutlu mezarlarda görülmesi mezar üstüne binen yığma toprak ağırlığının yanlara doğru dağıtılmasını sağlamaktadır.

Kavaklı Köyü altında olduğu düşünülen ve antik bir kentin (Bargasa ?) kalıntılarını barındıran bu alanın nekropol yapılarından biri olabileceğini söyleyebileceğimiz Sultanlar Tepesi Tümülüsü muntazam işçiliği ile kentin ileri gelenlerinden birinin olsa gerektir.

Dromos: Batıya bakan Sultanlar Tepesi Tümülüsünün dromosunun tümülüs yığma eteğine kadar uzanıp uzanmadığını bilemiyoruz (Lev. 64 Res. 253).

Ölçülebilen korunmuş kısımlarına göre dromosun kuzey duvarı uzunluğu 1.97 m., güney duvarı uzunluğu 1.55 m. olarak ölçülmüştür; dromos genişliği ise 1.74 m.'dir (Çiz. 29). Dromosun sundurma önündeki tavana kadar olan yüksekliği 2.52 m.'dir. 1987 yılında Aydın Müze Müdürlüğü tarafından defîne kazısı için izin verilerek kazısı yapılan tümülüs mezarın tahrip olmuş dromos kısmının yan duvarları yıkılmış ve üst örtü toprağının akmasıyla dromos girişi ve tabanı kısmen dolmuştur. Bu yüzden dromos tabanı hakkında bir şey söylemek zordur. Dromos yan duvarları gelişi güzel konulmuş irili ufaklı taşlarla örülmüştür. Taşlarda bir sıra izlenmemektedir. Korunan kısım itibariyle dromosun üstü, düz dam şeklinde 1 m. genişliğinde ve 0.16 m. kalınlığında yekpare bir blokla örtülmüştür. Mezar odası ve sundurmanın üstünde görülen semerdam çatı dromos üstünde görülmemektedir. Dromos üstünde, sökülmüş olabilecek, uçlarından birbirine dayandırılmış 1 m. ile 1.30 m. arasında değişen yükseklikte yekpare bloklardan oluşmuş semerdam çatı uzanıyor olmalıdır. Dromosun uzunluğunu tümülüs yığma eteğine kadar geldiğini düşünürsek yaklaşık 10 m. olmalıdır.

Sundurma: Dromosdan 1.55 m. lik bir açıklıkla geçilen Sultanlar Tepesi Tümülüsü sundurmasının kuzey kenarının uzunluğu 1.61 m., güney kenarının uzunluğu 1.56 m.'dir (Çiz. 29). Sundurmanın genişliği dromos önünde 1.55 m. iken mezar odasına geçişi sağlayan kapı önündeki genişliği 1.42 m.'dir. Sundurmanın tavana kadar olan yüksekliği ise 2.43 m.'dir. Dromosdan sundurmaya geçişte kuzey kenarda sundurma duvarının 0.16 m. güney kenarda ise 0.03 m. daraldığı görülmektedir. Dromostan sonra geçilen bu alanın bir ön oda olması için bir kapı açıklığından giriliyor olmalıydı. Bu yüzden dromostan bu ara alana herhangi bir açıklıktan girilmediğinden sundurma olarak nitelendirilmiştir.

Sundurma tabanı dromostan akan toprak ve taşlarla dolmuştur. Dolgu nedeniyle sundurma tabanı saptanamamıştır.

Sundurma duvarları perdahlanmış lokal şist taşından dikdörtgen bloklardan yapılmıştır (Lev. 65 Res. 254). Blok üzerlerinde özenli işçilik ve perdahlanmadan dolayı çekiç ve dişli tarak izleri görülmemektedir. Sundurmanın güney duvarı 7 duvar sırasından, kuzey duvarı ise 6 duvar sırasından oluşmaktadır. Güney duvarının 1., 2. ve 3. sıraları tek blok olup 4.ve 5. Sıralarda uzun ve kısa olmak üzere ikişer

dikdörtgen blok kullanılmıştır. Kuzey duvarında ise 1., 2. ve 4. sıralar tek blok, 3. sıra uzun ve kısa iki bloktan meydana gelmektedir. Güney ve kuzey duvarlarının dromos bağlantı yerindeki köşeleri de düzgün bir şekilde bırakılmıştır. Güney duvarında 6. sırayı, kuzey duvarında 5. Sırayı oluşturan bloklar, kapı lentosu üstündeki blokta dahil sundurma içine doğru 0.03 m. derinliğinde ve 0.17 m. yüksekliğinde profil oluşturacak şekilde yerleştirilmiştir.

Sundurma tavanı iki taş kiriş üzerine oturan düz dam şeklinde bloklarla kapatılmıştır (Lev. 65 Res. 255). Dromos geçişindeki kirişin genişliği 0.21 m., yüksekliği 0.40 m.'dir. Dromos tarafındaki yüzü düz işlenmişken, sundurma içine bakan yüzü tavandan itibaren 0.32 m. indikten sonra 0.02 m. içe doğru girerek ve tekrar 0.08 m. inerek iki fascia oluşturacak şekilde işlenmiştir (Çiz. 29). Dromos yönündeki taş kiriş ile mezar odasına geçişi sağlayan kapı lentosunun tam arasında bulunan diğer kirişin alt yüzden genişliği 0.24 m., yüksekliği 0.38 m.'dir. İkinci kirişin dikey her iki yüzü de üç fascia ile profillendirilmiştir. Aşağıdan yukarıya doğru 1. fascianın yüksekliği 0.08 m., 2. fascianın yüksekliği 0.10 m. ve 3. fascianın yüksekliği de 0.20 m. dir. Fascialar arasındaki derinlik ise 0.02 m. olarak ölçülmüştür. Taş kirişin dikey her iki yüzünde de fascia ölçüleri aynıdır. Sundurmanın düz dam örtüsünün üzerinde, yükseklikleri 1 m. ile 1.30 m. arasında değişen 0.15 m. kalınlığında uçlarından bir birlerine dayandırılmış, düz dam örtüsüne oturduğu noktada genişliği 0.80 m. olan semerdam bir çatı bulunmaktadır. Dromos kısmında da belirtildiği gibi düz dam üstündeki bu semerdam çatı tümülüs yığma toprağının ağırlığının yanlara doğru dağıtılmasını sağlamaktadır.

Mezar Odası: Doğu – batı yönünde uzanan mezar odasına batı yönünde sundurmadan giriş 1.32 m. yükseklikte, 0.66 m. genişlikte ve 0.44 m. derinliğindeki bir kapı açıklığıyla sağlanmaktadır (Lev. 65 Res. 254), (Çiz. 29). Sundurmadan mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının eşik bloğu taban düzlemindeki dolgu nedeniyle görülememektedir. Kapı açıklığı tek parça lento ve sövelerden oluşmaktadır. Mezar odası içinden kuzey sövesinin genişliği 0.48 m., güney sövesinin genişliği 0.70 m.'dir. Söveler üstüne oturan lentonun genişliği 1.84 m. yüksekliği ise 0.36 m.'dir. Lento üzerine, sundurma yönüne doğru 0.02 m.' lik bir çıkıntı yapacak şekilde 0.16 m. yüksekliğinde bir blok yerleştirilmiştir. Bu bloğun

üzerinde de biri uzun diğeri kısa iki bloktan oluşan duvar dizisi bulunmaktadır. Kapı açıklığının tıkaç tipi kapıyla kapatıldığını, kapı sövelerindeki 0.07 m. genişliğinde ve 0.08 m. derinliğindeki girinti ile, lentodaki 0.08 m. derinliğinde ve 0.05 m. yüksekliğindeki girintiden söyleyebiliriz (Lev. 65 Res. 254). Kapı sundurma yönünden mezar odasına doğru kapatılmaktaydı. Kapıya ait herhangi bir parça bulunamamıştır.

Kaçak kazılar sonucu aşırı bir tahribata uğrayan tümülüsün mezar odası tabanı da bu kaçak kazılardan nasibini almıştır (Lev. 65 Res. 254). Taş ve toprakla dolu mezar odası güney batı köşede görülen döşeme bloğu olabilecek büyük bir kayrak taş, tabanın taş döşeme olabileceği yönündedir.

Mezar odası, 1.98 m. genişlikte, kuzey duvarı 2.67 m., güney duvarı 2.64 m. uzunlukta ve 2.58 m. yükseklikte (Çiz. 29). Taban seviyesindeki 1. bloklar kısmen görünmektedir. Mezar odasının kuzey doğu köşesindeki 1. ve 2. dizideki (tabandan itibaren) bloklar sökülmüştür. Mezar odasını kuzey, güney ve doğu duvarlarını oluşturan 7 sıradan her bir dizinin kalınlıkları birbirine eşittir. Mezar odası duvar dizileri tek ile biri uzun diğeri kısa ikişer düzgün kesilmiş üzerleri perdahlanmış dikdörtgen bloklardan oluşmaktadır. Duvar blokları üzerinde dişli tarak ve çekiç – murç izi görülmemektedir. Sundurmada da olduğu gibi, mezar odasını tabandan itibaren 6. duvar sırası 0.02 m. genişliğinde ve 0.16 m. yüksekliğinde bir çıkıntı oluşturacak şekilde yapılarak mezar odasının dört kenarını da çevrelemektedir (Çiz. 30b).

Doğu kenarında, mezar odasının girişinin tam karşısına gelecek şekilde 1.93 m. uzunluğunda, 0.49 m. genişliğinde, 0.48 m. yüksekliğinde ve tabandan 0.50 m. yükseklikte bir ölü teknesine ait taban ve yan kenar bloğu izleri görülmektedir (Lev. 65 Res. 257). Ayrıca mezar odasının güney uzun kenarında, kısa kenarı güneybatı köşeye yanaşık 2.12 m. uzunluğunda, 0.58 m. genişliğinde, 0.48 m. yüksekliğinde ve tabandan 0.34 m. yükseklikte ikinci bir ölü teknesine ait taban ve yan kenar bloğu izleri bulunmaktadır (Lev. 66 Res. 258). Doğu kısa kenardaki taban ve yan kenar blok kalınlıkları aynı olup 0.08 m. dir. Güney ölü teknesinin taban bloğunun kalınlığı 0.08 m., yan kenar bloğunun kalınlığı ise 0.07 m.'dir. Güney kenardaki ölü teknesinin yan kenar bloğu batı kısa kenarının oturması için güney kapı sövesinde

0.56 m. yüksekliğinde, 0.07 m. genişliğinde ve 0.03 m. derinliğinde bir girinti açılmıştır (Çiz. 30b). Ölü teknelerini oluşturan yan kenar blokları, taban bloklarının uzun kenarlarının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiştir. Ölü tekneleri mezar odasının inşası sırasında yerlerine konularaktan yapılmıştır (Çiz. 29). Ölü teknelerinin bulunduğu doğu ve güney duvarlarında, ölü teknelerinin taban bloklarının üst seviyesinden 0.48 m. yükseklikte mezar odası duvarında 2. sıradaki bloklar mezar odası içine doğru 0.05 m. çıkıntı yapacak şekilde bırakılmıştır (Çiz. 29). Bu da ölü teknelerinin üzerini kapatan kapak bloğunun uzun kenarlarından birinin bu çıkıntıya oturduğunu göstermektedir. Şu an itibariyle ölü teknelerinin hiçbir bloğu korunmamış, yalnız duvarlardaki izlerinden ölçüleri alınabilmektedir.

Sundurmada da olduğu gibi, mezar odasının üstü taş kirişler üzerine oturan yekpare bloklarla örtülmüştür (Lev. 66 Res. 259). Kuzey güney yönünde yerleştirilmiş iki kiriş görülmektedir. Düz dam şeklindeki üst örtü bloklarını taşıyan kirişler, tavanı 0.68 m.'lik üç eşit parçaya bölmektedir (Çiz. 29). Her iki kirişin de alt yüzden genişliği 0.26 m., yükseklikleri 0.40 m.'dir. Kirişlerin her iki yüzleri de üç fascialıdır (Çiz. 29). Aşağıdan yukarıya doğru 1. fascia yüksekliği 0.08 m., 2. fascia yüksekliği 0.10 m. ve 3. fascia yüksekliği de 0.22 m.'dir. Fascialar arasındaki derinlikler ise 0.02 m.'dir. Mezar odası güney duvarında iki kiriş bloğu arasındaki sökülmüş blok yerinden kirişlerin mezar duvarı içine 0.22 m. girdiği görülmektedir. Taş kirişler perdahlanmış olduğundan dişli tarak ve çekiç izleri görülmemektedir. Yine sundurma üzerinde olduğu gibi mezar odasının düz dam örtüsünün üzerinde uçlarından birbirlerine dayandırılmış bloklardan oluşan semerdam bir çatı bulunmaktadır.

Sultanlar Tepesi Tümülüs'ü 1987 yılında Aydın Müze Müdürlüğü'nün izniyle bir define kazısıyla kazılmasına rağmen gerek duvar bloklarının yer yer sökülmesi gerekse tabanın kazılarak karıştırılması define arama işlerinin hala devam ettiğini göstermektedir. Ayrıca yerli halk tarafından mezar odasındaki ölü teknelerinin bloklarının o yıllarda sağlam olduğunu daha yeni kırıldığı söylenmiştir. Sultanlar Tepesi Tümülüs'ü hem duvar işçiliği hem de düz dam üstündeki semerdam çatısıyla Akçay Vadisi'nin batı yakasında tespit edilen ender örneklerden biridir.

Tarih: M. Ö. Erken 4. yy.

21. Kavaklı Köyü Bacak Tepesi Tümülüsü:

Kavaklı Köyü' nün kuş uçuşu 2 km. kadar kuzey doğusunda, Gebeşler Tepesi Tümülüsü'nün 500 m. kadar kuzey doğusunda, Bacak Tepe olarak adlandırılan doğal bir tepe üzerinde bulunmaktadır (Lev. 66 Res. 260). Bulunduğu tepenin adı nedeniyle Bacak Tepe Tümülüsü olarak adlandırılmıştır. Zeytin ağaçlarıyla kaplı Bacak Tepe Tümülüsü bulunduğu konum itibariyle Akçay Vadisi' ne hakim bir durumdadır. Tepe üstünde yapılan incelemeler sonucunda mezar yapısının açıldığına dair herhangi bir iz tespit edilememiştir. Fakat bilindiği gibi bu tür yapılar daha antik dönemde soyulduğu için, soyulup sonradan kapatılmışta olabilir. Tümülüs yığma toprağının en tepesi olabilecek bir noktada mermerden yapılmış 1.10 m. uzunluğunda ve 0.70 m. çapında Phollus olabilecek bir malzemeyle karşılaşmıştır (Lev. 66 Res. 261). Phollusun bulunduğu alan 1 m. genişliğinde ve 1.50 m. derinliğinde kazılmış ve açığa çıkartılmıştır. Phollusun alt yüzeyi toprağa gömülü olduğu için incelenememiştir. Bacak Tepesi Tümülüsü' nün yığma konisinin doğu eteğinde irili ufaklı moloz taştan yapılmış duvar kalıntıları görülmektedir. Bu duvarların ne zaman ve ne amaçla yapıldığı bilinmemektedir.

22. Kavaklı Köyü Giriş Yolunun Güneyindeki Oygu Mezar:

Kavaklı Köyü' nü, Bozdoğan- Nazilli ana yoluna bağlayan köy yolunun, köye gelmeden 500 m. kadar gerisinde, yolun 100 m. kadar güneyinde doğal bir tepe üzerinde mezarlık bir alan tespit edilmiştir. Köy yolundan zeytin ağaçları arasından geçerek çıplak bitki örtüsüz tepeye ulaşılır. Tepenin üzerinde ve güneyinde bol miktarda kaçak kazı çukuru görülmektedir. Tepe yükseltisinin batı tarafında doğu – batı yönünde uzanan ve girişi batıdan, küçük boyutlu bir mezar yapısı görülmektedir. Ana kayaya oyularak yapılan mezarın kuzey ve güney kenarlarının uzunlukları aynı olup 1.80 m., arka doğu kısa kenar genişliği 0.90 m. ve girişteki genişliği ise 0.95 m. olarak ölçülmüştür (Lev. 67 Res. 262), (Çiz. 31). Mezar yapısının güney duvarının tamamı ana kaya iken kuzey duvarı üst örtü bloklarının oturduğu noktada ana kayanın yetersiz olduğu yerde dikdörtgen bloklarla yükseltilmiştir. Mezar yapısının üstünü yekpare iki blok kapatmaktadır. Mezar yapısı içinde herhangi bir kline, ölü yatağı veya teknesi görülmemektedir. Yalnız mezar tabanında kiremit ve kaba seramik parçaları tespit edilmiştir.

Kavaklı Köyü' nü ana yola bağlayan köy yolunun kuzeyinde, köye yaklaşık 400 m. kala yoldan 200 m. kadar kuzeyde Mahmutoğlu Tepesi üzerinde de mezar yapıları olduğu söylenmiştir. Yapının incelemede bu alandaki mezar yapısı veya yapılarından hiçbir iz bulunamamıştır. Bu tepelik alanda da bol miktarda kaçak kazı çukuru görülmektedir.

23. Gebeşlerin Tepesi Tümülüsü:

Kavaklı Köyü' nün 1.5 km. kadar kuzeydoğusunda, Karabalçık Mahallesi'nin kuzeyinde ve yine Sultanlar Tepesi Tümülüsü' nün 500 m. kadar kuzeyinde, Koca Dere' nin güneybatısında Gebeşlerin Tepesi olarak bilinen doğal bir yükselti üzerinde bulunan tümülüse, bulunduğu mevkiiden dolayı Gebeşlerin Tepesi Tümülüsü denilmiştir. Tümülüs kaçak kazılarla tamamen dağıtıldığı için herhangi bir ölçü alınamamıştır (Lev. 67 Res. 263). Doğu – batı yönünde uzanan tümülüsün ortasına yakın bir yerde bulunan mezar yapısının kuzey, güney ve batı duvarları kısmen korunmuştur (Lev. 67 Res. 264). Yaklaşık 30 m. çapında ve 10 m. yüksekliğinde büyük bir tümülüs görünümündeki yapı ortasından açılan 4 m. x 1.50 m. genişliğinde ve 4 m. derinliğindeki bir çukurla mezar yapısının bölümleri tanınamayacak kadar dağıtılmıştır. Aşırı bir tahribata uğrayan Gebeşlerin Tepesi Tümülüsü' nün korunan duvarlarından düzgün kesilmiş isodom tarzda lokal şist taşından yapılmış olduğu belirlenmiştir. Tahribattan dolayı tümülüsün dromos ve mezar odası gibi kısımları birbirine karışmış durumdadır. Muhtemelen tümülüsün büyük bir kısmı da toprak altında bulunmaktadır. Köy halkından öğrenildiği kadarıyla büyük iş makinalarıyla dağıtılan tümülüsün korunmuş bazı yan duvarları da her an yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır.

Tümülüs duvarları 1 m. yüksekliğe kadar korunmuştur. Batı duvarında 4 , kuzey duvarında 2 ve güney duvarında 1 taş sırası korunmuştur. Batı duvarı içinde taban döşeme bloklarından yalnız biri korunmuş diğerleri dağıtılmıştır. Tümülüs mezarın taban bloğunun altında kazılarak boşaltılmıştır.

24. BKT1.

Aydın İli, Nazilli İlçesi' ne bağlı Karıncalı Dağı'nın Akçay Vadisi' ne bakan batı eteğinde kurulu olan Beyerli Köyü' nün, yukarı Beyerli Mahallesi' nin

güneyinde Gökbeleni Mevkii'nde bulunan tümülüs mezar, Akçay Vadisi' nin doğu yakasında tespit edilen farklı örneklerden biridir (Har. 4).

Beyerli Köyü' nün yukarı Mahallesi' nin merkezinden güneye Gökbeleni Mevkii'ne doğru giden stabilize bir yolla, traktörle yaklaşık 45 dakikalık bir yolculuktan sonra tümülüs mezara ulaşılır. Kalıntı adını bulunduğu mevkiden almıştır. Tümülüs terk edilmiş birkaç evden oluşan eski bir yerleşim alanı içindedir. Eski terk edilmiş iki ev arasındaki yolun altında kalmış olan tümülüsün mezar odasının üst örtü bloklarının dış yüzeyleri yol düzleminde (Lev. 68 Res. 266). Mezar odası içinde sağlam olarak korunmuş üç ölü teknesi bir aile gömüsü için kullanıldığını göstermektedir.

Gökbeleni Tümülüsü doğu – batı yönünde uzanmakta ve girişi batıdandır (Lev. 67 Res. 265). Giriş yine geleneği bozmayarak Akçay Vadisi' ne bakar şekilde yerleştirilmiştir. Fakat tümülüs etrafının tarlalarla ve bahçelerle düzenlenmiş olduğundan ne toprak yığma yükseltisi belli olmakta ne de girişi tam anlamıyla seçilememektedir. Gökbeleni Tümülüsü dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Akçay Vadisi' nin batı yakasında bundan önce incelenen Alamut ve Osmaniye köyleri sınırları içindeki tümülüs mezarlardan hem boyut hem de mimarisiyle farklıdır.

Dromos: Gökbeleni Tümülüsünün dromosu batıya bakmaktadır (Lev. 68 Res. 267). Dromosun tümülüs yığma eteğine kadar uzanıp uzanmadığını bilemiyoruz. Dromosun kuzey duvarının korunan uzunluğu 1.70 m. ,güney duvarının uzunluğu ise 1.96 m. olarak ölçülmüştür; dromosun genişliği ise 1.44 m.'dir (Çiz. 32). Dromos, batı yönündeki girişten akan toprakla kısmen dolmuştur. Dromos yan duvarları 5' er sıradan oluşan isodom tarzında düzgün kesilmiş bloklarla örülmüştür. Dromosa girişteki toprak dolgunun altında yan duvarlara bakan taraflarda, yan duvarların ana kaya ile kesildiği görülmektedir. Muhtemelen dromos yan duvarları girişteki ana kayaya kadar dayandırılarak, giriş kapatılmak istenmiştir. Dromosun mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığı önünde korunmuş olan tek üst örtü bloğu, dromos üstünün düz dam şeklinde yekpare bloklarla kapatıldığını göstermektedir. Korunan bu bloğun genişliği 0.70 m. olarak ölçülmüştür. Blok alt seviyesinden kapı önünde dromosun yüksekliği 2.16 m.'dir. Gökbeleni Tümülüsü' nün dromosu üst

örtü bloklarının kısmen tahribiyle girişinin akan toprakla dolması dışında iyi korunmuştur.

Mezar Odası: Doğu – batı yönünde uzanan tümülüsün girişi batıdadır. Mezar odasının kuzey kenarı 2.53 m., güney kenarı 2.45 m., arka doğu kenarı 4.34 m. ve batı kenarındaki genişliği 4.07 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 32). Mezar odasının kenarları arasında bir bütünlük görülmemektedir. Mezar odasının tavana kadar olan yüksekliği 2.76 m. olarak ölçülmüştür. Dromosdan mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının genişliği 0.94 m. ve yüksekliği 1.54 m. dir (Lev. 68 Res. 268). Mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının eşik bloğu dromosdan akan toprak nedeniyle tanımlanamamıştır. Kapı açıklığı yekpare lento ve sövelerden oluşmaktadır. Kapının kuzey sövesinin kalınlığı 0.58 m. iken güney sövesinin 0.64 m.'dir. Kapı lentosunun kapı boşluğuna bakan yünde kanatlı kapı milinin oturması için açılmış mil yuvaları görülmediğinden mezar odası kapısı tıkaç tipi bir kapıyla kapatılmış olmalıdır. Dromos yönünden mezar odasına doğru kapatılan kapının aynı aksta olmayan kapı sövelerine nasıl oturtulduğunu iki şekilde düşünebiliriz: Öncelikle yekpare bir monobloğun dromosa doğru daha çıkıntılı olan güney sövesine oturacak kenarın daha derin, kuzey sövesine oturacak kenarın daha yüzeysel oyularak oturtulduğu; ikinci olarak; kapı açıklığını örtecek ince uzun, iki bloğun oturacağı sövelere uygun olarak yerleştirilerek tıkaç tipi kapının kapatıldığını söyleyebiliriz (Çiz. 32). Çünkü Lydia tümülüslerinde tıkaç tipi kapıların kimi zaman iki ve daha çok bloktan oluştuğunu biliyoruz. Kapının herhangi bir parçasına rastlanılmadığı için ne tür bir malzemedен yapıldığı ile ilgili bilgiye sahip değiliz.

Mezar odası tabanın sıkıştırılmış toprak mı yada taş döşememi olduğu hakkında herhangi bir iz yoktur. Mezar odası tabanı dromosdan ve sökülmiş veya kırılmış üst örtü bloklarının açıklığından akan toprakla dolmuştur.

Mezar odasında girişin karşısındaki doğu, kuzey ve güney kenarında olmak üzere üç tane ölü teknesi görülmektedir (Lev. 68 Res. 269), (Lev. 69 Res. 273). Ölü teknelerinin üçünün de taban blokları korunmuş diğer parçaları yoktur. Kuzey ve güney kenarları kaplayacak şekilde doğu – batı yönünde yerleştirilen ölü teknelerinin taban blokları arasına doğu kenarda kuzey – güney yönünde diğer ölü teknesi yerleştirilmiştir. Üç ölü teknesinin taban bloğu genişlikleri 0.80 m., kalınlıkları 0.20

m. buna karşın ise uzunlukları farklıdır. Doğu ölü teknesi taban bloğunun uzunluğu 2.33 m., kuzey ölü teknesi taban bloğunun uzunluğu 2.24 m. ve güney ölü teknesi taban bloğunun uzunluğu 2.18 m. olarak ölçülmüştür. Ölü tekneleri duvardan bağımsız olarak mezar odası duvarları örüldükten sonra yerlerine konmuş yekpare bloklardan oluşmaktadır (Lev. 69 Res. 270). Ölü teknelerinin taban bloklarının altlarına toprak dolgu seviyesinden ölçülebilen yükseklikleri 0.32 m. olan ayak oluşturacak şekilde blok taşlar yerleştirilmiştir. Bu tekne altı ayakları mezar odası içinde az olduğu güney ölü teknesi batı kısa kenarı altında ve doğu ölü teknesi güney kısa kenarı altında izlenebilmektedir (Lev. 69 Res. 270, Lev. 70 Res. 275). Diğer yerlerde ise toprak dolgu nedeniyle görülmemektedir. Yalnız kuzey kenardaki ölü teknesinin batı kısa kenarı altında tekne ayağı görülmemektedir. Bu ayak büyük bir ihtimal defneciler tarafından sökülerek atılmıştır. Kuzey ve güney kenardaki ölü teknelerinin yan kenar bloklarının oturması için mezar odası doğu ve batı duvarlarında girintiler açılmıştır (Lev. 69 Res. 271, 272, Lev. 60 Res. 274). İki bloğu kaplayacak şekilde 0.60 m. yüksekliğinde, 0.06 m. genişliğinde ve 0.03 m. derinliğindeki ölü teknelerinin yan kenar blokları batı kenarındaki oturma yuvalarının aksları birbirini tutmamaktadır (Çiz. 32). Fakat güney ölü teknesinin yan kenar bloğunun doğu duvarındaki oturma yuvasına baktığımızda aksların aynı hizada olduğu görülmektedir. Batı duvarındaki ayakların akslarının tutmayışı ise, oyukların iki duvar bloğunu kapsayacak şekilde yapıldığından zamanla bloklar arasındaki kaymalar neticesinde oluşmasıdır. Mezar odasının doğu ve batı kenarlarında izlenen ölü teknesi yan kenar taşı oturma yuvalarına göre ölü teknesi yan kenar bloğu taban bloğunun üzerine binecek hatta taban bloğunun dış kenarından 0.07 m. içeriye oturacak şekilde yerleştirilmiş olmalıydı. Doğu kenarındaki ölü teknesinin yan kenar bloğu da kuzey ve güney ölü teknelerinin taban blokları üzerine uçlarından binerek yan kenar blokları arasına sıkışıyor olmalıdır (Çiz. 32). Bu üç ölü teknesinin de üzerlerinin bir kapakla kapatıldığını, ölü tekneleri yan kenar blokları yüksekliğinde duvar blokları örülürken bu seviyedeki bloklar, doğuda 0.14 m., kuzeyde 0.17 m. ve güneyde 0.12 m. mezar odası içine doğru çıkıntı bırakacak şekilde yapılmış olduklarından anlaşılmaktadır. Ölü teknesi kapakları yan kenar bloğu ve bu oluşturulan çıkıntılara oturtularak kapatılıyor olmalıydı.

Gökbeleni Tümülüsü mezar odası üzeri taş kirişler üzerine oturan büyük dikdörtgen yekpare bloklarla örtülmüştür (Lev. 70 Res. 276). Mezar yönüne paralel doğu – batı doğrultusunda yerleştirilmiş monoblok üç kiriş bulunmaktadır. Kirişlerin yükseklikleri 0.58 m. ve kalınlıkları 0.40 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 32). Kiriş aralıkları simetrik değildir. Kirişler üzerinde herhangi bir profil ve desen bulunmamaktadır.

Gökbeleni Tümülüsü gerek dromosu, gerekse mezar odasının tümü, lokal şist taşından yapılmıştır. Akçay Vadisi’ nin batı yakasında incelenen tümülüs mezarların duvar işçiliğine benzerlik gösterse de blokların köşelerinin yuvarlatılması ve blok birleşim yerlerindeki açıklık daha bir özensiz işçiliği göstermektedir. Duvar bloklarında “ anathrosis” görülmemektedir. Blok yüzeylerinde yalnızca çekiç izlerinin görülmektedir.

25. BKT 2.:

Beyerli Köyü’ nün Yukarı Beyerli Mahallesi ile Orta Mahalle arasında Çağılı Mevkii’nde, yukarı ve orta mahalleleri birbirine bağlayan eski stabilize yolun hemen kenarında Sarlan Deresi’ nin 10 m. kadar kuzeyinde bulunan tümülüs Beyerli Köyü sınırları içinde tespit edilen ikinci örnektir (Har. 4). Daha önce incelenen Beyerli Köyü Gökbeleni Tümülüsü ile plan ve mimari olarak benzemektedir. Yine Beyerli Köyü sınırları içindeki bu tümülüse bulunduğu mevkiinin adı olan Çağılı ismiyle anılması daha doğru olacaktır. Çağılı Tümülüsü ekim yapılan bir tarlanın (Sarlan Deresi kuzeyi) içinde olması nedeniyle dromos kısmının önü moloz taşlarla örtülerek tarla toprağının bu çukura kayması engellenmiştir. Bu yüzden de dromos sağlamlığını korumuştur. Tümülüs mezarın kuzey – batı köşesindeki üst örtü bloklarından bazıları kırılmış ve sökülmüştür (Çiz. 33). Muhtemelen de mezar odası buradan soyulmuştur.

Kuzey – güney yönünde uzanan tümülüsü girişi kuzeydendir. Çağılı Tümülüsü çukur olabilecek kadar alçak bir arazide ve girişinin küçük bir tepeciğe bakması nedeniyle, Akçay Vadisi’ ni görmez. Tümülüs mezar dromos ve mezar odası olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kısa ve dar bir dromos, geniş ve yüksek bir mezar odası görülmektedir. Tümülüsün üst örtü blokları tamamen açıkta

olup yığıma toprağı tamamen yok olmuştur. Akçay Vadisi' nin doğu yakasındaki tümülüs mezarlarda da batı yakasında olduğu gibi bir yön bütünlüğü bulunmamaktadır. Tümülüsün güneyi büyük bir ana kaya kütesine dayandırılmıştır (Lev. 70 Res. 277).

Dromos: Kuzey – güney yönünde uzanan dromosun girişi kuzeydendir (Lev. 71 Res. 278). Çağılı Tümülüsü' nün dromos uzunluğu 1.61 m.'dir. Dromosun genişliği ise girişte 1.22 m., kapı önünde ise 1.33 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 4). Yüksekliği 1.80m.'dir. Dromos üstü düz dam şeklinde (girişten kapı açıklığına doğru) 0.38 m. ve 1.04 m. genişliğinde iki blokla örtülmektedir. Dromos önü tabanda büyük bir taş ve onun üstü irili ufaklı taşlarla geliş güzel örülmüş bir duvarla kapatılmaktadır. Bu duvar dromos önünü tamamen kapatmamakta en dıştaki üst örtü bloğu ile 0.40 m.' lik açıklık bırakmaktadır. Dromos önündeki bu duvarın muhtemelen tabanındaki büyük taş in – situ, bunun üzerindeki örgü ise sonradan tarla sahibi tarafından toprağın dromos boşluğuna akmaması için yapılmıştır. Çünkü duvar örgüsü tarla seviyesine kadar yükseltilmiştir.

Dromos duvarları 9 taş sırasından oluşmaktadır. Duvarlar düzgün kesilmiş isodom tarzda dikdörtgen bloklardan yapılmıştır.

Mezar odası: Beyerli Köyü Çağılı Tümülüsü, Gökbeleni Tümülüsü mezar odasıyla bir çok benzer özellik göstermektedir. Fakat Çağılı Tümülüsü Gökbeleni Tümülüsü' ne göre daha çok tahribata uğramıştır. Kuzey – güney yönünde uzanan tümülüs mezar odasına giriş kuzeydendir. 2.60 m. x 4.32 m. ölçülerindeki mezar odası dikdörtgen bir plan göstermektedir. Mezar odasının tavana kadar olan yüksekliği 2.70 m. olarak ölçülmüştür.

Dromosda mezar odasına küçük bir kapıyla geçilmektedir (Lev. 71 Res. 279). Kapı açıklığının ölçülebilen yüksekliği 1.56 m. genişliği ise 0.78 m.'dir. Kapı açıklığı yekpare bloklardan yapılmış lento ve sövelerden oluşmaktadır. Kapı derinliği 0.60 m.'dir. 0.60m. genişliği, 0.30 m. kalınlığı ve 3.72 m. uzunluğu ile kapı lentosu dikdörtgen çekmektedir (Çiz. 33). Kapı batı sövesi (0.34 m.), doğu sövesine göre (0.31 m.) daha kalın yapılmış ve mezar odası içine bakan yüzdeki kırıklara göre daha çok tahribata uğramıştır. Kapı lentosunda, dromos yönünde, dromos genişliği kadar bir

profillendirme yapılmıştır. Alamut Köyü çevresinde tespit edilen T4, T12 ve T13 tümülüslerindeki kapı üstü lento profilleriyle benzerlik gösteren Çağılı Tümülüsü lento profili yukarıya doğru genişleyen iç bükey bir profil çizmektedir (Lev. 71 Res. 280). Kapı açıklığı muhtemelen tıkaç tipi kapıyla kapanmaktaydı. Çünkü kanatlı kapı olabilecek herhangi bir iz, lento ve sövelerde belirlenememiştir. Kapıya ait herhangi bir parçaya rastlanmadığı için malzemesi hakkında bir şey söylemek zordur.

Çağılı Tümülüsü' nün mezar odası tabanı toprak dolgu ile kaplı olduğundan, döşememi yoksa sıkıştırılmış toprak mı olduğu görülmemektedir.

Mezar odası içinde girişin karşısındaki güney uzun kenarda (Lev. 71 Res. 281), doğu ve batı kısa kenarlarda olmak üzere üç ölü teknesine ait izler görülmektedir (Lev. 72 Res. 282, 284). Ölü teknelerinin bloklarının hiç biri korunmamıştır ve yalnız duvarlarda yerleri izlenebilmektedir. Birer tanesi kuzey – güney yönünde doğu ve batı kısa kenarları kaplayacak şekilde duvar dibine yerleştirilmiş, diğeri ise bu yerleştirilen ölü tekneleri arasına güney uzun kenar dibine yapılmıştır. Güney ve kuzey duvarlarında izlenebilen ölü teknesi yan blok taşının yerleştirme oyuklarından doğu ve batı ölü teknelerinin taban bloklarının genişliği 0,66 m.' den daha geniş olmalıdır. Muhtemelen güney ölü teknesi taban bloğunun da genişliği aynıdır. Doğru ve batı ölü teknelerinin uzunluğu 2,60 m., güney ölü teknesinin uzunluğu ise 2,50 m. olarak ölçülmüştür. Ölü teknelerinin taban bloklarının oturması için bütün kenarlarda aynı düzlemdeki duvar blokları mezar odası içine doğru çıkıntılı olarak yapılmıştır. Bu çıkıntı üzerine de ölü teknesinin taban bloğu oturuyor olmalıdır. Güney ve batı duvarında izlenen ölü teknesi yan blok taşı oturma yuvasının taban yönündeki bittiği kısa kenarı ile taban bloğunun üzerine oturduğu çıkıntı yapan duvar blokları arasındaki 0,12 m.' lik mesafe ölü yatağı taban bloğunun kalınlığını vermektedir. Oturma yuvalarından ölü teknesi yan blok taşının yüksekliği 0,62 m., kalınlığı ise 0,10 m. ile 0,05 m. arasında değişmektedir (Lev. 72 Res. 283, 285). Ölü teknelerinin duvardan bağımsız olarak yapıldığını taban ve yan blokların duvara yerleştirmesinden ve izlerinden anlayabiliyoruz. Ölü teknesi taban bloğunun bir uzun kenarı mezar odası duvarlarında bırakılmış çıkıntılı bloklara binerken bir taraftan da ayaklarla destekleniyor olmalıdır. Ölü teknesinin üstünün kapatıldığı ise, mezar odasını içini aynı seviyede çevreleyen kapak bloğunun

oturması için yapılmış 0,07 m. - 0,10 m. arasında değişen derinlikteki girintiden anlaşılmaktadır (Çiz. 33). Fakat bu girintili bölüm ile ölü teknesi yan blok taşının oturması için açılmış yuvanın üst seviyesi arasındaki yaklaşık 0,10 m.'lik mesafe ölü teknesi kapağının yan blok taşı üzerine oturmadığını düşündürmektedir. Muhtemelen ölü teknesi yan blok taşı, kuzey ve güney duvarlarında açılan oturma yuvalarından daha uzun olmalıydı ve kapak taşı yan blok taşı üzerine biniyor olmalıdır.

Çağılılı Tümülüsü mezar odasının çatısı düz dam şeklinde taş kirişler üzerine oturan yekpare dikdörtgen bloklarla örtülmüştür (Lev. 73 Res. 286). Üst örtü bloklarını taşıyan kirişler mezar yönüne paralel kuzey – güney yönünde uzanan monobloklardır. Kirişlerin yükseklikleri 0,52 m. genişlikleri ise 0,40 m.'dir (Çiz. 33). Kiriş aralıkları ise simetrik değildir. Kirişler süslemesiz sade bir şekilde yapılmış olup erken dönem ahşap hatlı mimarisinin taklitçisi niteliğindedir.

Çağılılı Tümülüsü gerek plan gerekse gömü tipi bakımından diğer Beyerli Köyü tümülüsü buluntusu olan Gökbeleni Tümülüsü ile çok benzerlik göstermektedir. Mezar içindeki bloklar üzerinde görülen düzensiz murç izlerinden dişli tarağın kullanılmadığını görmekteyiz (Lev. 73 Res. 287). Beyerli Köyü çevresinde Gökbeleni ve Çağılılı Tümülüslerinden başka bir tümülüsün tespit edilememesi bir birlerine uzak bir mesafede konumlanmış bu iki tümülüsün önemini arttırmaktadır.

26. Pınarlı (Araplı) Köyündeki Tümülüs Mezar:

Bozdoğan İlçesi' ne bağlı, Bozdoğan ile Kavaklı Köyü arasında eski ismiyle Araplı, yeni ismiyle Pınarlı Köyü' nün 1 km. kadar kuzeyinde Meralık Mevkii'nde, Pınarlı – Kılavuzlar Köyü arasındaki stabilize toprak yolun hemen üstünde bulunan tümülüs mezar, bulunduğu bölge itibarıyla tekil bir örnektir (Har. 4). Pınarlı Köyü' nün kuzeyindeki Kavaklı Köyü' nde çok sayıda tümülüs mezara rastlanılmıştır. Bu yüzden Pınarlı Köyü' ndeki bu mezarın da Kavaklı Köyü mezarlarının bir benzeri olabileceğini düşünebiliriz. Fakat Kavaklı ile Pınarlı Köyleri arasında (Yeniköy, Yenice mahallesi ve Kılavuzlar Köyü) herhangi bir mezar yapısına rastlanmamış olması düşündürücüdür. Ayrıca Pınarlı Köyündeki bu tümülüs mezar W. R. Paton tarafından 1900 yılında incelenmiştir. Paton' un vermiş olduğu taban planında

tümülüsün dromos kısmının sağlam olduğu görülmektedir. Paton' un vermiş olduğu taban planı çiziminde tümülüsün dromos kısmının sağlam olduğu görülmektedir. Fakat bizim incelememizde dromosun tamamen yok olduğu ve mezarın çok şiddetli bir tahribata uğradığı gözlemlenmiştir. Mezar yapısı iki odalı bir plan göstermektedir. Mezar odaları üstten 1 m. boşluk kalıncaya kadar neredeyse tamamen toprakla dolmuştur (Lev. 73 Res. 288). Ayrıca 1. odanın ortasında çıkan incir ağacı ve çalı kümesi bu odaya girmeyi engellemekte ve zamanla tahrip etmektedir.

Tümülüs mezar Pınarlı Köyü sınırları içinde tekil bir örnek olduğu için tarafımızdan bu köyün adıyla adlandırılmıştır.

Pınarlı Tümülüsü hafif kuzey doğu – güney batı yönüne dönük doğu batı doğrultusunda uzanmaktadır. Mezar girişi doğudan Akçay (Harpasos) Vadisi' ni görecektir şekilde yapılmıştır. Tümülüs mezar bir dromos ve iki odadan oluşmaktadır. Fakat tümülüsün dromos kısmı yok olmuştur. Dromos ibaresini de W. R. Paton' un yayınından öğrenmekteyiz. Yaklaşık aynı ölçülerdeki odaların her ikisine de gömü yapıp yapılmadığı dolgu topraktan dolayı bilinmemektedir. Tümülüs mezar, bir tepe yamacında bulunduğu için çapı ve yığma toprağının nereye kadar uzandığı tanımlanamamıştır.

Dromos: Tahrip olduğu için dromostan geriye hiçbir iz kalmamıştır. Paton' un yayınında yapmış olduğu çizimden dromosun 1.26 m. genişliğinde ve 1.35 m. uzunluğunda olduğunu anlamaktayız.

1. Oda: Doğu batı yönünde uzanan 1. mezar odasının girişi doğudandır. 1. mezar odasının kuzey ve güney kenarının uzunluğu 1.93 m. batı kenarının uzunluğu 3.49 m. ve doğu kenarının uzunluğu ise 3.51 m.'dir (Çiz. 34). Dikdörtgene yakın bir plan gösteren 1. mezar odası ölçülebilen yüksekliği ise 1.30 m.'dir. Dromos'tan 1. mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının genişliği 0.96 m.derinliği 0.53 m. ve yüksekliği ise yaklaşık 0.50 m.'dir. Kapı açıklığının ölçülen bu yüksekliği mezar içindeki dolgu miktarını çok iyi göstermektedir. Kapı açıklığı yekpare bir lento ve dikdörtgen düzgün kesilmiş bloklardan oluşan sövelerden yapılmıştır (Lev. 73 Res. 289). Dromostan 1.mezar odasına geçişi sağlayan kapının tıkaç tipi bir kapıyla

kapatıldığını kapı lentosunda izlenen 0.04 m. genişliğinde ve 0.03 m. derinliğindeki kapı oturma yuvasından anlaşılmaktadır (Lev. 73 Res. 289). Fakat lento da izlenebilen bu kapı oturma yuvası kapı sövelerinde görülmemektedir. Muhtemelen kapı direk sövelere oturmaktaydı.

Mezar odasının tabanının nasıl olduğu konusunda dolgu nedeniyle bir şey söyleyemiyoruz.

Pınarlı Köyü Tümülüsü' nün 1. mezar odasının üstü taş hatıllarla desteklenmiş düz dam şeklinde örtülmüştür (Lev. 74 Res. 290). Dikdörtgen tek parça hatıllar mezar yönüne paralel olarak uzanmakta, bir ucu dromos tarafındaki doğu duvarı üzerine, diğeri ise 1. oda ile 2. oda arasındaki duvarın üzerine oturmaktadır. Yaklaşık 2.70 m. uzunluğunda 0.36 m. kalınlığında ve 0.48 m. yüksekliğindeki üç hatıl taş blok erken dönem ahşap hatıl işçiliğinin devamcısı niteliğindedir. Bu taş blok hatılların üzerine gelen örtü bloklarından hiç biri yerinde değildir, hepsi sökülmüştür.

2. Oda: Doğu – batı yönünde uzanan 2. mezar odasına, 1. odadan bir kapı açıklığı ile geçiş sağlanmaktadır (Lev. 74 Res. 291). Kuzey kenarı 1.90 m., güney kenarı 2.00 m., doğu ve batı kenarları ise 3.55 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 34). 1. ve 2. odanın ölçüleri bir birine benzerdir ve simetrik bir tasarı göstermektedir. 2. odanın ölçülebilen yüksekliği 1.40 m.'dir. 1. odadan 2. odaya 0.90 m. genişliğinde, 0.51 m. derinliğinde ve 0.40 m. yüksekliğindeki bir kapı açıklığından girilmektedir. Kapı açıklığı 1. odada olduğu gibi monoblok bir lento ve dikdörtgen bloklardan yapılmış sövelerden oluşmaktadır. Kapı açıklığının herhangi bir kapıyla örtüldüğüne dair bir iz görülmemektedir. 1. odadan 2. odaya geçişi sağlayan kapı açıklığının kapatıldığına ilişkin herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

1. odada olduğu gibi 2. odasında tabanın ne tür bir malzemeyle döşendiğini oda içindeki yoğun dolgu nedeniyle bilemiyoruz (Lev. 74 Res. 292).

2.odanın kuzey, güney ve batı duvarlarında 4' er taş sırası izlenebilmektedir. Düzgün kesilmiş dikdörtgen blok taşlarla isodom tarzda örülmüştür (Lev. 74 Res. 292, Çiz. 34).

2.odanın üstü 1. Odada olduğu gibi üç adet düzgün kesilmiş taş hatıl üstüne bloklarla kapatılmış düz dam şeklindedir (Lev. 74 Res. 293). Örtü bloklarını taşıyan hatılların üçünün yüksekliği de 0.48 m. olarak ölçülmüştür. Kuzey taraftaki ve ortadaki hatılların kalınlıkları ise 0.34 m. iken güney taraftaki hatılın 0.38 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 34). Odanın üst örtü bloklarından batı yönündeki 6 blok korunmuştur. Diğer blokların hepsi sökülüştür.

Mezar yapısının tamamı lokal şist taşından yapılmıştır. Duvar bloklarını işlenişi itibariyle güzel bir işçilik sergilemektedir. Mezar odalarının tamamen toprakla dolmasından dolayı gömü sayısı ve tipi hakkında bir şey söylemek zordur.

Akçay (Harpasos) Vadisi' nin batı yakasında tespit edilen iki odalı tek örnek olmasından dolayı Pınarlı Tümülüsü önemli bir örnektir. Üst örtü bloklarının sökülmesi ve toprak dolgu tümülüsün tahribata ne kadar açık olduğunu göstermektedir.

Tarih: Hellenistik Dönem

Bibliografya: Paton, 1900, 69.

27. Altıntaş Köyü Asar Mevkiindeki Tümülüs Mezar:

Aydın ili Bozdoğan ilçesi'nden, Muğla ili Kavaklıdere İlçesi'ne doğru giden asfalt yol üzerinde Bozdoğan' dan 11. km.' de Altıntaş Köyüne varılır. Altıntaş Köyü'nün yukarı mahallesinin kuzey doğusundaki Hisar Tepe'nin kuzeyinde bulunan tümülüs mezar (Har. 4) W.R. Paton' un 1900 yılında JHS' nin 20. sayısında yayınladığı "Sites E. Karia and S. Lydia" adlı makalesinde geçmektedir. Yayında, üzerinde çok kısa durulan tümülüsün semer dam çatısı ve mezar odası üzerinde durulmuş, ayrıca bir plan ve kesiti verilmiştir. Bizim yaptığımız plan ve kesitle aynı özellikleri göstermektedir. Yalnız tümülüsün kesitinde ölü teknelerinin yan kenar taşlarının o zamanlarda sağlam olduğu görülüyor. Tümülüs mezara Bozdoğan' dan Kavaklıdere istikametine devam ederken Altıntaş Köyü' nün yukarı mahallesine gelmeden, yolun batısında yarım saatlik bir yürüyüşle ulaşılır. Tümülüs mezarın yaklaşık 500 m. kadar güney doğusundaki Hisar Tepe'de tespit edilen bir çevirmeden bu kayalık tepenin bir iskana tabii tutulduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Tümülüs

mezarın yaklaşık 10 m. kadar güneydoğusunda ana kayaya oyulmuş lahit mezarların olması da bu alanın bir nekropol olarak kullanıldığını da göstermektedir. Bu nekropol alanında başka bir tümülüsün tespit edilmeyişi, mezar yapısının Hisar Tepe’de bulunan çevirmenin en ileri geleni veya komutanının olabileceğini akla getirmektedir. Tümülüs bulunduğu mevkiden dolayı Asar tepe tümülüsü olarak adlandırılmıştır.

Asartepe Tümülüsü doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Tümülüsün girişi doğuya bakmaktadır. Tümülüs, yaklaşık 10 m. yüksekliğindeki doğal bir tepe üzerinde 5 m. yüksekliğinde ve 15 m. çapında bir yığmaya sahiptir (Lev. 75 Res. 294). Yığma konisinin yanlara doğru dağıtılmasından dolayı tümülüs odaları üstündeki semerdam çatı gözükmektedir. Tümülüs üstü yığma toprağındaki yoğun çalı örtüsü mezar yapısının uzaktan belli olmasını engellemektedir. Asar Tepe tümülüsü dromos, sundurma, ön oda ve mezar odası olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Dromos kısmı, kısmen tahrip olmasına karşın tümülüsün diğer bölümleri sağlamlığını korumuştur. Tümülüs mezar, yerleşim yerlerinden uzak ve yaklaşık 930 m. gibi bir rakımda bulunduğundan kaçak kazılarla fazla tahrip olmamıştır.

Dromos: Altıntaş Köyü Asar Tepe Tümülüsü’nün dromosu doğu-batı yönünde uzanmakta ve girişi doğudandır (Lev. 75 Res. 295). Dromosun tam uzunluğunu ve tümülüs yığma eteğine kadar uzanıp uzanmadığını bilemiyoruz. Dromosun güney duvarı dört dizi duvar sırasına kadar kısmen korunmuş olmasına karşın, kuzey duvarı dromos içine doğru yıkılmış durumdadır. Bu duruma göre; dromosun güney duvarının ölçülebilen uzunluğu 2.36 m. ve yıkılan blok izlerinden de kuzey duvarın uzunluğu 2.16 m.’dir (Çiz. 4). Dromosun genişliği ise 1.26 m. olarak ölçülmüştür. Dromosun üst örtü bloklarında hiçbiri yerinde korunmamıştır. Üst örtü bloklarının söküldüğü, sundurma kısmının dromos tarafındaki korunmuş son örtü bloğu seviyesinde dromosun güney duvarının korunmuş olması ile söyleyebiliriz. Muhtemelen dromos üstü düz dam şeklinde bloklarla kapatılıyor olmalıdır ve ölçülebilen yüksekliği 1.70 m.’dir.

Sundurma: Asar Tepe Tümülüsü’nün sundurması daha önce incelenen sundurmalı tümülüsler olan Sultanlar Tepesi Tümülüsü ve Kavaklı Köyü Merkezdeki

Tümülüs 2' nin sundurmasından oldukça uzundur (Lev. 75 Res. 296). Sundurmaya dromostan (dromos genişliği) 1. 26 m.' lik bir açıklıktan girilmektedir. Sundurmanın genişliği ise 1. 89 m., kuzey kenarının uzunluğu 3.63 m. ve güney kenarının uzunluğu 3. 80 m. olarak ölçülmüştür (Çiz. 4). Sundurmanın dromostan geçişteki yüksekliği 1.70 m.'dir. Ön odaya geçişteki yüksekliği ise 2.52 m.' dir. Dromostan sundurmaya geçişte herhangi bir kapı açıklığı, lento ya da söve izi görülmemektedir. Bu yüzden, dromos ile sundurma arası kapatılmadan açık bırakılıyor olmalıydı.

Sundurma tabanı dromostan akan toprak ve taşlarla dolu olduğu için tanımlama yapılamamıştır. Ayrıca, sundurma tabanında güney kenara dayandırılmış dromosun üst örtü bloklarından biri olabilecek 1.60 m. uzunluğunda ve 1 m. genişliğinde bir blok görülmektedir.

Sundurma duvarları düzgün kesilmiş dikdörtgen bloklardan örülmüştür. Belli bir duvar sırası izlemeyen blokların kalınlıkları 0. 54 m. ile 0. 10 m. arasında değişir; bazı duvar blokları yerinden sökülerek alınmıştır.

Sundurma tavanı şimdiye kadar incelenen tümülüs mezar yapılarının üst örtü sistemlerinden farklıdır. Sundurma tavanı ön odaya geçişteki açıklığın üstündeki bloğa kadar dromostan kademeli olarak beş blokla yükselmektedir (Lev. 75 Res. 297, Çiz. 35). Sundurma tavanı ayrıca en üstteki 1. 25 m. uzunluğundaki bloktan ön oda yönünde 0. 43 m. yüksekliğinde ve 0. 36 m. genişliğinde bir blokla bir kademe alçalmaktadır. Sundurma tavanının bu kademeli yükselip alçalması şeklinde örtülmesi farklı bir özelliği ortaya koymaktadır. Örtü sisteminin neden bu şekilde yapıldığı ile ilgili şu an için herhangi bir bilgiye sahip değiliz. Fakat mezar üstü yığma toprağının basıncını azaltmak için de yapılmış olmalıdır. Bunu da mezar üstünde görülen mezar odası ve ön odanın düz damı üzerindeki semerdam çatının sundurma tavanı üstüne kadar uzanmayışından ve bu yüzden sundurma üzerine binen toprak yükünü taşıyabilecek kademeli bir örtü sistemi sağlayabilecek olmasından söyleyebiliriz.

Ön Oda: Asartepe Tümülüsü'nün ön oda bölümüne sundurmadan 1. 68 m. genişlikte, 1. 76 m. yükseklikte ve 0.24 ile 0. 21 m. arasında değişen bir derinlikteki açıklıktan girilmektedir (Lev. 76 Res. 298, Çiz. 35). Ön odanın kuzey duvarının

uzunluğu 1. 82 m., güney duvarının uzunluğu 1. 80 m., genişliği ise hem sundurma hem de mezar odası girişi önünde 2.83 m.' dir (Çiz. 35). Ön odanın tavana kadar olan yüksekliği ise 2. 66 m.' dir. Sundurmadan ön odaya geçişi sağlayan açıklık, dikey olarak konulmuş iki söve ve bunların üzerine konulmuş bir lento bloğundan oluşmaktadır. Kuzeydeki söve bloğunun genişliği 0.58 m., kalınlığı 0.21 m., güney taraftaki söve bloğunun ise yine genişliği 0. 58 m. iken, kalınlığı 0. 24 m.' dir. Söve blokları üzerine yerleştirilen lentonun yüksekliği, 0. 62 m., kalınlığı 0. 24 m.' dir. Sundurma yan duvarları, ön odaya geçişteki açıklığın lento bloklarına dayanarak son bulmaktadır. Sundurmanın kuzey kenarının dayandığı lento bloğunun, kapı açıklığı içine doğru 0. 10 m.' lik bir kısmı, güney kenarının dayandığı lento bloğunun ise 0. 12 m.' lik bir kısmı görülebilmektedir.

Ön odanın kuzey ve güney duvarları düzgün kesilmiş tek bloklardan oluşan 6 duvar sırasından oluşmaktadır (Lev. 76 Res. 299). Her bir sıra yekpare tek bir bloktur. Taban blokları ve tabanın 5. sıradaki blokların kalınlıkları diğer bloklara göre daha fazladır.

Ön odanın tavanı ise düz dam şeklinde, genişlikleri 0.90 m. olan iki tane yekpare blokla kapatılmıştır. Ön odanın üstünü kapatan düz damın üzerinde semerdam bir çatı daha bulunmaktadır. Semerdam çatı üçgen oluşturan süt kısa kenarlarında "L" şeklinde kertikler açılarak birbirine geçmeli olarak yerleştirilen yekpare bloklardan oluşmaktadır.

Mezar Odası: Altıntaş Köyü Asar Tepe Tümülüsü'nün doğu-batı yönünde uzanan mezar odasına giriş ön oda yönünde doğudandır. Mezar odasına ön odadan giriş 1.75 m. yüksekliğinde, 1. 22 m. genişliğinde ve 0. 56 m. derinliğindeki bir açıklıktan sağlanmaktadır (Çiz. 35). Kapı açıklığının eşik bloğu 0. 25 m. yüksekliğinde ve 0 .24 m. genişliğindeki bir bloktan oluşmaktadır. Eşik bloğu ön oda içine doğru 0. 06 m. girmektedir.

Kapı lento ve söveleri düzgün kesilmiş tek bloklardan oluşmaktadır. Kapı açıklığını ön odadan kuzey sövesinin genişliği 0. 91 m., güney sövesinin ise 0. 63 m.' dir. Lento bloğunun yüksekliği ön oda tarafından 0. 52 m., kalınlığı ise 0. 58 m.' dir. Kapı söve bloklarının ön oda tarafında kuzey sövesi kapı açıklığı içine doğru 0. 07

m. genişliğinde ve 0. 15 m. kalınlığında, güney sövesi 0. 09 m. genişliğinde ve 0. 22 m. kalınlığında, lento bloğunda ise 0. 07 m. yüksekliğinde ve 0. 18 m. kalınlığında ve kapının oturma çerçevesi normal yüzeyden çıkıntılı silme şeklinde bırakılmıştır (Çiz. 35). 1. 22 m. genişliğindeki kapı açıklığının mezar odasından ön odaya doğru kapatılan çift kanatlı bir kapı örtmekteydi. Kapı lentosunda görülen 0. 08 m. çapında ve 0. 06 m. derinliğinde, eşik bloğunda da 0. 08 çapında ve 0. 03 m. derinliğindeki dibe doğru daralan kapı kanadı millerinin oturduğu yuvalardan da kapının kanatlı olduğunu anlayabilmekteyiz (Lev. 76 Res. 300). Dikdörtgen şeklindeki kapı kanatlarından biri diğer kanadın üzerine düzgün bir şekilde açılmış kenar oyukluğuna oturarak kapanıyor olmalıdır. Kapı kanatlarının her biri açılıp kapanabilecek fonksiyonları olan hareketli ve kendi eksenine etrafında dönerek lentolara dayanana kadar açılarak 90° açı oluşturan birer kapı kanadı olmalıdır. Kapı kanatları hakkında, herhangi bir parça bulunamadığı için tipi ve malzemesi ile ilgili bir şey söylenememektedir.

Mezar odasının tabanı güneybatı köşeden sökülen blok boşluğundan ve mezarın girişinden akan toprakla dolu olduğu ve kısmen de kaçak kazılarla tahrip edildiği için tanımlanamamıştır.

Mezar odası tam bir dikdörtgen plan göstermekte olup 2.75 m. x 3.08 m. ölçülerindedir (). Mezar odasının ölçülebilen yüksekliği 2. 84 m.' dir. Tabandaki topraktan dolayı duvarların Çiz. 35 birinci sırası kısmen görülmektedir. Mezar odasının her bir duvarı 7 sıradan oluşmaktadır. Her bir sıranın kalınlıkları birbirine eşittir ve tek bir bloktan oluşmaktadır.

Mezar odasında girişin tam karşısındaki doğu duvarında ve güney uzun kenarda olmak üzere, taban blokları korunmuş iki adet ölü teknesi bulunmaktadır (Lev. 76 Res. 301). Ölü teknelerinin en sağlam yeri olan tabandan yükseklikleri 0. 80 m.' dir. Batı kısa kenardaki ölü teknesinin taban bloğunun genişliği 0. 60 m., kalınlığı 0.10 m. ve uzunluğu da 2. 75 m.' dir. Taban bloğunun doğu uzun kenarının karşısına gelecek şekilde yerleştirilmiş olan ölü teknesi yan kenar bloğunun yüksekliği 0. 60 m. kalınlığı 0. 10 m.' dir. Güney uzun kenardaki ölü teknesinin taban bloğunun uzunluğu 2. 20 m., genişliği 0. 50 m. ve kalınlığı da 0. 15. m.' dir. Yine güney ölü teknesinin yan kenar bloğu da taban bloğunun uzun kenarının karşısına

gelecek şekilde yerleştirilmiştir (Çiz. 35). Yan kenar bloğunun yüksekliği ve kalınlığı ile ilgili bilgileri güney kapı lentosunda görülen 0. 10 m. genişliğinde, 0. 06 m. derinliğindeki ve 0. 60 m. yüksekliğindeki blok oturma oyuğundan alabilmekteyiz. Ölü teknelerini oluşturan taban ve yan kenar blokları mezar duvarları inşa edilirken yerlerine konulması ile yapılmıştır. Her bir ölü teknesi yekpare iki bloktan oluşmaktadır. Ölü teknelerinin üzerlerinin kapandığına dair herhangi bir iz görülmemektedir. Yani ölü teknelerinin bulunduğu duvarlarda tekne yan kenar bloğu yüksekliği hizasında çıkıntı görülmemektedir. Bundan dolayı da kapağın oturacağı bir çıkıntı olmadığı için, tekne üzerlerinin kapatılmadığını söyleyebiliriz. Mezar odası içinde ayrıca kuzey duvarı dibinde görülen ana kayaya oyularak yapılmış lahit 3. bir gömütü göstermektedir (Lev. 77 Res. 302, Çiz. 35). 1. 88 m. uzunluğunda, 0. 54 m. genişliğindeki lahitin doğu kısa kenarı kapı kuzey sövesine dayanmaktadır. Lahitin kısa kenar kalınlıkları 0. 25 m., güney uzun kenar kalınlığı yine 0. 25 m., kuzey kenarın ise 0.16 m. olarak ölçülmüştür. Lahitin batı kısa kenarı ve güneybatı köşesi kırılmıştır. Lahit içindeki dolgu nedeniyle derinliğini ölçemiyoruz. Fakat, ölçülebilen derinliği 0. 40 m.' dir. Lahite ait herhangi bir kapak veya parçası bulunamamıştır. Bu durumlar neticesinde Asar Tepe Tümülüsü iki ölü teknesi ve bir lahitle üç tane gömüt barındırmaktadır.

Mezar odası üzeri iki taş kiriş üzerine oturan yekpare bloklarla düz dam şeklinde örtülmektedir (Lev. 77 Res. 303). Güney-kuzey yönünde yerleştirilen kirişlerin her ikisinin de yüksekliği 0. 40 m., genişlikleri de 0. 40 m.' dir (Çiz. 35). Kirişler düz, süslemesiz olarak yapılmıştır. İki kiriş arasındaki uzaklık 0. 71 m.' dir. Ön odanın düz damının üstünde görülen semerdam çatı, mezar odasının üstünü de kapsayacak şekilde doğu-batı yönünde uzanmaktadır (Lev. 77 Res. 304). Semerdam çatı birbirine dayandırılan yekpare bloklardan oluşmaktadır. Blokların üstten birbirlerine dayandırıldığı kenarları "L" şeklinde kertikler açılarak diğer bloğun çıkıntı kertiği bu alana oturarak yapılmıştır (Lev. 77 Res. 305). Böyle bir uygulamanın neden yapıldığı hakkında herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

W.R Paton makalesinde ayrıca tümülüs üstünde bir phallosun oturması için üzerinde açılmış yuvası olan bir kare bloktan bahsetmektedir. Bahsedilen kare blok üzerinde olması gereken phallos araştırma sonunda Altıntaş Köyü aşağı mahalleden

batı yönüne doğru ayrılan stabilize yolun yaklaşık 3. km.' de Beylikderesi Mevkii'nde düz bir alanda bulunmuştur (Lev. 78 Res. 306). 0. 85 m. genişliğinde, ve 0. 75 m. yüksekliğindeki phallos 1. 60 m. yüksekliğinde bir sütun üzerine yerleştirilmiştir. Phallosun bulunduğu alandaki evin sahibinden de phallosun Asar mevkiinden yani tümülüstün getirildiği öğrenilerek tümülüs üstündeki phallos olduğu ispatlanmış oldu.

Altıntaş Köyü Asartepe tümülüsü üçgen semerdam çatısı ve sağlam mimari öğeleri ile Akçay Vadisi'nin güneybatısında tespit edilen önemli bir örnektir. Akçay Vadisi içerisine pek girmese de Asar Tepe Tümülüsü araştırması yapılarak gelecek nesillere aktarılmıştır.

Tarih: M. Ö. Geç 5 erken 4. yy

Bibliografya: Paton, 1900, 68- 69.

28. Altıntaş Köyü Tahrip Olmuş Tümülüs:

Bozdoğan İlçesi' nden Altıntaş Köyü' ne doğru devam eden asfalt yoldan, Altıntaş Köyü' nün Yukarı Mahallesi' ne gelmeden 1 km. kadar geride güney – doğuya geniş bir stabilize yol ayrılır. Stabilize yola girdikten yaklaşık 200 m. sonra yolun solunda Koru Mezarlığı adında eski bir Türk mezarlığı bulunmaktadır. Mezarlığın karşısında stabilize yolun hemen üstünde bulunan tümülüs mezardan şu an için sadece bir kaç duvar sırası görülebilmektedir (Lev. 78 Res. 307). Kaçak kazılarla aşırı bir tahribata uğramış olan tümülüsü incelemeye gittiğimizde, daha yeni açılmış kaçak kazı çukurlarıyla karşılaşıldı. Muhtemelen mezar odasının güney duvarı olabilecek bir sıra ve mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının kuzey söve bloğu kısmen görülmektedir (Lev. 78 Res. 308). Tamamen dağıtılmış mezar odası, duvar izlerinden doğu – batı yönünde uzanmakta olduğu anlaşılmaktadır.

Bibliografya: Paton, 1900, 69.

29. Yellice Köyü' ndeki Tümülüs:

Nazilli İlçesi' ne bağlı Yellice Köyü' ne, Nazilli – Bozdoğan arasındaki ana yoldan Esenköy' e (Arpaz) ayrılan doğu yönünde devam eden yoldan yaklaşık yarım

saat sonra (taşıyla) ulaşılır. Tümülüs mezar Köyün merkezinden 500 m. kadar kuzeyinde bahçe olarak çevrilmiş ve içinde asma elma gibi çeşitli ağaçların bulunduğu bir yerdedir. Tümülüs mezarın, üst örtü blokları tamamen kaldırılarak, duvarların üzerine 1 m. yüksekliğinde beton dökülerek yükseltilmiş ve mezar yapısı bir havuz olarak kullanılmaktadır (Lev. 78 Res. 309). Mezar yapısı tamamen su altında olduğu için ölçüsü alınamamış, özelliği hakkında bilgi edinilememiştir. Fakat su altındaki tümülüsün mezar odasına geçişi sağlayan kapı açıklığının söveleri ve lento bloğu görülebilmektedir. Tümülüs mezarın bu kullanımından dolayı hangi bölümlerden oluştuğu bilinmemektedir.

Köy merkezindeki bir evin bahçesinde mermerden, bir tümülüsün kapısına ait olabilecek parçayla karşılaşmıştır (Lev. 79 Res. 310). 0.60 m. yüksekliğinde ve 0.50 m. genişliğindeki parçanın uzun kenarında görülen yuvarlatılmış kısmıyla bir kanatlı kapıya ait olabilir. Köy halkından aldığımız bilgiye göre kapı kanadı parçası köy girişinin batısındaki tarlalarda bulunmuştur ve oradan şimdiki yerine getirildiği öğrenilmiştir. Böylece Yellice Köyü etrafında havuz olarak kullanılan tümülüsden başka kanatlı bir kapısı olan başka tümülüs veya tümülüslerin olduğu sonucuna ulaşılabilir.

KAYNAKÇA:

- Akarca, A.,** “Mylasa’ da Hellenistik Bir Mezar”, *Bellekten* 61- 64, 1952, 367- 398.
- Akarca, A.,** *Şehir ve Savunması*, T.T.K. Yay., Ankara, (1987).
- Akarca, A. ve T.,** *Milas Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, İstanbul, (1954).
- Akdeniz, E.** “1995 Yılı Büyük Menderes Ovası ve Çevresi Yüzey Araştırmaları”, *AST 14, cilt 2*, 1996, Ankara, 233 – 254.
- Akbıyıkoglu, K.,** “Güre Basmacı Tümülüsü Kurtarma Kazısı”, *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 19-20 Nisan 1990 Ankara*, Ankara, 1991, 1-23.
- Akbıyıkoglu, K.,** “1994 Yılı Güre İkiztepe Tümülüsü Kazısı”, *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 24-26 Nisan 1995 Didim*, Ankara, 1996, 163-176.
- Akurgal, E.** *Ancient Civilizations and Ruins of Turkey*, İstanbul, (1973).
- Anadolu, M.,** “Alinda Karpuzlu”, *TAD 16*, 1967, 87 vdd.
- Anadolu, M.U.,** “Les Remparts de Kedreai”, *REA 96, 1 – 2*, 1994, 237 vdd.
- Arel, A.,** “Ege Bölgesi Ayanlık Dönemi Mimarisi Hakkında Bir Ön Araştırma”, *AST 4*, Ankara, 1986, 39 – 77.
- Arrianus,** *Anabasis*, www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Arundell, F. V. J.** *Discoveries in Asia Minor: Including a Description of the Ruins of several Ancient Sities, and Especially Antioch of Pisidia*, Londra, (1834).
- Atasoy, S.,** “Aphrodisias Yöresindeki Tümülüsler”, *TAD 19- II*, 1970, 351-358.
- Balcer, J. M.,** “İmperialism and Stasis in Fifty Century B.C. İonia”, in Bowersock, G. W. Burkhart, W. and Putnam, M.,

- (eds.), *Arktouros: Hellenic Studies to B. M. W. Knox*, Berlin, 1979, 261-268.
- Balcer, J. M.,** “Ionia and Under Sparda The Achaemenid Empire the Sixth and Fifth Centuries B. C. Tribute, Taxation and Assessment”, *Le Tribut Dans l’Empire Achemenide*, Table Ronde de Paris 12 et 13 Decembre 1986, 1986, 1 – 27.
- Balcer, J. M.,** “The Ancient Persian Satrapies and Satraps in Western Anatolia”, *AMİ* 26, 1993, 81-90.
- Balcer, J. M.,** “The Liberation of İonia: 478 B.C.”, *Historia* 46 / 3, 1997, 374- 377.
- Bean, G. E.,** “Notes and Inscriptions from Caunus”, *JHS* 73, 1953, 10 vdd.
- Bean, G.E.-J.M. Cook,** “The Carian Coast III”, *BSA* 52, 1957, 58-146.
- Bean, G. E.,** “Gerga in Caria”, *AS* 19, 1969, 179 – 182.
- Bean, G. E.,** *Turkey Beyond the Meander*, London, (1971).
- Bean, G. E.,** *Eskiçağda Menderes’ in Ötesi*, (Çev. Pınar Kurtoğlu), İstanbul, (2000).
- Bockisch, G.,** “Die Karer und Ihre Dynasten”, *Klio* 51, 1969, 117 – 175.
- Carpenter, J.- D. Boyd,** “Dragon Houses: Eubolia, Attika, Karia” *AJA* 81, 1977, 179-216.
- Cawkwell, G. L.** “Epaminondas and Thebes”, *CQ* 22, 1972, 254 - 278
- Chamonard, J.,** “Les Sculptures de la Frise du Temple D’Hécate a Lagina”, *BCH* 19, 1895, 235 vd.
- Childs, W. A. P.,** “Lycian Relations with Persians and Greeks in the Fifth and Fourth Centuries Re – examined”, *AnatSt* 3, 1981, 55 vd.
- Collignon, M.,** “Note sur les Fouilles Executee a Aphrodisias par M. P. Gaudin – G. Mendel”, *CRA candInscr.* 1904, 703 vd.
- Collignon, M.,** “Les Fouilles d’Aphrodisias”, *Revue de l’Art Ancien et Moderne* 19, 1906, 33 vd.

- Cousin, G. - Ch. Diehl,** “Villes Inconnues du Golfe Céramique: Kedreai et Idyma”, *BCH 10*, 1886.
- Crampa, J.,** “Nine Greek Inscriptions of Labraunda”, in A. Westholm, *Labraunda 1:2: The Architecture of the Hieron*, *ActaAth 4: 0, 5: I: 2*, Lund, 1963, 122 vdd.
- Davis, E. J.,** *Anatolica or the Journal of a Visit to Some of the Ancient Ruined Cities of Caria, Phrygia, Lycia and Pisidia*, Londra, (1874).
- Dawkins, R.M.–A.J.B.Wace,** “Notes from the Sporades”, *BSA 12*, 1905 – 1906, 150 vdd.
- Dedeoğlu, H.** “Lydia’da Bir Tümülüs Kazısı”, *I. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 19 – 20 Nisan 1990*, Ankara, 1991, 119 – 150.
- Dedeoğlu, H.,** “Harta Abidintepe Tümülüsü Kazı Çalışmaları”, *Ege Üni. Edb. Fak. Arkeoloji Dergisi IV*, İzmir, 1996, 197-206.
- Dewdney, J.C.,** *Turkey: An Introductory Geography*, New York, (1971).
- Diehl, Ch. – G. Cousin,** “Villes Inconnues du Golfe Céramique: Kedreai et Idyma”, *BCH 10*, 1886.
- Von Diest, W.,** “Qurch Durch Karien”, Pettermann’s Mitteilungen aus Justus Perthes’ *Geographischer Anstalt 55*, 1909.
- Von Diest, W.,** *Nysa ad Meandrum, nach Forschungen und Aufnahmen in den Jahren 1907 und 1909*. Unter Mitwirkung von H. v. Coler, K. Graefinghoff, F. Frhr. Hiller v. Gaertringen, H. Pringsheim und K. Regling, *Jdl. Erg. – Heft. X*, Berlin, 1913.
- Von Diest, W.,** “Qurch Durch Karien”, Pettermann’s Mitteilungen aus Justus Perthes’ *Geographischer Anstalt 55*, 1909.
- Diler, A.,** “İç Karia Yüzey Araştırmaları 1994”, *AST 13*, Ankara, 1996, 315-333.
- Diler, A.,** “The Northern Rock Nekropolis of Caunos”, *Asia Minor Studien 44*, 2002, 63 – 95.

- Diler, A.,** “Damlıboğaz/ Hydai Araştırmaları – 2000”, *AST 19 I*. Cilt., Ankara, 2002, 225 vdd.
- Dinç, R.,- M. Önder,** “Kayapınarı- Hamamtepe Tümülüsü Kurtarma Kazısı”, *III. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 27-30 Nisan 1992 Efes*, Ankara, 1993, 31-51.
- Dinç, R.** *Lydia Tümülüsleri*, 1993, İzmir (Yayınlanmamış doktora tezi).
- Dinç,R.,-M.Önder-A.İ.Bilgin,**“Lydia’ da İki Tümülüsde Temizlik Kazısı Çalışmaları”, *Ege Üni. Edb. Fak. Arkeoloji Dergisi IV*, İzmir, 1996, 207-222.
- Dinsmoor, W.B.,** *The Architecture of Ancient Greece*, New York, (1975).
- Diodoros,** www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Dodge, H.,** “Notes on Luxury Building Stones in Asia Minor”, *Yayla 4*, 1981, 8 vdd.
- Doruk, S.,** “Antik Alinda Kenti’ndeki Pazar Yapısı”, *Belleten 51*, 1987, 1117 vdd.
- Duchesne,L.-M.Collignon,** “Rapport Sur un Voyage Archéologique en Asia Mineure”, *BCH I*, 1877, 361-376.
- Dyggve, E.-F.Poulsen–K. Rhomaios,** *Das Heroon von Kalydon*, Kopenhag, (1934).
- Eckstein F. – E. Fabricus,** “Körteke Kalesi İn Karien: Eine Befestigte Bergstadt”, *Ist. Mitt. 30*, 1981, 321 - 8.
- Erder, C.,** *Hellenistik Devir Anadolu Mimarisinde Kyma Rekta-Kyma Reversa*, Ankara, (1967).
- Erdoğan, A.,** *Batı Anadolu Şehir Surlarının Gelişimi* (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1991.
- Erinç, S. - N. Tunçdilek,** “The Agricultural Regions of Turkey”, *The Geographical Review 62*, (January), 179 – 203.
- Fellows, Ch.,** *Introductory Remarks to Lycia, Caria, Lydia*, Illustrated by Mr. G. Scharf, with Descriptive letter – Press, Londra, (1847).

- Fıratlı, N.,** “Kısa Arkeolojik Haberler – Gemlik Tümülsü”, *IAMY*, (1966).
- Foss, C.,** “Archaeology and the ‘Twenty Cities’ of Byzantine Asia”, *AJA* **81**, 1977, 469 vdd.
- Fowler, H. N.,** “Archaeological News: Alabanda”, *AJA* **10**, 1906, 99 vdd.
- French, D.,** “Late Chalcolithic Pottery in North - West Turkey and Aegean”, *AS* **11**, 1961. 99 vdd.
- French, D.,** “Early Pottery Sites From Western Anatolia”, *BIAL* **5**, 1965, 15 vdd.
- French, D.,** *Anatolia and Aegean Third Millenium B.C.*, Cambridge, (1966), (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Gökbel, A. – H. Şölen,** *Aydın İli Tarihi*, İstanbul, (1936).
- Hamilton, W. J.** *Reisen in Kleinasien, Pontus und Armenien, I*, Leipzig, (1843).
- Hanfmann, G.M.A.,** “Lydian Relations with İonia and Persia”, *The Proceedings of the Xth International Congress of classical Archaeology Ankara- İzmir 23-30 IX 1973*, Ankara, 1978, 25-35.
- Head, B. V.,** *Catalogue of Greek Coins of Caria, Cos, Rhodes, Etc.*, Bologna, (1964), xliı
- Herodotos,** *Herodot Tarihi*, (Çev. Müntekim Ökmen), İstanbul, (1998).
- Hicks, E. L.** *A Manual of Greek Historical Inscriptions*, Oxford, (1892).
- Hornblower, S.,** *Mausolus*, Oxford, (1982).
- Humann, C.– W. Dörpfeld,** “Ausgrabungen in Tralleis”, *AM* **18**, 1893.
- İzmirligil, Ü.,** “Uşak Selçukler Tümülsleri”, *TAD* **22**, 1975, 41 – 49.
- Judeich, W.** “Inscripfen aus Karien”, *AM* **15**, 1890, 252 vd.
- Joukowsky, M.,** *Prehistoric Aphrodisias, II. An Account of the Excavations and Artifact Studies*, Louvain – La Neuve, (1986).

- Karlsson, L.,** “Fortification Towers and Masonry Technique in the Hegemony of Syracuse 405 – 211 B.C., *Acta Rom 4: 0, 49*, 1992, 67 – 95.
- Karlsson, L.,** “Thoughts About Fortifications in Caria from Maussollos to Demetrios Poliorketes”, *REA 96*, 1994, 141 – 153.
- Kızıl, A.,** “Beçin Hellenistik Dönem Oda Mezarı”, *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 24-26 Nisan 1995 Didim*, Ankara, 1996, 255-271.
- Koch, G.,** *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, (çev. Zühre İlkelen), İstanbul, (2001).
- Ksenophon,** *Anabasis*, (Çev. T. Gökçöl), İstanbul, (1998).
- Ksenophon,** *Yunan Tarihi (Hellenika)*, (Çev. S. Sinanoğlu), Ankara, (1999).
- Ksenophon,** Kyropaidia, www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Mc Lauchlin,** *Lydian Graves and Burial Customs*, Diss. Berkeley, (1985).
- Laumonier, A.,** “Archeologie Carienne”, *BCH 60*, 1936, 286 vdd.
- Laumonier, A.,** “Notes Sur un Voyage en Carie”, *RA 62*, 1933, 31-55.
- Lauter, H.,** “Reisenotizen aus Karien”, *BJb 171*, 1971, 132 vdd.
- Lawrence, A. W.,** *Greek Architecture*, Revised by R. A. Tomlinson, Yale Universtiy Press, (1996).
- Lawrence, A. W.,** *Greek Aims in Fortification*. Oxford. Oxford University Press, (1979).
- Livius,** www.perseus.tufts.edu/cache/perscoll_Greco-Roman.html#text1 (9 Şubat 2004 tarihinde elde edilen bilgi).
- Lloyd, S. – J. Mellaart,** *Beycesultan*, Londra, (1962).
- Lord, Louis, E.,** “Watchtower and Fortresses in Argolis”, *AJA 43*, 1939, 78-84.

- Machatschek, A.,** *Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien*, (1967).
- Magie, D.,** *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century After Christ*, Princeton, (1950).
- Makridy, T.,** “Une Citadelle Archaique du Pont”, *Mitteilungen der Vorderasiatischen 12*, Berlin, 1907.
- Mansel, A. M.,** *Ege ve Yunan Tarihi*, Ankara, (1995).
- Marchese, R. T.,** “A History of Urban Organisation in the Lower Maeander River Valley. Regional Settlement Patterns to the Second century A.D.”, Diss. New York University, (1976). (Ann Arbor 1980).
- Marchese, R. T.,** “The Theatre At Harpasa”, *Anatolica 20* (Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten), 1994, 233-247.
- Marchese, R. T.,** *The Lower Maeander Flood Plain, A Regional Settlement Study, Part I, II*, BAR International Series 292 (I-II), Oxford, (1986).
- Marchese, R. T.,** *The Historical Archaeology Of Northern Caria. A Study In Cultural Adaptations*, Oxford, (1989). (British Archaeological Reports, International Series, 536)
- Marchese, R. T.,** “Orthosia Revisited. A Small City In Northern Caria”, *Anatolica 18*, (Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten) 1992, 71-86.
- Marchese, R. T.,** “Carian Notes. Funerary Practices In Maeander Valley”, *Anatolica 22*, (Nederlands Instituut Voor Het Nabije Oosten) 1996, 227-236.
- Marchese, R. T.,** “Ancient Remains In Caria: The Watchtower At Harpasa”, *AntSt. 42*, 1992, 47-51.
- Marek, C.,** “Karien Im Ersten Mithradatischen Krieg”, In: *Alte Geschichte Und Wissenschafts Geschichte Festschrift Fur Karl Christ zum 65. Geburtstag*, Darmstadt, 1988, 285-308.
- Marksteiner, T.,** “Geböschte Mauern in der Griechischen Befestigungsarchitektur des Mutterlandes und

- Kleinasien in Klassischer und Hellenistischer Zeit”, *IstMitt* 44, 1994, 39 – 54, Taf. 9 – 11.
- Marsden, E. W.,** *Greek and Roman Artillery. Historical Development*, Oxford, (1969).
- Martin, R.,** *Recherches sur L’Agora Grecque*, (1951).
- Mason, K.,** *Turkey: Geographical Handbook Series*, London, (1942-1943).
- McNicoll, A.W.,** *Hellenistic Fortifications from the Aegean to the Euphrates*, Oxford, (1997).
- Mellink, M. J.,** “Archaeology In Asia Minor”, *AJA* 70.2, 1966, 154 – 155.
- Mellink, M. J.** “Wall Painting of West Anatolians Tombs Elmalı of Tradition”, *KST* 5, İstanbul, 1983, 271 vdd.
- Mendel, G.,** *Catalaque des Sculpture I, Romanies et Byzantine*, (1912).
- Meritt, B., Wade – Gery, H. T., McGregor, M., (eds.),** *The Athenian Tribute Lists, 4. Vols.*, Cambridge, Mass., 1939 – 53.
- Minervino, C. S.** *Origine e del Corso del Fiume Meandro, in Occasione di un Luogo di Plinius*, Napoli, (1768).
- Nayır, K.,** “ Alibeyli Tümülüsleri Kurtarma Kazısı – 1981”, *KST* 4, Ankara, 1983, 199 – 206.
- Nylander,C.,** “Old Persian and Greek Stonecutting and the Chronology of Achaemenid Monuments : Achaemenid Problems I”, *AJA* 69, 1965, 49-55. Pl.1-14
- Nylander,C.,** “The toothed-chisel in Pasargadae: Further notes on old Persian stonecutting”, *AJA* 70, 1966, 373-376. Pl. 95.
- Nylander, C.,** *Ionians in Pasargadae*, Uppsala, (1970).
- Öğün, B.- C. Işık- A. Diler,** *Kaunos*, Antalya, (2001).
- Orlandos, A. K.,** *Les Matériaux de Construction et La Technique Architecturale des Anciens Grecs II*, Paris, (1986).
- Özdöl, S.,** *Ege Bölgesi Neolitik ve Kalkolitik Çağ Kültürleri*, İzmir, 1997 (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Özgen , İ.,- J. Öztürk,** *Heritage Recovered The Lydian Treasure*, İstanbul, (1996).
- Özgünel, C.,** *Karia Geometrik Seramiği*, Ankara, (1979).
- Özkaya V.,** “Alinda Antik Dokusu ve Anıtsal Gömütleriyle İç Karia Bölgesinde Bir Kent”, Prof. Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı, Kayseri, 2001, 463 – 478.
- Özkaya vd.,** “Alinda (Karpuzlu)”, *AST 16*, Ankara, 1999, 299 – 323.
- Özkaya, V.- O. San,** “Alinda Nekropolü – I”, *AST 17*, Ankara, 2000, 263 - 278
- Özkaya, V., - O. San,** “Alinda Nekropolü – II”, *AST 18*, Ankara, 2001, 181 – 196.
- Özkaya, V. - O. San,** “Alinda and Amyzon, Two Ancient Cities in Caria”, *AST 19*, Ankara, 2002, 237 – 254.
- Özkaya, V. - O. San,** “Alinda 2001 Araştırmaları”, *AST 20*, Ankara, 2003, 235 – 248.
- Özkaya, V. – O. San,** “Alinda An Ancient City with Its Remains and Monumental Tombs in Caria, *REA 105*, 2003, 103 – 125.
- Özyiğit, Ö.,** “The City Walls of Phokaia”, *REA 96*, 1994, 77 – 109.
- Pamir, H. N.,** “Denizli: Explanatory Text of the Geological Map of Turkey”, in C. Erentoz (Ed.) Türkiye Jeoloji Haritası, Ankara, (1974).
- Paton, W.R.,** “Sites in E. Caria And S. Lydia”, *JHS 20*, 1900, 57-80.
- Paton, W.R.-J.L. Myres,** “Karian Sites and Inscriptions”, *JHS 16*, 1896, 188-271.
- Pedersen, P.,** *The Maussoleion at Halikarnassos 3: 1: The Maussoleion Terrace and Accessory Structure*, Aarhus, (1991).
- Pedley, J. G.,** *Sardis in the Age of Croessus*, University of Oklahoma Press, (1968).
- Peschlow, A.,** “Die Nekropolen von Latmos und Herakleia am Latmos”, *AST 7*, Ankara, 1990, 153 vdd.;

- Peschlow, A.,** “Die Nekropole von Herakleia am Latmos”, *AST 8*, Ankara , 1991, 383 vdd.
- Peschlow, A.,** “Die Befestigungen von Latmos”, *REA 96, 1 – 2*, 1994, 155 – 172.
- Peschlow, A.,** “Die Arbeiten des Jahres 1994 im Territorium von Herakleia am Latmos”, *AST 13*, Ankara, 1996, 312 - 313, res. 7,8,9.
- Peschlow, A.,** “Die Arbeiten des Jahres 1995 im Territorium von Herakleia am Latmos (Beşparmak)”, *AST 14*, Ankara, 1997, 141 – 160.
- Philippson, A.,** “Reisen und Forschungen in Westlichen Kleinasien: Karien Südlich des Maeander und das Westliche Lykien”, *Petermanns Mitteilungen, Ergänzungsheft*, 1915, 183 vd.
- Polybius,** *The Histories vol. VI*, (Çev. W. R. Paton), Londra, (1995).
- Ptolemaios** *Geographia*, Leipzig, (1966).
- Radet, G.,** “Inscriptions de la Region du Meandre”, *BCH 14*, 1890, 224 vd.
- Radt, W.,** “ Seidlungen und Bauten auf der Halbinsel von Halikarnassos unter Besonderer Berücksichtigung der Arkaischen Epoche”, *IstMitt Beiheft 3*, Tübingen, (1970).
- Ramage, A.,** “The Fourteenth Campaigns at Sardis” *BASOR 206*, 1972, 9 – 39.
- Ramsay, W.M.,** *The Historical Geography Of Asia Minor*, Amsterdam, (1962).
- Ratté, C.,** *Lydian Masonry and Monumental Architecture at Sardis*, Berkeley, (1989).
- Ratté, C.,** “The ‘ Pyramid Tomb’ at Sardis”, *IstMitt 42*, 1992, 135-161.
- Rayet, O. – A. Thomas,** *Milet et le Golfe Latmique, Tralles, Magnesie du Meandre, Priene, Milet, Didymes, Heraclee du Latmos*,

- Fouilles et Exploration Archeologiques Faites aux Frais de MM. Les barons G. et E. de Rothschild. Cilt I., Paris, (1877).*
- Regling, K.,** *Apollonia – Tripolis am Meander*, Berlin, (1926).
- RE 7** (1912), 2404 – 5 bkz. Harpasa (Bürchner L.)
- RE 17** (1942), 1491 vd. bkz. Orthosia (Ruge, W.)
- Robert J. – L. Robert,** *La. Carie, Vol. 2, Le Plateau de Tabai et Ses Environs*, Paris: A. Maisonneuve, (1954).
- Robert, L.,** “Le Sanctuarie de Artemis a Amyzon”, *Comptes Rendus des l’Académie des Inscriptions et Belles – Lettres, (CRAI)*, 1953.
- Robert, L.,** *Ville d’Asia Mineure Etudes de Geo – graphis Aciene*, Paris, (1962).
- Robert, J., – L. Robert,** *Fouilles d’Amyzon en Carie I: Exploration, Histoire, Monnaies et Inscriptions*, Paris, (1983).
- Roebuck, C.,** *Ionian Trade and Colonization*, New York: Archaeological Institute of America, (1959).
- Roos, P.,** “Between Labraunda And Alinda”, *Yayla 3*, 1980, 17-21.
- Ruzicka, S.,** *Politics of Persian Dynasty. The Hecatomnids İn The Fourth Century B.C.*, Oklahoma, (1992).
- Saltuk, S.,** *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul, (1993).
- Scranton, R. L.,** *Greek Walls*, Cambridge, (1941).
- Shermin – White, S. M.,** *Ancient Cos. An Historical Study from the Dorian Settlement to the İmperial Period*, Göttingen, (1978).
- Starr, C. G.,** “Greeks and Persians in the Fourth Century B. C.: A Study in Cultural Contacts Before Alexander”, *İranian Antiqua 11*, 1975, 39 – 99.
- Strabon,** *Antik Anadolu Coğrafyası*, (Geographika: XII-XIII-XIV), (Çev. Adnan Pekman), İstanbul , (1993).
- Şahin, Ç.,** *The Political and Religious Structure in the Territory of Stratonikeia in Caria*, Ankara, (1976).

- Şimşek, C.,** “Çambaşı Tümülüsü”, *VIII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 7-9 Nisan 1997 Kuşadası*, Ankara, 1998, 493-515.
- Tezcan, B.,** “İkiztepe Kazısı” *T.T.K. 8.*, Ankara, 1976, 391-397.
- Tırpan, A. A.,** “Alabanda”, *AST 7*, 1990, Ankara, 171-190.
- Tül, Ş.,** *Büyük Menderes Ovasında Prehistorik Yerleşimler*, Ankara, (1981), (Yayınlanmamış Lisans Tezi),
- Umar, B.,** *Karia*, İstanbul, (1999).
- Tomlinson, R.,** “Emplekton Masonry and Greek Structura”, *JHS 81*, 1961, 133-140.
- Varinlioğlu, E.,** “Karya’nın Hellenistik Dönem Kentleri”, *AST 12*, Ankara, 1995, 25 – 27.
- Varinlioğlu, E.,** “Harpasa’da Açmalar”, *AST 13*, Ankara, 1996, 123 – 130.
- Varinlioğlu, E.,** “Karia’nın Kuzeydoğusunda Yüzey Araştırmaları”, *AST 15*, Ankara, 1998, 383- 386.
- Varinlioğlu, E.,** “ Karia’da Araştırmalar 1998”, *AST 17*, Ankara, 2000, 235 – 236.
- Varinlioğlu, E.–P.Debord,** *Caria Bölgesi’ndeki Eski Yazı ve Arkeolojik Araştırmalar*, 1997, (1997 Yılı Araştırmalarının Aydın Müze Müdürlüğü’ne Sunulan Raporu).
- Varinlioğlu, E.–P. Debord,** *Karia Bölgesi’nde Arkeoloji ve Epigrafi Çalışmaları*, 1998, (1998 Yılı Araştırmalarının Aydın Müze Müdürlüğü’ne Sunulan Raporu).
- Vitruvius,** *Mimarlık Üzerine On Kitap*, (Çev. Suna Güven), İstanbul, (1993).
- Westholm, A.,** Labraunda 1:2: The Architecture of the Hieron, *ActaAth 4: 0, 5: I: 2*, Lund, 1963, 133 vd.
- Will, E.,** “The period of Antigonos Monophthalmos (321 - 301)”, *in CAH 7: 1, 2*. Ed., 1984, 50 vd.
- Winter, F.,** “Vasen Aus Karien”, *AM. 12*, 1887, 223-244.
- Winter, F. E.,** *Greek Fortifications*, Londra, (1971).

- Yakar, J.,** *Perhistoric Anatolia, The Neolithic Transformation and the Early Chalcolithic Period*, Tel Aviv, (1991).
- Yener, E.- F. Ölmez,** “Orthasia Mozaik Kurtarma Kazısı Ve Mozaik Kaldırımı”, *VII. Müze Kurtarma Kazıları Semineri 8-10 Nisan 1996 Kuşadası*, Ankara 1997, 275 – 298.
- Zahle, J.,** “Hecatomnid Caria. A Province in Achaemenid Asia Minor”, *Halicarnassian Studies I: Hecatomnid Caria and the İonian Renaissance*, Odense, 1994, 85-87.
- Zgusta, L.,** *Kleinasiatische Personennamen*, Prague, 1964, 99.

HARİTALAR ve PLANLAR

ÇİZİMLER

LEVHALAR